

ספרי

שם הגדולים

ועד לחכמים

כל החלקים והמסתעפים.

להנאון הגדול חסיד המפורסם

מהור"ר חיים יוסף דוד אולאי זללה"ה

נדפסו עתה בסדר חדש ומועיל והיו לשתי מערכות :

(א) מערכת גדולים (ב) מערכת ספרים

והכל ערוך ומסודר בסדר א"ב.

(חלק שני : מערכת ספרים)

ביוזעפאף

בדפוס סרבני הסניד וכו' מסוי' שלמה כ"י, ואסיו ס"ס סרבני מסוי'

ברוך זעלר כ"י, וס"ס סרבני הסניד וכו' מסוי' יחזקאל רענר כ"י,

בשנת זה מרבינו הנאון א"א מה' חיד"א זללה"ה ז"ע לפ"ק

ШЕМЪ ГАГДОЛЫМЪ

Въ Юзэфовѣ Ординаціи

Въ типографіи Б. Зецеръ 1868 г.

ДОЗВОЛЕНО ЦЕНЗУРОЮ
ВАРШАВА 11 АПРЯЛЯ 1868 г.

גדול אר"ש טובה ורחבה ויותר ממה שניכר מספרו. ראיתי כתביו וספר דברי הימים כ"י מכל הקורה בשתי שליחיות. ומנחת קנאות כ"י עטי"ם ממללות באר"ש נכוחות. והאר"ך ימים ושנים בעה"ק חברון ת"ו :

[יג] אבק סופרים דרושים לו ז"ל אם הילד ואם לבינה ועוגת רצפים ביניהם :

[יג] אבקת רובל כתב הרב מהר"ם הדוי נזיר בכ"י שהוא חשו' מן הקדוש על א"ת י"ד ח"מ. ונרפסו עתה מחדש. ושקיד וטרי עם כמה רבנים מומנו. ומכללם מהר"י סאיטאצק ומהר"י צאייאח ומה' ישראל בן הרא"ם ועוד הרבה רבני' שנוכר לקמן בס"ד :

[יג] אגדת אליהו ער אגדת הירושלמי להרב מהר"א הכהן בעל שבט מוסר וכו' ונרפס ח"א :

[יג] אגדתא דבראשית מדרש רז"ל על קצת ס' בראשית ובכל ענין דורש תורה נביאים וכתובים עשוי פרקים ויש בו פ"ג פרקים. והוא נרפס בסוף ספר שתי ידות להרב מהר"ם די לונזאנו :

[יג] אגודה חברו מה' אלכסנדר והוא נקרא מ' זוסמן כ"ץ כמ"ש בנרפס אות ז' ע"ש (עין מהר"ך כח"א) והוא חבור על כל הש"ס ותמצא בו פסקי דינים מהתוס' ומדרכי וחדושי. ולפעמים ימצא המעיין איזה גילוי וילמד להכריע מדבריו פ' התוספות והמדרכי והרא"ש מלבד איזה חדוש. והגם שמור"ם בדרכי משה והגה"ה ושאר אחרונים לקטו ממנו. דבר הפשוט בעיני חכמתם נשאר והניחו יחרם :

וזה הכלל למעיין בדורות חלו כי מלאה הארץ ספרי רבנומה כהר"ל וכמעט לא הכירו מקום. ואם יפ' דברי הראשונים והמסבירים הקדמונים וחדושי הראשונים אשר בחקר עליון נרפסו מהם בדורות חלו : ודאי על הרוב ימלא די הסיב לפלפול ודיני האחרונים וזאת שלריכה רבה חפוש מתפוס דברי הראשונים וכן קן גופי חורה טובה לפתח של ראשונים ובעמאר קדישין סו זעיריין ובריל גבורין מלימתי קורין :

ועוד זלם ספירה כל מעין יספדל לשלוח מתקור המעיין ובעיניו יראה סוביות השם והראשונים כפירושם אלף

[א] ס' אב ואם חיבר רבי יהודה בן קריש ממדינת תאוד"ת והוא ספר היחס בדקדוק. וכ' הראב"ע דצריך לנהוג בו כבוד : [ג] אבא גריון (עין מדרש) :

[ג] אב"י אסף חיבר ראבי"ה נכד ראב"ן רבינו אליעזר בר יואל הלוי. וכתב סדר הדורו' ד'קס"ג ע"א אבי אסף דינים כסדר ש"ע עכ"ל ואינו כן אלא הוא פסקי הלכות כסדר הר"ף. וראיתיו בקלף כ"י ישן על סדר נזיקין :

[ג] אב"י העוזרי חיבר ראבי"ה גם כן. והיה נמצא בכ"י לראשונים ועד אחרון הרב מנחם די לונזאנו והרב תוס' י"ט ה'נמצא אצלם כמבואר בס' שתי ידות ושר'ת גאוני בתרא' וכמ"ש בנרפס (עין ר' אליעזר הלוי כח"א) ובשר'ת מהר"ם ד' פראג בסופו דף קי"ב בהסנמה חתומים ושב"ס ור"ת וראב"ן וק"ן רבנים :

[א] אבכיר מדרש רז"ל והילקוט מביא מאמרים ממנו. ובמערכת המ"ם נזכיר כל מדרשי רז"ל בס"ד :

[ג] אבן המועים (עין סדר הדורות) :

[ג] אבן העוזר (עין מה' עוזר אכ"ר דקלמיטוב כח"א) :

[א] אבן הראשה חיבר רבינו אליעזר בר נתן (ראב"ן) פסקי דינים וראיתים כ"י. ובס' ראב"ן המודפס בס' ק"א שאר מרבינו יצחק בר אשר הלוי והשיבו בכבוד גדול. וריב"א הוא נושא ונותן עם רש"י כדכתיבנא בעניותין בנרפס (עין רבינו יצחק בר אשר כח"א). וע' מ"ש בהלכות קטנות ח"ב ס' ש"א וש"ב :

[א] אבן השוהם כ"י על קבלה להרב הגדול מה' יוסף צאייאח שה' בזמן מרן. וה' בעה"ק ירושלים תוב"ב שנת ש"ט :

[ג] אבני שהם ס' שו"ת נרפס מא' מרבני אשכנז כרגע נראה לי :

[א] אבק דרכים כ"י דרושים למהר"א קונק' ומורגו הרב הגדול מהר"י זאבי ז"ל :

חתנו והרב המובהק מהר"י (יהוסף) קונקי רבו של מו"ה בתי כהונה בן אחיו. וה' מליץ

ומחידושיהם (ח"ב)

[כט] אדרת אליהו (שו"ת) (עיין מה' אליהו קובו כח"ב) :

[נ] אדרת אליהו למהר"ר עמנואל חי ריקי על הש"ס :

[נא] אהבת הסד נדפס באמ"ד מקרוב והוא להרב הכולל מ' אברהם וישמונד תלמיד הגאון מהר"א ברודא והוא פי' ותוס' על אבות דר' נתן :

[נב] אהבת יהונתן פי' ההפטרות להגאון מה' יונתן שכ' תלמידו אשר שמע מפיו :

[נג] אהבת עולם (עיין מה' שלום חלנזקי כח"ב) :

[נד] אהל יעקב שו"ת דמה' יעקב ששפורט שה' מערי המערב ובא לערי אדום והי' רב בהמבורג ואח"כ באמשטרדם בק"ק ספרדים :

[נה] אהל יעקב פי' מאמרי הש"ס באגדה חיברו מ' יעקב כ"ץ שפירא ונדפס בפפד"א שנת תע"ט :

[נו] אהל מועד ס' פסקי דינים קדמון מזכירו מרן הקדוש לפעמים בבית יוסף : (ועיין רבינו מנחם המאירי כח"ב) :

[נז] אהלי יעקב תשובות למהריק"ש ונדפס עתה מחדש :

[נח] אהלי תם (עיין מנחת יצחק) :

[נט] אודם פטרה חיבר הרב המקובל מה' חיים הכהן תלמיד מהר"ו זצ"ל על הש"ע הל' שבת עד"ה ודרך רמז :

[ע] אוהב משפט (עיין הרשב"ץ כח"ב) :

[עא] אוצר ה' (עיין שו"ת סודות) :

[עב] אוצר הכבוד פי' אגדות ברכות וסדר מועד וקצת סדר נשים וחולין ע"ד

הסוד חברו רבינו טודרוס הלוי וראיתיו כ"י. והוזכר ספר זה בס' הפרדס וס' מראות אליה :

[עג] אוצרות חיים בו כל דרושי א"ק ושאר דרושי התקן והדרושי מסודרים

זא"ז וכך נמצא ספר שלם מכ"ה הרב מהר"ו עצמו. וזה הספר נמצא הרבה בכתבי יד ועשו הגהות עליו כמה רבנים ומתחשב עם הספרים שסידר מהר"י צמח :

[עד] אור האבוקה חיבר הרב המקובל מהר"ם פאפירש כ"ץ בהקדמות נפלאות כ"י :

אור

והדרושים ובפסקים ולא ילך בעט בדברי האחרונים מאחר כי עוד על שרשן של דברים והנה אחז בקרנות ודרך סבירות : וראוי כלמה דוד בשם פי' שכתב משם שלשלת הקבלה שהגבורה נעשה מפלמדי הראש וי"ח ששמו דברי רבם הראש וקראים הגבורה ע"י וליטתו להני מילי וי"ח בדרש :

ורדע שהרב כנה'ג כמדומה שכל ראה ס' הגבורה כ"ה חי' דינים אשר בשו"ת מהר"ו מהגבורה :

[עז] אגודת אוזב (עיין מ' ברוך מפולניא כח"ב) :

[עח] אגור מדרש אגור מרז"ל : כתב הרב מהר"ם די לונגאנו בתחלת ס' שתי

ידות שה' בידו יד הקדש מדרש זה כ"י והי' רוצה להדפיס :

[עט] אגור הרב מחברו הגיה פי' תהלי' מרד"ק שנדפס בנאפולי שנת רמ"ז :

[פ] אגן הסהר פי' שיר השירי' להרב מהר"א הכהן בעל שבט מוסר ושם פי' טעם רא"ה גדולה שבמקרא ונדפס מקרוב :

[פא] ס' אגרון חיבר הגאון רב סעדיה בדרדוק ושאר ספרי' הזכירים הראב"ע בס' מאזנים :

[פב] אגרות הרב"ז נדפסו מחדש מאי דשדורו ל"י ושדר כתבי הקדש על

עניני קבלה וקצת דינים : ועיין במערכת מ"ם (עיין ר"ת זכום כח"ב) :

[פג] אגרת בקורת להרב יעב"ץ (עיין קונטרס) :

[פד] אגרת המוסר מהרב ההסיד מ' שלמה אלעמי תוכחות מוסר וסבות הגדוש

דברים נחמדים מזוקקים שבעתים. והוציאה לאור הרב המקובל מ' משה ניגדן כמו שהעיד הרב מ' חנניה בן יקר ביו"פ מליצתו. וכמדומה שהוא הוא הרב חנניה שה' בזמן מהריב"ל כמבואר בסוף תשובות מהריב"ל חלק ג' בשיריו הנחמדים :

[פה] אגרת שום להרב יעב"ץ הזכירה בעץ אבות ריש פי"ד ראבות :

[פז] אגרת שמואל פי' דות למהר"ש אוזיה :

[פח] אדם ישר חיבר הרב המקובל מהר"י צמח והוא שרש ועיקר כל הדרושים מרבינו הארי" זצ"ל ותקן ועגולים והוא חשוב אצלו יותר משאר ספרים והכל הוא חדוש ותוספות. כך כתב הרב עצמו בהקדמת ספר קול ברמה פי' האדרא רבה כ"י :

[פח] אדמת קדש (שו"ת) (כ"י) מה' משה מזרחי כח"ב) :

[מ] אור הגנון ממז"ה (הר"א אזולאי)
פירוש על מאמרים עמוקי
מהזר. והם' הגו' נאבד :
[מ] אור הגנון מהרב פנים מאירות על
הלכות יין נסך משור וב"י
ושיטה על כתובות :

[מ] אור זרוע חיבר רבינו יצחק מיינא
כמ"ש בנדפס (ע' ר"י מווינא בח"א)
זראיתו בד' ש"ס מוויניציא כי בגליון פסקי
הר"א ש הנדפסים בסוף כל מסכתא נדפס אור
זרוע קצר סביב לפסקי הר"א ש על דרך
שנדפס שלטי הגבורים סביב הרי"ף והר"ן :
[מ] אור זרוע חיבר הרב המקובל מהר"ם
פאפירש כ"ץ הגהות ושקלא וטריא
על ספר דרך עץ החיים והוא הס' החשוב
בהקדמות האר"י זצ"ל ונקרא עץ חיים, וסדרו
הרב מהר"ם הגו' מספר אוצרות חיים וס'
דרושים וס' אדם ישר וס' קהלת יעקב שסידר
מהר"י צמח :

[מע] אור זרוע קצר (ע' אור זרוע להר"י מווינא):
[נ] אור חדש להגאון מ' ליווא מפרג
ובסופו נר מציה דיני חנוכה (וע'
מ' ליווא מפראג בח"א) :

[נא] אור חדש חיבור קצר נאה בדיני ברכות
מהרב חיים בכמה"ר בנימן באכנר
אשכנזי ומביאים אותו האחרונים. ונדפס
באמ"ד שנת תל"א ושם מזכיר שאר חבוריו
ארחות חיים. פתורא דדהבא. מים חיים.
אילנא דחיי. תוצאות חיים. בית חפלה.
ושם ארבעה ראשים :

[נב] אור חדש להרב החרף המופלא מ'
אלעזר בן בתו של הרב הגאון בעל
פנים מאירות. ב' חלקים. ח"א על התורה
שקלא וטריא ומפלא חריפא בסוגיות הש"ס
השייכות לכל פרשה ונדפס עם כתנות אור
להגאון זקנו. וח"ב שיטה בחריפות ובקיאיות
על מס' פסחים (ועיין כמות אור פנים מאירות) :

[נג] אור החיים חברו הרב החסיד מ' יוסף
יעבץ זצ"ל צדיק הראשון
מחסידים האחרונים וחוא היה מהמגורשים
מספר שנת רנ"ב וחבור הגו' נגד המתפרסמים
מבני עמנו וכו' והעיקר דלמוד ולקיים וכו' :

ונדפס מקדם שנת שני"ז ועתה נתחדש בדפוס
אמ"ד מקרוב. והרב הגו' חיבר כמה חיבורים :
[נד] אור החיים פי' התורה להרב המופלא
חסידא קדישא מ' חיים י'
עמר ונדפס בויניציא סביב לחומש עם תרגום
ורש"י. ושמענו כי עתה בפולוניה הם
מחשיבים אותו הרבה ונדפס עוד שני פעמי'
ונתעורר זה ע"י שהרב החסיד קדוש מהר"י
בעל שם טוב הגיד גדולת נשמת מהר"ה הגו' :
[נז] אור החמה כתוב בסדר הדורות דף
קס"ג ע"ג אור החמה ר"מ גלאנטי
פי' על הזהר ב' הובא קול בוכים עכ"ל :

ואינו כן כי ספר קול בוכים הוא אהרן החסיד מ' אברהם
גלאנטי והוא תלמיד הרמ"ק וכן כחז הרב עלמו דף קע"ו
ע"א כי ס' קול בוכים לתהר"א גלאנטי וסדר הגו' פירש
הזהר וקרא הס' ירח יקר כי פירוש רבו בזהר קראו רבו
אור יקר ולכן קרא פירוש לזהר ירח יקר ע"ד שזמרו פני
משה כפני חמה. וס' אור החמה הוא פירוש לזהר ממר
זקנו הרב מהר"א אזולאי כמ"ס כנדפס אור כ"ב (עיין מ'
אברהם אזולאי בח"א) ועיין במערכת זיי"ן (ע' זהרי חמה) :

[ני] אור ה' הרב חסדאי קרשקש. מהזר
על למוד הגמרא ושרשי המצות :

[ניז] אור יקר חיבר רבינו מהר"ם קורדוביר'
פי' ארוך על זהר ורעיא מהימנא
ואדרות וספאר דציניעותא וס' יצירה והתיקונים
וראיתי כל הפירושים הללו בביבליאוטיק"א
של דוכוס מודונ"א והם ששה עשר קובצים
רובם גדולים וארוכים :

וכתוב שם בחלק א' מהם כלשון הזה : אני היום ילדתי
אני הלעיר ומה בר יעקב קורדוביר' בחדש אדר ראשון
משנת השכ"ב ליליירה פה לפת סוד"צ ובסוף פירוש הזהר
כתוב כלשון הזה : בשלם הספר הזה יום ה' ו' לחדש טבת
שנת השמ"ב ליליירה אני הלעיר דור י' יעקב כחכמי אורח
להחכם השלם כמה"ר עמנואל מפאנו נר"ו ה' יצחק להגו'
ולדקק בו לו ולזרעו ולקיים בו לימו"ז ובו' ע"כ יודעו
הדרמ"ע קרו ליה הרב עמנואל לפי שמנחם כלשון ק"ים
קורין לו עמנואל וכתב מהר"ר שלמה שלימ"ר בולטנו סמ' ובל
בס' מלך למנחם להרב יש"ר מקדיש דף מ"ב ע"א וז"ל
החכם כמה"ר עמנואל הזיל אלף זהובים ארומים עכ"ס
לאלמנת מהר"ם קורדוביר' בעד שהשלימה להעתיק ספר
אור יקר שהיכר הרב ע"ס מ' הזהר מלכ"ס הקופרי'
והינייר. ופה לפת הוגד לי שמלכ"ס האלף ששלח לאלמנה
הרבנים שלח כ' זהובים ארומים למהר"ר קארל ועשרים
למהר"ר שלמה ועשרה למהר"ם אזולאי למען ימלינו
בעדו עכ"ל :

הראית לדעת שאלו הקובצים שיש לדוכוס מודונא הן
הן אשר הועתקו להרמ"ע י"ב שנים אחר
בית (מ"ב) פטירם

אב"ד בכמה קהלות באשכנז . שקלא וטריא
על סדר ציון ההלכו' שבנר מצוה :

[פר] אור ליישרים י"ד דרושים למהר"ר ורח
איירליין ז"ל מפרגא נרפס שם
שנת תקמ"ה :

[סא] אור נעלם שו"ת להרב יצחק זעקל הנז' :
[סו] אור נערב להרב הקדוש מהר"ם
קורדובור' :

[סז] אור נר להרב המקובל מהר"ם פאפירש
כ"ץ בגלגולים מסודר בקצור כ"י :

[סח] אור עולם כל מימרות רז"ל באגדה
ומעלות המדות המתחילות לעולם.
הובא בסוף ספר הקדוש ראשית חכמה :

[סט] אור פני מלך להרב מהר"ם פאפירש
כ"ץ קצור כונות התפלה מהאר"י
זצ"ל וראיתו כ"י :

[ע] אור צדיקים להרב מהר"ם הנזכר קצור
הנהגת האדם ע"פ הזהר והאר"י וס'
המוסר ונרפס . אך שינו את מעמו שהוסיפו
עליו וקראוהו בשם אור הישר :

[עא] אור צח להרב הנזכר בסדר
ההשתלשלות כ"י :

[עב] אור קדמון כתב סדר הדורות דף קס"ג
ע"ד אור קדמון הג"ס דוד

ן' זמרא ע"ש . ואינו כן שהוא ס' קטן נרפס
בויניציא מקצת ענינים ובו כתר מלכות אשר
יסד הרב"ז ע"ד דרך הסוד ואין המחבר הרב"ז
כנראה ממרוצת דבריו :

[עג] אור רב פי' על הזהר באורך כ"י מהרב
מהר"ם פאפירש כ"ץ . וכבר בנרפס

זכרתי קצת מזה במערכת מ"ם אות ע"ב (ע'
מהר"ם פאפירש כח"א) ושם נאמר ששמעתי
שחיבר מ"ל ספרים . אך הספרים הנז' ראיתם
בכ"י ועוד ראיתי לו ז"ל דרושים על התורה
בדרך פשט מתוקים מרובש ופי' מאשרי מדרש
רבה ומאשרי עין יעקב על דרך האמת בכ"י :

[עד] אור השכל פי' מדרש רבה ספר
בראשית ד' ויניציא והמדרש רבה

באמצע ועל ימינו פירוש רש"י ומצד אחר פי'
הרב מ' אברהםן אשר תלמיד מן כ"י כלבו
בהשובות מן א"ה שיש פסק א' להרב הנז'
תלמידו . ועיין במערכת שי"ן (ע' ט"ו) ד"ה

פטירה מהרמ"ק דהוא ז"ל נספק כשיבה של מעלה שנה
הש"ל . ובראה רבששת המעוה הנז' היה בסוף ימי מרן
מהר"י קלר שחל על לשמים שנה של"ה . והתעפיקים
נפלאו וכל גמור העתקם עד שנה השמ"ז .

ואחר זמן רב ראיתי העתק שער מהדוועט הרבנית
אלמנה הרמ"ק ונוף העוקרי של השער ישנו
באטעליא . וכתוב שם שהרמ"ה הרבנית שקיבלה ר"ן
סיקני"י והחכם הנכבד הרמ"ע ובהר"ם בעד השאר כמה
שנחלה כמה הנהגות גדולות לקבל ק' משניות עם כ'
פירושי' וחמשים הרמ"ם עם סוף משנה ובהו יהיה
פער הרמ"ע מח"ק סיקני"י שנחמייב בעבור העתק כחצי
הרמ"ק והחמשים באשרתא הרב מהר"ם אלשיך . והרב
משה בכמהר' שראל די קוריאל והרב יעקב די יב וזמנו
של השער שרי שנה השמ"ז . וזוהי משכיל דלל סימיוס
קמיה דמהר"ר שלמה שלימל הנז' וזהו קטע אחרי אמת .
וד"כ כי אין בספי הרמ"ק בפירושים הנזכרים בשלימות
אשר כולם נקראים בשם אור יקר כי הם שם
בעודיא והם כהובים ככתב פשוט וזה . אך במלכים
ראיתי מהם כמו שנים עשר קובלים ככתב איטלקי .

ובכ"ר נודע שהרמ"ק ככתב היה תלמיד מרן ז"ל ויש
לו חסידים בשו"ת מרן א"ה . וגם בשו"ת אבקה
רוכל למרן נרפס מחש"י לו חסידים בדיני מעונות
ועסקים על דבריו מרן ז"ל ע"ש ס' יא' . ובקבלה היה
תלמיד מהרב עיר וקריש מ' שלמה אלקבין ז"ל כמ"ש הרב
בספר הפרדס בסקדמתו . ומקריב ראיתי פי' הרב הרמ"ק
ז"ל להרב שרי השירים ס' אחרובו חקירות יקרות וידיעות
בענין שמוע המלאכים הפלא ופלא וסוף א"ה ס'
זה ישנו עם ספרי אור יקר אשר בעודיא ככתבתי לעיל
לפי הרשום בזכרוננו . וראיתי בסי' חזיונות כ"י לרבינו
הרב מהר"ו ז"ל ששלם עם הרמ"ק ז"ל ובחלום ידבר בו
הרמ"ק ז"ל שקבלתו רבו האר"י ז"ל אמתים ופניעות . ושם
בעיה"ב הוא לומר חכמה הקבלה על דרך רבו האר"י ז"ל

[נח] אור יקרות מרב אשכנזי על סדר
הפרשיות פלפול ופשטים עם
ליות חן והרב סדר הדורות דף קס"ט ע"ג
שוא נהגא באור יקרות :

[נח] אור יקרות להרב החסיד מ' מאיר
יצחקי אב"ד ור"מ דקושט'
על הש"ס והרמב"ם וכו' :

[ס] אור הישר (ע"י אור לייקיס) :

[סא] אור ישראל ס' קטן מדיני בוכו' הזכירו
הרב ש"ך בס' נקודות הכסף סס"י
ק"ח וחיברו מ' ישראל גאנז והיה רבו של
הרב חיים באבנר המחבר ספר אור חדש וכתב
דס' אור ישראל הנז' כלול בתוך ספרו :

[סב] אור הלבנה הוא ממו"ה בכתב יד
הגהות עד הזהר ע"ד הגהות
מהרש"ל על התלמוד :

[סג] אור לו בציון להרב יצחק זעקל עטחיון

גם פירש"י כ"י בח"א):

[פ] אור תורה להרב המקובל אביר הרועים מהר"ם די לינאנו והוא הגהת ס"ת

ונדפס בספרו שתי ידות . ונדפס [גם] בפ"ע ועד אחר נדפס עם הגהות מכתב מאליהו. אבל השמיטו הרבה מגוף הספר אור תורה עצמו :

[ז] ס' האורה ראית' ס' האורה כ"י ומיוחס לרש"י והוא פסקי דינים ובו

קכ"ח סימנים ויש בסופו איזה ענינים דוראי אינם מרש"י . ויש כמה הלכות מא"ח ואסור

והתר דינים בלשון צח ונקי , ובס' תמים דעים מייתי כמה דינים מספר האורה "הנה

הנם בספר הגז' כהוייתן . ובחי' הריטב"א למציעא ד' אמ"ד פ' אלו מציאות כתוב ור"ש

תיר"ץ בס' האורה :

[ז] ס' האורה יש קצת שקורין לס' שערי אורה מממהר"י גיקיטילי'

ס' האורה סתם :

[זח] אורה ויטבחה פ"י אסתר להרב מהר"א הכהן בעל שבט מוסר :

[ע] אורה מישור (ע' י' יוחנן מקדמנין בח"א):

[פ] אוריין תליתאי ח"י שבועות למהר"י

ו' מיגאש וחידידושי קדושין להרב"ץ ח"י ע"א להריטב"א ויש בו חידידושי

מהרב נאמן שמואל ומהרב יוסף שמואל מודיליאנו זכר כולם לחי' עד :

[פא] אורים גדולים (ע' מהר"ש ענדלס בח"א) :

[פב] אורים ותומים להגאון מה' יונתן על ש"ע ח"מ ב' קובצים

עד סוף ס' קנ"ב :

[פג] אורתיות אליעזר כ"י ממורנו הרב

מהר"א נחום ז"ל והוא קושיות

ותמיהות בש"ס ובהרמב"ם ובטורים בדרך

קצרה מאד . והיה בידי זמן מועט כרביע שעה :

[פד] אוריות רבי עקיבא (ע' מרש) :

[פה] אזהרות קורין רוב ישראל בחג

השבועות זמן מתן תורתנו :

ואולם לא שוו בשעוריהם כי יש כמה סדרים דקון רבין

קמאי . כי הם רבינו אליהו הזקן גיטין של רבינו האי

גאון מיקן אזהרות הנזכרים סופמות יומא דף מ' ע"א

והחזיקו בהם בני אשכנז ורוקסלנאז ורבינו יצחק בר

לאזון אלברגלוגי שהיה בזמן הרי"ף יסר אזהרות ואיזה

מקום בינם וכו' ודקדקו בהם בגלגלי העשרב פנימי וחלופין

ורבינו שלמה בן גבירול שהיה בזמן רבינו יוסף הלוי ו'

מיגאש תלמיד הרי"ף כמ"ש הרד"ק בחשבונו השמות דפ"י

מירדא סימן הקל"ב ראה והתקין אזהרות שמוזר לבני מענה

וכו' ואלו האזהרות אומרים אותם בני ספרד וגלילות

עורקליה וארץ מלרים וארץ הלכי . והרב יצחק קמחי

בר מרדכי המכונה מאישטרי פייטט לילאומס אשר היה

מרדכי פרוביכל"ל בזמן הרשב"א וכמה הרב מהרי"ב לכת"א

ס' י"ח דף י"ד מרפס אמ"ד שראה בקיבוץ השבועות כ"י

הרשב"א מכנידו ומכשלו בחשבונו שהשיב לו . חיבר

אזהרות ורגלי בהו בד' קהלות בקלה לרפס בקונטאדרי

ד' אביניון ונדפסו בחזון שולם . וראיתי למהר"ם בן

הרשב"ץ בחשבונו ס' קמ"ו שכתב דהרמב"ץ חיבר

אזהרות . ורש"י ס' עשפ"י כתב אזהרות שיסד

רבינו קרדיא ע"ש :

והנה הרב כהר"ר משה מועזי מרדור שלפינו חיבר

ס' יסיר משה פ"י לאזהרות רבינו יצחק בר רחוב

הנז' וכבר נדפס ג' פעמים והרשב"ץ חיבר ס' זר הרקיע

פ"י לאזהרות רב שלמה ו' גבירול ונדפס בקושטנדינא

ואינו במלל . והרב יעקב חלפני חיבר ספר פתיל חסלת

פ"י האזהרות מרש"ן גבירול והוא קלור פ"י הרשב"ץ

בחוספוס נכד' .

והרמב"ם בהקדמת ס' המלות כספ ששמע האזהרות

רבות המספר המחבורות בדרך ספר

ומחבריהם השלימוהו מערכות המלאך ויוסי הקדור אך

נמשכו אחר בעל הלכות גדולות ולא לקח בחשבון המלות

ע"ש בלח"ו . גם הרב אברהם ו' עזרא בס' יסור מורל

ריב לו עם מחברי האזהרות והאריך בה' וראיתי שזוה

ס' הרשב"ץ הוסיף באזהרות מהר"ש ו' גבירול שמונת

חשים לכון המנין שיעלה כדעת הרמב"ם . וכעת חין

בידינו ספר זר הרקיע וס' פתיל חסלת למען דעת

בירורן של דברים .

ודע ראיה אזהרות שיסד הרב מ' יהושע בנבנשתי הרב

נעורי ראיתי אזהרות שיסד הרב מ' יהושע בנבנשתי הרב

המחבר שדה יהושע ע"ס סדר הרמב"ם והס' כ"י וחיבר

מירוס עליהם וקרא לו משמרת המלות . ומר לחי הרב

כנ"ג בס' דינא דחיי שקיל וערי עובד על ספר משמרת

המלות הגז' . ורש"י אזהרות הר"ש ו' גבירול המחביל

למון יוס זה יסור הרע דוד בן אלעזר בן בקדוס

כאשר שראה בראשי המרוזים .

כתב בס' קורא הדורות דף י"ב ע"א ז"ל וכמה עוד

הרמב"ם בהקדמת מנין המלות על הרב ר' יצחק

בר ראזון אלברגלוגי ועל הרב ר' שלמה בן גבירול מחברי

האזהרות ז"ל וכן כל מה ששמעת מאזהרות רבות המספר

המחבורות אללנו בלחץ ספרד והספכו עלי לירי וכו' כי

מחבריהם היו משוררים לא רבנים וכו' עכ"ד ס' קורא

הדורות . ולא שמע לי מ"ש דהרמב"ם כחב לשון זה על

רבינו יצחק בר ראזון אלברגלוגי שארי הרמב"ם כספ סתם

כמו שפלה בעקדמתו לס' המלות . וספר קורא הדורות

הבין שכוונתו על רבינו יצחק בר ראזון אלברגלוגי ועל

ר"ש בן גבירול . ואני תמיה עליו חדא דהרמב"ם קרא

בחי' ששע אזהרות רבות המספר ובדלי' שהס' יוסר

עג' ד' כלשון רבות המספר דקאמר ולא"כ למע המספר קורא

הדורות הזכיר שנים אלה דרוקא כאלו חין זולתם ואלל

הרמב"ם כספ הפך ובריו כי אזהרות רבות מספר ששע -

ועוד

זעור כ" על רבינו יצחק בר רבון אלברגוני לא היה כותב שהיה משורר לא רב והוא רב מובהק כמ"ש הרשב"ד עמ' הקבלה - אומנם נראה שהיו הרבה מחברי הזהירות כמו שכתבנו ועליהם כתב הרב שהיו משוררים לא רבני' אלה רות רבינו יצחק בר רבון או שמעם או לא שמעם עכ"פ כוונתו על משוררים אחרים *

[פו] אחות קטנה כתב בסדר הדורות סוף דף קס"ג וז"ל אחות קטנה מ"ץ הג"מ מיכאל הכהן ענין גרושין מובא בתשובות הלכות קטנות עכ"ל. ועמנו הסליחה כי קונטרס אחות קטנה אשר העלה ואשר הביא מהר"ם האג"ז בתשובות הלכות קטנות דף נ"ח מחבר הקונטרס הנ"ל הוא הרב אברהם יצחקי משאלוניקי כמבואר שם דף ס"א ע"ג. ומה שהזכיר הרמ"ח להרב מיכאל הכהן בעד מורה צדק בזה היינו ששמעו שהרמ"ך הזכיר חיבר עוגה קטנה עד קונטרס אחות קטנה ושקול וטוי ולא הגיעה לידו כמו שמבואר שם באר היטב :

[פז] אירכא דחיי (עיין אור חדש) :

[פח] אילת אהבים (עיין ר' שלמה בן חלקון בח"ה) :

[פט] אלה המצות (עין טעמי המלות) :

[ג] אלו בכות (עיין גבול בנינון) :

[גז] אליה זוטא —

[גח] אריה רבא — עיין מ' אליה שפירא בח"ה :

[גז] ס' אלים להרב הכולל הפילוסוף מהר"ר יש"ר מקנדיא והרב הנזכר היה

הנם בכל החכמות ומפילג בכל חכמה מספר תשובות פילוסופיא תכונה הגיון רפואה וחכמ בתורה בפלפול היש"ר ופוסקים ודרשן מופלא ודעתו רחבה וחיה ספרים הרבה בכל החכמות ולא נדפסו רק ס' אלים וס' מצרף לחכמה נובלות חכמה שבר יוסף כת' ה' וכל אלו חוץ מספר אלים הכל הוא בקיובץ אחד ושם במצרף לחכמה וכו' ובס' אלים תלמידיו מזכירים שבחיו. והרב לא ה' מחשיב שום אחד מחבוריו והיו מושלכים בקצה איצרותיו זולת שני חבורים נשא את שמותם עד שפתיו ספר גדול הערך נצרך כחבור הרמב"ם ושם השני אשר ישא את שמו בשמת בת שלמה ונאבד הכך (וע' שטע שלמה) :

וראולם כמה שדיר בננין הקבלה כמ"ש בנבולות חכמה ושכר יוסף הגאון הסקיד הרמ"ז דחס דכריו

וסילק ההשגחה ומספריו כאשר תראה באגרות הרמ"ז בסופן דף מ"ב ע"א וכן מצינו רמז הרמז ודי בזה *

[זא] אלימה כ"י להרמ"ך והוא גדול מס' הפרד"ס בשרשי הקדמות יותר

פנימיות וראיתי מכ"י הרב מהר"ן קצור ספר אלימה. ודע שעוד ראיתי באיטליא פירוש התורה להרמ"ך ע"ד הסוד וס' טעמי המצות לו ז"ל ע"ד הסוד והם כתובים בכתב איטלקי : וראיתי בכתיב מהר"ם דהר"ך טרח מאד שהיו מספריו בו החילוני' בעוסקו מאד מלות לילה כהסודותיו בזהר הקדוש ונאלצו ע"י שמות הקדש ועיין בנדפס דף ס"א (עיין ר"מ קורוביורו בח"ה) *

[זב] אלכפא"ה (עיין רבינו אברהם בנו של הרמב"ם בח"ה) :

[זג] ס' האלמדיל (עיין חכמתא רבתי) :

[זד] אלה אלפין יסד החכם הפילוסוף ידע' הפניני המכונה בדרשי גם

ראיתי אלה אלפין דפוס ישן ורמז שם המחבר ושם עירו והשנה שחזרה לה ובסוף כל בית ג' תיבות מפסוק והכל באל"ף ועד אחרן נדפס אלה אלפין להרמ"ז בסוף ס' אגרות הרמ"ז הגז' (ועיין וכות החכם וכו') :

[זח] אלה המגן מהרב הגדול מהר"ם גאלאנטי מאריה דארעא

דישראל משו"ת וענינים עלולת מספר אלה כמ"ש הרב מהר"ם חאגיז בספריו ועיין בנדפס מערכת מ' ע"ש באורך באות ס"ט (עיין מ' משה חאגיז בח"ה) :

[זט] אלפסי זוטא להרמ"ע מפאנו כ"י עיי' במערכת המ"ם בס"ד (עי' הרמ"ע מפאנו בח"ה) :

[ק] אם לבניה (עיין מ' יעקב בן הג"מ לבי בח"ה) :

[קה] אם לבניה — (עיין חכם סופרים) :

[קז] אם הילד —

[קי] אם כל חי מאמר — (עיין מ' עזריה מפאנו בח"ה) :

[קכ] ס' האמונה (עיין חכמתא רבתי) :

[קס] האמונה והבטחון (עיין ארזי הלכנון) :

[קי] ס' האמונות (עיין רבינו סעדיא גאון בח"ה) :

[קז] אמונת חכמים חיבר הרב הפילוסוף המקובל ותוכן הרבה

ותשובות ושאר חכמות בקי ומופלג בהן מהר"ר אבי עד שר שלום באזילה אב"ד ור"מ בקק"י מנטובה. ועשה הנהגות על כל ס' הנז' הנאון

בספר אליה רבה הנדפס מקרוב על ש"ע א"ה *
ואני הצעיר ראיתי קצור אמרכל בקרף ישן
נושן כ"י ומזכ"י שם מהר"ם מרושנבורק ומוריני
הרב רבינו אשר בר יחיאל :

[קס] אמת ליעקב (ע"י מ' ישראל יעקב אלגוזר
כח"ב) :

[קט] אסור והתר חיבר רבינו יצחק מדור"א
ונקרא שערי דורא ועליו
חברו הגהות ממדור"א ומבוא שערים והגהות
מהר"ם יפה :

[קי] אסור והתר שבמנהגי מהר"ל זמנין
דמשבחת שהאחרונים
מביאין ראיה ממנו לברר דעת מהר"ל או
למרא דידיה אדיריה והוא העלם דבר *
דבמנהגי מהר"ל שם דף צ"ו ע"ב ד' קרימנה
לכבוא שהוא קצור שערי דורא ואינו ממדור"א
רק גדולים אחרים קצרוהו ולא חלו בו ידים
ידי אביר יעקב מהר"ל ז"ל :

[קכ] אסור והתר של רש"ל שהאחרונים
כותבים רש"ל באו"ש ר"ת

אסור והתר שלו * הם הגהותיו שכתב על שערי
דורא ונדפס שערי דורא עם הגהותיו פעמים :
[קכג] אסור והתר שחיבר מור"ם בעל המפה
הוא ספר תורת השאת
ומהרש"ל באו"ש משיג עליו גם רבינו חיים
בר בצלאל בספר ויכוח מים חיים חבריו
שלמדו יחד אצל הגאון מהר"ר שלום הנקרא
שכנא משיג עליו כמבואר בס' הנזכר ע"ש *
והגאון מ' שכנא הנז' לא רצה לחבר ספר
פסקי דינים כדי שלא יפסקו כמותו מטעם
הלכה כבתראי ולא רצה שיסמכו עליו וכן
היה דעת רבו רבינו יעקב פולאק ראש לגאוני
אשכנז הקדמוני ראשוני האחרונים כמ"ש כל
זה הג"מ ישראל בן מהר"ר שכנא הנזכר
בתשובתו הרמה הובא בשו"ת מהר"ם
איסרלאס סי' כ"ה ע"ש וגם תלמידו הרב חיים
בר בצלאל הנז' (אחי רבינו ליווא מפראג)
חיבר אסור והתר ולא רצה לפרסמו שלא יסמכו
עליו כמ"ש בס' ויכוח מים חיים הנז' * ורבינו
יעקב פולאק הנז' הוא המציא חקוקא דרבנן
בגמ"ת :

[קכד] אסור והתר חיבר הג"מ שעפמיל בן
הגאון החסיד בעל של"ת
ספר

הגאון מהר"ר יעב"ץ בספר מטעחת ספרים
ע"ש * והרב אבי ער הנז' תי' אומר כל החכמות
למדתי במשך עשר שנים אך חכמת התלמוד
נער הייתי גם זקנתי וגעתי ולא מצאתי כי
אם שמע מנהו *

[קכ] אמונת שמואל שו"ת להגאון מהר"ש
קאיידינבור הרב המחבר

ברכת הוצה :

[קכז] אמרות טהורות קיבץ קטן להרב
אברהם חיון דפוס שאלוניקי
שנת וי"ש"ם מדברה כעדן :

[קיז] אמרות טהורות נדפס מקרוב להרב
המופלא סבא קרישא
כמהר"א ישראל זכ"ה על הלכות נדרים והל'
אישות וקדושתן וכתובה והל' גיטין בפלפול
עצום עד הטור וב"ר ראשונים ואחרונים ומסיק
לענין דינא :

[קיח] אמרי אמת (ע"י מ' לנדסמן מונסון מהר"ם
די לונדאלו כח"ב) :

[קיט] אמרי יושר (ע"י מ' וידאל לרש"י כח"ב) :

[קיא] אמרי נועם חבר על התורה מאסף
חדושי ראשונים והוא
קהלת יעקב ר' יעקב דליקאטש ויש בו חדושי
דבותינו בעלי התוספות ונדפס פעמים שלש
וגם נדפס אצל המקרא דפוס אמשטרדם ויש
בו טעיות המעתיק והדפוס * וע"י במערכת
אות דל"ת בס' ד' (ע"י דעת זקנים) * ואני ראיתי
חבורים שונים על התורה כ"י מהתוספות
על החומש :

ודע כי בדפוס אמשטרדם במקרא הנז'
הושמט איזה לשונות מס' אמרי נועם *

[קיב] אמרי צרופה שיטות על קצת מסכתות
לרב אישכנזי [מהר"ר
אברהם יחיאל פישל] :

[קכ] אמרי שפר מדרשות למהר"ש פרימו
ברמו ובקצור דרושים
נפלאים מלאים זיו מפיקים נחמדים מזהב
ומתוקים :

[קכז] אמרי שפר (ע"י מ' חסין ברכים ממורינא
כח"ב) :

[קכח] א' אמרכל חבר מפסקי דינים והדרושים
כ"י הזכירו לפעמים

[קלח] אפי רברבי על י"ד דרך שירים
וחדושים נדפס שנת

שנ"א ומזכירו הרב ש"ך י"ד :

[קלג] אפריון שלמה להרב המפורסם
מהר"ש אלגאזי וכללו בתוך ס'
יצוא אהבה :

[קלג] ארבע שיטות (עין מ' יהושע שפירא
כח"ה) :

[קלד] ארבעה חרשים ארבעה חלקי דרושים
לרב אשכנזי נדפסו

ב' חלקים כסא דוד קנאת אפרים דרושים על
עניני דוד המלך ע"ה ומלכי בית דוד ומלכי
ישראל ושני חלקים רוח חן רב ברכות לא
נדפסו :

[קלה] ארוחת תמיד דרושים להרב מהר"ש
יצחק ז"ל בעל נאמן
שמואל :

[קלז] ארון העדות (ע' מ' יצחק אכנס כח"ה) :

[קלז] ארזי הלבנון ס' נדפס בויניציא שנת
שס"א ובו ז' חבורים : מדרש כונן

ספר האמונה והבטחון להרב"ן סוד הנקוד
למהר"ן ג' גיקיטליא סוד החשמל ממנו מעין
חכמה פוקי היכלות לרבי ישמעאל כהן גדול

כללי מדרש רבה למהר"ר אברהם עקרא :
[קלח] ארח לחיים (ע' עוללות חסדים) :

[קלט] ארח לצדיק שו"ת לכמהר"ר אברהם
רודריגז אחד מרבני
ליוורנו בדור שלפנינו :

ארחות חיים (עין רבינו אהרן הכהן ונלוגיל
כח"ה ועין אור חדש) :

[קמ] ארחות חיים של מוסר כ' הרב מהר"ם
די לונזאנו בשתי ידות

באצבע דרך חיים דף קכ"ב שחיברו רבי
אליעזר הגדול שמוכרין הפוסקים שה' גדול
אחר שמו אליעזר והיו קורין לו רבי אליעזר
הגדול וההקדמה שבראשו ממעשה רבי
אליעזר בן הורקנוס נכתבה שם מהמעתיק
ואינה מהספר :

[קמא] ארעא דרבנן (עין מ' ישראל יעקב
לחנאז' כח"ה) :

[קמב] ארץ החיים פירוש תהלים להרב
החסיד בן נכד הסמ"ע
מהר"ח כ"ץ ולעת זקנתו בא לעה"ק חבורי ת"ו
והיתה

ספר מופלא כמ"ש הרב ז"ל עצמו בהקדמת
זוי העמודים אך לא זכינו לאורו * והגאון
החסיד בשל"ה כ' שהעולם סומכין על מור"ם
זאינס משגיחין על מהרש"ל שחולק עריו
בכמה דברים ומן השמים זכו למור"ם בזה ע"ד
שקבעו הלכה כבית הלל אע"ב דב"ש חרפי
מפי ומ"ר ראוי לחוש לדעת מהרש"ל ומזכיר
שם כל הדברים שמחמיר מהרש"ל ע"ש באורך
דף ע"ד ודף ע"ה ודף ע"ו ע"ש :

[קמג] אסור והתר להרב חיים בר בצלאל
(עין אסור והתר שחינך מור"ם לעיל) :

[קמג] אסור והתר הארוך נדפס בפירארה
שנת קרי"ה ושם נאמר

שאומרים שחיברו רבינו יונה * וכתב בהקדמת
המסדר שם שה' בזמן מהר"ש ומהר"ר
איסרלן בעל תה"ד וההקדמה הנזכר חתום בה
עזריה בר שמעון מק"ק פוזנא * ומשם יראה
שההגהות שבגליון ובסוף הספר הם מ' עזריה
הנז' ואינם מהרב המחבר או"ה :

ואחר זמן רב ראיתי שכתב בן הגאון בעל חוש יאיר
ס' ע"ו ז"ל וחפשי ששם בגליון בקש לכוין
דברי האו"ה לדברי מהרש"ל בתרומת הדשן אינו מדברי
הגאון מ' יונה בעל או"ה רק הם דברי מ' עזריה דלא
ידיעין ליה ונפס בזה עכ"ל :

וראיתי בדרכי נפש י"ד ס' כ"א חות כ' שכתב דמחבר
אסור והתר הארוך היה תלמיד מ' איסרלן
הרב המחבר תרומת הדשן :

חבור או"ה לא כסבו אלא לו לעלמו ולא שיה' ספר
מיוחד להורות ממנו רבים * ואומרים העולם
דלכך יש באיסור והתר הארוך כמה מלות שלא כסבו רק
צראשי חיבות להורות כי אפשי שחש לבו דבר טוב עם
כל זה הסתיר תחת לשונו כל מה שהיה אפשר לו להסתיר.
רבינו חיים בר כללאל כס' ויכוח מים חיים :

[קנד] ספר אסור משהו הזכירוהו הראשוני
חיברו הראב"ד וישנו

בידינו כ"י וגם הרא"ם בתשובה ח"ב סימן כ"ד
מייתי ליה :

[קנה] אסיפת הכהן (עין הגי' העטל אהר"ק
קראקא כח"ה) :

[קנה] אסיפת הכללים (עין מ' חיים יאיר כנר
כח"ה ועין כללי הש"ס) :

[קנז] אספה (עין מדרס) :

[קנז] אספקלריא המאירה פירוש פשוט
על הזהר מהגאון מ' צבי

הרב המחבר גאון צבי * עין במערכת צד"י *
(עין מ' גני סב"ל הורוין כח"ה) :

מהרב המופלא כמהר"ח אבואדעפ"א בכ"ר דוד ז"ל וחתנו של הרב באר יצחק והוא ה' רב בעיר לארסו ע"א :

[קמנ] אשדות הפסנה להרב הנז"ל והוא שו"ת וקצת ח' מצינא :

[קמז] ס' האשכול (עיין הראש"ד השני כח"ה) :

[קמח] יש ל אברהם (עיין משכיל וספ פרי מנדים ועיין מ' אברהם

ברו דא אברהם היכני מ' אברהם מונסון כח"ה) :

והיתה מנוחתו תנצב"ה • ואני ראיתי לו ז"ל שהי"ל כמעט על כל ד' ועשרים והיה מתנהג בחסידות קדוש יאמר לו :

[קמנ] ארץ ישראל מס' — (עיין מ' יהודה עזאם כח"ה) :

[קמד] א"ש דת (עיין מולל מאס) :

[קמה] אשר הנחלים דרושים לכמהר"י יוסף נחמולי וה"י תלמיד

ב

דברי ראב"ע ומשיגים • ורבינו בחיי שהוא תלמיד הרשב"א נושא אלומות רבינו הרמב"ן וגם בחר בדרך סוד פשוט • ועל ס' רבינו בחיי יש פ' לסודותיו והוא ס' נפתורי אלהים ונדפס א"זה פעמים :

(י) באורי סמ"ג (ע' רבינו אייזיק שטיין כח"ה) :

(י"א) באורי רש"י (עיין מ' נתן שפירא כח"ה) :

(י"ב) באורים על ד' שורים (עיין מה' שמואל נאחרעזאן כח"ה) :

(י"ג) באורים על רש"י עה"ת (עיין מה' ישראל המכונס מה' איסרלן כח"ה) .

(י"ד) באר אברהם פ' המשניות עם מי באר דפוס ישן • ונדפסו עם ת"ש

ולחם משנה באמשטורם אך השמיטו הרבה מהס' הנז' ובפרט מת"ש כאשר יראה הרואה :

(טו) באר הגולה (עיין כללי ההוראה) :

(טז) באר היטב (עיין מה' ישעיה הלוי כח"ה) .

(יז) באר היטב חיבר מה' יהודה טיקטין על שלחן ערוך אורח חיים יורה דעה

אבן העזר קצור פ' הדין וחדושי דינים שהדשו האחרונים הן בחבורי הטורים הן בשו"ת והוא יפה אף נעים ועל ח"מ חיבר מעין דגמא מח' משה פראנקפורט :

ואלו ה' הס הגלרכים • חבל הדפוסו באר הטב ב"ד וח"מ יוסף בלורץ ב"ד קלור ט"ז וס"ך ובח"מ קלור סמ"ע וס"ך חבל אין בהם שום חדוש מזולתם מהאחרונים ומשו"ס וחשכו לשקן והיס כהני"ח לקט הקמח ופנים חדשות מן הדין ואינו הקון • ולכן יצור לו חלום ה' מתהר"ר יהודה טיקטין וס' מתהר"ר משה הנז' ועוד לו • גם כשע"א ח"ה וי"ד יש בהם שנדפסו באר הטב מתהר"ר יהודה הנז' עם חלל אברהם מאחרוני אחרונים ונאמר בהם כי טוב • רק שנאכל אברהם למעמים המורה מקום אינו מכוון וכיוצא בם

(ח) באור להלכות פסח ולכל תוספי רא"ם (עיין מ' יונה נכון כח"ה) :

(ט) באור לטור א"ח וי"ד (עיין מ' יעקב נ' חביב מ' יצחק אברהם כח"ה) :

(י) באור ספר יצירה להראב"ד (עיין קבלה) :

(י"א) באור על חלק סמ"ג לאוויז (ע' מהר"י קרעמניץ כח"ה) :

(י"ב) באור על פירש"י על התורה (עיין מהר"ם אלשקר כח"ה) :

(י"ג) באור על הרמב"ם (עיין מ' יעקב די רב כח"ה) :

(י"ד) באור על התורה עד"ה (ע' רבינו מנחם מריקאנטי כח"ה) :

(ט"ו) באור התורה להרמב"ם מובא בכנסת הגדולה כן כתב סדר הדורו

דף נ"ד ע"ג ודף קס"ד ע"ד • ועמו הסליחה כי בכנה"ג הוא ט"ס וצ"ל באור הרמב"ן עה"ת וזה פשוט והרמב"ם לא מצינו מי שכתב שחיבר באור ופירוש התורה :

(ט"ז) באור הרמב"ן עה"ת עשה פירוש לפירוש מהר"י אבוהב •

ועל הסודות שבו חיבר רבינו יצחק דמן עכו תלמיד חבר של הרמב"ן ספר מאירת עינים לפרש סודותיו והוא ס' גדול כ"י • גם הרב מגדל עז והוא הרב שם טוב בן גאון תלמיד הרשב"א חיבר ס' כתר שם טוב לבאר סודות הרמב"ן והוא כ"י • אמנם הרב מהר"ם פאפירש פירש סודות הרמב"ן עפ"י הקדמות הרב האר"י ז"ל • ובס' נמוקי שמואל מישב מה שהקשה הרא"ם על הרמב"ן כמ"ש בח"א (עיין הרמז"ן כח"ה) • והרמב"ן בבאורו זמנין דמית

דרש הרב הנזכר בעיר תהלה שלוניקי יע"א:
(ב) בדרך הבית שחיבר הרא"ה השגות על
תורת הבית להרשב"א לא
ראהו מרן. כ"ב הרב כנה"ג י"ד סוף סי' קל"ה.
וכוונתי שלא ה' בירו בב"י כמו שהיו לו כל
ספרי הראשונים בכתביה". כי הנדפס עלה
בכב"ש מכבש הדפוס יותר משלשים שנה
אחר פטירת מרן והוא פשוט. ועיין מה
שכתבנו בעניותנו בספרי הקטן ברכי יוסף א"ח
סימן קנ"ח אות ג' בס"ד. ועיין מ"ש לקמן
מערכת שי"ן: (עיין רש"י בח"ה):

(ב) בדרך הבית חיבר מרן הגהות והשמשות
מספרו הקדוש בית יוסף ומבואר
בהקדמה לבנו שנאבדו כמה קונטרסים. ואלו
זכינו שיצא לאור בשלימות אפשר דהיו
מיושבים כמה השגות שהשיגו על מרן:

ודע דזמנין למסכתא שהנהגות נכתבו שלא במקומן
ומאי דכתבו לקיטון זה שייך לקיטון אחר כי הוא
דכתבו בל"ח מ"ב סי' רכ"ו. וכבר ראינו אחד קדוש השגה
על הרב כנה"ג שהעית דברים על פנים חדשות בהקדמות
שלא היה מחפש בשרטן של דברים וכבש עליו הרב כנ"י כי
גם הוא העתיק דברי נרק הנים סימן רכ"ו ולא ראה
הדברים בשרטן וכן השיגו הרב מהר"י חלג'י כמ"ש הרב
בנו בספר השגות אחרים סימן ס"א.

אמנם כבר הרב עלמו בשיירי שס' סי' רכ"ו ח"א הוא
ראה והעיר ע"ז שנכתב שלא במקומו וכ"כ הרב
בכנה"ג י"ד סי' ק"י הגהה ב"י אות מ"ב.

בדק הבית חידו מרן. אחד שהייר כסף משנה:
בית דוד י"ד דף ק"ד ריש ע"ב. ולפי
דברי הרב שיירי הנה"כ ש"ע חידויו אחר כ"מ ודק הבית:
אני הרל מלאים כמה מקימות שמרן הגיה לשון הרמב"ם
כ"מ ובש"ע העסקו כנסתה הספריים בטעום ומהס' א"ח
סי' ג' דין ז' וי"ד סימן של"ג דין ח' ועיין בט"ז א"ח
ובר"י ב"ד. אך מה שכתבנו בענינוסנו הנה אמת דזמנין
דש"ע מאושר וזמנין מוקדם וכן כ"מ וב"י וכן כ"מ ודק
הבית: א"כ דזמנין תקן מ"ש קודם וזמנין לא הוה אדעתיה
לגודל המלאכות דעסקי בהו ועול הסלמדיים ובעלי הדין
ונוסף עוד לראש אשמורות ענה בכב"ש הלא ברז"י כס"ף
עם האגדה כוונת.

ועתה כל לירי שו"ס שבות יעקב ח"ג שנדפס מקרוב
וראינו להרב ז"ל שכתב בקיטון ל"ה דכאשר ירד
מין לעומק דרינא לסדר הדברים בש"ע לקבוע הלכה
למעשה חזר מכל מה שפירש בב"י ובכ"מ ופי' דברי
המסקים על כיון זה סי' ו' כ"מ ל"ה כע"ל ד"ש
לחלוט דכבר היה מתקין בדרך הבית ונאמר כמ"ל.

בדק הבית לא ראהו מורים בעל ההגהה. בית
שמאל א"ה סוף סי' ע"ו. והוא דבר
פשוט דדק הבית נדפס שנה שס"ו. ואלו הרב מורים
משה עלה אל אלהים מקמי הכי טובא.
ליברא

גם כנאר העב י"ד הוספנו בסוף טוב לכת ממה"ר משה
כנ"י על הלכות שמחות וכל אחד לבדו. ומקורב כנאר
העב חדש עיברו טוב לכת עם כלר הטב כנאר מחמ"א.
(י"ח) באר יעקב חידושים על קצת ד' טורים
וכללי סוגיות השו"ס מהרב
מהר"י ברלין אחד מרבני פירא תלמיד הגאון
בעל שבי יעקב. ונדפס זכרון יעקב להרב ז"ל
חידושים על סדר הפרשיות וה"ל שיטות
בש"ס הרבה:

(י"ט) באר יצחק מה' יצחק נ' שנג' א' מרבני
שאלוניקי והיתה מנוחתו בעה"ק
ירושלים ת"ו והוא דרושים על סדר הפרשיות:
(כ) באר יצחק באור על ההפסדות מימינו
פירש"י ור"ק ומשמאלו באור
הרב המחבר בטוב טעם ודעת:

(כ"א) באר לחי דרושי הספד להרב מהר"י נ'
שנג' הנזכר:

(כ"ב) באר לחי בסוף ישרש יעקב קצור דרושי
הרב מהר"י נ' ג' אמיר ואח"כ
נדפסו באורך והוא ספר חיים וחסד. ועיין
במערכת ח"ת (עיין חן אלהים):

(כ"ג) באר מים חיים מובא בספרו צידה
לדרך כ"כ סדר הדורות דף קס"ג
ע"ד. ורא זכר דבסוף ספר באר שבע א"תיה
לקונטרס באר מים חיים ע"ש:

(כ"ד) באר מים חיים למהר"י יצחק הלוי
אב"ד ור"מ מעואב"י שלוניקי יע"א
שיטות ודרושים:

(כ"ה) באר מים חיים (עיין מהר"ר אברהם סכנדי
בכ"ה):

(כ"ו) בארות המים הוא שו"ת ובלאו קצת
הלכות הרמב"ם להרב
מהר"י נ' שנג' הנזכר:

(כ"ז) בגדי אהרן דרושים להרב מה' אהרן
תאומים אב"ד ור"מ מק"ק
קראקא וכו' ונדפסו בפפ"מ:

(כ"ח) בגדי ישיע להגאון החסיד בעל של"ה
הבור נהמד על המדרכי ולא
נדפס כ"א על סדר מועד ועד מדרכי מברכות
נדפס בסוף עמק ברכה ד' אמשטרום:

(כ"ט) בגדי כהונה להרב הגדול מה' אהרן
הכהן פרחי הרב המחבר
שו"ת פרח משה אהרן. והם דרושים אשר

איברא דהאי שחא אשר היתה מנוחתו של הרב מור"ם לא ברורא לי כי כלמה דור כחך שפטר שנת שלי"ב * והרב טורי זכב לח"ח סימן ט"ך כחך שפטר רמ"א יוס' ל"ב לעומר ששנ"ש

ואנבי הרואה בל"א פ"י ק"ד פסקא הנט שכתב מור"ם כח"ב שנת ש"ס * ומ"מ הדבר ברור כי הרב מור"ם לא ראה בזה הבית שחיבר מרן כדבר האמור

והקרב אלי שב הרב סמ"ע לא ראהו שלא נחשט כמנהגו לפי מ"ס בנו בהקדמת דרישה י"ד שהרב חיבר חבוריו על טעמים עד שנת ש"ן כאשר יראה הרואה מחיד מ"ס שכתב היו מ"ו שנה שנטעו חבוריו על ד' טורים ודרישה י"ד נדפס שנת ש"א וגם כתב שם שהיו אחר ועשרים שנה שנטעו הרב * וקדמו הדבר שלא נחשט אל עירו ולא שער מקצו בימיו * ובהכ"ז אחת לן חכמה קושי והיוי שיש על הרב סמ"ע מ"י * בזה הבית כאשר קלמס השיגהו הרב ש"ן ורבוני בחדרי יונתא מהמה המלא ימלא * אך אין חלונה על הרב כי לא נחשט דמ' בימיו כן ל"ל לשם הוטא שאינו זכר שהרב הזכיר בזה הבית * **ובתבתי** אני בענין בפישרי הקטן מחזיק ברכה י"ד בקונטרס אחרון ס"ן * ק"ל דלא ראהו הרב לחס משה * ש"ס ובמש"ל בפי"ר

ואישר כחכמי אני הדל שאני משער כי רוב הקוסיות אשר האחרונים הקשו על מרן ז"ל * כבר מרן ז"ל בנדק הבית קרס וסלקן * מעין דומא למה שהקשה הרב משה למנח על מרן כד"מ פ"א קטועה דין קנא לה על שנים הראשיות שהביא מרן אינס לודקות וכבוד שלמים הקטר דבר ונעלם ממנו דמיון בנדק הבית מחק אלו הראיות וכמ"ס בקונטרס ואין ספק בדמות זה אם היה בזה הבית בלימוד ומה דעם האחרונים דמיון מר כיהו הדל כיה שכן ראוי להיות חוזר *

ואתאי מכללל אני בענין כחכמי דקונטרסי דומיני דכ"ע חקן דבריו שלאחר מהדורא בחרא שפקן בנדק הבית כתב הדין בש"ע * והגם כי אין מופת חושך וגם אני העיר פסקאמי על הרב שייך * כסכס דש"ע שכתב אחר בזה הבית כמ"ס בש"ב ח"א מערכת ש"ן אות ל"א (עיין שלהן ערוך) * מ"מ אפשר דאיהו הלכות הקדים או אח"כ הדין בדרך המחברים וממין דלא היה להם עתה *

לבג בזה הבית קונטרס נחמד מהרב משה חיים על ב"ה הל' גישין וכו' נדפס בסוף ט' גור אריה חדש דרושים :

לבג בהיר ספר שחיבר ר' נחנאי בן הקנה והוא ה' ראש למקובלים ואחריו רש"י * בן ראיתי שכתב מהר"א רוויגו שמצא כתוב בזה ישרן גושן :

ונראה שהכונה הוא שהוא החמיל לחרב ספר בקבלה בפרסום * כי הלא אענם שכל דברי רז"ל הם כנויים על חכמה האמת וכו' שאמר רביא הוימנא בפירוש דכל התלמוד נחיסד על רזין דלורייאל * מ"מ הליכשו הדברים מאל שאינו ניכר כלל כי הם הדברים קורי הסורה * אלא ר' נחנאי בן הקנה החמיל לחרב ספר שחיבר שם קודם *

ון שחיבה השכתי למשכיל אחד ששאל על אשר כתבו

בורי הא"י ז"ל שלימוד הזה הוא חקן גדול להאיר הנפש ולקדשה והרב ז"ל חקן חקן לבעל השוכה ללמוד חמשה דפין של תורה בכל יום א"ב * דלא ידע מאי קאמר דק"י אחס ז' הלל להאיר הנפש ולמקנה * ויראה כי דווקא לימוד הזה יש בו סגולה זו יוסר על למוד משנה ותלמוד ומקרא והוא פלא כמה כחו גדול מכל הסורה אם למקרא ואם למשנה * אלו דבריו ואני אחרתי לו דע כי יוס' דומה כאשר דבר בקדמו בעמק הארץ * ז"ל וכו' ומהו מרומים ובפרט אם יהיה לשמה באמיתות ודאי בונה בשמים מעלותיו ומתקן העולמות ומיחד הדורים * ואפילו מאיר רזין חוב"ב נכבד ללמוד מקרא משנה והלכה דבר יוס' דומה כאשר דבר בקדמו בעמק הארץ * ז"ל וכו' ומהו מרומים הם מלובשים מאל ואינו ניכר בהם הסוד כלל * לא כן זה שמזכיר בקדמי הסורה בפירוש ואין פסי הקורא שלא יבין דרך כלל כי דבריו בעמק רזי הסורה * ולכן להיות סתמי חסיד גלויים לא לבוש הן מזהירי"ן ומאירי"ן הנפש ואש"כ * דכל מה דבריו סתומים וסתמיים מאל היינו להבין סתם עליון בעלם ולידע הוכח הדברים על דבריו ועל מחשבותיו דודאי לריבא רבה ולא יוכחו הדברים כ"א מפי חכם גדול לאזן מקבל מביין * בים ככללות ניכר היותן רזין עילאין יחדברים עושים רושם בשרשיהם עליונים למעלה *

ועתה ראיתי כפי חזן החיים פ"י סתלים ממוזר ע"ב שהביא מאלמס ז"ל כי כל הסורה קרס ופסי השירי קרס קרשים ופירש דכל הסורה יש בה פירס * ואינו ניכר הסוד אך בשיר השירים הסוד בגלוי ולכן הוא קרס קרשי והאריך בזה ע"ש * והוא ע"ד שכתבתי בענייני *

לבג בחירה לרבינו המאירי * ע' במערכת מ"ס בס"ד * עיין מה' מנחם ב"ר שלמה לבית מאיר בנ"א :

לבג ספר הבחירות (עיין חכמא רכתי) :

לבג בחירת המדות (עיין חכמא רכתי) :

לבג בינה לעתים מהרב גדולי תרומה דרושים נחשדים ומתוקים :

לבג בית אבות (עיין כפי כסונה) :

לבג בית אברהם שו"ת להרב מהר"ר אברהם הכהן מק"ק זאמושטיץ ועוד ראיתי בכ"י בית אברהם להרב מהר"א נ' חנניא על עגונא כמש"ל במערכת האלה (עיין מה' אברהם נ' חנניא בנ"א) :

לבג בית אברהם עתה נדפס חדש ממש על ח"מ שלפ"א אריכת"א להרב

המו' מר קשישא כמהר"א ישראל זלה"ה :

לבג בית אהרן מפתח גדול על כל המקרא מל"ו ספרי' חשוב ונצרך מאד :

לבג בית אל להרב הגדול רבינו דוד ככבי הזכירו הרב מהר"ם די לונזאנו

בסוף ספר אור תורה :

בית

(מג) בית אל חלק מספר הבתים כ"י ונרמז
בכ"ב (עיין ספר הכתובים להלן) ,
ובשו"ת אהלי חם סי' כ"ח מזכיר ס' הבתים
בדיני ברכות ע"ש :

(מד) בית אלהים חיבר הרב המבי"ט
מדרשו"ת ומוסר ופי' פרק
שירה ונדפס בוויניצ'א :

(מס) בית הבחירה דרבינו מנחם בר שלמה
לבית מאיר וקורין לו הרב
המאירי כבר כתבתי בח"ב (עיין ר"מ המאירי
כח"א) מהות החבור שהם פסקיו בסדר הש"ס
ל"ג מסכתו עש"ב. ומלבד פסקי מגילה אשר
זה שנים יצאו לאור עתה מקרוב יזכה השמש
למאיר ובא ונדפסו פסקי שבת. נדרים. סוטה.
נזיר. שש"ס ריא"ר. ושמעתי כי גם פסקי
יבמות להרב המאירי ז"ל נדפסו בשלוניקי
מקרוב אמנם עד האידנא לא נראו בעליל .
ומקרוב בא לידניו פסקי הרב למסכת יבמות
ונדפס בשלוניקי יע"א :

(מו) בית דוד פירוש דמשניות למהר"ר דוד
קורניאלדי נדפס באמשטרדם.
וראיתי לו ז"ל הגהות וחדושי דינים על ד'
חלקי ש"ע כ"י :

(מז) בית דוד על השו"ת להרב גדול מה'
יוסף דוד אב"ד ור"מ דשלוניקי
תשו' ובאורים וחי' דינים :

(מח) בית דין (עיין מהפס כהונה) :

(מט) בית דין יפה חבירו הרב מהר"ש יפה
מתשובותיו ודא נדפס :

(נ) בית דינו של שלמה שו"ת מסודרות
על ד' שו"ת להרב הגדול מר
קשישא שושילאה דבי נשיאה מה' שלמה
לאניידו זלה"ה ראש על אר"ץ תנצב"ה :

(נא) בית הלל (עיין מ' הלל אשכנזי כח"א) :

(נב) בית ועד (עיין כתי כהונה) :

(נג) בית חדש זאת לפניו נדפסו שו"ת להרב
בית חדש כידוע . ושוב נדפסו
שו"ת גאוני בתראי ויש בהם כמה תשובות
להגאון בעל בית חדש . ומחדש נדפסו תשו'
בית חדש חרשות בעיר קארעץ בשנת תקמ"ה
ויש בקובץ זה כמה וכמה תשו' מגאוני זמנו
ומבניו וחתנו זכרם לברכה :

(נד) בית חדש על השו"ת (עיין מ' יואל חב"ד
נק"ק קראקא כח"א) :

(נה) בית יד חבור מהרב המאירי בדיני נטילת
ידים ראיתי כ"י :

(נו) בית יהודה שיטות מהגאון מה' יהודה
בן ניסן אבד"ק קאדיש :

(נז) בית יהודה שו"ת בסדר ד' שו"ת להרב
מהר"י עייאש אב"ד ור"מ
נק"ק אלגזאיר תלמיד הרב מהר"ש צורו הרב
המחבר פרי צדיק והי' שקדן גדול בתורה
נכראה מרוב ספריו שנדפסו ואשר יש לו
בכ"י . ובסוף ימיו זכה לבוא לעה"ק ירושלים
ח"ו והיתה מנוחתו כבוד זלה"ה :

(נח) בית ה' חיבור גדול חיבר הרב המקובל
מהר"ש בן אלקבץ בחכמת האמת
כמ"ש ב' שרש ישי פירות ובמקומו אחריו :

(נט) בית יוסף למדן ז"ר . ראיתי בית יוסף
א"ח שנדפס שנת ש"י :

והעם הזה נאמר לו ע"י המגיד הסוף אמר הקדש חבור
בית יוסף או ש"ע ע"ש כס' המגיד :

ודע שקבלתי מחדש גדול בחכמה ויראה שקיבל מר
גדול שקיבל מזקנים סתכלה דבור מן ז"ל שהיו
הרמ"ק והרמ"י וכל קדושים עממם כישראל דשמיא
שישראל כפי הדור היו לריכים לספר זה שיקצו כל הדיני'
ויגלה שרשיהם לאסוקי שבעממא חליבא דהילכחא .
ובאותו הדור היו נמללים שלשה רבנים ראויים לזה והם
הרב מהר"ר יוסף עזריאל ורוב מן ורוב מהר"ל
וכל אחד מהם היה ראוי למלכה ז"ל והסכימו מן השמים
ותחתן דת ע"י מן הקדוש מפני ענוותנות היסוד וכאשר
ניאח מפסריו הקדושי' החושיה אל העי"ן . וכא"ש כח"א
(עיין מ' יוסף קהר) משם הרב אהר"א אלפנדארי
בקונטרס עיגונא דף כ"ע שכתב דאין דרך מן לספר
בגנות מי שפוסק דלח כוונה ומשנחו הים' משנת הסידי'
ואשר סינה מדתו כח"א סימן י"ז על חסונת הר"א מ' וורדון
ז"ל הוכרה משום מעשה שהיה הספיר הרב המבי"ט ח"א
סימן קפ"ו ובספ' קפ"א כחב דמהר"ר יוסף עמד לו מנגד'
ולבי חומר לי שהיו דבינו בית יוסף עכ"ל הרב מהר"א
אלפנדארי' . ואני בעוניי כחכמי שם דאין לורד לדברים
שכל ספרי מפורסם בלורד כחכמות מן דיני מים
שאל"ס שם נקבלו הרבה חסונות לדבר ממדן על הרב
המבי"ט והחסונות גדולי הדור ע"ש :

ואחר זמן ראיתי שהרב מהר"א אלפנדארי הנ"ל לא
היו בידו חסונות מן כמ"ש בקונטרס הנ"ל דף
קיד ע"ש חמטו להכי רחם לבו וכתב בספר . ואין
להקשות מספר שאינו מלוי אללו :

ודע שקבלתי מזקני טורא ויראה ששמעו אפה קדוש
הרב הגדול עיר וקדים מהר"א אבולעפיה שקבלה
בירו שעל כלל מן דפסקי הלכה ללכה אחרי שלמה עמודי
בית ישראל הרי"ף והרמב"ם והרמ"ש וכו' הסכימו קרוב
למחשים

(ע) בית מנוחה (עיין ס' הנחיים ד') :

(עא) בית העיוולארי ט"ו דרשות ממה יהודה
עוויאל נדפס שנת שס"ד :

(עב) בית העזר חובר הרב בנימן איספינווא
פ"י על הראב"ע נביאים וכתובים
באריכות והשב"ח השביח לראב"ע בדקדמתו
מאד. ויש לו להרב הנזכר חבור על לשונות
הרמב"ם וש"ת :

(עג) בית הרואה להרב מהר"ר שמואל
פלורינטין אחרון מורה מקום
מהאחרונים ע"ד לקט הקמח וקצת לשונות
הרמב"ם. ושמעתי כי נדפס מחדש להרב ז"ל
ס' מנחת שמואל דרושים וש"ת :

(עד) בית שלמה תשו' להרב מה' שלמה
חסון (ק"ק) דפוס [ק"ק] שלוניקי :

(עה) בית שמואל על ש"ע א"ה ונדפס עם
חלקת מחוקק ונקרא אפי רבובי
וזו היא המהדורא בתרא : כי בית שמואל
מהדורא קמא אין להשיג בו כי הרב המחבר
עצמו הוסיף וגרע ושינה במהדורא בתרא
והיא הנדפסת באפי רבובי :

(עו) בית תפלה (עיין חור חדש) :

(עז) בכור שור (עיין בה"מ אלכסנדר סנדר שור
צח"א) :

(עח) בן אלישע ראיתי באיטליא ס' כ"י על
איזה פרקים ממס' קדושין
וכתוב שם פסקי הלכות בן אלישע. ושם נאמר
דכבר כתב בס' הסוגיות באורך אבל לא
יכולתי להכיר מהס' הנז' שמו ושם עירו וזמנו :

(עט) בן דוד ספר נדפס באמשטרדם שנת
תפ"ט והוא השגות על הרב
המקובל מהר"ם די לונוואנו בס' עמר מן סו'
האדרא וזאת ורא הוזכר שם המחבר אשר
רא כתוב בס'. ולא הרפס אלא מאה לבד
כמ"ש שם בהקדמה בסופה :

אמנם ידענו שם המחבר והוא מהר"ר נפסלי כחמ"ר
דוד מק"ק אמשטרדם כח"ס הרב זרע נדך ח"ב
על זרכות בהקדמתו ושייכה מחד למהר"ר נפסלי הנזכר
כי היה לו דלחתחתו אלף פעמים כחבור הנז' כנגלה
ונבסתר ומרוב לזיעותו ומסירותו לא היה מבלה כ"א
להרב זרע נדך הנז' חסדו כנפשו עש"ב. ושמו רמז
בהקדמתו דף ד' מהקדמה ע"ב ד"ס ואם ישאל השואל
ע"ש. ובסוף הקדמתו כתוב שהוא מתמסרת הנאמן מהר"ר
משה היינרליך רבו ודודו של הנאמן רמ"א :

בן

למאמרים רבנים בדורו וכך היה מרגלל בפומיה דהרב הנז'
כי כל שיעשה כפסק מרן הנה הוא עושה כמאמרי רבנים
ועוד שמעתי שכתב ילא לאור ס' בית יוסף אחר הרב
מהר"ל סק' זה הוצעו הבקילות ונזר על
הלמידיו שלא ילמדו בו * והם היו לומדים לפניו ס'
הטורים והוא היה אומר מקור נפחה לכל דין מהש"ס
ומאז הימים לא אירע שנגעלס מהרב מהר"ל שום מקור
דין ברוב בקילותיו * ואחר הגזרת הנזכרת יום אחד למדו
דין אחד והרב לא מלא ידיו ורבניו נכזי המורש ונגעלס
מענו הבקילות וטרח בחפשו אחר חפוש פשפש ולא מלא
אז אחר הרב מהר"ל נראה שזן השמים רולים סק' בית
יוסף יתפסט בעולם לבו חזו * ובפוסתם מלאו היה מקו'
הדין צ"ס וחסר להם הגזרה * כי ראה כי הפסגיה ההיא
היפה יהוטה אללו ונעלמה ובספרה מענו ודן בדעתו
ששמים לו זכ"ו למרן ז"ל *

בית יוסף עתה נדפס מחדש בדיהרן פורש ויש
הגהות למטה חדשות ובכלל ויגשי יהודה.
ובא"ה יש פרישה ודרישה ובח"מ הוספת
שחיבר הסמ"ע מלבד ד"מ ובדק הבית :

(ס) בית יעקב שו"ת להרב מה' יעקב והיה
בזמן הרב ש"ך :

(סא) בית יצחק חבור כ"י על קצת ש"ע
א"ח להרב החסיד מה' ינו"ן
הרב המחבר שית יצחק :

(סב) בית ישראל חבורי דרישה ופרישה על
הטורים נקרא בית ישראל :

(סג) בית ישראל דרשות למהר"ר ישראל
בנבנשת קרוב א' להרב ננסת
הגדולה והרב פני משה ונדפסו בקושטנדינא :

(סד) בית הלוי חבור הרב מה' ישעי' סג"ל
הרוויץ נכדו של הגאון החסיד
בעל של"ה על כללי המיגו ועל איזה סימנים
מח"מ מושקל וטרי על הש"ך :

(סה) בית הלוי שיטות על קצת מסכתות
מהרב מהר"ר רוי אשכנזי
נדפס בזאלקווא שנת תצ"ב :

(סו) בית הלוי (עיין מה' אליה הלוי) :

(סז) בית לחם יהודה על ש"ע י"ד ונדפס
עוד עם הגהות שער אפרים :

(סח) בית המדרש (עיין צחי כהונה) :

(סט) בית מועד הוא ספר קדמון מפסקי דינין
ומר זקני הרב מהר"א אזולאי
זלה"ה בהגהותיו מביא הרבה חדושי דינין
ממנו. וגם הרב פרי חדש מזכירו איזה פעם :

(פ) בן מנחם חיבור הרב הקדוש המקובל מה' שמשון מאסטרפולי הזכירו בהקדמתו לס' דין פ' ספר קרנים . וכתב שחיבר מנחה דן פ' על הזהר וכן מנחם פ' על האדרות ריו דרזין ע"ש :

(פא) בן פורת יוסף באור על ההפטרות לרב אשכנזי מה' יוסף העס ז"ל אב"ד ור"מ דק"ק קאסיל ומדינת העסין . נדפס מחדש והוא באור רחב ושם הגהות מבין הרב המחבר מה' יצחק :

(פב) בן פורת יוסף קצור חדושי דיני' על א"ח א"ה ח"מ למהר"י קיבו נכד הרב הגדול עיר וקדיש מה' יוסף קיבו ז"ל נדפס מחדש בשלונקי יע"א :

(פג) בן פורת יוסף (עיין מה' יעקב שזון כח"ט) :

(פד) בן שמואל דרושים ממהרש"ם נדפס בויניציא :

(פה) בני אברהם שו"ת וקונטרס על הלכות גיטין וקצת דרושים להרב המפורס' ביושר העיני והסברא מהר"א מיוחס אב"ד ור"מ דק"ק קושטנידא :

(פו) בני אהובה חיבור על אה"ע מהגאון מה' יונתן כ"י ועדיין לא נדפס .

(פז) בני אהרן להרב הגדול והחסיד מהר"ר אהרן לפסא והם שו"ת דשייכי לח"מ וקצת באור לאוזה הלכות טור ח"מ . ועיין בח"א אות נ"ה מערכת אל"ף (עיין מ' להבן לפסא כח"ט) . ובשו"ת הרב כנסת הגדולה הנדפסות מחדש יש בו כמה תשו' ושקיל וטויו עם הרב כנה"ג :

(פח) בני דוד חדושים מסודרים על סדר הרמב"ם שנתחברו ונלקטו מכתבי הרב מהר"ר פאלקין :

(פצ) בני חיי' ער ד' טורים ושיטות מהרב המפורסם מהר"ר חיים אלגאזי בכמה"ר מנחם . ושם הגהות מהרב המופלא מהר"ח אלפאנדרי וכל הגה"ה בפרק קול הי"ד המרבה . והיה תלמיד הרב מהר"ש אלגאזי כמ"ש בח"א (נ' מ' חייס אלגאזי מאימיר כח"ט) . וגם היה תלמיד מהרב מהר"א לפסא בער בני אהרן . והרב מה' אהרן אלפנדארי בעל יד אהרן ה' נשוי בת בתו של הרב בני חיי' .

(פס) בני יונתן כ"י ועדיין לא נדפס .

(פט) בני אריאל להגאון שושילתא דבי נשיאה מה' שא"ד זלה"ה

אב"ד דק"ק אמשטרדם ובו שני חלקים . חדרי תורה על סדר הפרשיות וחמש מגילות וחדרי התלמוד על הש"ס . ואני הדד זכותי לקבל פני שכינה בשנת הקל"ח מדי עיבירי בשליחו' מצוה . וזכותי להתבסס מתורתו ומענותנותו ושלמותו ר"ב חסד"א נקיט בידיה תנצב"ה :

(ק) בנין הברית קונטרס חיבר מהר"ר יחיא' הלל בענין בית המקדש ונדפס . ואח"כ הדפיסו בתוך פירושו לכ"ד הנקרא מצודת דוד ומצודת ציון אחר יחזקאל :

(קא) בנין יהושע פ' ער מסכתות קטנות חוץ ממסכת סופרי' לאחד מרבני אשכנז :

(קב) בנין שלמה להרב מה' נתן מאז ז"ל שיטה על מסכת סנהדרין בפלפלא אריכתא :

(קג) בנין שלמה להרב מה' נתן מאז ז"ל שיטה על מסכת סנהדרין בפלפלא אריכתא :

(קד) בנין שלמה להרב מה' נתן מאז ז"ל שיטה על מסכת סנהדרין בפלפלא אריכתא :

(קה) בנין שלמה להרב מה' נתן מאז ז"ל שיטה על מסכת סנהדרין בפלפלא אריכתא :

(קו) בנין שלמה להרב מה' נתן מאז ז"ל שיטה על מסכת סנהדרין בפלפלא אריכתא :

(קז) בנין שלמה להרב מה' נתן מאז ז"ל שיטה על מסכת סנהדרין בפלפלא אריכתא :

(קח) בנין שלמה להרב מה' נתן מאז ז"ל שיטה על מסכת סנהדרין בפלפלא אריכתא :

(קט) בנין שלמה להרב מה' נתן מאז ז"ל שיטה על מסכת סנהדרין בפלפלא אריכתא :

סימן קל"ז שכתב וז"ל והנה בתקון הספילין יסוד ה"ר אברהם שהניחו ה"ר שמשון ברוך שאמר ביאר וכו' ולזהו חסידו דמנחם הוא כי מאל דקדק מנחם והמניח עכ"ל ונחה שקטה האר"ש

(קז) ספר ברזילי (עיין הגאון רבינו ברוזילא

(קח) ברייתא דמלאכת המיטב (עי' מדרש):

(קט) ברייתא אברהם למז"ה בסוף חסד לאברהם והוא קצור

תומר דבורה שחיבר הרמ"ק זצ"ל :

(קי) ברית אברהם להגאון מהר"א הורוויץ סג"ל אביו של הגאון

של"ה כמ"ש בנדפס מערכת אל"ף (עיין מ' אברהם הלוי הורוויץ כח"א) ונדפס שנית בס' שער השמים של השל"ה בדפוס ראשון אך כשנדפס שנית שעו השמים השמיטוהו :

(קיב) ברית אברהם דרושים כ"י מתוקים וחרפים להרב המובהק

מהר"ר אברהם צמח אחד מרבני עה"ק ירושלים ת"ו מבית דינו של הרב המג"ן וראיתים כ"י

ומביא הרבה דברים ממנו מופת דורנו מהרח"א בעין החיים ושאר ספריו והרב הנז' הוא בנו

שר הרב המקובל מהר"ר יעקב צמח ועי' בנדפס מערכת מ"ם (עיין מהר"ר משה בני' יהונתן

כח"א) :

(קיג) ברית הלוי פי' ההגדה כ"י להרב המקובל מהר"ש בן

ארקבץ והקדים ט"ו פרקים בסודי יציאת מצרים קידם פי' ההגדה :

(קיז) ברית מנוחה כתב סדר הדורות דף קס"ה ע"ג וז"ל ברית מנוח

רבי אברהם בר יצחק מרמון הספרדי ספר עמוק בקבלה ומשמות מלאכים ופעולותיהם

וקבלה מעשית ברית מנוחה רב חמאי גאון קבלה כ"י עכ"ל ונראין הדברים דסבר הרב

דיש ב' ספרים הנקראים ברית מנוחה ס' אחד הוא לרבי אברהם מגראנאט"ה ונדפס בשנת

ת"ח כמ"ש וס' ב' ברית מנוחה לרב חמאי גאון והוא בכ"י ולדבר הזה יסלח האדון

שאין כאן שנים והוא באחד והוא הנדפס רק י"ש מיחסין אותו לרב חמאי גאון ועיין

מ"ש בנדפס מערכת אות ק' דף ס"ט (עיין קנלס בקו"א) :

ברית

(קי) בעי חיי תשובות הרב כנסת הגדולה וקרא להן שמות : עין חיים

לשו"ת דשייכי לארח חיים. עין הדעת לשו"ת י"ד. עין הגן לשו"ת א"ה. עין הדר לשו"ת

ח"מ. ועתה נדפסו ארבעה קובצים מתשובותיו. קובץ אחד מתשובות י"ד אותן שנדפסו

המפתחות שלהן בס' קוד בן לוי ונוסף עליהן עוד תשובות וגם קצת שו"ת דשייכי רא"ה

והנם מועטים וגם קובצים משו"ת ח"מ ועדיין לא נתגלו שאר תשובות א"ה וא"ה :

(קי) בעלי ברית אברהם כ"י פי' על המקרא למז"ה חסד לאברהם :

(קה) בעלי הנפ"ט מהראב"ד ונדפס עם עבודת הקדש להרשב"א

ובס' תורת שלמים נדפסו השגות הרז"ה עליו והנהגות בעלי הנפש כי רבו השעיות ואח"כ

בבולין הרפ"ט בעלי הנפש מונה עם השגות הרז"ה וכו' והזכירוהו התוס' ביומא דף י"ח

ע"ב וז"ל ביסודו של רבינו אברהם בר דוד זצ"ל מצאתי בס' בעלי הנפש וכו' ע"ש :

(קי) ברוך שאמר כתב מהר"י צונצין בס' נחלה ליהושע ס' א'

וז"ל מצאתי בחבור א' שתקרא ברוך שאמר חברו אשכנזי סופר בזמן מהר"ם מוה"נבורק וכו' עיין שם :

ואנכי איש לעיר בא לירי יד כזה קונטרס כתיבה אשכנזית יסן נושן וכלוי וכחזק שם שהוא ס' ברוך

שאמר ובהקדמה כתוב שחיברו מהר"ר שמשון בר אליעזר המכונה ברוך שאמר על שם שהיה קטן יחסו מאד ולא

ובן שמונה שנים היה חומר בנפר ברוך שאמר בקול נעים בנים הכנסת עד שכיבוה ברוך שאמר

וכזה ראייתי בהשגות מהר"ר דוד בר משה בלוויש הובאה בש"ת מהרש"ל סי' ל"ז שכ' וזו' שמשון

ברוך שאמר ברם חזה הויה למרן הכ"י א"ח סימן ל"ו שכתב ודע שחלפתי קונטרס לחכם חחרון שמו ה"ר

ילחק ברוך שאמר וכו' ע"ש ונראה שזה החכם בעל הקונטרס שהביא מרן והוא חחרון ה"י מיוצאי חלוצי של"מ

שמשון ברוך שאמר הנז' וכשר כנוי ברוך שאמר לכל זרעו הנ"ל ראייתי אחרי רואי דפשו מהר"ר שלמה רכנזני

הובאה בתשובות מהר"י קאטערו כ"י סימן קי"ד שכתב וז"ל ידוע ליחוי שהחכם השלם החסיד והקדוש

כמהר"ר מלכאל אשכנזי מאל קונטרס חיברו מהר"ר שמשון ברני אליעזר מוכהו ברוך שאמר

ועתה ראייתי בפי' אל"י רבה ח"ה סי' ל"ב ס' ק' מ"ט שכתב וז"ל מלאכי הנז' ברוך שאמר ולי אברהם

אינו נראה פירוש העולם וכו' ע"ש ומהמתי דליח ברוך שאמר מאריה דאברהם הוא עד שראיתי בש"ס מהר"ל

עצה הגדיל תושיה בהנהגותיו וחידושי
האמתים בדרך קצרה וכשרה :

(קכ) ברכת טוב דרשות על התורה ולקושי
מהרב מהר"ר משה כ"ץ
נרא"ל אב"ד דק"ק מיץ . והוא אבי החכם
השרם היופא המחבר ספר מעשה טוביה
ברפואות וחכמות וחידושי עולם . ובספר
ברכת טוב יש הסכמה מרבני מהר"ר רזאנים
וחביריו הרבנים רבני קישטנינא . ובנו כמה"ר
טוביה הוזכר בשו"ת חות יאיר סוף סימן צ"ב
ושם בהשמות דף רנ"ח ע"ב כתב הרב חות
יאיר על החכם השלם כמה"ר טוביה הנז' וז"ל
היה אחי חורגי בן הגאון מהר"ר משה נראל
שהיה אב"ד בק"ק מיץ . וא"א הגאון נשא
אלמנתו בזיווג שני שנת כד"ת עכ"ל . ובס'
ברכת טוב כתוב דנח נפשיה שנת תי"ט וכתוב
שם דהיה חבירו של הגאון מהר"ר העשל .
וכנראה שהיה תלמיד מהגאון מהר"ר יעקב
אביו של הגאון מהר"ר העשל כנראה שם
ושאר דוכתי גם היה תלמיד מהגאון מהר"ר
בעל חרשי הלכות במ"ש בסוף דף ו' ע"ד :

(קכ) ברכת ה' להגאון מהר"ר נפתלי כ"ץ
כולל הקדמה גדולה ושיטת
ברכות ועד כל סדר זרעים . וזה השם בכללו .
ויקרא להם שמות בפרטות : להקדמה גדולה
ארוכה וערוכה בחבור סמיכות לסמיכות כל
הש"ס משנה קרא בשם סמיכת חכמי' ולשיטת
ברכות קראה קרושה וברכה . וליתר פירושו
לסדר זרעים זה שמו משך הזרע . ותרי מנו
תלתא נדפסו :

(קכ) ברכת שמואל מהגאון מהר"ש
קאדינבור דרושים חריפים
על התורה ובאור מאמרים תמותים והקדמות
נוראות כמ"ש בנדפס אות שי"ץ (ע' י' שמואל
קאדינבור בח"ה) :

(קכ) בשורת אליהו פי' רות מהרב אליהו
הכהן ז"ל :

(קכ) בשמים רא"ש עתה מקרוב נדפס ספר
זה בברלין ויש בו
סימנים שצ"ב מהשובות הרא"ש ושאר גדולי'
זה שמו בשמי"ם גימטריא שצ"ב , רא"ש
תשובות הרא"ש . וזה הספר הכינוי וקצנו
חקרו הרב הגדול מהר"ר יצחק די מולינא ז"ל
אשר

ברית מנוחה ראיתי בכ"י גדול יתר מאד
מהנדפס כפלים לתושיה וכמעט לא
נדפס אלא חציו ובמה שנדפס יש חסרונות
וחלופים וה' הטוב יכפר בעד ומה שכתוב
בראש הספר שעל הלשון ההוא בנה בנינו
בס' מטפחת ספרים ראיתי נסחא כ"י שאין
בו הלשון כסגנון המודפס . ולפי מ"ש הרב
עיר וקדיש מהר"י צמח ז"ל דמתבר ברית
מנוחה קדם לרשב"א א"כ הלי' ההיא הוא הגה"ה
מבחוץ ואינו מן הס' :

(קכ) ברית שלום דרושים נחמדים להגאון
מהר"ר פינחס נדפסו בפד"מ :

(קכ) ברך יצחק דרושים נחמדים מהרב
מהר"ר יצחק ברכה אחד
מרבני ארם צובה ונדפס בוויניצ'א :

(קכ) ברכות בחשבון מאסף כל שמות
הקדש הנמצאי' בספרי' דרך
א"ב וכל שם דבר שיש לו מנין וחשבון כתוב
בצדו שרש מקומו . חברו הרב המקובל הגדול
מהר"ר יעקב צמח כמ"ש בהקדמת ספרו קול
ברמה פירוש אדרא רבא כ"י :

(קכ) ברכות בחשבון קונטרס פריפראות
לחכמה 'לפריש איזה מקימות
ברז"ל כפי חכמת המספר והתשובות . והוא
בסוף מרכבת המשנה ח"א להג"מ שלמה
אשכנזי ע"ש :

(קכ) ברכות אברהם להגאון מהר"א
טריויש צרפתי ברפוגתיה
דמהולג"ח ותוא בדיני נט"י באריכות גדול :

(קכ) ברכת אברהם דרושי' נחמדים להרב
מהר"ר אברהם ברודו שהיה
בזמן הרב פני משה והוא על ספר בראשית :
(קכ) ברכת אליהו קובץ קטן למהר"ר אליהו
שפירא מרבני רוססלאנד
והיה שנים רבות פה ליוורנו והרב ז"ל היה
בקי בקבלה מעשית . ואמר לי שעבר הש"ס
ז' פעמים והיה חסיד ופשוט וזה"ה :

(קכ) ברכת אליהו נדפס מקרוב למ' אליהו
דוויך מארם צובה :

(קכ) ברכת הובח מהגאון מהר"ש קאדינבור'
עד סדר קדשים חוץ מחזירין
ובכורות . ספר נכבד מאד קב ונקי הפליא

ע"ה כספ רמל"א כתיב דרב כימי נאון חיבר מ' כשר
ע"ה בחלים אן ברוקז סימן רכ"ז כספ שזיכרו רב
יהוראלי נאון וכו' ע"ה

(קל) בתי בהנהגה שני חלקים כולל ד' בתים:
בית דין משו"ת, בית ועד
מלשונות הפוסקים, בית אבות על הש"ס,
בית המדרש הרושים להרב המופלא מר
קשישא מהר"ך (מ' יצחק הכהן קאפאנס) ולא
נרמסו מדרושים כ"א מעט מועד והרב מהר"י
שארל תלמידו בס' קול יעקב כותב משמו
כמה דרכים נחמדים ע"ש. ובהיות עומד
ומשמש לפני הרב מהר"ך הגו' הן כל יקר
דאתה עיני תיבה מלאה מכתבי הקדש שרו
מכל אבקת רובל. והרב היה מליץ גדול ונראה
מהקדמותיו הנרמסות אך עיני ראו הרבה
כתבים שכתב בהיותו בעה"ק ירושלם ת"ו
בכתרוותו וקצת כשהיה רב באיזמיר ארש
עריב"ה העמוקה והרחבה ושיחה נאה להפליא
רובה לשון תלמוד:

(קלה) ס' הבתים מוזכרו מרן בכ"מ ובשו"ת
מהר"ר תש"ס כ"ח כתיב
ס' הבתים לרב הנכבד. ושמעתי שבעיר פ"ס
ימצאון שש שו"ת הרשב"א כתיבת יד קראו
בשמותם ספר הבתים:

ועתה זכיתי לראותו והוא שני חלקי מתשובות הרשב"א
קדמם הרב מהר"ר חיים בכ"ר משנה' ח' חכ"ס
הרפ"ה מעיר פ"ס והוא מהכלים מנורו ספרד ותחם ס'ס
חסימתו כלשון זה: הכריזים אשר לא כרעו לנעול והאש
והפלים קניי העיר חיים בן לארזי הר"ר עשה' ו' חכ"ס
זל"ה"ה. והספרים הנזכרים הם מתכתיב המסדר עלמו
וחלק' ה' הוא כ"ע כתיב וחלק' ב' כיה כתיב. וכל בית
הוא כמו כלל שניש"ה הר"ש שמקנן התשובות סה"ס
מענין א' כגון שבת וביולא קידושין גירושין וכן על זה
הדרך עדר עדר לכדו. וכל בית מספר סימנים בפני עלמו
וקראם שערים ושערים שיש בשני החלקים יותר משלשת
חלפים תשובות. כי התשובות שיש להם לכל אחר סימן
או שער יעלו יותר מתי' חלפים ושם מלות. אבל יש
בכמה שערות שיש בכל א' הרבה תשובות. אמנם לפום
ריחא לא שוית מחליין. או רובן כבר נרמסו כ"י
חלקי תשובות הרשב"א דהיינו חלק ראשון המפורסם
שנרמס בזכוניא. ושני נרמס בזייליאל עם מורה מקום.
ושני נרמס בהנאו"ה שנה של"ס בקובץ קנן. והלחם כי
שם הוא כיפוי והדור. והחלק' ה' הוא תשובות הנרמסין
בליורנו רובן דריני ממונים ונקרא פולדות חרס. וכן
קורא הרב כיהנן לתשובות אלו חלק ב'. והח"מ נרמס
מקרב ע"ה הרב המופלא מרקישא כהנ"ר אברהם ישראל
זל"ה"ס. והח"מ הם תשובות המיוחסות להרמב"ן שכתב
הרב כללאל אשכנזי שהם מועצות הרבה. יופר ע"ה כן יש
ספונות

אשר מצא ספר גדול משו"ת הרא"ש וגדולים
אחרים אצל גביר אחד והוא סילת וויקק ולקט
קובץ זה ועשה עליו הנהגות כמפורש שם.
ועוד יש הנהגות כסא ההרמא. - ואשמע
אחרי קול רעש כי יש בספר זה קצת דברים
זרים ואמרו שהמעתיק הראשון בארץ תוגרמה
מב"י הרב יצחק די מולינא ז"ל יש לחוש
שהוסף וגרע, ולכן הקרא בס' זה לא יסגך
עליו דאפשר דתלו בוקי סריק' בגדולים עד
אשר יחקיר ויברר הדברים ודברי אמת ניכרים,
ודי בזה. ואחר זמן ראיתי ברפ"ס דברי הגאון
הגדול המפורסם ר"מ ואב"ד דק"ק ברלין יע"ה
מהר"ר צבי הירש נר"ו אשר מר' כי שמע מציא
דבה על הס' הנזכר. והפ"ן והד"ח כל הרבדים
יגעים ואסתרתי דרב כי הס' תמים כתיב
ב"ה והיה עשר שנים בכיתו ט"ס שנרמס.
ואהניא לן יק"ר סהדותא דפ"ס בדת"א ותנן
בבב"דית"א:

(קמ) בשמית בת שלמה (ע' חלים):

(קכ) בש"ר על גבי גחלים הוא ס' קדמון
מוזכרים אותו הראשונים
ונקרא כך הספר הנוכח שישנו בנותן טעם
כבשרא אגומרי וכן כתב מהר"ל בלקישיו
וכתב שש דנאבד חס' בזמן הגזרות:

נראיתי כסדר הדורות דס' כ"ד ע"ה שכתב וז"ל ר'
שמואל הלוי היה ראש ישיבה בעוליעולא שכן
נראה אחרות כינו וכן הרמב"ם וכו'. בהנהגות הרמב"ם
פרק ב' דפסלה ובתשובות הרא"ש כלל ל"ב ס' ה' שחיבר
ספר כשר על גבי בחלים ע"ה וכו' ע"ה. וחספתי
וראיתי שהעתיק דברים אלו מתי' שלשת הקבלה מוק דק
ל"ה רפ"ס לחספסרס וכתי' סימו' עש"ק שש כספ שהיה
ראש בתשובת הרא"ש ה"ז שזה הנאון חיבר כשר ע"ה
בחלים ע"ה.

ובמה נעשה להנאון בעל סדר הדורות שרלה להאמין
לכל דברי שלשת הקבלה בחלק הרבנים ודורות
עמו הרבים. והרי המקמל שם בתשובות הרא"ש יראה
בתשובת רבינו ירדיה אשר שם וז"ל כי מלאתי כספר אור
זרוע כ"ה ס' שמואל הלוי וירמיהא כספר כשר על גבי
בחלים תשובת רב פלעיו נאון וכו'. והדבר מכוון כי ס'
אור זרוע היה כספ יד ה"ר שמואל הלוי וירמיהא שהיה
העתיק. וכן אור זרוע כתב כספר כשר ע"ה בחלים
ספונות רב פלעיו כלומר שזור זרוע כותב שמואל בס' כשר
ע"ה בחלים שהביא פשו' רב פלעיו. ומעתה מכוון הדבר
פשו' ה"ר שמואל מהר"ר כ' כשר ע"ה בחלים אלא הר"ש
הוא הסופר שהעתיק אור זרוע. ועוד שזה הסופר הר"ש
הוא יאשכנז מעיר וירמיהא. וספרם דהוא עסיק ב"ס
הוא קשרי ראש ישיבה בעוליעולא. ובסדר הדורות דק

קונטרס אחרון

[א] באור ופירוש איוב משלי תהלים •

שמעתי שאמרו בעלי הפרשים שגאון יקרא האדם
מ"י רלב"ג ויראה למאנו ונמשל יקרא מ"י
עמנואל ובהלים יקרא מ"י דוד קנחי ואתה סימנא
שמה אמת חכון לעד אמת ר"מ חוב חוב משלי
תהלים • לעד ר"ח לוי עמנואל דוד והם כסדרן • וכסדר
הדורות כסדר ר' עמנואל ממשפחה הלפרוני וכו' ומכר
מ"י הסורה וסדר שירים הגם שיש חשש שהם סודות עכ"ל
דף כ"ח ע"ב • ואני הלעזר כסנתי עליו בגליון לא
חששתי תפסוהו כ"ח רבן של ישראל מרן הקדוש בע"ע
ל"ח ס' ע"ז סעיף ע"ז ע"ש דבריו הקדושים • ועיין
בספרי הקטן מחזיק ברכה בקונטרס אחרון ל"ח שם חזקה
ספרים מוחרים לקרות בשבת ובחול ע"ש •

[ב] בר יוחאי פיוט (ע"מ שמעון נ' לביא נח"ח)

תשובות להרשב"א דפוס יטן באוסיות מרובעות והזכירם
הרמ"ח בס' לקט הקמח ל"ח דף כ"ח ורובם נדפסו בח"א:
והגם דהרוב תשובות ס' הכתים נדפסו ח"ן ספק דגם
בפסוקות הנדפסו יהיה חזקה שגיון לעונה או
יוסר בחורך בספר הכתים הנזכר •

(קלג) ס' הבתים שהזכיר מרן ומחר"ר תם
כמ"ש דע"י, בריש ספר
מעשה רקח מביא מחדושו על הרמב"ם •
וראיתי אני הצעיר מספר זה חלק אחד כ"י
והוא בית רביעי בית מנוחה בדיני שבת
ועירובין ויה"כ, ובכמה ענינים עמוקים כותב
ודבר זה יתבאר ברחבה, נראה שהרב עשה
בסוף החבור והבה שאחורי הבתים וכל מידי
דצייר וחתים עייליה לרחבה הרחיבו והעמידו
על בוריו • ושם מזכיר בית אל שהוא חלק א'
מהבתים • והרב הנזכר מזכיר הרשב"א •

ג

ההגדה ועניני יצ"מ • וקצורו נדפס מחדש
באמשטרדם :

(ט) גביע הבכר ר' יוסף כספי פ"י על
המורה כ"י והמחבר הזה
חיבר חבורים הרבה ראיתי הרבה מהם
בביבליאוטיקה של פאריז (פאריז) בספרי
כ"י של ישראל :

(י) גבעות עולם נדפס מחדש קצת שו"ת
ודרושים שארית הפליטה

מהרב הגדול עיר וקדיש מ' יוסף קיב"ו זל"ה :

(יב) גבעת בנימן רבי בנימן הלוי מורה
מקום מכל סימני הדינים
מד' ש"ע מסודר ע"פ א"ב ואינו בנמצא •
אמנם א"ח וי"ד וא"ה נדפסו אצל לקט הקמח •
ובח"מ יש פרי מגדים מ"מ עם ח"י סמ"ע
יותר באורך :

(יג) גבעת המורה מהרב יוסף בר יצחק
הלוי פ"י על המורה עם
הגהות הרב בעל תוס' י"ש ז"ל :

(יד) גבעת פינחס שו"ת עשוה חלקי כ"י
למ' פנחס עניו א' מרבני פירארה
והי' מפולפל מאד • ובשנת תקט"ו זכיתי
ליהנות איה ימים מתורתו כי נשאתי ונתתי
עם

(ה) ס' גאולה להרמב"ן קבלה כ"י • הזכירו
בס' הדורות דף קס"ה ע"ג :

(ו) גאון יעקב באור לשון א"ח כ"י אשר
חיבר מהר"ם אלשקר כמ"ש

בתשובותיו ס' ק"ח • וראיתו בארץ מצרים
כ"י וכמ"ש בנדפס (עיין מהר"ם אלשקר נח"ח) :

(ז) גאון צבי, עיין מערכת צד"י בס"ד
(ע"מ לבי קנ"ל הדורות נח"ח) :

(ח) גאוני בתראי שו"ת דפוס אשכנז
מחבר מהרבה תשובות

מכמה רבנים גאוני אשכנז הרב תו"ש והרב
ב"ח וכו' :

(ט) גבול בנימן דרושים דהרב המקובל
מהר"ר בנימן הכהן תלמיד

הרמ"ז אב"ד בריגיו ויש לו ס' א' בפשט אלון
בכות ופ"י אבות ויש לו הגהות באוצרות

חיים מלבד מה שנתוכח עם רבו כמ"ש
באגרות הרמ"ז :

(י) גבולות ארץ ישראל ומזכירו בספר
ס' הדורות תדיר בר"ת גא"י :

(יא) גבורת אנשים מהרב ש"ך על ס' קנ"ד
מא"ה ובסופו תשובות

מהגאון אביו מ' מאיר כ"ץ :

(יב) גבורת ה' מהג"מ ליווא מפרגן פירוש

עם הרב ז"ל בהיותי שם בשליחות מצוה בימי געווי :

(יד) גבעת שאול דרושים להרב שאול הלוי מורטירה אב"ד ור"מ דק"ק ספרדים באמשטרדם. ושם נאמר דה"ל ת"ק דרושים. ובסדר הדורות דף קס"ה ע"ד יש טעות סופר. ובס' באר הגולה א"ח ס' ט"ז כתב והרב הגדול מה' שאול הלוי מורטירה זצ"ל ר"מ ואב"ד בק"ק אמשטרדם חיבו פסק ארוך בכא' וכו' דרך זנות והארץ והגדיל והפליא להוכיח שהוא מדאורייתא בראיות ברורות ומוכרחות וכו'. השם יוכנו שיצא לאור בדפוס עם שאר חבוריו כי רבים המה עכ"ר. והרמ"ז ה' תלמודו :

(טו) גדולי תרומה באור לס' התרומות מהרב מ' עזריה פיגו אב"ד ור"מ בקק"י ויניצא ס' נחמד בשקלא וטריא וראיתי להרב הגדול מ' אברהם רוזאנים מר חמיו של הרב מש"ל הגהות והשגות על כל הס' גר"ת כ"י :

(טז) גדולת מרדכי עם אגודת אזוב להרב מ' ברוך במ' דוד הגהות וחי' על חמרדכי וקצת על ח"מ כמ"ש בנדפס במערכת ב"ת (עין מ' כדוך מפלוגות בח"ה) :

(יז) גולל אור (ע' זר זכס. ערכי הכנויס) : (יח) גופי הלקות מובא בשנות חיים כ"ב סדר הדורות דף קס"ה ע"ד. והוא ס' שחברו הרב [מהר"ש אלגאזי ז"ל] בתוככי ירושלם והלך והדפיסו הרב באיזמיר וחזר לעה"ק ת"ו :

(יט) גור אריה מהגאון מ' ליווא מפראג באור על רש"י פי' החומש ונדפס בק"ק פראג :

(כ) גור אריה הגהות על כל הש"ע נדפסו במנטובה סביב הש"ע והם להרב מ' גור אריה הלוי אחד מרבני מנטובה בזמן חרמ"ז :

(כא) גור אריה דרושים לרב אשכנזי נדפס באמשטרדם ובסופו בדק הבית להרב תורת חיים על בית יוסף בקצת סימנים מאה"ע :

גימל מ"ב

(כב) גט כריתות כ"י קצור נד' דיני הרב מהר"ם ז' חביב בס' גט פשוט בסדר

יפה מהרב אברה' מונסון אחרון שבא מהמערב ונתישב במצרים וחיבר שם כמה חבורים :

(כג) גט מקושר בדיני הגט והדברים נקשרים ומסודרים להרב המופלא כמהר"ר רפאל משה בולה :

(כד) גט מקושר לעשרת ראשי מורי הרב זלה"ה והוא שקלא וטריא על ספר גט פשוט להרמב"ח הנזכר ובסופו באור לתוספי רא"ם לסמ"ג :

(כה) גט מקושר (עין מ' ישראל יעקב אלגאזי בח"ה) :

(כו) גט פשוט על הלכו' גיטין מהתייר הגדול מהר"ם ז' חביב ובסופו קצת כללים בפלפול עצום מהרב ז"ל ושם נדפס סדרי גט וחליצה למהר"ב וכו'. וחיברו שנת תל"ז כמ"ש הרב ס' קב"ו ס"ק ע"ג. ומבין ריסי עיני הרב סדר הדורות דף קס"ה ע"ד נראה שלא ראה הס' גט פשוט הנזכר. ומורי הרב ז"ל חיבר גט מקושר סובב הולך על דברי הרב גט פשוט ונדפס מקרוב כמ"ש רעיל :

(כז) גימטריאות ס' כ"י ראיתי על קלף ישן חובר מתלמידי רבינו יהודה החסיד זצ"ל ממה שקבלו ממנו :

(כח) גימטריאות חיבר רבינו שמשון על התורה והן הן אשר כתב

הרב שפתי כהן על התורה בסוף כל פרשה כמבואר שם סוף פ' בראשית (ועין דקו"ה) :

(כט) גל של אגוזים דרושים להרב דוד אגוזי מרבני קושטנדינא הקדמונים והוא בדפוס קושט' ישן :

(ל) גלגולי נשמות הם נגדולים שקיבל הגאון הרמ"ע מהרב ישראל סרוק ונדפס בפפד"א שנת תכ"א ונדפסו ע"י מ' שמעון במ' אפרים יהודה וכן גלגולי נשמה ע"ה גימט' שמעון בן אפרים יהודה. ומסודר סדר נכון ע"פ א"ב :

(לא) גלגולים מרבני האר"י זצ"ל נדפס בפפד"מ בהגהות הרב דוד גרין הוט והם ל"ו פרקים ולקושים בסוף. וס' זה ישנו בכ"י והוא כפלים להושיה ע"ג פרקים והוא

גימל מ"ב

ונדפס בסוף ח"א מגנת ורדים :

(מג) גנת אגוז צדופים וגימטריאות בחכמת הקבלה לרבינו יוסף גיקשליא נדפס שנת שע"ה. והרב יעב"ץ עשה עליו הגהות בס' מטפחת ספרים :

(מד) גנת ביתן לרבינו מנחם מבר מאיר הלוי בקבלה. ע"י בסדר הדורו דף קס"ו ע"א :

(מה) גנת ביתן ס' הזכירו הרב ברכת שמואל במה פעמים. ונראה שהוא חבור ממקובל עד"ה. (ואולי הוא הכ"ל) :

(מו) גנת ורדים שו"ת בסדר ד' טורים להרב מהר"א הלוי בן הרב דרכי נועם (וה"י) אב"ד ור"מ במצרים תורה וגדולה במקום אחד בזמן הרב המג"ן ומהר"ם ק' חביב ורבי דורם כמ"ש בנדפס מערכת האל"ף. (עיין ע' אברהם הלוי בן הרב דרכי נועם) :

(מז) גנת ורדים להרב מ' יוסף בעל פרי מגדים וכתב שם שכבר נדפס בפפד"א שנת תקכ"ז ולא בא לידינו בגלילות אלו :

(מח) ס' גרושין להרב הקדוש מהר"ם קורדובור' נדפס בויניציא שנת ש"ח ונקרא הס' בן לפי שה' מתגרש לכבוד השכינה ע"ד רשב"י וחבריו ומה שה' מחדש בדרך העלה על ספר :

(מט) גרים. מס' גרים בתוך המסכתות קטנות היא מוצאת מש"ס כ"י של עיר פרש"ש"א (ע"י גמרא בקונטרס אחרון) וזכיתי והדפסתי בחסד עליון בסוף קונטרס שמחת הרגל רות ע"ש. והרב מגדל עז פ"ג ופ"ד דאסורי ביאה מזכיר ירושלמי דמס' גרים. ואתה תחזה דאיהו מורה מקום שרומו בירושלמי דמס' גרים שם נמצא במס' גרים הגו'. אבל יש איהו דינים שהורה מקומן בירושלמי דמסכת גרים וליתנהו התם :

וחזרה היום להרב מרכס המענה ח"ב נדפס עתה מחדש פ"ב דאסורי ביאה שכתב וז"ל וסוכנו כתיב סרב מגדל עז דרבינו סמך על הירושלמי סוף מס' גרים ואנחנו לא זכינו לראותו וכפי הנראה שהיה איזו מסכתא דמיא דמס' סופרים ושמות וכלה שכן חילוקים נוספים בכנלי בן כדמיון זה מס' גרים חילוקה נוספת בירושלמי נאכזה מאתנו כמו שנאמר סרב קדשים. עכ"ל. ודין זה דעסק ביה הרב הגו' דמס' גרים שדפסתי שהיה בכנלי :

וקרא סדר יפה אף נעים. ואחשוב שהוא סדר הרב המקובל מהר"ם פאפירש כ"ץ. וספר זה יקר מאד כי בודאי סידר גם בזה מהדורא בתרא שלא הי' ביד מהר"ש ויטאל כנודע : מהר"ד שמואל ויטאל סידר שעז הגלגולים סדר יפה ל"ן הקדמות ועוד ג' הקדמות מענינים הנוגעים למהר"א אשר ג' הקדמות אלה האחרונות השמיטם הרב משה ויטאל בן מהר"ש וסידרם בספר אחד עם כל חלומות ועניני מהר"א וצ"ל ונקרא ס' החזיונו' למהר"א וצ"ר :

(נב) גלגולים סידר הרב המקובל מהר"י צמח וחיבר ספר משיבת נפש בקצור ועוד הוסיף לחבר אחר באורך וקרא שמו משיבת נפש ג"כ. וראיתי שניהם כ"י בערי אשכנז :

(נג) גלוי השקדיות (ע' חכמה רכתי) : (נד) גרי רזיא להרב אברהם תלמיד האר"י וצ"ל ויש בו דברים נוראים ונמצא אצל הרב יש"ר כמ"ש בסוף ס' נובלות דף קצ"ה :

(נה) גליות ארץ ישראל הובא בסדר הדורות וכ' שם שנדפס שנת שע"ה וברשן אשכנז שנת תפ"ד : (נו) גלילי כסף ר' יוסף כספי. הביא דבריו בקצור הרב עיר קדיש הרשב"א הר"י ז"ל בספרי החשוב מנות הלוי ומשיג עליו : (נז) גמול שעז הגמול להרב"ן נדפס בסוף ספרו תורת האדם ונדפס [גם] בפני עצמו :

(נח) גמרא (עיין בקונטרס אחרון) : (נט) גמרא עד מס' עדיות (עיין מהר"ר שלמה קיריליו בח"א) : (ס) ה' הגן פ"י על התורה לחד מקמאי מביאו במ' פענת רזא תדיר. ויש ספר הגן קטן נדפס ממוסר וכו' :

(סא) גן בושם לרבינו יהודה החסיד הזכירו מהר"א שטיין ז"ל הובא בחידושי אנשי שם על המדרש פ' היה קורא. עיין בדבריו :

(סב) גן המלך פסקי דינים וכללים בקצרה להרב מהר"א הלוי בן הרב דרכי נועם.

(ד) גמרא ראיתי ש"ס כלו כתוב על קלף בעיר פרש"ש א שבתחלה אשכנז וכלו יהי בקובץ ח"ג מהרמב"ם עם כסף משנה ד' ויניציאה. והכתב ישן ומשונה וכל התלמוד בקובץ זה ונכתב בעיר פאריז"ן (פאריז) שנת ק"ג לאלף השישי לאחד מקרובי רבינו שמשון משאנץ. ודהיות כי הנח"ץ השיאני ויהי דור נחפו ללכת לא זכיתי ליהנות הרבה לאור הש"ס הנז'. ואגב רהטאי העתקתי מעט נסחאות בתחלת הוריות והבאתים בספרי הקטן שער יוסף בשם גמרא של קלף. וחורב קרבן נחנאל בסוף ספרו מביא נסחאות מש"ס הנזכר:

גם בארץ מזריט ראיתי ברכות וסדר מועד ש"ס על קלף כ"י. ושם ראיתי פ"ק דברכות דנקמן דף י"א ונ"ש ההוא פרע לשלוחי עליה ודביס: נחששו בה " ובש"ס הנז' לא בריס לה כלל.

עוד מלאכי בש"ס הנז' פ"ב דסוכה דנכסחטנו דף ל"ז ח"טא ור' יהודה סבר הכי לדפנות: ונחששו שלמים וכן רביס על דברי תוס' פ"ק דסוכה שם ר' יואנה הוה מוקי ליה לדפנות דמאי אחו לאשמועינן והס דברי הש"ס " ובש"ס הנזכר ליסנהו להני מילי בש"ס כלל.

ועוד מלאכי בפ"ק דהגינה דף ו' ע"א נכסחטין השיב רבי תחת בית הלל וכו' ח"ל חביי ולעמח' וכו' והוה פלג ח"ך חביי יאמר לרבי " והר"ה במאור פ"ק דר"ה עמד על זה וכסב דמלא נכסח ח"ל חבוה והוה רשכ"ב ע"ש " ובש"ס הנז' כחזב השיב ר' זירא תחת בית הלל וכו' ח"ל חביי וכו' ונכסח זו נרליס עקריס ודווקניס כמו שאמר בסוף הוריות דר' זירא ואביי ואיך אמוראי הוה יסבי וכו'.

ובעיר פלוריאלי"א דבינליאוטיקא של הדוכס הגדול יש ח"זה מקבחות גמרא כתובות על קלף שנת ד' אלפס תתקל"ז " ושמעתי כי נמלחו שס ח"זס נכסחוט יסח ".

נסחאות גמרא יסנות " כסב הרמב"ס פט"ו מהלכות מלוה שהגיעו לידו נכסחוט גמרא יסנות כתובות על גויל כמו שהיו כותבים ת"ק שנה בקירוב לפני זמנו ע"ש " ולפי חשבון נמלא שהגיע לידו גמרא כתובות כמו ק"ע שנה אחר חתימת התלמוד " ורליחי להסב הסגיר שס כסבס דבס רבינו מאיר הלוי כסב דכ"י הוה נכסחי דייקי עסיקי " ונכחי דרכוואסא קשישי ע"ש " ומוכח לפי זה דהרמ"ה היו לו נכחי עסיקי כהרמב"ם " ומה מוכ וזה נכסי לפי זה מה כסבכחי בענייניו כספרי הקטן שער יוסף דף י"ב ע"א דהרמב"ם הוה בריס בירסס הרמ"ה ע"ש.

והרמב"ם נס' המלות שלו לאוין קליס כסב דכן סוה נכסחוטס הדוויקיוסס שנקראו על זקני סלמלוד ע"ש.

(ה) גמרא ראיתי בבית נכאחו של אהובנו הגביר המרוסס השר סיניור בנימן

דבכלי בחיך המסכתות קטנות " והנראה הוה דאלו ומסכתות קטנות אשר הראשונים קראו בשמותם חילוניו' אין להם יחס עם התלמודים בכלי וירושלמי חלף שהללוים הניחו חלה המסכתות סמוכותס לסלמוד בכלי ולפי דברי הרב מגדל עז הוהס נכחא אחרת ומס' בריס קדמונית ומכחו לירושלמי " חי ימי' הוהס נמי בחיך המסכתות קטנות-ססמכיס לסלמוד בכלי " ומפני שהיסה נכחא קדמונית קראוה מס' בריס ירושלמי ואספר דאסח ממערבא " ומיהו סכל הוה במסכתות קטנות " ועסה נרפס בעיר פירס ק' נחלת יעקב פ"י מסכת סופריס שמחות כלה דרך חרץ ופירש גס מס' בריס הנז' מקוטרסס שמחת הרגל " והרב מפיורלה והמערב חסבו שהיח מס' בריס ירושלמי שמזריט הרב מגדל עז ואין הדבר כן כמ"ס ח"י הרל לנעלה ע"ש.

(ו) גרן ארנן דרשות מהרב המקובל מהר"ר אליעזר נחמן פואה כמש"ל מערכת האל"ף במ"ד ע"ש " (עיין מ' אליעזר נחמן פואה בח"ה).

קונטרס אחרון

[א] גדול מיתרות ה"ל שאומרים גדול או גדולה או גדולים נקבלו באו בחופס חליהו רבא שהיח הרב הקדוש דראשית חכמה בסוף ספרו הקדוש ".

[ב] גימטריאות הראשונים כ"י היה רלוסס בגימטריאות וזמנין דמשכחת בש"ס ובמדרש"ס כמה גימטריאס " ורבינו אלעזר גמראיחא הפליא לעשות בשערי בינה על מילה אספר כ"י ומביאו הרב עיר וקריס הרשב"א הלוי ז"ל בס' מנחת הלוי גס ראסי על התורה מרבינו אלעזר הנז' ורבינו אפרים כ"י סרומוזיס כמעט כל מדרשי רז"ל בגימטריאות גס רבינו יעקב בעל הטורים בספרפראסויו זה דרכו דרך הקדוונס יש קוטרסס מהרב החב"ד בסוף ס' קרבן חגינה גימטריאות שרזו הרב דברי רז"ל בסקוים ".

ודבר פשטו שאין לאבד הזמן ולערוך בגימטריאות רק חס יבא נבקל בעט מן העפסיס הנה מה טוב וכמ"ס הרב הרה"מ חב"ד ז"ל נכחלתס הקוטרסס שבסוף קרבן חגינה הנז' " וכבר נכסחי שראיתי קוטרסס על קלף כ"י מתלמידי רבינו יהודה הסמיד ז"ל נקבלו ממנו כלו גימטריאות (ועיין רמזוים וכו' בקו"א) " והרב פסמי נכן ז"ל על התורה בסוף כל פרשה מביא גימטריאות כפ' הויח מרבינו שמשון וכמ"ס כסס הגדולים ח"ב (עיין גימטריאות פסמי) יוסף אפר אחד שמו חוס יאיר מודסס כולו גימטריאות:

[ג] גלגולים ראיתי לספגון עמר"ר שמואל קאיידינובר בעל דרכה הזנה כספרו דרכה שמואל על ספורה פ' שופטים כסכת וז"ל חעתיק סוד הגלגולי' מס שמגלחיס וקבכלתי מפי רבוחי וקלחס סהסעס נבלו לי תסוד ס' ליראיו עכ"ל " ורלחס זס חרש נרלסס דכגלון ז"ל מלכד חכמחס כס"ס ומסקוים וסוקפ בקיאוחס דכגלון מספריי " עוד אחרס סיח: דהיה לו סהגה ונבלו חליי גלגולי' נשמות ".

בישראל * גם ראיתי טור השן משפט נדפס בעיר פייביא
די שאקו גבית מה"ר מנחם קוז' יום כ' כ"ה תמוז שנת
חמשת אלפים רל"ה * ואני ראיתי חזית נמרוס דפוס ישן
שנדפסה נמרוס עם רש"י לבד ויכחמה ש"י קושטנרניא
ואחריו כחתי ראיתי ב"כ למח דוד ח"כ בשם מחלום
לאלף הששי שאל נמלא בעיר מעני"ה (מנל"ה)
דפוס * ובה"א שנת רע"א לאלף הששי כלב דבשנן רע"א
היה דפוס ראשון לפסרי הקדש ע"י דיאלב בומברני *
ואם כונחו שאל נדפסו מספרי ישראל עד שנת רע"א * לא
ראה שנמלא דפוס משנת רל"ה ואל"כ * וכמה ספרים
ראיתי בדפים משנת רמ"ו ואל"כ * טוב ראיתי להגלון
בעל חות יאיר כחשונה תומן קפ"ד שכתב שנמלא ר'
ויניליא שנת קפ"ח לאלף הששי ומכריהם ע"ש *

[ו] גין פרישיות התורה כן אמרו בזהר במה
דוכמי * והקשה מהר"ם זכות ז"ל בפירושו
לזהר שהם כ"ד * ותיקן דנל"ה וילך על הרוב הם מחבורו
והרב מהר"ש אבוה סירן דמ"ש בזהר הוא על הפרשיות
הנקראות בשמות * אך פ' וזאת הכהנה אין קורין אותה
בשם אלא כיום שמתח מורה ולכן חזנה בזה לחשבון
כ"א גין פרשיות לבד עכ"ל * ומדוקק קלט כל זה הקדוש
ח"כ דף ר"ו ע"ב כאשר עיניך הסזינה * וב"כ עדיין לריק
יסוב כמבואר למענין * ובקונטרס דבש לפי כחכמי שולחתי
בספר קדמון כ"י שמונה כל הפרשיות ואני מונה וילך
וכתבתי שם עטס לוח * ואחר זמן הראוני בספר לרור
הער פ' שמוס שהביא מרז"ל בספ"ן פרשיות נכתב וזאת
חזנה מן המנין ושלשה הנה נכללו ע"ש * ולי ההדיוט
העיקר כמ"ש ב"כ כ"י הנז' * ויתכן שפ' הדומה הלוח
נחשונה כחבר לכבוד משה רבינו ע"ה שאל נזכר שמו
בפ' סלוח ומחשבת עם תרומה פרס"ן פרשיות נכתב וזאת
נזכר משה רבינו ע"ה וסלוח נעלם לפ' תרומה ומלאחי
סוף לוח *

בנימן פואה יצ"ו בעיר ריגיון * גמרא מסכת
ברכות נדפסה על קלף בעיר סונסינו דפוס
יפה עם פירש"י ותוספות ופסקי תוספו *
ובמקום פסקי הרא"ש נדפס שם מרדכי ופי'
המשניות להרמב"ם * וגמרא זו אין כתוב בה
מנין דפין * והגמרא לבד היא תשעים דפין *
ובסוף כתב המדפיס יהושע שלמה בן הח"ר
ישראל נתן איש סונסינו שהוא שיתף אלו
החבורים ביחד * וכ' שהמרדכי אשר שם הוא
מרדכי הגדול ונדפסה גמרא זו כ' טבת שנת
גמ"א * ואח"כ כתב בסוף הרב גבריאל בן
אהרן שטרסבורק כי ההבט השלם ישראל
נתן קנא לעמו ישראל וצוה לבנו הח"ר יהושע
שלמה היושב בעיר צונצין במדינת
לומברדיא"ה ויצוהו להשתדל להדפיס ספרים *
והואיל להדפיס גמרת ברכות * וחיבר אליה
פירוש ותוספות ופסקיהן ומרדכי ופי'
המשניות מהרמב"ם הכר בחבור אחד * והארץ
בשבחי וחתם יום השישי אדר ראשון רמ"ד *
ונראה מזה שאז התחילו לחבר פירש"י
ותוספות בצדדי הגמרא והי' הדיוש לחבר
הכל בחבור א' :

ולפי מה ששמעתי ממגידיו חמת שהדפוס יל"ל לעולם
קריב לשנת ה' אלפים ומאהים שהתחילו להדפיס
חזית דפין בעיר מנל"ה * ואחר זה בעיר פערליים ממחז
הולנדה : ח"כ אחר המשים שנה בקירוב בתשע הדפוס

ד

[פ] דברות הרב העטור חיבר ספר על
המועדות וקראו עשרת הדברות
וכותבים הפוסקים וכן כתב בעל הדברות
ובפרט הרב שבלי הלקט מביאו תדיר * והנה
אמת נכון הדבר כאשר ראה יראה המסתכל
בדברי רבנואחא קמאי * ויש להרגיש קצת על
מין בב"א ח"כ סי' תרע"א שכתב כ"כ הר"ן
בשם העטור וכ"כ שבלי הלקט בשם בעל
הדברות וכאשר ירדוק הקורא יבין דתרי הוו
ואינו כן כי הרב העטור הוא חיבר הדברות
ועיין (עטור) במערכת עיין בס"ד :

[ו] דברי אמת להרב מהר"י בר דוד שו"ת
וענינים בסדר קונטרסים ודרושים
והי' אביר הדועים מרבני קושטנרניא * ומספר
נראה

[ח] דבי אליהו (עיין סדר אליהו) :
[י] דבר משה שו"ת להרב מהר"ם
אמאריליוו א' מרבני
שאלוניקי יע"א בנו של הרב כרם שלמה
ג' חלקים :
[יג] דבר שבקדושה חברו בעד ילקוט
ראובני הקדמות וחדושים
בעניני הוידי חומר העברות והתשובה נדפס
בזולצבאך שנת תמ"ד :
[יד] דבר שמואל שו"ת להרב החסיד מהר"ש
אבוה אב"ד ור"מ דק"ק קיניציא *
וכל רבני איטליא מייצין לו אגרותיהם
ושאלותיהם כמבואר בתשובותיו ועיין בנדפס
מערכת שי"ן (ע' מהר"ר שמואל אבוה כח"א) :

נראה יקר תפארת גדולתו ורוב בקיאותו ויש לו עוד חבור בשמות הגיטין נחמד מאד :

[ז] דברי אמת הגהת הכ"ד ע"ד ספר מנחת שיוע"ד אור תורה להרמ"ל

חברו הרב הגדול מהר"ר שלמה עדני ז"ל תלמיד רבינו בעראל אשכנזי ורבינו חיים ויטאל זכרם לחיי עד והוא בכ"י :

[ח] דברי אמת (עיין מעין חכמה) :

[ט] דברי דוד מהגאון בעל טורי זהב על פירוש רש"י בחומש ונדפס

בדירן פארש * וחיבר שו"ת ולא נדפסו אלא קצת המה באו בספרי רבני אשכנז :

[י] דברי חכמים ובו ב' חלקים * דעת חכמה הוא מוסר גדול בשוב טעם

ודעת * וחלק ב' מקור חכמה עם סלת בלולה על דיני ש"ע א"ח עד ס"י ר"מ * הברס הרב המקובל מהר"ר יהודה ליב פאוויצר (פוחוויצער) הרב המחבר קנה חכמה ודרך חכמה וכבוד חכמים * וכל ספריו קדושים ומעוררים יראה וקדושה :

[יא] דברי יוסף שו"ת להרב החסיד המקיבל מהר"י אירגאס אחד המיוחד

מרבני עיר ליוורנו יע"א :

[יב] דברי יוסף (עיין מ' חנהס סנה הספרדי כח"ה) :

[יג] דברי נבא חדושים על הש"ס בקצת מסכתות וקצת דינים בסופו

ונקרא פ' נבא :

ושמעתי מהרב המופלא ח"ק כהר"ח ג' עזר זלה"ה שבזמנו הסס אחד מחכמי המערב קרא בו בפניו אחד ולא ערב לו וזכר עליו סיה וכלילה כלו לחזקו עד שזכה ושאל מסילה וקבל שלא לזלזל בשום מחבר :

[יד] דברי קבלה (עיין מענה סנה המכילה) :

[טו] דברי ריבות (עיין בספר ח"י) :

[טז] דברי שלום דרושים מהרב מ' יצחק ארדבי ז"ל שדרש בק"ק

שלום עזובי שאלוניקי יע"א * ודברי ריבות קרא לס' שו"ת כידוע :

[יז] דברי שלמה דרושים נחמדים להרב מ' שלמה שרם אב"ד דק"ק

ספרדים באמשטרדם :

[יח] דגול מרבבה פ"י שיר השירים בפרד"ס להחכם השלם מתחפר

עם קינו כמהר"ר רפאל טריבס ובסופו קצת פסקים ולפנים נדפס פסק שלו ופסקי הרבנים על בתי התפילין בספר כנה"ג ח"מ קודם סימן ר"ץ ע"ש * וחיבר צח ואדום :

[יט] דגול מרבבה הגהות וחדושים על ר' ש"ע שנמצאו בגליון

הש"ע שר הגאון מהר"ר יחזקאל סג"ל לנדא ולה"ה ונדפס מקרוב :

[כ] דובב שפתי י"שנים חיבר הרב הגדול מהר"ש אלגאזי ז"ל . בתחלתו

קצת מהרב זקנו מהר"ר משה בנבנשת די שיגוביא ואח"כ לקושים מבנו הרב כמהר"ר

יוסף ובסוף נמוקי מהר"ר משה אלגאזי אחיו של הרב הג' מהר"ש אלגאזי והוא סידרו

והוסיף הגהות וכמה מילי מעלייתא ובסופו שפת אמת קונט' מהש"ן ימני שבמקרא מאחיו

ז"ל * וראיתי בדפוס קונטרס שמאל ישראל על הש"ן שמאלי * ויש שם מאמר כולל כל

ש"ן שמאלי שבמקרא אחד מהם לא נעדר בלשון הכתוב לשון צח יפה מאד מעשה ידי

אמן * ויש שם שיר אחד יפה להמליץ הגדול בעל ההקדמה הידוע החכם השלם כמהר"ר

אהרן המון :

[כא] דורש טוב (ע' מהר"ר יצחק חלנאי כח"ה) :

[כב] דורש משפט על ח"מ נדפס זה שנים רבות מורה טקום וחדושי

רבני שאלוניקי ע"ד ס' מורה צדק :

[כג] דין אמת חשובות להרב המופלא ח"ק כמהר"י נבון ונדפסו בסוף

ספרו קרית מלך רב ח"ב :

[כד] דינא דחיי ב' חלקים באור הרב כנה"ג לסמ"ג לאוויז ועשין * ובנדפס

מערכת חיות (ע' כ"ח בנכנס כח"ה) * כתבתי דלפי המשוער אצלי אינו במילואו כי לא

שלם * וכן מוכח מדבריו בכנה"ג א"ח ס' חמ"ג שרדמו להלכות חזק בבאורו לסמ"ג ואינגב

בדפוס ומחדש ראיתי איזה מקומות אחרים בכנה"ג שרדמו לעיין בדינא דחיי וחסר לפנינו :

[כה] דיני מרפיות להרב מהר"ר דוד ג' יחייא כד' ישן נושן

ומזכירו מרן בב"י והוא אביו של הרב מהר"ר חם שחיבר כמה חבורים ונשרפו וזמן המשואר נדפסו

אלו זה א' ממלא להזכיר למי שיש בו יראה ה' ומורה על האמת : והכל בקלור נמרץ :

ובאזנינו שנתענו כי זאת לפנים היו הדרשנים נוהגים לדרוש מאמרים חמושים בהקדמות חס' ומסקים וחורפות : ופסח חזרו ומקלס לדרוש פסעים פשוטים : וכמה מהם שקרין בכל שבע ס' אור הפנים להרב המופלא ח"ק מהר"ח נ' עטר ז"ל ומחננין אם דבריו כי הם על פי הפסע :

(סג) **דרשות** (עיין דרושים לעיל) :

[סד] **דת אש שו"ת** ובאור הלכות כלאים להרמב"ם להרב אור שרגא פייביש ז"ל נדפס בברלין שנת תק"ג :

[סה] **דת ודין חובר הרב מהר"א נ' שני א' מרבני קושטנדינא ונסדר ע"ס הפרשיות ולא יכלו לסדרו כמו שחשב הרב. ובסופו קצת ענינים ושו"ת מהרב הגו' והרב אחיו זלה"ה :**

מאד עד היום הזה : אמנם היו איזה דרשנים אשר חשבו לכנות מלודים בהקדמות חלופות ודחיות ומס' עשו ח"ל לפרש מאמרים ולעשות חלופים : וכבר לווחו עליהם הרב זרע כך וסרב של"ה : ולא עוד אלא יש בודה מאמר מכלו ואומר שהוא פליאה ועולים ויורדים בו בכמה סלוליות וקשרים שליכס של קיימא ובינה עכבים מנעמס : וכבר שאל חכם אחד עמורנו הרב מהר"ח ילחקי שיפרש לו מאמר חמום והרגיש הרב אשר בראו מכלו ואמר לו סימיה עליך שעס סוף המאמר מתפסם יפה הכל : ויש מי שחולה מאמרי הילקוט זה בזה וקושר קשריו מעדו אשריו כאשר ראיתי בעיני : וזה שקר כי ארבע מאמרי הילקוט שדרש כל ח' ממורש אחר וקבלס בילקוט ופסל היסוד : וזה הכונה על מחבר הילקוט הם כי לא להזכיר : ויש דורש שבוכס פסטים וחומרים על שמו ואחר ימלא פיהו חלק : ויש משפחה להזכיר מס' מה' ושמעוני דורש ח' של הזכיר כ"א ספרי חדשים ונשא שמוס' : וכשסיים אמרתי בקול נכות מי שזכר ינן עליי וזאת לדעת שהדורש לא חלע הדברים רק בדרך אפשר ויהיו הסקדמות אמתיו שאז חסילו שס' או המאמר לא כינונו לזה : כל שהענינין אמתיים יהיו דרך אמתכח : ויש כמה חלקים בענינים

ה

(א) **הגהות ע"ס** זהרי חמה מהרב עיר וקדיש מהר" צמח ז"ל בכ"י :

(ב) **הגהות חדשות על ב"י** ואיזה מורה מקום בתשובות וכיוצא נדפסו בבית יוסף שנדפס בעיר דיהרן פארט מחדש למטה בגליון כל דף :

(ג) **הגהות על טור** וב"י י"ד נדפסו מחדש מהגאון מה' ליווא מפרג רבו של הרב תי"ט :

(ד) **הגהות הגאון הרב תי"ט על טור וב"י א"ה** נדפסו בסוף חרושי הרשב"א (הרמב"ן) לכתובות דפוס מיץ :

(ה) **הגהות על הטורים** . (עיין מה' עזריה יהושע בח"ה) :

(ו) **הגהות על הטורים ועל הרמב"ם ח"ג** מהרב מהר"י ששון נדפסו בסוף ספרו בני יעקב :

(ז) **הגהות על הטורים ומורה מקיס בשו"ת** האחרונים מהרב הגדול מהר"י רוזאנס כ"י :

(ח) **הגהות על ט"ז ושי"ך וסמ"ע** מהגאון מה' גרשון שנמצאו בגליון נדפסו והוא ס' חדושי הגרשוני להגאון הגו' הגהות

(א) **הגהות אבות דר' נתן** . בסוף ספר תמתי שרים :

(ב) **הגהות אבות דר' נתן ומס' סופרים וכו' בס' רגל ישרה :**

(ג) **הגהות על ס' אוצרות חיים מהאר"י זצ"ל** ועל ס' הכונות ושאר ספרים של גורי האר"י זצ"ל ממהר"י צמח והרב נתן שפירא והרמ"ז הכל בכ"י. ועוד ראיתי אוצרות חיים בהגהות הרב מהר"א אזולאי ממרוויקוס והרב מהר"א נ' מוסא :

(ד) **הגהות הרב הגדול כמהר"ר אליעזר נ' ארחא ז"ל על הרמב"ם ז"ל כתיבת יד :**

(ה) **הגהות אש"רי כחב מהר"א פרשת ויחי** דחיברם מר זקנו מה' ישראל מקרמזיר וכ"כ מור"ם בס' יוחסין :

(ו) **הגהות והשגות על הבי' .** (עיין מי' מכה מטיבולי בח"ה).

(ז) **הגהות והשגות על ספר גדולי תרומה** . (עיין גדולי תרומה) :

(ח) **הגהות על ס' הזהר כמו מהרש"ר בש"ס** מסז"ה מהר"א אזולאי ז"ל ונקרא אור הלבנה בכ"י :

(ט) **הגהות על ס' הזהר מה' מרדכי ראשו בכ"י :**

(יח) הגהות ט"ז ב"ד שכתב הרב נקודות הכסף שכתב בדרך אחרון וכתב הפר"ח ס"י ס"ט שלא הגיע לידו דף זה . ואני הדל מצאתיו בט"ז י"ד מדפוס ישן והעתקתיו וכמ"ש בוער ח"א מערכת ט"ת ע"ש (עיין טורי זכב) :

(יט) הגהות על ירושלמי ממחר"ר בצלאל אשכנזי ז"ל והם בעה"ק ירושלים ת"ר : (כ) הגהות על ירושלמי לאחד קדוש בכ"י והם בירי :

(כא) הגהות על ירושלמי להרב עיר וקדיש כמחר"ס די לונזאנו ז"ל בכ"י : (כב) הגהות על הלבושים . (עיין מחר"ר אברהם אזולאי כח"א) :

(כג) הגהות מיימוניות חברים רבינו מאיר הכהן תלמיד מהר"ם בר ברוך וכ"כ בס' הגמ"י כ"י . וכתב סדר הדורות הגהמ"י מהר"ם מרוטנבורק ס"א תלמידו וכו' ע"ש דף קס"ו ע"ג . ואין כאן ספק כלל כי הגהות מיימוניות חברים תלמיד מהר"ם מרוטנבורק ומזכיר המיד לרבו מהר"ם . ושם הרב המחבר הוא בשם רבו רבינו מאיר הכהן כמ"ש :

(כד) הגהות מרדכי נראה שחברים רב אחד אחר המרדכי והם מלוקטות מספרי רבים ולכן הלשון מגומגם כמ"ש מור"ם בתשובותיו סימן מ' . ובהגהות פ"ק דעירובין אומר שמצא להרא"ש מטוליטולא שכתב וכו' והוא הרא"ש המפורסם אביו של רבינו יעקב בעל הטורים שברח מאשכנז לטוליטולא והרבי"ן שם תורה מאד . והרא"ש ה' חבר המרדכי כנודע . ובימי מרדכי רחוק שיתפשטו חבורי הרא"ש . ולפי מה שנראה שההגהות נתחברו אחר המרדכי נחא . ועיין במערכת י' אות י"ג (עיין רבינו יעקב ממונוג כח"א) ומשם תראה שיש בתוך הגהות מרדכי איזה לשון שהאומר ה' בזמן המרדכי או קודם . ויש לשונות מספרים שהיו אחר המרדכי כמ"ש מור"ם שגלגלו מספרים רבים ודי בזה :

(כה) הגהות מורים על כל ש"ע קראם מפה כלומר שהוא פורס מפה על השלחן . וזכה כי רכבת אלפי ישראל שבערי רוססלאנד ואשכנז נוהגים כדבריו . וכבר כ' מהר"י בשל"ה ז"ל דפשטה הוראה כמור"ס

אף שחולק על ריש"ר כאלו יצאת כ"ק להלכה כמור"ס ע"ש . והוא פלא כי מור"ס ז"ל נפטר בן ל"ב שנה וה' עמו לכתוב ד"מ על ד' טורי' וההגהות ותורת השאת ותורת העולה ומחיר יין ופי' הזהר כ"י ושו"ת שלו ולהרבי"ן תורה בתלמידים זכותו יגן עלינו . וניסו של מור"ס היה הגאון הרב שארית יוסף כמ"ש הוא עצמו והביא לשונו הרב ש"ך ח"מ ריש סי' קכ"ח ע"ש :

(כו) הגהות על הרמב"ם ותיקון התיבות למז"ה מחר"א אזולאי כ"י כנרא' שהגיהם מתוך ס' הרמב"ם כ"י . ואני הדל ראיתי הרמב"ם כ"י שנכתב בנרונא שנת ה' אלפים מ"ב ישן נושן ומצאתי בו בדיון שהייתי עסוק נסחא יפה :

(כז) הגהות על הרמב"ם ממחר"ר דוד עראמה ז"ל נדפסו פעמים . ובלקט הקטח כ' שנדפסו תשובות למחר"ד עראמה הנז' ולא ראיתים עד הנה . (ועיין מהר"ד ערלאה כח"א) . ואחר זמן באו לידי התשובות הנז' בדפוס ישן והם י"ד דפים על סוגיות ודבורים קשי ההבנה נדפסו בקושטנדינא שנת הש"ס :

(כח) הגהות על הרמב"ם ז"ל ומפרשיו מהרבה גדולי המגן ז"ל כ"י :

(כט) הגהות על הרמב"ם עשה מהר"ם מפאדוה ז"ל כשהדפיס הרמב"ם מגדל עז שנת ש"י . וזמני דמון בכ"מ כותב כתב הרב המניה וכותנו על מהר"ם פאדוה ועליהם השיב הרדב"ז בסוף תשובותיו בדפוס ויניציא כמ"ש בשח"ג ח"א מערכת ט"ס אות מ"ה . (עיין מהר"ס מפאדוה כח"א) .

(ל) הגהות סמ"ק זמני דמשכחת דהפוסקי' כותבים וכו' סמ"ק וכוונתם על הגהות סמ"ק . הרב ש"ך י"ד סימן ל"ב ס"ק ט' :

(לא) הגהות ספרא שהוא תורת כהנים . בסוף ס' חמת ישרים :

(לב) הגהות על ספרי להרב עיר וקדיש מ' סלימאן נ' אותנא ז"ל בכ"י .

(לג) הגהות סביב שחיטות ובדיקות למחר"י ווייל חברים האלוף מה' צבי מקראקא . כן כתב בתשו' מה' יעקב סוריוניא הנדפסת

אשר לא הי' בדפוסים הקודמים . און והקר
הגאון החסיד מה' יוסף שמואל מקראקא
אב"ד מפפד"ם . ועיין בשו"ת זכרון יוסף א"ח
סימן י"ד ובס' הקטן מהזיק בבה א"ח סימן
ק"ב ובקונטרס אחרון :

(מד) הגהות הש"ס חדשים הגה' ותקן הגאון
בעל סדר הדורות בתחלת הס' הנזכר :

(מה) הגהות לשערי דודא . (עיין מה' ישראל
המכונה מה' חסידן . מה' מרדכי יפה בח"א) :

(מו) הגהות בשפתי ישנים . (עיין מה' שלמה
חלנאי בח"א) :

(מז) הגהות ספר התשב"ץ לתלמיד מהר"ם
הנדפס הם כלם מריבנו פריק .
כן ראיתי בתשב"ץ כ"ז על קרף ישן נושן
ושם כתובות כל הגהות :

(מח) הגהות לספר היראה מריבנו יונה זצ"ל
(עיין מהר"ם נירנברג בח"א) :

(מט) הוד מלכות (ע"י מ' חברה היידי בח"א) :

(ס) הולך תמים טעמי המצות ע"פ פד"ס
נסדר התורה למחר' אברהם בהג"מ
יצחק חיות ונדפס שנת שצ"ד כ"ב סה"ד
ומזכירו הדור בס' עיר מקלט להרב מה' דוד
אב"ד מקק"א דאמשטרדם :

(סא) הון רב ב' הקדים שו"ת ודרושים למה'
רפאל נחמיאש :

(סב) הוספה חיבר הרב סמ"ע תוספו' על ד"מ
כמבואר בהקדמתו . ועתה שהדפיסו

מחדש בית יוסף כולי בדיהן פורט הדפיסו
בח"מ הוספה הנז' אבל הוא מעט מוער אחרונ
שלא הדפיסוהו בשלימות אלא קצת ממנו :

(סג) הוזהיר (עיין וסיהר) :

(סד) היכל ה' כמחר"ר יחיאל אשכנזי איש
ירושלים ת"ו בכמה עניני' ע"פ
הסוד . נדפס בויניציא :

(סה) היכל קדש פ' תפלו' ע"פ הזהר ומהר"ם
ריקאנטי חיברו הרב משה בר מ"מון
המכונה אלבא . והתחיל לחברו בעיר תרוארת
בשנת ש"ה . והיה הכור זה ביד הרב מהר"ר
יעקב ששפורטש אב"ד באמשטרדם והדפיסו
באמ"ד שנת חבי"א ועשה בראשי הקדמה
ארוכה . ויש בספר הנז' הגהות מהחכם השלם
אהרן הסבעוני מעיר סלא :

ורא"י

הנדפסת בסוף תשו' הרא"ש דפוס ויניציא
בשנת שס"ז :

(לז) הגהות על סדר קדשים בגמרא רש"י
וחוספו' להרב הגאון מה' בצלאל
בכ"י . הגהות נפלאות אמיתיות מתוך גפ"ת
כתובי יד שהי' לו ולא זכינו עדיין שיצאו
לאור הדפוס :

(לס) הגהות מחר"י"ה שיש בפסקי הרא"ש .
שם הרב המגיה הוא הרב יחזקיהו
ועמ"ש הרב תה"ד ס' רל"ג :

(לו) הגהות הר"ף כ"י והם מהרב דיל
ויקיי"ו נמצאות בערי איטליא קראו
בשמותם תקונים דיל ויקיי"ו ויש בהם טעם
זקנים . ועיין לקמן במערכת דמ"ד בס"ד .
(עיין לקוטי אורח) :

(לז) הגהות הר"ף וחר"ן נדפסו בספר תמת
ישרים בשם דרך תמים והועתקו

מכמה רבנים ומכללם הם הגהות רבינו בצלאל
אשכנזי ורבינו האד"י זצ"ל כמבואר באורך
בהקדמת ס' תמת ישרים מהרב בנימן מוטאל
ע"ש . וכבר נדפסו סביב הר"ף בדפוס אמ"ד
וזולצבאך . אך בדפוס זולצבאך נמצא חסרון
אפילו איזה שיטות מהר"ן . ומכאן מודע
למי שיתקשה בלשון הר"ן זולצבאך וכיוצא
מדבריו מפרש אחר יבקש בדפוס אחר אם
הוא ט"ס וחסרון הדפוס :

(לח) הגהות על הר"ף להרשב"ם ור"ת . (עיין
הרי"ף בח"א) :

(לט) הגהות רבות על הר"ף ומפרשיו ספר
נדוד כ"י ואיזה פירושים וקישו' בדרך

קצרה . אחרונ שהוא ממהר"ם קאזיס ז"ל :

(מ) הגהות וחיידושי דינים על ד' ש"ע מהרב
מה' דוד קוריאנאלדי ועל פ' גור
אריה בכ"י :

(מא) הגהות על כל ש"ע כתב הגאון מהר"ר
יחזקאל ז"ל אב"ד ור"מ דק"ק

פראג ונדפסו מחדש ויהיו נקראים שלחן
טהור . ועמו דגול מרבבה חידושי דינים מהרב
ז"ר כמש"ל במערכת הל"ת בס"ד . (עיין דגול
מרבבה) :

(מב) הגהות על ש"ע א"ה . (עיין מה' יסוד
חלניליי בח"א) :

(מג) הגהות הש"ס אשר בדפוס פראנקפורט
דמיין והמודה מקום אשר שם

נראה דחיברו רבינו שמעון קייר"א. אך התוס' בכמה דוכתי מ'חסים אותו לרבינו יהודאי נאון וכ"כ סמ"ג וכבר כתבו האחרונים בזה. ורבינו שמעון קיירא ה' שנת'ד' אלפי'ת"ק:

בהלכות גדולות שבידינו יש חסונות הרבה. הרמ"ע בתשובותיו ס' ל"ב. וזמנין דרבוואתא קמאי מייתי בשמיה וליתיה בנסחתין. ותו כמה לישני דקמן בה"ג וקמאי מייתו משמיה איפכא. ע"כ נסחא דקמן בה"ג הויא כמתניתא דרא מתניא ב' ר' חייא ור' הושעיא. הרב תבואות שור י"ד ס' מ"ח ס"ק ד' :

(אג) הלכות גדולות מאספמאי, כן כתב בס' האגור ס' אלפרס"ו משם סמ"ג ע"ש :

(אב) הלכות יום טוב (עיין רבינו אשר בן הרב ר' משולם ב"ח) :

(אד) הלכות פסוקות (עיין רב יהודאי נאון ב"ח) :

(אס) הלכות קטנות שו"ת מהרב מ' יעקב חאגיז ח"א וח"ב וכתבם דרך קצרה לחדד התלמידים וכו'. ועיין תשובה אחרונה ס' ש"ח מחלק ב' ושם כתב בנו מהרמ"ח דהרבמר אביו למד התלמוד בבלי י"ג פעמים והיה שקדן בתורה וכו' ע"ש :

(אי) הלכות ראשונות והלכות גדולות כ"כ הרמב"ן בס' מלחמות פרק כירה. ועתה ואיתי בס' הלקושות להרמב"ן שנדפס מחדש שכ' דף כ' ע"ב וכן ס' רבינו חננאל בפירושו ורב שמעון בעל הלכות ראשונות ורבינו יצחק. ואולי הוא"ס :

(אז) הלכות הרמב"ם על הירושלמי (עיין רבינו משה בר מיימון ב"ח) :

(אח) הלכות ש"מחות (עיין מהר"ם מרוטנבורג ב"ח) :

(אט) הלביתא גברוואתא חיבר רב שמואל הלוי מקורטובא עד כל התלמוד וברח למיליקא וחברו ונסטר שם שנת ד' אלפים תתס"ו, כ"כ בספר ישן נושן כ"י. ועתה ואיתי להרמב"ן בחדושי נישין דף מ"ה שכתב וכ"כ הנני בהלכתא גברוואתא. הלכתא גברוואתא חיבר הנני, כלבו דף י"ט ע"ג כמ"ש משם הרמב"ן :

(אפ) הלל גמור - (עיין קדש הלולים) :

(אק) הללויה - (עיין קדש הלולים) :

(אכ) הלכות ארץ ישראל שמזכירי' התוס' והרא"ש ריש חולין הם הלכות שחיבר הכנס א' מדינים שאמר אלדד הדני שבא מעשרת השבטים בימי הגאונים. וכ"כ הרב שלמי הנבזרים ריש חולין וברי' שפר כרת ופולחן. ועמ' בענייני ברי' ש' הקטן מחזיק ברכה על י"ד במ"ד :

(אד) הלכות גדולות מהרמב"ם בס' המצות והרמב"ן שם ובמלחמות והר"ה

וראיתי נמכח לא' חכם שהיו ס"ה יושבים ללמוד ונמשכו הדברים שחלד מהחבורה דיבר קלם שלל כהונן על ס' הנז' ותפק נחמנים והענישו אותו בחלום על דבריו וייקן ויגד לחבריו להזהירם על כבוד הספר הנז' ומחברו. וכיוצא בזה כהנתי לעיל מערכת דל"ה אות יו"ד (ע"י דברי נכח). וגם בלזנינו שמענו מפוס רבין שיש שבעשו על זלזול הספריו והמחברים. והירא לנפשו לכולו דבריו ביום הלחמו מחלמם של תורה ויזהר בנפשינו. וכבר אמרו בירושלמי יראה לרס בעל שמועה כנגדו וילירי שאל היה מקשה להרב הזה בפניו כמה הלשון חומרם ברוח נמוכה במקל ודשן עדיו. וכס יעשה עמה כי גדולים לדיקים במחשון ויזהר שלא יכזה נחלמו. וישם בעניינו כי כמה גדולים חשבו שהשינו על הראשונים וספקו נחלמו שלא ירדו לעומק דברי הראשונים. ומי לנו גדול מר' יהושע בן חנניא אריה דבי עילאי במעונות אריות משמו יגורו אלס כמפורסם בבבלי וירושלמי ואמר בנשי מדרב"ם ביה שחלי. ותלמוד אחד אסברה ניהליה והוסחרו שינוי מפני ההעניות כמ"ש בחגיגה דף כ"ב. ושעמתי לכיוולא בזה אירע להגאון כמפורסם רבינו העשל שהשיג על מהר"ש ביד חזקה וזדומן שם התלמיד אחד ומירש דברי מהר"ש. ואס אירע ככה לאיתי עולם ישאלו ק"ו דודר הזה דבאר לבא ונחמו עה בלחם ורי בזה. וע"י בפתח עינים שם.

(אי) הריכות אלי להרב מהר"ש אלגאזי כללי התלמוד :

(אז) הריכות עולם חיבר ר' ישועה הלוי מתרמסאן בדרבי הגמרא בשנת רכ"ז והגאון מהר"א מזרחי השיג עליו איזה השנות בתוקף כמו שהביא לשונו הרב מהר"ש אלגאזי בס' גופי הלכות סוף דף צ"ד. ומרן חיבר על הריכות עודם כללי הגמרא. ומהר"ש אלגאזי עדיהם יבין שמועה :

(אח) הלכה למשה ב' חלקים על קצת הלכות מהרמב"ם חלק ד' באריכות גדול וקבוץ כל הפירושים והדעות חיברו הרב מהר"ם אמאוריליו הרב המחבר שו"ת דבר משה ג' חלקים וספר יד משה מדרשות :

(אט) הלכה למשה (עיין מערכה סדר הכתבים) :

(אפ) הלכות ארץ ישראל שמזכירי' התוס' והרא"ש ריש חולין הם הלכות שחיבר הכנס א' מדינים שאמר אלדד הדני שבא מעשרת השבטים בימי הגאונים. וכ"כ הרב שלמי הנבזרים ריש חולין וברי' שפר כרת ופולחן. ועמ' בענייני ברי' ש' הקטן מחזיק ברכה על י"ד במ"ד :

(אק) הלכות גדולות מהרמב"ם בס' המצות והרמב"ן שם ובמלחמות והר"ה

(אכ) הלכות גדולות מהרמב"ם בס' המצות והרמב"ן שם ובמלחמות והר"ה

(אד) הלכות גדולות מהרמב"ם בס' המצות והרמב"ן שם ובמלחמות והר"ה

(אז) הלכות גדולות מהרמב"ם בס' המצות והרמב"ן שם ובמלחמות והר"ה

(אח) הלכות גדולות מהרמב"ם בס' המצות והרמב"ן שם ובמלחמות והר"ה

(אי) הלכות גדולות מהרמב"ם בס' המצות והרמב"ן שם ובמלחמות והר"ה

(אז) הלכות גדולות מהרמב"ם בס' המצות והרמב"ן שם ובמלחמות והר"ה

(אח) הלכות גדולות מהרמב"ם בס' המצות והרמב"ן שם ובמלחמות והר"ה

(אי) הלכות גדולות מהרמב"ם בס' המצות והרמב"ן שם ובמלחמות והר"ה

(אז) הלכות גדולות מהרמב"ם בס' המצות והרמב"ן שם ובמלחמות והר"ה

(אח) הלכות גדולות מהרמב"ם בס' המצות והרמב"ן שם ובמלחמות והר"ה

(אי) הלכות גדולות מהרמב"ם בס' המצות והרמב"ן שם ובמלחמות והר"ה

(עג) המבקש להרב שם טוב בר יוסף אבן פלקורא בהכמה ומוסר חיברו

בשנת ה' אלפים כ"ד ונדפס בהאג שנת לחק"ת בהיותי שם ואני בעניי נעשיתי סליח לגדולים אשר הסכימו להדפיסו ככתוב שם :

(עג) המון רבה מובא בתאווה לעינים כ"כ בסדר הדורות דף קס"ו ע"ד

וכבר בחיי הרב המחבר מהרש"א נדפס באזמיר והוא מפתחות תנ"ך הנדרשים במדרש רבה וכתב שם הרב שחברו בעשרים יום לזכות הרבים :

(עד) המועלות לשלמה דרושים רובם ע"פ הדיון להרב הגדול מר קשישא מהר"ש לאניירו אב"ד ור"מ בארם צובה זלה"ה :

(עה) הן ישלח (ע"י מ' סהרן שזון נח"ל) :

(עו) הנהגות הרא"ש הודפסו בכמה ספרים והם דברי מוסר ויראה בדברים קצרים והם ארזי הלבנון הרמים כהררי אל אשרי אדם בהם יהגה וינהיג עצמו ובניו בהם וחיך אוכל ישעם דברים קדושים היוצאים מפה קדוש :

(עז) הנמצא, ספר זה מהרמב"ם מוסר וחכמת השבע והרפואה והרכבת האדם וכיוצא נדפס בשאלוניקי שנת ויש"ם מדברה כעדן, וגדלו אליו אמרות טהורות מהרב אברהם חיון ופירוש איכה להרב מהר"ש וידאש :

(עה) העמק שא"ל (ע"י קול כנח"ה) :

(עט) הר הכרמל שו"ת למהר"ר אליהו על סדר ארבעה טורים ונדפס בפראנקפורט דאדר :

(פ) הרנינו (ע"י מדינ) :

(פא) השגות הראב"ד על הרז"ה בס' המאור בתוקף גדול הובאו בס' תמים דעים על כמה מסכתות מסימן רמ"א ואילך ועל הרוב שהראב"ד כתב השגות על כל דברי הרז"ה במאורות :

(פג) השגות הראב"ד על הרי"ף, ער קצת מסכתות הובאו בספר תמים דעים מסי' רל"ד ואילך וכבר כתבתי בח"ב דיתר על כן השיג על הרי"ף ועל הכל השיג

הרמב"ן וחיבר ספר הזכות ע"ז ולא נדפס כ"א על ג' מסכתות :

והרמב"ם יראה שמדבר הרמב"ן להראב"ד בכבוד גדול מאוד כי מלבד גדולת הראב"ד כחלומות עור בה שזכה לגדולי חליו הכיח זכור לעוד והרמב"ן גם כן זכה לגדולי חליו הכיח זכור לעוד וידע הרמב"ן רוממנות קדושת הראב"ד נמשך לזה חומר כי הנה היו מן הגדולים שכלה על דעתם לנעוץ קמח מרובי רז"ל בלד מה וכו' :

זה שהם היו חכמים בלימודיות וטעניות ודעתם רחבה וסברו כי רז"ל היו חכמים לבד וזה עשם שאמרו הלא גם כנו חכמה ודעת עם שהם חכמים יותר וכלל ה"ל לקדם לבס כי רז"ל היה להם רוח הקודש ולחיות בלעוד שביח בניהו ונשתמש מנזקים עליהם והיא נקיה ואין יחס ביניהם לבין רז"ל ולריכוס אלו בלכוד רשעיו לקבל האמת מבעלי האמת וזה אמרתי שאפשר ע"ז כונס הפסוק הנמלא כזה חיש (שם) רוח אלהים בו כי הנה כח"ף הדמיון אפשר שלא ישוב לגמרי כע"ש הרשבי"א בהשוכה ובמקום אחר רענני על תשובת הרב משאח משה בשניות וא"כ כחומר הנמלא כזה ר"ל חשיב שאליו שזה חך מירש דבריו חיש אשר רוח אלהים בו דזה ודאי מעכב שיהיה חכם והנה לזרז רוח אלהים שהחכמה עם רוח הקדש הוא פקוק מאוד נעלם ודוק כי קלרתי מאוד וזו הערה קטנה אבל היא פנים יקרים נגד החושנים לפקפק על דברי רז"ל ודי בזה :

(פג) השגות הראב"ד על הרמב"ם (ע"י הראב"ד השלישי נח"ל) :

(פד) השגות רבינו אפרים שהשיג על רבי הגדול הרי"ף רבו במסכת קמא הובאו בספר תמים דעים סימן ס"ח :

(פה) השגות על הראב"ע (ע"י מהר"ר שלמה לוריא נח"ל) :

(פו) השגות הרב ברכת הזבח על הגאון מהרש"א בתדושי הלכות, הנה הנה בספרו תפארת שמואל :

(פז) השגות על הלכות גדולות (ע"י רבינו דוד בר עפרים נח"ל) :

(פח) השגות על הרב ט"ז ב"ד חיבר הרב ש"ך וקרא ספרו נקודות הכסף ע"ש הכתוב טורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף ונדפס קונטרס מניין זהב על תחילת י"ד לנכדו של הרב ט"ז ל"שב השגות הרב שפתי כהן בנקודות הכסף :

(עט) השגות הרמ"ז על ספר מצת שמורים להרב נתן שפירא בכתובת יד :

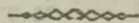
(ג) השגות הרמ"ך על הרמב"ם ע"ש בנדרים מערכת מ"ם בס"ד (ע"י רבינו משה סהרן נח"ל) :

השגות

(6) התחלת חכמה: ספר בקבלה הזכירו הרב מגלה עמוקות:

קונטרס אחרון

(6) הלכה למשה מסיני, הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשנה כתב דברים שהם הלכה למשה מסיני והם רובן ואפשר כולם, ואחד הרואה בעיניו יראה שהן מועטות אמנם דגאון חות יאיר הפליא עצה הגדיל תושיה ברוב בקיאותו בתשובותיו ס' קצ"ב. ואני בעיני ראיתי ס' כ"י להרב הכולל אב"ד במצרים כמהר"ר חיים הלוי זלה"ה שהאריך מאד על תשובת הרב חות יאיר וברוב פלפולו ובקיאותו יגע ומצא הרבה בהל"מ וחבר ס' גדול בזה:

ו

ונקרא זוכה תודה והוא בנוי על ס' החרדי' וחרב מהר"ם הנז' היה מולדתו במערב הפנימי והיה רב בעיר ליוורנו איזה זמן והיה ויכוח בינו ובין הרב אברה' רודריגז כמבואר בשו"ת ארח לצדיק. ואח"כ נסע לארם צובה והיה שם מכלל הרבנים כמו שתראה בכתבי ארם צובה המודפסות בס' חנן אלהים לגדול הדור מהרח"א ז"ל ע"ש. ובא לעיר הקודש ירושלם ת"ו לעשות זי"אר"ה וזכיתי לראות פניו והייתי קטן שהגיע לחינוך:

[ו] יודוי לתלמיד חכם בפרטות יסד הרב החסיד כמהר"י אלגאזי ז"ל בכ"י:

[ז] ויושע הוא מדרש ז"ל הכי קרא שמו מדרש ויושע והוא בדפוס ישן נושן:

[ח] ויחל מ'שה ס' מוסר נדפס באשכנז:

[ט] ויכוח הראב"ד והרז"ה בסוגית שתי פרות הובא במקובצת מצי"א פ' השואל:

[י] ויכוח החכם עם החסיד בקונטרס אגרת אל תתי כאבותיך. ושם כתבים יפים ומכיצות קדמוניות בהמצאות חשובות ל' חכמה חכו ממתקים וכמו מהמדים והויכוח הנז' חברו הרב שם טוב בן יוסף בן פלקירא הוא

(65) השגות על הערוך (עיין מ' יוסף מערכי: כח"ה):

(66) השגות על הרב פרי חדש ב"ד, השיג הרב תבואות שור והרב פרי תואר והרב ח"ק לישראל. ולכל הדברות המעיין יראה כי הרב פרי חדש רב מובהק הוא בסבא ישרה ולשון חכמה ושגנותו מועטות וימררוהו ורובו ותשב באיתן קסתו:

(67) השל"ם, מדרש השכם מביאין הראשונים ועינינו לא ראו. ובס' המכריע [ס' יו"ד כתב וכן בס' השכם וכו' ע"ש:

(68) השל"מה. שני ספרים להשלים הלכות הרי"ף כמ"ש מהר"ב מוטאל בהקדמת חמת ישרים חיבור רבינו משולם: ועיין בח"כ מערכת מ"ס אות ל"א (עיין רבינו משולם חיבר ס' השלמה כו' כח"ה):

[6] והזהיר כתב מהר"א שטיין בנמוקיו על הסמ"ג ריש דף רצ"ד שם הזהיר שמביאים התוס' נקרא והזהיר עם ו' והביא ראיות. ובתוס' סוף מנחות והביאם מן בב"י ס' קכ"ח כתוב ס' הזהיר:

[7] ווי העמודים חברו הגאון מהר"ר שעשפיל סג"ל בנו של הרב שני לוחות הברית. והוא תלמיד הגאון מהר"ר שלמה אפרים אב"ד דק"ק פראג ובהקדמה שם נאמר מכמה חבורים שהיבר ובפרט בדיני אסור והתיר חבור מופלא. ובנו היה הגאון מהר"ר ישעיה אב"ד דק"ק פפר"מ וכבר נודע שלשלת יחסין מהגדולים הללו מהמשפחות היותר מיוחסות וכמ"ש הגאון בתחלת צואתו הנדפסת בסוף ס' יש נוהלין:

[8] ויגש יהודה קצור בית יוסף נדפס שנת שני:

[9] ויגש יהודה הגהות על הבית יוסף ועתה הדפיסום מחדש סביב בית

יוסף בדיונפורט עם הגהות אחרות מלוקטות. (ונראה שסוף הזכר לפני זה):

[10] וידי גדול מיוסד על אברי האדם תיקן הרב מהר"ר מרדכי אצבאן

הוא המחבר ספר המבקש שנדפס בעיר האג שנת תקל"ח • ויש בקונטרס הלו אלה אלפין בחכמה נפלאה בחרו ובסוף כל בית ג' תיבות מפסוק, ורשום א"ב ותשר"ק ושם המשורר יוסף רבי ששם בן לטימי עשאי שנת תתק"ח בלארדא וכל התיבות מתחירות באל"ף ואת שני מהתיבה בראש השורה ובאמצעה רשום כל הנז' והוא פלא ובקונט' הנז' אינו כתוב היכן נדפס ובאיזה שנה ומ"כ שנתברר שנדפס בבביוניטא שנת שד" •

[יא] ויבוח הרמב"ן לפני מלך ספרד • נדפס בספר מלחמת חובה כמ"ש בח"ב מערכת מ"ם (עין רמב"ם נח"א) ושאר ויבוחים בשבט יהודה • ובס' מלחמת חובה יש הקדמה מהרב אברהם דומאנו לסי' סלע המחלוקות והיא שיחה נאה ומליצה יפה: [יב] ויבוח מים חיים חיבר הגאון חיים בר בצלאל השגות על מור"ם בתורת חסאת • ואינו באר מים חיים כמ"ש סדר הדורות דף קס"ד ע"ד ע"ש אלא כמ"ש ריש דף קס"י • וכתב הרב מהר"ה הנז' שלמד עם מור"ם ביחד אצל הגאון מהר"ר שכנא, וב"כ מור"ם בס' יוחסין דף קכ"ה שהיה תלמיד מהר"ר שכנא שכל גדולי הארץ הם תלמידיו והוא היה מגדולי תלמידי מהר"ר יעקב פולאק ע"ש • וכתב הרב מהר"ה שחיבר הספר הנז' שנת של"ה בחדש אדר והוא כותב על מרן גר"ו ועל מור"ם כותב ז"ל ומכאן נראה שמ"ש בש"ע א"ה סי' קנ"ד בהגה"ה בנסח הגט שנת ש"ס הוא טעות או אינם דברי מור"ם או נקט זו השנה למשל בעלמא •

ולאכזי אש לעיר הייתי מפוקה בה כמ"ס בדרם. מערכת ב"ה אום י"ב (עין דרך הכית) • ועשה שכל לידי סי' ויכוח מים חיים עליו • הדבר פשוט דמסרי כנט אין לסוכים • והקדמו אלי כמ"ס למע דוד ספר מור"ם נח כמ"ס סי' של"ב והיה כימי מהרש"ל כמ"ס דים של שלמה חולין פ"ק סי' כ"ט ומהרש"ל נח כמ"ס סי' של"ב • וכן כנס סדר הדורות סוף דף ק"ב • וכבר כנסתי בזה ח"א מערכת מ"ם אום י"ב (עין סי' משה חסידלס נח"א) דמסרי על מלכס סגלון מור"ם ז"ל יוס ל"ב לעומר של"ב בן ל"ב פ"ס • ואין ראיה מזה דנח כמ"ס כימי הגאון מהרש"ל כמ"ס לעילידיש לומר דשני מהר"ר סגדולי' קלוק ל"ב כנסת אחס • או מהרש"ל סיפס מנחמו כנסת שלידי הגאון מהר"ם סג"י סריבן מורס פרישיל פרישיל שנס ונח נספס יוס עסן מורס שנת ש"ע • ונמקרה רע שערסס שלו מסס כמנסה הסגדולי' לו ולכלל ביסו

שני חסדים • וכריב דלגיה פנה לרדריי אגדיה וחיבר סי' החיים • ושם חסס מולא הקדמס סיג' ילחק בר שמשון ססן חסיו סגלון מהר"ל מהר"ב מספר כשנחיו פ"ס •

[יג] ויבוח על למוד חכמת האמת חיבר הרב החסיד מהר"ר יוסף אירגאז בספר שומר אמונים דבר דבור על אופניו • [יד] ויבוח בנסח א"א אמר החכם על הקנאה מהרב מהר"א קונק' בס' מנחת קנאות: [טו] ויבוח ראה זה חרש בס' פרי מגדים א"ח יש קונטרס בראש הספר כאלו מלמד כותב לו שאלות ומוסר והוא משיב • ומסודר הכל יפה דך נאה ראה •

[טז] ויכלו, מדרש ויכלו בס' גמטריאות שר תלמידי רבינו יהודה חסיד על קלף כ"י זכור מדרש ויכלו: [יז] ועתה ראיתי שהתים בסנהדרין דף נ"ט ע"א הזכירו מדרש ויכלו ע"ש •

[יח] ויכלכל יוסף חיברו מהר"ר יוסף דרשן מפוזנא דרשות על סדר הפרשיות כ"י כמ"ש בסדר הדורות • [יט] ויכתוב מ"ה הביאו בס' סדר הדורות והם דרשות על סי' בראשית וס' שמות: [יט] וילקט יוסף חיברו מהר"ר יוסף דרשן הנז' לקומים ומאמרים כסדר התורה כ"י הביאו בסה"ד •

[כ] וימורו בעומר כ"י לחרב המקובל עיר וסדיש כמהר"ר נתן שפירא הרב המחבר מצת שמורים יין המשומר והוא כונות העומר •

[כא] ויסעו הוא מדרש רז"ל וקרו ליה מדרש ויסעו והוא בדפוס ישן נושן • [כב] ויקהל משה חיבר הרב המקובל מהר"ר משה בר מנחם תלמיד הגאון מהר"ר אופנהיים •

ונדפס פיורדא ספרדפיסו הספר הנז' יש כפוס מעשה כורא מלך מרות שהיה כמחור אחד בקיץ ויקלשבורג ונלספס כמה רכנים • והדב מהר"ר משה הנזכר סוליא כסגלי' שיקבל עליו כמה סיבופים לכפר עון אוסו רוח וסס דכרים קשים • ולחר ימים כל היום כפרסום כפני כל קהל כדמוס חסול שמור שלג יסאל שלס ססדיו לו חרמוס ססחריוסו סילא וסול ילל וכל ססדיו ססחרמוס • ולכן בלכפו מלחשו לספערס ספגו בו כפוס של מלכזי סכנס סממוני' על מי ססס כסרס לספס וללכרס וליוסרוס לרוח מלך • ולספסו לו ססרת סרמוס וסלך • וכסנסי זס סססרס

בס"ת ווי העמודים שלא יכתוב כתיבה תמימה ויבא לעשות ריוח במקום אחד ולצמצם במקי' אחר. אמנם דע כי יש סוד גדול לכתוב ס"ת ווי העמודים. ולמאי דחיישי ההגהות היום נדפס חומש א' באמשטרדם נקרא עזרת סופר ווי העמודים מתוקן מאד לכתוב ס"ת :

[ג] ורא עור אלא, לשון זה הנאמר בתלמוד ובמדרשים חביר על זה ספר אחד הרב מהו' אליהו הכהן בעל שבט מוסר וכו' :

מספרים בזכרונם שאין כדי פסה הספר הזכור להודיע לכני אדם כמה תמורה לפירענות מוכן העובר על החרס' ואם ראה פסלה מי שהחרימו אותו ומללית כבר נחב בספר חסידים ס"י תהלה' שבערעים ממנו על החרס ועל ההללחה ע"ש רחמנא ליללך :

[ג] וישב הכהן תשובו' חרשו' יקרות להג"מ רפאל הכהן :

קינטרס אחרון

[ה] ווי העמודים כתבו הגמ"י שאין לכתוב

ז

[ו] זה נחמנו פירוש המכילתא מהרב מה' משה פראנקפורט דיין בק"ק אמשטרדם :

[ז] זהב ישיבה להרב המפורסם מהר"ש אלגאזי פירוש על אגרות ודבורי תוספות אשר חיבר בעיר אלהינו הר קדשו זו ירושלם ת"ו ונדפס באיזמיר. ושוב נדפס בעיר פורדא .

(ח) זהר ראיתי כתוב מהרב מהר"ל רווינו וז"ל : מלחתי בזהר כ"י ישן נוסח חלל מורי מהר"ם זכום נר"ו . מלחתי כתוב בלחש כי ראש המקובלים ר' נחוניאל בן הקים והוא חיבר ס' הבהיר ואחריו רשבי' עשה ספר הזהר וחיבר בו כמה חבורים כמו הפקוקים . וכשעת רשבי' ורבי אלעזר וכל הדור ההוא אברהם חכמה הקבלה' עד שהקרה ה' לפני מלך אחד ממלכי מצרים שולח לחפור במקום אחד על עסקי מעון . ונמצא שם חרון אחד ובו ס' הזהר ושולח לחכמי א"ה וחכמי ארזס ולא ידעו ולא יבינו . שלח אחר היהודים באו אללו וראו הספר וא"ל ארזונינו העלך זה הספר עשאו חכם אחד והוא עמוק ואין אנו מבינים אותו . א"ל וכו' אין יהודי בעולם מבין אותו' א"ל יש במדינת טוליעולה . והמלך שלח הפקרים עם בבוריו לטוליעולה וכשהוא חכמי טוליעולה שמעו בו שמחה גדולה ושולחו למלך מחסות רבות ומשם נחפרתמה הקבלה בישראל . ע"כ מלחתי כתוב מהרב הנז' . והרב ישר בספר מלך לחכמה דף כ"ב כסב דשעשע מפי מדי' אחת שנשנת ש"ס כשזכור הפקרי' עיר הידי'לירנה לקחו מהאקדמי'א' כמה אלפים ספרים וביניהם ספרי קיש על קלף ובכלל ס' סזהר על כל עשרים וארבע מאה סבל ושולחו הספרים לחשמונים ודוכסים ע"ש :

זהר עשה מקרב כל לידי עעמסת ספרים . וראיתי בהעברה בעלמא שעשה פלילים עד שכסב שחינו לפנא חלל לאחרון ופקפק על הגדולות והנוראות אשר בזהר . ולפוס ריהטו הייתי תמיח מאל על דבריו בכלל ובפרט ורכוסינו אריוון לאוריתא מהר"ם קורדוביר'ז' וסארי' ז"ל בפלי רוח פקדש ואשר נבלה עליהם אליהו זכור לטוב ובכל הארץ ילא קווס ופקלה סבל מליסס סס נבדו

[ח] זאת חקת התורה להרב המקובל מה' אברהם חזקוני קצור כונות האר"י זצ"ל נדפס בויניציא :

[ט] זאת ליהודיה להרב המפורסם מהר"י עייא"ש דרושים ובאור ודיני ברכת מזון והקמרת ולשוניות הרא"ם וער מנין המצות וכו' :

[י] זבח פסח להשר הנשגב הנשר הגדול מ' יצחק אברבנאל משועי ספרד גזע ישי בית הלחמי והוא פ"ה התגדה . וחביר כמה ספרים פירוש התורה ונביאים ראשונים ונביאים אחרונים משמיע ישועה וספרים אחרים . ומזכירו מרן בבית יוסף וכסף משנה ה' ברכות ולכבוד ולתפארת נקרא דון יצחק . וכוונתו הוא ז"ל ובעל העקידה לכמה דברים ועיין בח"א מערכת יו"ד אות מ"ט (ע' מהר"י אברבנאל בח"א) . ונמצא כתוב לבנו של הרב בעל העקידה כי מהר"י אברבנאל זכור עקידת יצחק ושותה מימיו . ובס' קורא הדורות דף כ"ט האריך בשבח מהר"י אברבנאל וגדולתו . והוא היה מונה ט"ו ספרים שחיבר עש"ב :

[י] זבח השלמים להרב הגדול מהר"ם גאלאנטי מעניים נפרדים ונדפס באמשטרדם :

[ס] זבחי שלמים לרבינו מהר"ר משה קורדוביר פירוש תפלות וכוונות תקיעות ועבודת יום הכפורים הוזכרו בסה"ד . ונדפס בעיר לובלין ש' שע"ג :

הרמ"ק על הזהר ונדפס על ס' בראשית ועל ס' שמות יש אתנו כ"י :

זהרי חמה . כתב סדר הדורות דף קס"ז ע"א
זהרי חמה מ' אברהם במ' מרדכי אזולאי
פירוש נפלא על הזהר בראשית והוא חלק
א' מספר אור החמה ע"ל . ואינו כן כי ספר
אור החמה הוא פירוש גדול ממו"ה הנז' ג'
הלקים גדולים על ג' חלקי הזהר . וספר זהרי
חמה הוא קצור ירח יקר שחיבר הרב עיר
וקדיש מהר"א גאלאנטי על הזהר ויש אתנו
על ס' שמות זהרי חמה כ"י . וכבר כתבתי כן
בכמה מקומות :

[עו] זובת תורה חיבר מה' מרדכי אצבאן
נסח וידוי הגדול בס"ש במערכת
וי"י (עיי' ידיו) . ושם כתב דחיבר ס' ישא
ברכה ושאר ספרים . והיה מקובל ובין בחכמת
האמת וראיתי קצת הגהות מכתבת ידו בס'
הזכונות להאר"ז ז"ל :

[עז] זית רענן הוא פירוש על היקוט מהגאון
בעל מגן אברהם על א"ח ונדפס ב'
פעמי' והוא פירוש קצר ויש בו כמה מרגליות:
[זי] זית רענן דרושים נפלאים כ"י מהר"ב
עמודה שבעה .

[יס] ס' הזכונות רמב"ן והוא ס' המלחמות כ"כ
סדר הדורות דף קס"ז ע"ב. וזה אינו כי
ס' המלחמות על המאורות של הרצ"ה וס'
הזכונות לישב השנות הראב"ד על הר"ף .
וכבר נדפסו ג' מסכתות מספר הזכונות יבמות
כתובות גיטין זה שנים . וכד הוינא מליא
ראיתי ספר הזכונות כ"י . ועיי' מה שכתבתי
במערכת שי"ן אות צ"א בס"ד . (עיי' שנסה
ענינים) . והרב מה' משה אלשקר בתשובותיו
סוף ס' צ"ו שם הזכיר ס' הזכונות ליומא ;
והרב פר"ח א"ח סימן תצ"ו הזכיר ספר הזכונות
לפסחים ע"ש :

[יע] זכרון חיבר הריטב"א להליץ על הרמב"ם
על מה שהשיגו הרמב"ן בפירושו
על התורה והביאו הרב מהר"י מבראני ז"ל
בס' דרשותיו הנקרא צפנת פענח דף ק"ה .
כמ"ש בשם הגדולים ח"ב ריש מערכת מ"ת
(עיי' סעמי מלה) :

[כז] ס' זכרון דהגאון מ' ישמעאל הכהן קצור
דינים

נכדו ואחריו כנה קדיש עליונין . ולכן נראה לי כי
בס' הרב ז"ל ידע בלחם ובהמים ענין הזהר הקדוש . אך
פקחם על כח הארורה שטוברים על בריהם ומימות
ב"ד רחלו עלום כלשונות הזהר נדברו שול ושקר . לכן
הראה פנים לקצקע צילם ולומר משום עם לעשות
סקפוקי' אלו וכונחו לשמים . וה' צדקתו ידונו לקס זכות:
זהר עיי' מה שכתב הרב מהר"ם חלגי' ז"ל בשנסה
הכונים אור של"ב בעיני חיותי נקדר ספר הזהר .

והזהר אינא משניות וברייתות ותוספתות . וכסד הרמ"ק
ז"ל שהיו מו"י קדם והיו מדברות בלשון קלר והרשב"י
דרושיו מביא מהם עכ"ל . ונראה שהיו משניות וברייתות
ותוספתות בספריו חירה ג"כ . ואפשר שהיו בכלל הס' ס'
סרי משנה שהיו מוקדם קדמחה . ועיי' מה שכתבתי סה
לעיל בריש מערכת ב"ת בס"ד (עיי' בריש מנחות) :
וראיתי מבי' מהרמ"ו ז"ל ספר אחד גדול מחקרונות שיש
בזהר . וכמדומה שיש ח"ה חדש נוסף על החקרונות
שנדפסו בזהר קושטאדינא :

[עו] זהר חדש נדפס במנומבה בהגהת הרב
עיר וקדיש מהר"ם זכות ז"ל , ואחר
כמה זמן בא לידו זהר חדש שהיה של הרמ"ו
ז"ל ועוד הוסיף בו דגהות רבות וחדושים מב"י
ממש . ועוד יש בידיו זהר חדש שהיה של
מר זקני אב"י אב"י במהר"ר ישעיה ז"ל מוגה
הגהות רבות אמיתיות מרבני אשכנז ז"ל
מקובלים שבאו בחברת הרב יהודה חסיד ז"ל
בשנת תס"ג :

[יז] זהר הרקיע חיבר הרב המקובל מהר"י
צמח והוא פי' הזהר ממהר"ו זצ"ל
שקיבר מרבני האר"י זצ"ל . וגדאה מדברי
מהר"י צמח בהקדמת ספר ק"ל ברמה שהעתיקו
מכ"י מהר"ו ודוא עצמו כתבו בסדר . אך
לא שמעתי הנמצא כזה . וכמדומה שנאמר
הס' הזה :

[יח] זהר הרקיע כ"י תבוע על מאמרי הזהר
ממהר"ו ושאר חברים ז"ל ויש בו
הגהות הרמ"ו (אולי הוא הכ"ל) :

[יט] זהר הרקיע עתה נדפס בווארשויא
פירוש לשונות הזהר
הקדוש מגורי האר"י ז"ל ונקרא הספר זהר
הרקיע :

[יז] זהר הרקיע חיבר הרשב"ץ על אזהרות
מהר"ש ז' נביחול והוא בדפוס ישן
כמ"ש במערכת אל"ף . (עיי' אזהרות) :

[יז] זהרי חכה חיבר מו"ה מהר"א אזולאי
בעל חסד לאברהם . והוא קצור
ס' ירח יקר שחיבר הרב מהר"א גאלאנטי תלמיד

אם שמו משום הא דאמרינן כמנה דוכתי כל ח"ת שאומרינן שמועה מפיו שפסחיו דוכבות דבקר . והשיב דהא דשפסחיו דוכבות אינו מחייב שהאומר שמועה יזכיר שם אומרה דהגב שיאמר סתם או בשם אחרים קמי שמיא בליא הולדה והמחזיקה בשפסחיו דוכבות . אך הקשימה שהיו מקפידים לומר בשם אומרה עממא דאמרינן שמועה ומשם אומרה וסוף דהא גדול השומע ישמע ומקבלה וגורסין אותה וכותבין לכל ללמודה ועיי"ה האומר שפסחיו דוכבות . כי הא דאמרינן דוכבות דף כ"ה ההוא דאחא לקמייה דר"ל אמר ליה מוחזקין בזה שהוא כהן מה ראייה שקרא ראשון בדים הכנסת ח"ל ראייה שחילק על הגרנות ח"ל ר' אלעזר ואם אין שם ברך בעלה כהונה .

ומנין הווי יתני קמיה דר' יוחנן וכו' ח"ל ר' יוחנן ואם אין שם ברך וכו' מדר חזא ליה אלעזר בישותי אמר שמועה מיילי דבר כפחא ולא אמרם לן משמיה . אלמא דמשני דר' אלעזר לא אמרה משמיה דר' לא קבלה מיניה וכמו שפירש"י . וכיוצא בזה אמרו בשם דף כ"א אמרו רבנן קמיה דאביי משום ר' ירמיה ולא קיבלה . כי אלא רבין אמרו קמיה אביי משמיה דרבי יוחנן וקבלה . ובהו פ"י מחמר הירושלמי פירק הים קורא רבי יוחנן הוה מקמחמך על רבי יעקב והוי רבי אלעזר חמי ליה ומעמד ליה מן קומיו ח"ל רבין קשרין של דבריו ח"ל רבי אלעזר דלח דלח שאלו כשלמו ודחא דלח אמר שמועה מן שמי ח"ל כן אינון כהנין דזעירא לא שאלו בשלמא דרבה וכו' ע"ש דלרין להנין סה"ס זו שהקפיד רבי יוחנן הנראה דתלמוד זה בזה ומהו קשרין של דבריו ח"ל רבי אלעזר דלח דלח שאלו כשלמו רבו ותלמיד חדר אינו חייב לשאול לשלמו . והשפחא חס הוא תלמיד גמור ולי למימר שמועה דרביה דכסס . וכו' יעני דהוי שמועה לאו נדרשפיה חלל מדרכיה כי הוא תלמיד וליה בחיליה למד שמועות ואין להקפיד עליו . אך חס נחמסס והוא במדרגה תלמיד חדר אפשר לו לחדש נדרשו . ושכחור סתם סברי דהורה דיליה הילא לכן חייב לומר בשם רבו . והשפחא רבי אלעזר דלח שאלו כשלמו דר' יוחנן ס"מ שמועה כשלמו . ומה שחבר חס כי שם וכו' שג' לו . וא"כ מאלה הקפידה אחא לא אמר משמיה דר' יוחנן דיש מקום שיסבירו דהני שמועה חס משני עממו אמר והיינו דקאמר רבי יוחנן דרסין מיילי וכו' דמו"כ יש להקפיד עליו . והשיב דהא דתלמיד גמור הוא ומשמיה אין לרין לומר נשמיא דמר . אך אינו שואל לשלמו מעטם אלא דליון כהנין וכו' . זהו תורף דברי הרב פנים מאירות כפי הפרוש דזכרונ' כי כעת אין הספר מלוי חללי .

לרפ"י דרכו יחא עובד דרבי יוחנן קפיד אחרתי ורבי יעקב מפרך ליה חלל דליון כהנין וסו לא וסוב דבר הכי קאמר ליה דהכל יודעים שמה שאומר הוא מ"י יוחנן וכו' ואיכא למידק דכיון דר' יוחנן בחדא מחאא מחסיסהו אחא לא הסיבו חלל על השלום וזהו שנים יכחידנה סתם לשלום עד שעבר זמן מה . אמנם כפי דרך הרב הני' אי"ש דכחה דסרין דליון מקיימין דליון נערים וכו' ארוכה עלמס כשניהם והרי הוא כחבור . חלל דלכסר הכי לתוספות בזהו פירש סיחוסיו .

ובמזן האומר ניחא לי מ"ש בחלמודין בינמות לז' בני ר' אלעזר עממו דקפיד עליה ר' יוחנן דלח אמר שמועה משמיה עול לגביה רבי אחי ורבי אחי ח"ל לא כך היה (ח"פ)

דינים הנוהגים על סדר התלמוד ועיין במערכת יו"ד . (ע' מ' ישמעאל הכהן בח"ה) :

[כ"א] זכרון דברים מהרב פרח משה אהרן מזכרת מאזיה דינים ויש בו חדושים מהרב ז"ל ונדפס בשאלונקי :

[כ"ב] זכרון יוסף שו"ת להגאון מה' יוסף שטיינהארט אב"ד דק"ק פירדא ובסוף דקומים :

[כ"ג] זכרון יעקב על התורה מהרב מהר"ר יעקב ברלין הרב המחבר באר יעקב על ש"ע ובסופו כללי הגמרא תלמיד מהרב שב יעקב וחביריו הרב זכרון יוסף שו"ת והרב יוסף וואשייר טרילינגין ושקיל וטרי עמהם בס' באר יעקב . ואגי הצעיר זכתי לראות הרב מהר"ר יוסף הנז' והיה סיני ועוקר הרי' והי"ל החדשי' על הש"ס בבקאות ויושר העיון . והיה קורא הש"ע ד' חלקים בכל חדש בבבב"נ כמ"ש מרן בהקדמתו שחקו לשלשים חלקים שילמדוהו בכל חדש . והיה דיין במדינת אנשנאך . וחמיו הקצין פו"מ התורני המופלא ר' וואלף קרא כל הש"ס וד' טורים י"ג פעמים כי כן העירו עליו . ואני ראיתיו שאחר תפלה תיכף היה קורא דף גמרא בבית הכנסת :

[כ"ד] זכרון משה על רש"י בפ"י החומש וחמש מגלות ודינים בסוף . נדפס שנת שע"א ומז"ה מביאו בהגהותיו על הרב הלבוש . אך אינו בנמצא :

[כ"ה] זכרונות חיבר הרב בעל התרומות ולא נמצא :

[כ"ו] ס' הזכרונות המדבר באיזה דינין אשר קצת העם נכשלים והרב כנה"ג מביא דבריו . לא נזכר בספר מי בעל דברים שמו ושם עירו . וידענו שחיברו הרב החסיד מהר"ש אבוהב אחד המיוחד מרבני ויניציא הרב המחבר שו"ת דבר שמואל . ולרוב חסידותו לא הזכיר שמו עירו . וכן מוכח בשו"ת שמש צדקה ובס' לקט הקמח . ולהעלים הדבר הנזכר שחור והדפוס אינו טוב :

והנה הרב פנים מאירות בחלק א' בהקדמתו עלה ונסתפק בזה אם טוב לאדם לכתוב ולהדפיס ספר שחיבר בסתר ולא לומר מי המחבר . או דילמא חיובא רמיא על המחבר להזכיר שהוא חיברו אשר ישא דלת

מזעזעו כנגד הנאה שבהנה נע"הו שקיבל הנאה על שמו עכ"ל *

הבט ימין וראה עטע לשבת על התמידות הזה שלא להזכיר שמו שלא לחיות ואשר כן עשו גדולי עולם * ונתקיימו דברי הרב פנים מאירות דעטע הזרעם השם למחבר ספר כי היכי דלקבלו מכה האומר דרב גובריה * לכל לעיני שמתו דוכות אין לרין להזכיר שמו דקמיה שמיא בלא מי בעל דוכות * וכנאמר דין או החידוש חסד * כסם הוא כרמיו דוכב שפתי * שמיא ושמתו * מהשם ע"ה * ממש בזה הקדוש ויחיד דר"ה ע"כ דרבי יצחק שאל לרבי יהודה כרמינ' כי קרוב יוס סילוקו וז"ל אחינא לבנך למכר שלם מילין חד דרב תימא מילין דאורייתא וסבר מאינן מילין * דלחא אחינא דתימא לון משמי בגין לאדכרא שמי וכו' עכ"ל * והרי דר' יצחק רבא סיזכיר חידושי משמו ולי כרעת הרב פנים מאירות * דכנאמר החידוש אפילו בקמא אחינא ספד"ה * ספד"ה למחש' ושפתי דוכות א"כ מלי * איכסם * ליה לרבי יצחק להזכיר שמיא והלא קמיה שמיא בלא *

ר"י הסדיוע רבא דאדכרה מש רחם דלענין שפתינו דוכות אין לרין להזכיר השם דלי קיד דרביי להזכיר השם אחינא אילעייך רבי יצחק לליות לרבי יהודה עכ"ל * ודלי דר' יהודה יאמר משמו כי חייב הוא ליה וכל היא המדה חלא משמע דאין קידא להזכיר החידוש בשם האומר אשר ידעו ה' כביכול * ומשום הכי ר' יצחק לעשויה אסא דרבי יהודה יזהר בזה יאמסם חל עלינו חובת בא"ר של שמו כמותו עטע לר' יצחק דלכפל חלא לליות * לזה מאחר דלא נ"מ עידי דלי משום דעיי' השימע שמיא ומקבל החידוש הואו וחוזר עליו ויבדלו לאחרים ומקבלי דין מדין * חלא כיון ר' יהודה הוא אומר דקידור דהחידוש ממנו מקבלי מנייה כי גדול רבי יהודה חסדו והקב"ה הוא היודע מאירם קמא * ושפתינו דוכות * **ויראה** דהא דר' יצחק מעטע אחר ובפירושא אשמר דקאמר תימא לון משמי בגין לאדכרא שמי * והכוונה ר' יהורם מן קדם דחלימין סתק בשמיא מעל לחשיב חד משכנה עיינין חכרי רשבי' ור' יהודה היה מלך החסד כח"ש גורי הא"י * ל"ל ועינין ברעיא והימנא דף רבי' סוף ע"ה * לכן כהזכיר ר' יהודה שם ר' יצחק היה מוטי' על שמיא חסד ומרצה השפע על כשתמו ובפרע בסיד השנה דכחזכיר שמו יאמר זלח"ה וכו' * ולא מלך שפתינו דוכות רק מנחיה אחיה שמתזכיר שמו גדול ככדור לעזר ולהועיל להשמו * וכל קבל דלא היינו לא למינא כלמי לייא כרשעים דלא מקסי כשמיאר שלא יהיה להם תועלת ונחת רוח בהזכרת שמו ויזכר כל זכר למו ותעלה דקבוצית בשמם * ונמרי מרה טובה מרובה ללדיקים ובשרע אס החזירי שם רבא אילנא * וספקי חיליה *

אחרי כותבי נדמין לירי כ' מקדש מלך ורליתי שפירש בלשון הזהר הנה' וז"ל וסבר * מאינן מילין דלחא אחינא דתימא לון משמי * קשה דפשיטא שיאמר חיסם משמו * וי"ל שמתקם ממנו כשכריי יהודה יאמר חידושי של מורה וסבר דבריהם נזכר שפתי ר' יצחק איזה חדוש הדומה לאופם חדושים יאמר אוסו כדי להזכיר שמו של ר' יצחק וריקן בד תימא מילי באורייתא וסבר מאינן מילין דלחא וכו' עכ"ל * ולי הסדיוע לא שמיא לי שסרי

מעשה בניהם של עבריה וכו' * הרר אקדא עמי אחר סברותא נמי * ויש להבין מה כונה סברותא נמי אך ע"ס האמור נאחא דכל הקדשה דר' יוחנן * על ר' אלעזר הויא שמתקן עמלו לסלמיר חכר ויכ"ה חס"ר * מש"ר * יוחנן * שפדור שמו מליא וכל אקבילו * מיניה כרמיא דר"ל * וביני ביני מפסידי רבי יוחנן * שאין שפתינו דוכות * וכו' * שהקדשה היא לעיקרה על שמתקן עמלו לסלמיר חכר להכי כדעיי' רבי אמי ורבי חסי * ואייתו להי ההיא דקדשו כ"ה בחמתו דר' אקדא חמר סברותא נמי * כלומר * אזי מנטער על שהוא חזק * עמלו לסלמיר חכר ואסם רוליס להעלותו עוד ולעשותו חבירי וזו רעה חולה יוסר מהרשאוה שחסם מחזיקים אוסו לחבר וזה סברותא נמי * **ויע"ה** * זה חסר שייבן כונה סברותא * חמרת' הנה בלח' במצינא ספר כסוב עלי לעשות רלונך חלסי חפלי * וסורתך בחור עמי בשמי דק בקהל רב * הנה שפתי לא כלל' ס' חסא ידעם ולא נאריך בירקוקים * * אמנם כדר כחצנו ד"ש לר לומר מחבר ספר לא יזכיר שמו עלי מלך הענוה והסכרה להחזיקו בשמו הוא כי היכי דלקבלו כמש"ל * וז"ל * חמרת' הנה בלח' במצינא ספר שסם ההללים כסוב עלי דכ"ע ידעי שאני מתחבר * וכי תיאא מדרך חסידות דליהו כמזמורא יתאח מבלי זכר בעליו לז"ל לעשות רלונך חלסי חפלי ותורפך בסוף מעי הכונה מה שאני מיהם ספר ההללים כי לאו מריות רוחא רק לעשות רלונך חלסי חפלי כי הנה סורתך בסוף מעי הוא חקיקי שקבלני מסיני * ואס איני מוכנה על שני רב יקבלוה * * והרלי שפתינו להחגל בשרתי דק בקהל רב ותמיד אני דורש לעס ואיני חושש שיבוא אחר היסם ויגוב חידוש ההוא משום דכיון דאומרים החידוש ההוא שפתי לא כלל' ואיני שפתינו דוכות כח שאינו אומר בשמי ה' * חסא ידעם מי המחשבוש שפתינו דוכות חל לעינין חסדו מוכרה דלימרו משמי וידעו כי אני המוליד כי היכי דלקבלו מיני וזהו לעשות רלונך *

ובעיקר של דבר נראה דאחמא עם הירב הנה' דלחי' שפתינו דוכות א"ר לרין לזכור וכל אומר דקמיה שמיא בלא * והרליה לזה מתקם משנה וכל סהכלות הנאמרות במנינים וברייתות בקמא מבלי הזכיר שם אומרים * * ואס אחינא חסד שפתינו דוכות הרבר מוכרה שזכירי שם אומרים * רחמינו דכיון דקדוש ותלמידינו לא אומר כל דבר בשם אומר כדי שיהיו שפתינו וכו' * * חלא מוכרה דף אס לא יזכירו שמות הבעלים מהחדושים סהם לפניו נבלו תעלומות והאומות שפתינו דוכות * * דאין חסד רק דלא לקבלו ואמולו הכי כשתמיו וברייתוס דרול' סקלים א"ל לזכור שם אומר * * וזה סיה דעת סרמנים לכסוב כל הלכות ספר * ועמ"ש באגרותיו * * ועמ"ש כספר ס' ישכר מ" * חוסתא דנילה הדפס כיק' מין ש' סקכ"ש * עטע למזכירים שמוסם על סבוריהם ע"ה *

ועתה רליתי כספר חסידים שכתב סימן שס"ו וז"ל * חכמים הראשונים לא היו כותבים ספריהם בשמם ולא היו מניחים לכסוב שמם על ספריהם כגון מי שחיבר סורס חכים מבילסא ברייתוס * ומרשמים וסגדוס וסקוני מולס כגון מק' סופרים לא כסבו כספריהם חסי כ' בר מ' כספתי וחכמי' זה כספר כדי שלא יהיה מהעוה"ז ויסגוס סכרו בניהם או סיו לו מתעטים בעויה' ורעו וסם עוב

והעיתור אפשר שהיה כתוב וגאנדר וכבר נודע י' וס' מתיבות וס' הכתים אין בידנו הקפידים ואפשר דשם היה כתוב י' ורש"י ז"ל חקר הפירושים לכנדיז ולחלמיריז ופרמסוניה וס' החיבור כבר רמז איננו רמז ומה שנראה בלי ידיעה הוא ספר הכלכל וס' הנייר גם מחבריה החופפות שנראה שהם הכנה ולא נודע המחבר שכתב החופפות אפשר שבכתביה היה נודע מי המחבר והרשומים ידעו ויחזקו כל י' משמו והלכות גדולות תלמידיו ידעו בלשון דרובא דרובא ככתבו שם או מסר לחלמיריהם ועיי' נודע שם המחבר :

ולא יאמר דאעיקר דדינא פירא דמא שהיה הרב פ"ס מחירות ז"ל צונזר דלין לורך להזכיר השם להיות שפתיחו דרובות דקמי שמיא גליא ואין לורך להזכיר מי בעל דברים חלל כי היכי דלכבדו מיניה עשה אזי רואה דאפשר דלורך להזכיר השם להיות שפתיחו דרובות ואין אזי צונזר בתלמי' ואמוראס וקדיש עליוני' מהפוסקים רק יתכן כי אין חס לריך בארץ וכו' ויש קטרוש שלא יזכה להיות שפתיחו דרובות והקב"ה מלך המשפט וע"י שבע"ה מזכירים שמו בחזרה ואומרים דין או חרוב משמי' מחשבורים הרמזים ויגדל כח המלכים עיניה בעלי' ושפתיחו דרובות וזכר לזכר ממא' דאריין בקמא דף ב' בכתו של נחוניא חופר שיחין שנפלה לבור ואמר ר' הניח דבר שלטעור אותו לריך יכשל בו זערו וקשה דאמר שם ואשכ"ח מה בנו בלמא וכמו שדוקא דהוס' ע"ש ורבינו ישעיה חירן רבנחלה ע"י שאמר רבי חנינא נילולה אבל בכנו לא נמלא ממלך סגוריא ע"ש ואי בעיני' מלמא סמך לדרביו מומ"ש בדברים רבה פ' עקב כיון שאמר רבי פנחס כך יר מלך והעלה מומ"ש ואחא כהניא דין אין דורשין ר"מ רמון מלא וכו' השתא חמר הקב"ה מאיר בני דרבנן הדיק סיכך עישה רושם למעלה ונועין דוגמא יש לומר דכשאיז לריך דדורו יאמר שמועה משמו אחי לבטל הקטרוש וספחיו דרובות והבס שיש חילוק מומ"ש רבינו ישעיה ואיך למאי דקמן גם אי בעיני' לא חמרתא אלא זכר לזכר וכו' וכו' חסין כלתו שמועי דכלי וירושלמי כפשתן ממש דגם החסידים היו מקפידים לפי ענותנותם שלא יהא עליהם שום קטרוש :

וגם אותה שאמר בנזיר דף כ"ו קנאי וכתרי' אמרינן וכו' ולשון הירושלמי פ"ק דשבת אם אתה יכול

לשלם בשמועה וכו' חסין כפשטיהו' ופ"י ב' בספר הקדוש קה דל לריך שם לו כן נשמו למעלה והוא אומר מה שאומר הדיק למטה בשיב' אפשר שאלו לריך למטה בשיב' אומר חירוש וזכר שם בעליו עמו גם כח אשר בשמים מומל כה יאמר ועיי' ירכה השם ויחשקו התלמידים ושפתיחו דרובות ו**וכבר** אמרו דכניכול היה אומר כמה מאות שנים קודם שיבוא רבי אליעזר הלכה משמו וסן בעורס חיים אשכנז פ"ק דביעין דכניכול אמר חניסר בני אומר י' ואף כי אחרי מומס כמ"ש פ' אין דורשין ומומ"ש כפרי הקטן ראש דוד פ' חק דף קכ"ג ע"ב ע"ש **[כנ]** ומירות ישראל במנהג איטליא וכו' כ"ב סדר הדוות דף קס"ו וזה אינו והוא להרב ישראל נאגא"ה שהיה מ"ץ בק"ק

שהי הלשון הוא דכד תימא מילי דאוריחא וחדכא מאינו מילין דלחא אמיתא דתימא לון משמי' כנין לאדכר שמי' ולפירוש כנז' הול"ל דכד תימא וכו' וחדכא מאינו מילין דלחא אמיתא תימא לון וכו' ולא וואדור דתימא לון משמי' משמע שהוא מבקש שיאמר משמו ובעל הפי' הסני הוא פשוט לא נכרח אלא שיאמר אולם אף שלא היה לריך לאומרם אבל לאומרם משמו שפיעא ואינו לריך בקשה לכן נראה דכתיבא שם בקשה דתימא וואח"י בקש בקשה אחרת שיחלל עליו על קברו כל ז' ע"ש ודוק העיב :

ואחר זמן ראיתי בפרוט ספר מוקדם מלך הסני עמיא לוקח מומ"ש בספר זרי חנה שהוא קלוד ירח יקר כירוע ואני ההדיוט כהנתי דעתי הקלה לעיל בסמך וס' יאיר עינינו כ"ר :

זכרונות כבר כתבנו לעיל דלענין שפתיחו דרובות כח הרב פנים מחירות דלין לורך להזכיר שמו דקמי שמיא גליא וכל הקפידא דס' יודעים שהוא מאדס גדול יקבלו דבריו ומה שנפשת המנהג שכל מחבר מזכיר שמו על הספר לפי שיטה זו אפשר להם עמם שהיה לזכרון לא ולזעור אחריו שילבו בשמים עליהם מלאכי החקר ששומעים שזוכרים שמו לעיניהם בחזרה ומילדים עוב בעדם ועוד שכיון שמלנו דחמיה נענש שלא נקרא שמו על ספרו כמו שאמר פרק חלק ע"ש איך בדורות חלו אם לא יזכירו שמו על ספרם יאמרו שזה היה עונש להם שלא בקרא הספר על שמו :

ועתה אשר עינינו הרואות שמזמן הבאונים כל מחבר ספר כותב שמו עליו ים להחזיק במנהגם :

ושאני הנחלים לאמורא' שכתב בספר החסידים קי' שס"ז דיש מהם מי שכתב לא שלא להזכיר שמו דלמי עליונותם המופלג היו נזהרים גם בזה הדקדוק וכונתם לשמים אך מזמן הבאונים עד עתה לא מלינו מי שנזהר בזה וכמעט מי שרלה לנהוג כך בדור יסוף יהיה רמות רוחא כי אורה שמו הוא שם להזכיר קליים גם כן הדקדוק דלא יכל שאל יודע דדורו וואח"י דלכו לשמים וכונתו לעובד איכא לזות שפתיס שרלה להראות חסידות יוסר מכתה באוני וגדול עולם ועיי' בתחומא פ' במדבר דף קל"ח ע"ב ודוק :

צא ולמד מהרב החסיד מהר"ש אבובש עלמו שהגם שהוא ז"ל לא הזכיר שמו על ספר הזכרונות לא היה לבניו שידפיקו ש"ם שלו בכתב ולא יזכירו שמו עליו ואדרבה יעשו בלשון שלא יזכירו כדרך עשה הוא ז"ל בספר הזכרונות שהייר והדפוס משונה ובניו הדיפיקו הש"ם וקראוהו דבר שמואל וכמו שהוא חירי :

והנראה שדוקא בספר הזכרונות שהוא תוכחה מוקד ככל מה שבכשלים העולם בזה דוקא לא דלה להזכיר שמו שלא ליעול גדולה שהוא מוכיח ואין גם אמר דדורו שראוי לכן ועממי' אחרים אכללל תשובותיו לא עלה על לבו :

ודע שמה שכתבתי מזמן הבאונים כל מחבר ספר כותב שמו עליו כונתו שגורס המחבר ועל הרוב אינו אומר דאח"י דהרי"ף והרא"ש והמדרכי לא כתבו הקדמות ולא כתבו שם ז"ל חירי' כיון שתלמידים ידעו שם ז"ל חירי' והם פרשמו הדבר כמו שכתבו הם דמי' ועוד שרלה דהרא"ש קרא שם הספר איהו על שמו וכן המדרכי

[לז] זקן אהרן ושמן הטוב דרשות לרבני
ראגזה נדפס בוויניציא

ויש איזה חידוש מהרב המגיה מהר"ם זכות :
[לח] זקן שמואל למהר"ר דניאל שמואל על
קצת לשונות והלכות הטורי

ויש לו שו"ת בתשובות הרב כנה"ג חדשות
מעזה : ויש לו תשובות בס' מרכבת המשנה
למהר"א אלפאנדארי הל' סוכה ושקל וטרי
עם הרבנים מהר"ש הלוי ומרדכי' ה"ם רבני
אימיר ע"ש באורך :

[לח] ס' הזקנה (עיין סממל רכסי) :

[לח] זקני יהודה כ"י הביאו הרב מהר"ם
האגוזי בס' לקט הקמה :

[לח] זקנת שלמה חיבר הרב הגדול מהר"ש
אלגאזי הזקן המלומד בנסים

על העטור והטור בח"מ וזהו ס' גדול כמ"ש
הרב עצמו שהוא צריך ח' מאות גרושים
להדפיסו ונאבד : ושמענו מזקני שער נוראות
על הרב ז"ל ובשמים ממעל לחש"ב לפי
שלמד תורה לשמה ולא נהנה בכבוד תורה :
וזכיתי להכיר לגדול הדור אב"ד ור"מ בארץ
מצרים בן בנו אשר ישא את שמו ע"ד וקדיש
זקן שהגיע לגבורות וחותר , ובהסדרו סמך ירו
על ראש הצעיר אני עני בהסכמתו לקונטרס
שער יוסף וברכני רב ברכות : ועיין בח"ב
מערכת ש"ן אות ק"ג, (עיין מהר"ם אלגאזי בח"ה) :

[לח] זר וזהב חיבר הרב המקובל מהר"י צמח
על כל ש"ע א"ח על כל סעוף

ממש ממה שאמרו בזה ומדברי האר"י זצ"ל
ושאר ספרים וחידישויו של הרב מהר"י צמח
עצמו , ומרוב דוחקו שלחו להחכם השלם
הדיין המצויין כמה"ר בנימין הלוי תושב
קישטנדינא והוא שלח לו מתנת ידו וגם ס'
זה אינו מצוי אלא שראיתי בס' גדול אור
שמזכירו . והרב כ' בהקדמת קוד ברמה שם זר
זהב הוא קרוב למאה פליג"ם מכתובה דקה :
[לח] זר"ח יעקב חיבור הרב וזחיה נוטה ז"ל
ז"ל על ד' טורים בפלפול
גדול כ"י וכמדומה שנאבד :

[לח] זרע אברהם שו"ת על ד' טורים בשני
חלקים למורינו הרב הגדול
קרובנו מהר"א יצחקי כמ"ש בנדפס במערכת
אלף

בק"ק עזה ויהיה מריץ אגרותיו לרבינו בצלאל
אשכנזי ולהרב מהריט"ן כנראה בקונטרס
מימי ישראל אשר בסופו : וכמו שם רבינו
האר"י ז"ל אשר סיכמו חכמים וכו' : והרב
מנחם די לונזאנו בס' שתי ידות משיג עליו
בענין השירים : והרב ישראל הנז' הוא בנו
של הרב החסיד מגורי האר"י זצ"ל הרב
המחבר לקח טוב כמ"ש בנדפס מערכת מ"ם
אות נ"ז (עיין מ' מסה נאגלר"ס בח"ה) : והרב
ישראל הנז' הי"ל איזה חבורים כמו שתראה
בהקדמתו לזמירות ישראל : ועוד יש חלק שני
מפוסט"ו בכ' ונקרא שארית ישראל :

[כח] זעירא , ראיתי קונטרס מכ"י רבינו
מהר"י ז"ל שמו מאמרי זעירא
ובו דרשות כמו מדרש נוראה שחיברו רבי
זעירא :

[כח] זקוקין דנורא ובעורי דאשא , הוא ס'
נדפס בעיר פראג שנת תל"ו :

חיברו הרב החסיד המקובל מהר"ר שמואל
הידא והוא פירוש תנא דבי אליהו הנדפס
בוויניציא מלא טעיות : והרב הנז' בקדושתו
ובשקידתו ה' האיר עיניו ונתגלו לו הנסחאות
אמיתיות , והוא מציב לו הנסחא הישנה
והנסחא המחודשת : ויפרו"ש לרוב באור
רחב ועשאו שלשה חלקים ובראשם הקדמות
הנקראות מר קשישא ומר ינוקא , וחלק ראשון
הוא פירוש סדר אליהו רבא , וחלק שני
פירוש סדר אליהו זוטא , וחלק שלישי הוא
באור לפרק עשרים מסדר אליהו זוטא :
וליהות הפרק ההוא עמוק עמוק ובו תעלומות
ורזי דרזין והארץ הרב בפירושו ויעלה כמו
מאה פליג"ם פירוש הפרק הזה לבד , לכך
הוא חבור בפני עצמו והוא חלק ג' : ואני
הצעיר לא ראיתי דחלק ג' בדפוס זולתי השני
הדקים ראשונים : ושם בהסכמת הגאונים
מפליגים מאד בשבח הרב המחבר וקדושתו
ומכללם הם הגאון מהר"ר שמשון בכרך אבין
של הרב חוות יאיר והגאון מהר"ר שמואל
קאדינובר בעל ברכת הזבח :

[לח] זקן אהרן שו"ת מהרב אליה הלוי הרב
המחבר מאמר כל דאי הנדפס
בס' חמת ישרים כמ"ש במערכת אלף ,
(עיין מ' אליה הלוי בח"ה) :

אד"ף • (עיין מ' אברהם יצחקי בח"ה) :

[לט] זרע אברהם פ"י במדרש ופי' בהגדות ירושלמי להרב מ' אברהם ז"ל ראש ב"ד מק"ק גלגוא • וכמה פעמים נדפס פירושו במדרש עם ירי משה י' ופירושו בירושלמי נדפס אצל יפה מראה שנדפס באמסטרדם • ובן הרב ז"ל הוסיף קצת מס' כבוד חכמים לרבו ז"ל :

[מ] זרע אהרן על התורה למ' אהרן ייטלש ז"ל נדפס בפראג שנת תקנ"ז :

[מא] זרע אנשים כ"י תשובות מכמה רבנים ראשונים ואחרונים ובו זרע סימנים :

[מב] זרע בירך ב' חלקים וחלק ג' לנכדו עיין במערכת ב"ת , (עיין

מ' בירך ומ' ברכים בח"ה) • ונכדו חיבר עוד זרע בירך חלק ד' באור גדול על התורה ומזכירו בח"ג בכמה מקומות ומזה פ' וירא ע"ש :

[מג] זרע יצחק מהרב הכולל מהר"ר יצחק לומברוזו אב"ד ור"ם בעיר

תוגים והוא שיטות על רוב התלמוד • והוא היה תלמיד הרב המובהק כהה"ר אברהם טייב שהיה מעיין גדול וחיבר חרושים והגהות על סדר קדשים קודם שיצא לאור ס' ברכת הזבח • והרב אברהם הנזכר היה מתבודד בעיין ואפילו בלכתו בדרך • והוא ה' תלמיד הרבנים מהר"ר צמח צרפתי ומהר"ר אברהם הכהן מעיינים מופלגים ושוקדים על התוספות ומהרש"ל ומהרש"א בהפלגה •

והרב מהר"ר למה הנזכר היה חולה כשנתיים בדמשק ערש וענו ככל רגלר וחסדתיס ליה נישא וס' ריחם עליו שלא מלאכו וירפאו וכוונ רגע חזר לגריאתו ואיתנו והמעשה נורא • כי ספר הרב ז"ל שנגלה אליו אליהו זכור לעובד ואמר לו שיקבל עליו ללמוד כל ליל

כרית מילה לכל הילודים בעיר ויחרב • וקיבל עליו ותיקף כחרב • ומהיום ההוא כך היה מתהווה לילך ליל כלפי מילה במקום שיהיו ולעסוק בתורה כל הלילה • וזה שמעתי מפי ששען מזקן אחר שהיה הוא בכית הרב בשעה שחרב • והרבו לספר ממעשיו של הרב ז"ל ומהם להזהיר על השבת הוא בעלמו ביום הששי חוזר חלילה • ויחי בשערי טבילה שיעבדו בערב כדון' ולאחר זה שאו לבו לכ עהור והלך לנה"ק ירושלים ח'ו • ואני הלעיר ראיתי גליוני הנמרות של מדרש הקדוש בית יעקב מלאים זין מחידושויו ותוספ' ל"ץ ופרח' ומורי הרב זל"ה בספרו כחפה כספ' ח"ח ס' ג' דף י"ב ע"ב מביא הגה"ה חתם וחתים עלה ל"ץ ומורי הרב שקיל וערי עלה • ונהירל כי אי הייתי חלעיר קטן באיתו פרק עיוור ומשמש לפני מורי הרב זל"ה ויהי מלא לא נודע מי בעל דברים. והרב אברהם הנזכר העמיד חלמירים הרבה מעיינים גדולים שלמים וכן רבים • וכמעשהו ומנוי נהג הרב מהר"ל הנזכר ובשקידתו וענותנותו ושלמותו ע"פ גדותיו כי חיות הנה השליח עלה הנדיל חושים והרביץ תורה הרבה בעיר המהוללת חונק בשתי הק"ק ק"ק סוגיניס וק"ק לונדוניס ובחכמותו כפיו יחס • וי"א ספר מהר"ל חלמיר מהרב ל"ל ה"ז • והספר זרע יצחק ח"ה נדפס בעיר חונק והדפיכו החכם השלם עפקר ומזר נגיד ומלום ח"ס חסד ומרביץ תורה בישראל כהה"ר ישועה הכהן עובדי נר"ה ה' חלחיו עמו ויעל כיר •

[מז] זרע יצחק (עיין מהר"ל חזלתי בח"ה) :

[מח] זרע רב דרשות הרב החסיד מהר"ר מסעור בן גנון נדפסו מחרש בסוף שו"ת יכין ובעז :

[מז] זרע שמשון דרושים עה"ת ובאור מאשרים תמורים מהרב המקובל ח"ק מהר"ר שמשון נחמני תלמיד הרב הג"מ אפרים הכהן מאוסטרא שהרביץ תורה בקק"י מודינא ומרבני מנשובה מהר"ר אביעז שר שלום באזילה ומהר"ר דוד פינצי דבקבלה מהרב מהר"ר בנימין הכהן מריגיו • וחיבר תולדות שמשון על מס' אבות ונדפס • ושמעתי שהיה בקי בקבלה מעשית וצוה לגנוז כל כתביו בקבלה בקברו :

ח

[א] חבור על ספר בראשית, (עיין חזק דוד) :

[ב] חבור ע"פ גורי הארץ ז"ל , (עיין מ' אהרן ברכיה ממודינא בח"ה) :

[ג] חבור על רבינו ירוחם , (עיין מ' אהרן לפסח בח"ה) :

[ז] חבור המוקצה דר"ם דמרגנאליי (עיין ספר העזר) :

[ס] חבור על המקרא, ועד כל המשניות ועל כל הש"ס וזלת סדר קדשים, ועל הרמב"ם ועל הרא"ש ועל המורים, (עיין מה

- [ז] חבור על כמ"ג, (ע"י מ' חיים אכולעפיה
כ"ר דוד, מ' יוסף קובני, כ"ח) :
- [ז] חבור על הרי"ף והרמב"ם והרא"ם (ע"י
מ' יוסף מעדאני כ"ח) :
- [ח] חבור על הרמב"ם, (ע"י מ' יסודס הכהן
מ' יוסף קורקוס כ"ח) :
- [ט] חבור על הרמב"ם ועל י"ד והלכות גיטין
(ע"י מ' אברהם ילחסי כ"ח) :
- [י] חבור על ד' ש"ע, (ע"י סדר הדורות) :
- [יא] חבור על ש"ע, (ע"י מ' יעקב סלגיז כ"ח) :
- [יב] חבור על ש"ע א"ח, (ע"י מ' שלמה
עבדל כ"ח) :
- [יג] חבור על ש"ע א"ח וקצת על ש"ם
ורמב"ם, (ע"י מ' דוד סלסן כ"ח) :
- [יד] חבור על ש"ע י"ד, (ע"י מ' חיים הכהן
עעיר ארס לובא כ"ח) :
- [טו] חבור על ח"מ, (ע"י מ' שמואל גאון כ"ח) :
- [טז] חבור על ח"מ ותוספות על סמ"ע,
(ע"י מ' אורי דלונגאטס כ"ח) :
- [יז] חבור בשמות הגיטין, (ע"י דברי אלה) :
- [יח] חבור על התורה ועל הרי"ף והרא"ש
והטור, (ע"י מ' שלמה לוריא כ"ח) :
- [יט] חבור על התלמוד, (ע"י רבינו יסודס בן
ברזילי אלכנללוגי כ"ח) :
- [כ] חבור על התלמוד והפוסקים, (ע"י מ'
שנתי כהן כ"ח) :
- [כא] חבורים בכל חכמה, (ע"י מ' חיים
ויעאל כ"ח) :
- [כב] חבורים בחכמת האמת, (ע"י שרם סלרין) :
- [כג] חבורים על הש"ס, (ע"י טורי אבן) :
- [כד] חבורים על הש"ס ורי"ף וסמ"ג ורש"י
ובשאר חכמות, (ע"י מ' יוסטע
פלס כ"ח) :
- [כה] חבורים (ע"י מ' בנימין קלזיס, רבינו יוסף
טוב עולס כ"ח, וזולתם) :
- [כו] חבצלת השרון פ' דניאל להרב מהר"ם
אלשיך נדפס בקובץ
קטן בחיי הרב ז"ל, וגם שושנת העמקים פ'
שיר השירים נדפס בחיי הרב ז"ל ש' שני"א .
ואח"כ נדפס חבצלת השרון בקובץ גדול עם
פ' שני חזון למועד ועוד נדפס עם פירושי
פת הקמח להרב מהר"ם חאגיז :
- [כז] חבר הקני חיבר מהר"ח חב"א פ' עד
ספרא וספרי וראיתיו כתב
יד . ומביא קצת ממנו הר"א גידיליא בפירוש
הילקוט :
- [כח] חגורת שמואל באור על הרב הלבוש
י"ד מדב אשכנזי מס' :
כ"ט עד ס' ק"א :
- [כט] חדרור הלכות חדושי נדה למהר"ר
אלהנן נדפסו עם סדרי
טהרה לו ז"ר פ' הלכות נדה מהש"ע :
- [ל] חדרות יעקב (ע"י סימ ילחסי) :
- [לא] חובת הלבבות, בסדר הדורות דף
קס"ז ע"ב יש קצת בלבול למען
דעת באיזה לשון חיבר ומי הוא הרב המחבר .
והאמת הברור הוא שחיברו רבינו בחיי בן
בקדה בן יוסף בערבי בשנת ד' אלפים
חתקב"א כמ"ש בנדפס במערכת ב"ח בס"ד
(ע"י רבינו בחיי כ"ח) . והזכירו רבינו בחיי
המפרש ריש פ' מקץ :
- [לב] חוג הארץ חיבר הרב מהר"ר שלמה
אב"ד דק"ק לבוב והיתה
מנוחתו בשלוניקי בעוד שמדפיסים מרכבת
המשנה ח"ב וח"ג ולה"ה ובס' מרכבת המשנה
ריש ה' תרומות ב' שחיבר ס' חוג הארץ
על גבולי ארץ ישראל :
- [לג] חווה דוד למהר"ר דוד חזן בן הרב מ'
חיים חזן פ' יפה על תהלים
על פ' הקדמות יקרות, וחיבר ספר אגן הסהר
על משלי' וס' קהלת בן דוד ב' פירושים על
קהלת בנגלה ובנסתר ואילו נדפסו : ועוד לו
חבור גדול כ"י על ספר בראשית :
- [לד] חוץ השני שו"ת להגאונים מ' שמואל
ומ' שמשון בכרך אבותיו של
הגאון הרב חות יאיר ויש בתוכם איזה תשובה
ממנו, (וע"י מ' חיים יאיר בכרך כ"ח) :
- [לה] חופת אליהו דרשות הרב אברהם
היכני הזכרים מהר"י
כולי בספר מעם לועז :
- [לו] חופת אליהו רבה נדפס בסוף ראשית
חכמה כי כן יסד הרב המחבר
וצ"ל והזכירו בהקדמתו והוא מאמרי רז"ל
בהגדה ירדו לשערים שער ג' שער ד' וכו'
כאשר

בְּקוֹנֶטֶרֶס חַיִּים שָׁל ח"ב בַּס"ד • וְרֵאשִׁית לַמֶּרְזֵן ז"ל בְּבִדְקָה
הַבֵּית ח"מ ס"י שו"ח שֶׁמִּבֵּיא רֵאשִׁית מִחֲזָה הַחֲנוּפָה שֶׁהַשְּׂמִיעַ
תִּיבָה אֲחֵה וְהַדִּין עִמּוֹ ע"ש •

[מא] חזון למועד (עיי' הכללת השיר) :

[אנ] חזון נחום פי' משניות ס' קדשים וס' מדרות למורנו הרב מהר"א

נחום ונרפסו, ועוד יש לו פירוש על סדר
זרעים גדול בכמות ואיכות והוא בכ"י מלבד
כמה ספרים אחרים כמ"ש בנרפס מערכת א'.
(עיין מ' אליעזר נ' יעקב נחום כח"א):

[מג] חזון עובדיה , (עיין נשאל דוד) :

[עז] החיזונוֹת למהדח"ו ז"ל כ"י מחלומות
שחלם וחלמו לו אחרים והגדות
ומראות, (ועיין בגלולים להאר"י ז"ל):

[מ] [חזקוני חיברו מהר"ר חזקיה ובייר אוכל מעשרים מפרשי התורה והוסף נפך • והרב אליה רבה א"ח ס"י רמ"ג השיג עליו מהרב הלבוש , ועמו הסליחה דהרב חזקוני קדים טובא להרב הלבוש • ובסדר הדורות דף קס"ז ע"ג הביאו בשנת שי"ט • ואני הדל ראיתי חזקוני נדפס בויניציא שנת רפ"ד וא"כ קדם הרבה להרב הלבוש :

שור בא לר"י ס' מנחת יודות כ"י לר' יהודה בר' אליעזר על החומש ועל רש"י וספ' יטן נוסף • נכתב בהקדמה אני יהודה ברבי אליעזר יקראתי שמה ע"ב לפתע האלק השמי לפני מורי רבי הר"ר אלקים • הורב ר' מנחם בספרי דבריו ודברי חזקוני ופסטי דבינו משה מקולי וכו' ע"ל • וראיתי בספ' שיביא כמה דברים מחזקוני כדבור גדול והס דברי חזקוני שפדום • ומזה נראה כמה קדוון הוא החזקוני • ואחר זמן נדפס ספר מנחת יהודה מחבר ע"פ הסופרים ונקרא דעת חקנים • וראיתי בהקדמה מנחת יהודה שהשמיעו תיבת חזקוני ואפשר שהיה כדונה לפי שהיה מביא הרבה מחזקוני בלשון חרוש ושמועיו • אך עם כל זה כמה שדפס השלירו הלשונות שהוא מזכיר חזקוני בתוך דבריו •

[מי] חי בן מקיץ כתב סדר הדורות שהוא כ"י ואני ראיתיו בב' דפוסים בזמנים שונים ומיחסים אותו להרב אברהם ו' עזרא :

[מז] חדושי אנדות , (עיין מ'שמואל אידלש
: צה"ח)

[מח] חידושי גפ"ת , (עיין מרכזה המסגרת) :

[מט] חידושי הגרשוני מהגאון מ' גרשון
אשכנזי והם הגהות

על י"ד וח"מ וקצת דרושים :

תִּדְּוֹשׁ

כאשר יראה הרואה שם :

[גז] חות יאיר (עיין מ' חיים יאיר בדרך בח"א) :
[לח] חות יאיר (עיין גימטריאות בקו"א) :

[לט] חזה ציון פירוש על תהלים בדרך
פרד"ס וגומטריקו וגימטריאות

חיברו הרב החסיד המקובל קדוש יאמר לו
כמהוד"ר עמנואל חי ריקי הרב המחבר משנת
חסידים ושאר ספרים :

[מ] חוזה התנופה מזכירו מרן בב"י והוא מתלמיד הרא"ש ששייך

תשובות הרא"ש וי"ש בו חדושים :

וזיכני ה' וראיתיו כ"י והוא קצור תשובות
הרא"ש ששקיצר הרב ר' משה בן הקדוש

ה"ר משה די ברושלייש והוא קצור כללי
הרא"ש שנדפסים ונוסח עדיהם ס"ד חשובות

הרא"ש חדשות בקיצור, ואלו הם"ד תשובות
הציב לבדנה אחר הכללים, והרב הגו' כותב

בהקדמתו שקרא הספר חזה התנופה יען כי
הורס מזבח תודת שלמי הרב השלם אדונינו

הרא"ש להודיע כי מתלמידי תלמידי הרב
אנו ומימיו אנו שותים ומפין אנו חיים

ובתשובות הרא"ש דפוס ויניציא שנת שס"ז
(יש) קצת תשובות מחודשות ושם נמצא

קצורם בחזרה התנופה - ומה שמביא מרן ב"י
משם חזרה התנופה הוא מהס"ד תשובות

שבסוף הם' המחדשות :
ובשראה בני יריד בפסי החזיון הזה של חזה הסנופה

אז אמר אלי הוא החכם השלם והכולל
כמהר"ר אברהם נר"ו חזימר דהרב משפט לרק ח"א סי'

חולק על תשובה חזה התנופה והקשה על מרן דב"ח ס' 51 פסק דב"ע כתשובה חזה התנופה וכתב ואין לומר

מִן לֹא רָאָה תְּשׁוּבָת הָרָא"שׁ שֶׁאֵם הִיא רוּחָה תְּשׁוּבָת
הָרָא"שׁ גְּדוֹל הָאֲחֵרוֹנִים לֹא הִיא מְנִיחָה כְּבָרָתוֹ וּפְסוּקַת

הרמ"ש ופסק כן בש"ע וכו' עכ"ל * ומכל זה מוכח דנעלם מהרב היולדה ומחזיקה לתש"י חזה התנופה * ואלו שמיע

לית למר כי הוא הרח"ש עלמו הוה רמי ידיתא חרדיתא
ומרין יתיב * ולא קבע חלונסוי על מרין וכחב מה שכתב
אליו חסדוני לומר כי הנהגה נאמרה עליו

חזק המצופה - מדברי הרב כהנ' בחד' בח'א ס' ק' ספרי כ"י מונחים בארץ רחוקה בקרבן זוטא ואין להם מכיר ומתייחסים אליו כלל. הענין ברמז וחקן זה חיימה כי

ראש הנהגה ב"י וח"ב ס"י ל"ז הנהגת ב"י אורח חיים

הרמ"ש כה"ט - פ"יין דרדרי הרב כה"ט - סט וחמ"ט
תחזק' ועיין ב"י ח"מ ריש סי' י"ב ודוק' וזכיתי והדפסתי
מחזה המנופה הנזכר קילור התשובות שאינם בכללי הרמ"ש

[ג] חידושי הלכות על רוב התלמוד, (עיין מה' שמואל חידוש בח"א) :

[גא] חידושי הלכות על פסחים ביצה וב"ק. (עיין לה' יוסף) :

[גב] חידושי ר' זאב הלוי ספר נדפס בזאקווא שנת הקל"א ויש בו כמה חידושים על שעור בין השמשות וכמה שיעורים וענינים אחרים והגהות על ד' ש"ע והרבנים בהסכמות שבת יתנו להרב המחבר שלן בעמק גופי הלכות בחריפות ובקיאות :

[גג] חידושי ספרים כ"ל מהר"ר יוסף בן הרב הגדול מהר"ש אבובא מ"מ ושו"ת וחבורי האחרונים על ד' טורים כמו לקט הקמח :

[גד] חידושים על ארבעה טורים ועל גפ"ת, (עיין סדרי טהרה) :

[גה] חידושים על ש"ס או תלמוד. (עיין רבינו אברהם מווספלייר רבינו אברהם בן' עזרא. רבינו אהרן הלוי. רבינו דוד בנפיד. רבינו יונה. הריטב"א. הריב"ש. הרמב"ן. הר"ן. רבינו מינחם הלוי. רבינו לרוב. רבינו קרשקס וירמל. הרשב"א. רבינו שמואל הנגיד בח"א. ועיין דמסק חליעזר. ועיין עוד שיעור שיעור וזולתם) :

[גו] חידושים על הש"ס לה' יוסף וואשיר טרילינגין, (עיין זכרון יעקב) :

[גי] חידושים על ש"ס דר' טורים, (עיין מ' מאיר סוף בח"א) :

[גכ] חידושים על ש"ס ועל הרא"ש, (ע"י מה' יעקב בהג"מ לבי בח"א) :

[גל] חידושים על ש"ס ועל הרמב"ם, (עיין מה' יעקב בי רב. מה' ישעאל ב' חכמות. מ' ילחק די מוליכא בח"א) :

[גמ] חידושים על ש"ס ותוס', (עיין מ' חיים ויעאל בח"א) :

[גנ] חידושים על ס' קדשים דמהר"א טייב, (עיין זרע ילחק) :

[גס] חידושים על כמה מסכתות, (עיין רבינו יוסף הלוי ב' מנחם בח"א) :

[גט] חידושים על מסכת שבת, (עיין שלום הכהן) :

[גז] חידושים על מסכת ביצה לבן הרמב"ן, (עיין הרמב"ן. נספחו בח"א) :

[גח] חידושים על מסכת הענית ועל הר"ן פ' בתרא דיומא, (עיין מה' חיים סנסי בח"א) :

[א] חידושים על מסכת יבמות, (עיין רבינו מאיר התעילי בח"א) :

[אג] חידושים על מסכת גיטין, (עיין הרמ"ך בח"א) :

[אד] חידושים על מס' קדושין, (ע"י ר' מלח) :

[אז] חידושים על מסכת סנהדרין, (עיין מ' חיים בנכנס בח"א) :

[אח] חידושים על מסכת חולין, (עיין מ' משה קאזיס בח"א) :

[אט] חידושים, (עיין מ' אהרן ששון. מ' עזריה יהושע. רבינו שמואל הנגיד בח"א וזולתם) :

[אז] חיי יהודה, (עיין מ' יהודה אריה ממורנא בח"א) :

[אז] חיי עולם ספר קדמון מזכירו המרדכי בהלכות קטנות ומרן ב"י א"ח סימן ר"ן :

[אז] חיי עולם דרושים נחמדים על בראשית שמות להרב המ' אב"ד ור"מ דעה"ק ירושים ת"ו כמהר"ר משה בולה :

[אז] חיי עולם, (עיין חשק שלמה) :

[אז] חיי עולם הבא הוא ספר שחיבו הר"א אברהם אבואלעפ"א

בעיגול שם ע"ב וראיתו על קלף כ"י. ודע שהרשב"א בתשובותיו ס"י תקמ"ח והרב יש"ר בספר מצרף לחכמה זולזו בו כאחד הרקם ויותר, ברם קושטא קאסינא דתותיה לרב גדול ממארי רזין ובישראל גדול שמו ואחרי דברו לא ישנו שהוא מקרב לס' הגו' ותושע לו ימינו :

[אז] חיים ארוכים על ש"ע א"ח כ"י להרב קויפמן הרב המחבר לחם הפנים על י"ד ושאר ספרים :

[אז] חיים ארוכים, (עיין ויכוח מים חיים) :

[אז] חיים וחסד דרשות מ' יצחק ב' ג' אמיל (ועיין חן אלהים) :

[אז] חינוך כתב בספר פרי מגדים א"ח במשכנות זבח דף ב' בהקדמתו שחיברו הרא"ה וכן כתבו כמה אחרונים. ובשם הגדולים ח"א מערכת אל"ף אות כ"ח פסקתי בזה. (עיין רבינו אהרן הלוי בח"א). ובס' שאילת שלום להגאון מ' ישעיה ברלין נר"ו כתב שהיבר מ"י על ס' החינוך וזה שמו חנוך דנער :

חינוך

[פא] חינוך בית יהודה שו"ת על סדר ד' טורים נדפס בפפד"מ :

[פג] חכם הרזים מביאו בספר ילקוט ראובני בכמה דוכתי :

[פד] ס' החכמה לרבינו אלעזר בעל הרוקח ס"ה שערים נפלא מאד כ"י כולל כל

דרכי הלמוד והיה ביד הרב סדר הדורות :

[פה] חכמות נשים כ"י מהרב מה' שמואל ויטל בן רבינו מהר"ח זצ"ל

סדרי גיטין וחליצות ושמות הגיטין :

[פז] חכמת מנוח הנחת וחידושים על הש"ס :

[פו] חכמת שלמה הגהות מהרש"ל על התלמוד ושמעתי מחבמי דורנו

שקבלו מדבותיהם דמהרש"ל יש בו עומק גדול . והשגות מהרש"א עליו על הדוב אינן

השגות אם יעמיק המעיין בדברי מהרש"ל :

[פז] חכמתא רבתי דשלמה הע"ה הזכיר ס' זה הרמב"ן בפתיחתו דפ' התורה.

וכתב ספר חשק שלמה כ"י שהחוקרים הקדמונים כתבו שחיבר שלמה הע"ה ספרים

רבים ומכילם : מלאכת מושכלת . ס' הריואלי ספר האלמדיד . ס' הנסיונות . ס' הזקנה . ס' המשלים . ס' השלמות . ס' המעלים . ס' היחוד . ס' הדישה . ס' קריאת השמירה .

ס' הרצון . ס' גלוי השקירות ס' הישר . ספר הרפואות . ס' האמונה . ס' הבחירות . ס' הנבואה . ספר שמירת הורו . ספר כתות

החכמים . ספר התכליות . ספר המראות העליונות . ס' מלאכה אלהית . ס' בחירת

המדות . וחיבר ספרים אלו מפי המלאכים והיה מתפחד בכתביהם מאד לפי שהיו הענינים

גבוהים ממנו :

וכתב עוד שם כפ' החשק הזה' שראה בספרי קדמונים שדור הע"ה הלך למלחמה ושלטם ילד היה למד חכמות

אלל חכם גדול ואחר לרוב ראה בחכמה חס אפי יגלח המלחמה ויבא לשלום ועיכו הוא רחוק כי גבר אובי .

ואז שלמה נתן נפשו והעמיק בחכמה ומלאכה . ואחר שמענו כפסע בין דעה' וזין המוס נהפך הדבר ונהרג

המלך השוכח וכה' אחר כמותי שלמה הרבני שלמה הרבני וראש רבו עומק דעמו וחכמתו ואח"כ למד ממנו . וכשבא לשלום דוד המלך ע"ה הראה לו מינה יחידים :

[פח] חלוקא דרבנן (עיין כחם פסים) :

[פט] חלקת מחוקק חיבור על ש"ע א"ה עיין בנדרס מערכת מ"ס (ע"י מ' נסה אבר"ק ווילנא בח"ס) . ונדפס כמה פעמים עם

בית שמואל מהדורא בתרא ונקרא אפי' דרובי :

[ז] חמדת ישראל מהרב מהר"ש ויטאל בן רבינו מהר"ח זצ"ל כונות האר"י

זצ"ל מסודרות על סדור התפלה כ"י ב' חלקים . ועיין מ"ש בנדרס אות י"ד . (עיין מ' חיים ויטאל בח"ס) :

[זא] חן טוב דרושי' פשוטים מתוקים למ' טוביה הלוי . ועיין בנדרס מערכת ט"ת . (עיין מ' טוביה הלוי בח"ס) :

[זב] חנוך לנער (עיין חינוך) :

[זג] חנן אלהים להרב הגדול מופת הדור מהר"ח אבואלעפיא בעל עץ החיים

וכו' ואתו עמו ס' חיים וחסד דרשות למר זקנו הרב מהר"י ז' ג' אמיל וזאת לפניס נדפסו

בקצור בס"ף ישרש יעקב ונקרא באר לחי רואי :

[זד] חסד לאברהם פירוש על ח' פרקי הרמב"ם שיסד קודם אבות חיברו

הגאון החסיד מ' אברהם אביו של הגאון הגדול בעל של"ה :

[זה] חסד לאברהם חיבר מזה' מהר"א אזולאי זלה"ה ונדפס באמ"ד שנת

תמ"ה וחיברו מהקדמו' ספרי כ"י ומספרי הרמ"ק וקצת מגורי האר"י וחיברו בעיר עזה

ת"ו בברחו מדבר באפל שנת השע"ט . ובעיר ריגיו ראתי ביד ר"ב המקום מר קשישא

מהר"ר ישראל באסן נר"ו ס' חסד לאברהם מוגה מכ"י מר זקנו הרב החסיד מהר"ר בנימן

כ"ץ תלמיד הגאון הרמ"ז ונסתכלתי בו שההגהות הם מטעיות והשמטות שנפלו

בהעתקה ובדפוס וחסר כמעט בכל דף כמה שורות וכמה טעיות וחילופי תיבות ואותיות .

והגם דהוא' חד כרעא אארעא ויהי דוד נחפז ללכת בשליחות מצוה לא נחתה שינה לעיני

ער שהעתיקתי עיקר ההגהות הנז' סביב חסד לאברהם שלי . ובחזרתי פה ליוורנו בא ליד

חסד לאברהם כלו כ"י שהיה של הרמ"ז ומצאתי בו כפלי כפלים מההגהות הנז' .

והענין הוא כי ס' זה הועתק כמה פעמים

בכמה

בכמה עיירות וסופרים שונים עד שמרוב ההענקות מסופרים בורים ופוזרים החליפו שינו השמישו השחיתו התעייבו . ועד אחרן בא ליד ה"ר אברהם בך מגוצא והדפיסו כמות שהוא והנה עלה כלו קמשינים כסופניו חרולי דטעיות . וכבר שאלו לי איזה לשון בדפוס שאניו מובן ובוה של כתיבת יד הכר מתוקן :

[15] חסדי דוד (ע' מ' דוד ספרד כח"ה) :

[16] חסדי ה' (עיין מהר"י מינץ כח"ה) :

[17] ס' חסידים חיברו רבינו יהודה החסיד בן רבינו שמואל תלמיד ר"י בעל התוספות ורבו שר הסמ"ג וכ"כ ברקח כ"י שרבינו יהודה חסיד בן רבינו שמואל החסיד כמ"ש מצרף לחכמה דף י"ד וט"ו . ובס' יוחסין כתב שרבינו יהודה החסיד היה בר יצחק והיבר ס' הכבוד וכמדומה לי שבס' החסידים מזכירו . ומ"ש בצמח דוד בשם ש"ק שרבינו שמואל חיבר ס' החסידים ואח"כ כתב שר"י החסיד חיבר הצוואות ליהא שרבינו יהודה הוא חיבר הצוואות וס' החסידים . ואין רצוני להשיג על צ"ח שצריך דראריך הרבה . ומ"ש בס' חסידים ס' כ' הוא לשון הרמב"ם פ"א ופ"ב מהלכות תשובה . וכתוב בשו"ת מהר"ל ס' ק"א דבס' הכבוד כתב צוואתו לשחוט תרנגולת שקוראה גברא . והקשה עד עצמו מהש"ס שאומר שהוא מדרכי האמורי וחריץ ע"ש ועיין דע"י :

[18] ס' חסידים כ"י הזכירו הרב כנה"ג ח"מ ס' קס"ג הגהת הטור אות כ"א בשם הרב משא מלך :

[19] חסן ישועות חיברו מהר"ש חסן והוא מורה מקום בשו"ת וחי' רבני שלוניקי עוד ס' מורה צדק ולא נדפס כ"א עד א"ה . ומהר"ש הנז' תלמיד הרב הגדול מה' דינאל אשטורומסה :

[20] ס' חפ"ן חיבר רבינו חננאל בן רבינו חושאל ומייתו ליה הראשונים ומיחסים אותו לרבינו חננאל כמ"ש בהגהות מיומניות סוף ס' אהבה על התפלה וכ"כ בהלכות שנים וכ"כ בסמ"ק מציה פ"ב ושאר גדולים :

[21] חפ"ן ה' להרב ח"ק כמהר"ה נ' עמר על ברכות שבת הוריות וריש חולין .

[22] חק יוסף על הל' פסח ושקיל וטרי על ס' חק יעקב להרב יוסף

פרעמסלא חתנו של הגאון מהר"א ברודא : ועתה נדפס שבות יעקב ח"ג והרב ז"ל הטיב חרה לו על הס' הנז' וגם על שמו קרא עורר דיוסף שם חק לכומדים נכו' . ובמסו מיניה דמר דאין להשגיח בעיקר הדבר כמו שהוכחתי במ"א מזבחים דף ל"א ודי בזה :

[23] חק יעקב חיבור על הלכו' פסח מהגאון בעל מנחת יעקב ושבות

יעקב . וגיסו הגאון בס' אליה רבה שקיל וטרי עליו . ונדפס כמה פעמים וביענין נדפס עם תוספות שהוסיף מה' נחמן שנת תפ"ד ונדפס עם המגינים ונדפס בברדין ש' הקי"ז עם קונטרס מהר"ר יהושע שפירא ועוד נדפס בעיר ברין :

[24] חק לישראל ע"י (קנאס כוסריס) .

[25] חק נתן שיטה על סדר קדשים והוריות מדרב מהר"ר נתן בורגיל עיר וקדיש אחד המיוחד שברבני תונס . ולעת זקנתו עלה לעה"ק ירושלם ת"ו והיתה מנוחתו כבוד תנצב"ה :

[26] חקור דין מאמר - (עיין ספר"ע מפלס כח"ה) :

[27] חקות הדריינים בסדר הדורות דף קס"ז ע"ג נבוכ מי הוא המחבר . והאמת הוא כמ"ש בנדפס מערכת יו"ד אות ר"ב (עיין ריטב"ל כח"ה) שהוא רבינו י"ט בן אשבילי . כי בא לידו הספר עצמו כתוב על קלף וכתוב בו שהוא מרבינו י"ט בן אשבילי . וכן כתב מהר"ש בן הרשב"ץ בתשו' חקות הדריינים לרי"ט בן אשבילי :

[28] חקות שמים , (עיין רבינו יהודה ען ספר"ש כח"ה) :

[29] חקי עזר (ז"ל דוד) . הזכירו שם בסה"ד עם חקי חיים וחקי דעת וחקי משפט . וחקי עזר לא יש וזה שמו חקי דרך וראיתיו עתה בדפוס אשכנזי חדש ממש והוא על ש"ע א"ה וכבר הוזכר בס' דחם הפנים ח"ב .

מלאכת הרב כנה"ג מכפרי האחרונים שאחר הכנה"ג ובעוה"ר נח נפשיה ולא השלימו . ועתה נדפס כמה שמעון לבן מהר"ש הנז' כמעשהו כמנו מריש ח"מ עד סי' קנ"ו .

[ק"מ] חשק שלמה חיבר אותו החכם השלם רבי יוחנן אלמאן והוא פירוש שיר השירים וראיתו כ"י והוא קובץ גדול . והוא באור ע"פ המוסר והטבע וקצת בקבלה ובהקדמה ביאר כללי החכמות שהיו לשלמה הע"ה באור רחב , וכ' שם שחיבר המחבר רבי יוחנן הנז' עוד שני ספרים עיני העדה . חיי עולם . ומעת'ק הס' חשק לשלמה הנז' ה"ה הגאון מה' יצחק בכ"ר עמנואל דלטאש והשדימו בי"ז אלול שנת שכ"ח . והגאון הנז' המעתיק מר ניהו השך כחב פסק על הדפסת הזהר כשנדפס במנטובה והדפיסוהו אח"כ בדפוסים אחרים . והוא המדפיס תשובות הר"ן בעיר רומי ויש שם תשובה ממנו :

וראיתי להרמ"ז ז"ל בהסתייגו על הזהר שכח על גבי פסק הפנ"י בדברים האלה זה לשון הרמ"ז זלה"ס אמר לי עורי זלה"ה שהחכם שעשה פסק להדפיס הזהר היה כילוץ של לדיק וחסידי גדול וקדוש ורחמי לכל עובי ולכן עלה קולאם כלבו וכספו אופו פסק כדי להוציא לאור ס' הזהר עכ"ל .

[ק"מ] חקת התורה ס' קדמון מזכירו מהר"י קולון . וראיתו בס' כ"י ישן שמביא מס' הנז' איזה דינים ומיחסו לרבינו יהודה בן הרא"ש . וכ"כ מהריק"ו בשרש קע"ח וכמ"ש :

[ק"מ] חרב פיפיות פי' שם מ"ב ושמות ע"ב איך רמזים באותיות ותיבות ק"ש מהרב המקובל מה' ישעיה הלוי מבראד :

[ק"מ] חרבות ירושלם (ע') ו' ישעיה פכ"ל סודותיו כח"א :

[ק"מ] חרדים ס' עד המצות חיברו הרב עיר וקדיש מה' אלעזר אזכרי זלה"ה כמ"ש בשה"ג ח"א מערכת אל"ף ע"ש . (עיין מ' אלעזר אזכרי כח"א) :

[ק"מ] חשן אהרן שו"ת כ"י על סדר ד' טורים מהגאון מה' אהרן תאומים בעל בגדי אהרן :

[ק"מ] חשק ס' נפלא כ"י מקבלה מעשית והי' ביד הרב סדר הדורות כמ"ש דף קס"ח ע"א . ובס' שרשי השמות מהרמ"ז כ"י מזכירו הרבה :

[ק"מ] חשק שלמה מהר"ש בכ"ר מודכי על ח"מ מחלתו עד סי' ס"ח כמו

מ

[א] טוב וחסד דרושי' על סדר הפרשיו' בהקדמות על פי הדין חיבר הרב הכולל כמהר"ר שם טוב גבאי זלה"ה והיה תלמיד מהרב המופלא ח"ק מה' חיים נ' עטר זצ"ל והם בכ"י :

[ב] טוב מעם לרבי אליהו הלוי המדקדק על הטעמים נדפס שנת רצ"ה . ובילדותי ראיתי שאומר שם ובמסורת המסורה שהטעמי' והנקודות עשו אותם אחר התלמוד חכמי טבריא ועמו הסליחה כי הם הלכה למשה מסיני והוא בכלל מ"ש בנדרים דף ל"ז . וכבר ידוע שרשב"י רבו של רבי מחבר המשנה בחקוני הזהר מדבר נפלאות על הטעמים והנקודות . והאר"י ז"ל בדרושי מנח"א . ועי' בזהר ח"ב סוף דף ר"ה ודוק ואין להאריך : טוב

[ג] טבלא שר' שייש (עיין מראה לרק) :

[ד] מהרות פי' סדר מהרות למהר"ם מרונטבורק ז"ל היה לו להרב תי"ט ומזכירו בתוך פירושו . וכן פי' מהרות להר"י מסימפונט ז"ל בכ"י . וכבר כתבתי דכל אחד מהראשונים שנכלה לעינינו איזה תוספו' או חידושים על איזה מסכתא מסתמא הרב ז"ל עשה כן בכל התלמוד והגדושי' והצרות כלו את הכל וזה חסד עליון אשר נשאר בידינו חלק מתורתן של ראשונים :

[ה] מהרת הקדש נזכר בספר סדר הדורות : [ו] טוב הארץ מהרב המקובל מה' נתן שפירא בעל מצת שמורים שבח ארץ ישראל ופירוש משניות עשר קדושות ע"ס הסוד :

[ח] טוב לבת (עיין באר הטיב) :

[ס] טוב רואי מהרב המדקדק והמקובל מה' דוד גרין הוש"פ' על שחיתות ובדיקות מח"י ווייל דרך שאלה ותשובה ע"פי דעת רוב הפוסקים והוא מחובר לס' מגדול דוד שכו דרושים על ס' בראשית : [ע] מובהקת בתוכחות שיר גדול בתוכחות מוסר בספר שתי ידות להרב מהר"ם די לונזאנו ז"ל :

[י] המומטפות (ע"י רמ"ע תפארת נח"ח) :

[יא] טור ארמיה חובר הרב החסיד המקובל מהר"ח הכהן ז"ל תלמיד מהר"י ז"ל על ש"ע חלכות שבת ונדפס כידוע :

[יב] טור ובית יוסף אשר היו להרב בנה"ג שעליהם רושם הדפין היו דפוסים חלוקים כל טור ה' מדרום אחר וכמדומה שכלם ד' ויניציא . ובספרי אשר בעה"ק יש די הד' טורים וב"י מדרוסים שהיו לפני הרב בנה"ג ואני זוכר שנת הדפוס מכל אחד . ולפי מה שראיתי נדפסו ד' טורים וב"י למעלה מעשרה פעמים . כמו ששה פעמים בוויניציא וסביניניה ונדפס עוד בקראקא ונדפס בברלין שני פעמים וילמרשדארק עם פרישה ב"ד . ועתה בדירון פורט בדרישה א"ה ואמרן שבח"מ יופסו ס' ההוספה שחיבר הסמ"ע על ד"מ ועדיין לא נראה בעדיל . ואני ראיתי ב"י א"ח שנדפס בשנת ש"י . ואל יהי קל בעיניך לדעת זמן דפוס הספרים דומנין כמה תמיהו יתורצו כאשר תראה בשה"ג ראשון ושני בכמה דוכתא . והדפסת ש"ע רבו מאד מהרבה :

וכבר הודיע רבינו האר"י ז"ל כי נשתם מרן ז"ל משרש רבי יהודה בר אלעאי ונכתבו אלילות כמ"ס בח"א (עיין רבינו האר"י בח"א) . ואפשר דכמו שר"י בר אלעאי ראש המדברים בכל מקום . כן תחלה וראש בכל דין רואים בנים יולף ודעתו כש"ע והר"י שקלי וערו להעמיד ההלכה על בוריה .

ודע דנשיע שדפס בימי מרן ז"ל כלי הנה"ח כחוב בקופו שהשלים לחכמו אור [ליום] הששי י"ז אדר הראשון ש' שפ"ג . ובח"א דף ע"ד הנה"ח משי"ע דפוס ישן שכתב שם דחלק א"ה השלימו מרן כספר ברייתא שנכלל העליון שם שער ונחלל דבני חלקים אשכנזיים אשכנזיים שנים ח"מ . וכשי"ע י"ד ס' שפ"א דין י"ע כספ ונחם השאיעה האמיתית היפה שכתב הש"ג ע"ש . ועלה דפוס ס' ש"ע ונשלם בשנת שפ"ס . ולפי קדר

זנכים שרמ"א היסד מנוחתו ש' שלי"ב כמלא דבששה שני' מועלה מטה חיבר ההנה"ח על כל ד' ש"ע . וכמדומה לי שראיתי ש"ע שם הנה"ח שדפס בחיי מור"ס ז"ל . ונשי"ח מור"ס ס' קלי"ב הקשו לי קושיות על נ"ש דבששה ש"ע והשיב עליהם . ואין להשגיח בשפתי ישינים כי כמה פעמים ראיתי לאפי' דומנין השנים לא דק .

וכבר ידוע דבארץ הלני וארץ וולריס וערי בוספאין דמשק וארס לונא וערי פרס וגבילות טורקיה וערי המערב קבלו עליהם הוראה מרן ז"ל וכמ"ס מהרש"ח בשפ"ה ושאר חחרונים . זולתי בדרי מוענות שנהנו בטורקיה"ה לומר קים לי . ועיין טענות מהר"י לאיית ב"י אבקא רובל קרי י"ד ושפ"ה מרן שם ס' ל"ב ובכללים בסוף ג' פשוט ואכמ"ל . ובארץ הלני נהנו א"ה חומרות להחמיר כמור"ס א"ח א"ן ומוחין דמי שנהנו כמרן . ומכללן של דברים אלה שמעתי דבש"י שנהנו כמרן א"י חוסם כקולת מור"ס גווערין בו ולא יפה עשה לפרון גדר . ומהר"ם בפנים מלירות ח"ב ס' ק"כ כחב דאשכנזי שהורה כקולת מרן לירך טענה ובפ"ה ע"ש . וכן הוא בנחמיה דמר מרן מ' שהורה כקולת מור"ס לירך טענה ובפ"ה . ואם חוסם כקולת דמר ובקולת דמר עליו נלמד הכקיל כחשך הולך . והא"ש הירא ישמור עלמו שלא להקל כקולת מור"ס בחקוס שנהנו כמרן . ודוק היטב כי קלרתי מאד .

(יג) טור ברקת להרב המקובל מהר"ח הכהן על ש"ע מהל' פסח עד הסוף ונדפס (ועיין מ' חיים הכהן נח"ח) :

(יד) טור יהלום ראיתי שנדפס על סוף י"ד וזוה נראה שנדפס נסך ספיר על י"ד אך לא ראיתיו . וכפי הנראה מהקדמת הרב ז"ל לס' מקור חיים שהוא על תחילת א"ה מוכח שחיבר על כל ד' טורים ויקרא שמות לכל חלק מש"ע ג' טורים . אך ס' מקור חיים עצמו לא נשלם ויש בו בסוף בלבול . ומלבד מ"ש בח"ב (עיין מ' חיים הכהן נח"ח) מספרי הרב . עוד ראיתי שני פירושים על מגילת אסתר ע"ד הפשט וע"ד האמת מלבד הפירוש שכתבתי שיש לו על מגילת אסתר :

(טו) טורי אבן להגאון מה' ליב אב"ד דק"ק מיץ זלה"ה שיטות על ר"ה חגיגה מגידה בפלפול עצום ובקיאות נפלא הוא הרב המחבר שאגת אריה שו"ת והיו לו הרבה חבורים על הש"ס ושו"ת והית' מנוחתו כבוד ולא נדפסו :

(טז) טורי זהב באור על ש"ע ד' חלקי' על י"ד הדפוסו הרב בחיי' ובסוף יש דף א' משיג על הרב שפתי כהן שנדפס באותו פעם שנת בקד"ש ואינו מזכיר שמו רק סתם

בק"ק ספרדים :

(כג) טעמי מנחם (עיין ללכת ונחם) :

(כד) טעמי מצות הראשון מגדולי הרבנים שידענו שנתעורר לעשות מטעמי

למצות ה' הוא אבי התעודה הרמב"ם בספר המורה. אך על קצת טעמי 'צאו עוררין' כידוע. והריטב"א ח"ב ס' הזכרון ומזכירו מהרי"מ ט' בדרשותיו ד' ק"ה להליץ על הרמב"ם במה שהשיגו הרמב"ן בפ' התור. ואחריו יאיר נתנב הרב המחבר ס' החינוך נותן טעם דשבת על פי השכל דברים מתוקים :

ונדפס ס' טעמי המצות להרב מהר"ר מנחם בכמה"ר משה הבבלי תושב עה"ק חברון ונדפס שנית באמ"ד. והם טעמים בקצור וקצתם הביאם הרב הגאון החסיד שלי"ה. ומבואר בהקדמת הרב המחבר שחיבר טעמי המצות ארוכים ואלו הם בקצרה :

(כה) טעמי המצות להרב מה' אליהו הכהן ז"ל בעל שבט מוסר וכו' כ"י :

(כז) טעמי המצות להאר"י עם לקוטי תור מקרוב נדפס בעיר זאלקווא שנת תקל"ה. ונראה שזה הנדפס הוא אשר סידר הרב המקובל מה' מאיר פאפירש והם נוף ב' ונוף ג' מספר נוף עץ החיים אשר סידר הרב הנזכר כמ"ש שם בדפוס שהם נוף ב' ונוף ג' מספר נוף עץ החיים ע"ש. ובאשר קדמה לנו ידיעה מסדרי מהר"ם הנזכר ניכר שזהו סדרו והמדפיס כתב למדוח"ו והוא לא ידע דכמה סדרים שונים יש וכלם הם תורת מהר"ו שקיבל מרבינו האר"י זצ"ל. וזה הסדר הוא ממהר"ם פאפירש כ"ץ הנז' . ואז תתמה ביום הראות שחסר מזה כמה דברים מסדר שער הפסוקים ושער המצות שסידר מהר"ש וישאל בנו של רבינו מהר"ו. כי הרב המסדר הרמ"פ סידר אותם הענינים בס' דרך עץ החיים מהקדמות בי דאה בעיניו היות הדברי שרשים להקדמות החכמה וכיצא בשאר חלקים. באופן כי זה הנדפס הוא סדר מהר"ם הנז'. ועל הרוב יהי' בו איזה חידוש ממהדורא בתרא שלא היתה ביד מהר"ש וישאל כמ"ש כמה פעמים אך בזה הנדפס יש טעויות :

(כח) טעמי מצות בדרך דרש נפלא חיבר הרב

סתם אומר נדפס ס' ומשיג עליו. ודף זה אינו נמצא ואני ראיתי אותו בט"ז דפוס ראשון ישן והרב פרי"ח אומר שלא הגיע לידו. ומסכת דף זה נתעורר הרב ש"ך לעשו' נקודו' הכסף כמ"ש הוא ז"ל. ואחר זמן סביב לשנת תמ"ג נדפס בדירונפורט ט"ז א"ח וצירפו עם מנן אברהם וקרא לט"ז מגן דוד וקרא שם הספר בכלל מגני ארץ וגם חבדו המדפיסים ט"ז וש"ך על י"ד וקראוהו אשלי רברבי. ואחר כמה שנים בשנת תק"ד נדפס טורי זהב לא"ה בעיר זאלקווא. ולפני כמה שנים סביב לשנת תס"ז נדפס על ח"מ ולא על הכל והדפיסו הגאון מה' צבי ויש לו בו כמה הגהות. והג' טורים חוץ מאה"ע נדפסו כמה פעמים :

(יז) טורים חיבר רבינו יעקב בן הרא"ש ופסל דיה ארבעה טורי וגדולי הדורות עשו פ' עליו כמ"ש בשם הגדולים ח"א מערכת יו"ד אות כ"ה (עיין רבינו יעקב בן הרא"ש כח"א). ולגודל קדושת נשמתו ונשמת מרן זכו שכל מורה הנוראה בריש כל מרא"ן לקוחים הם בידו טור ובית יוסף ומבלעדם לא ירים איש את ידו בהוראה. והרב ברכת הובח בתשובתו הובאה בספר נחלת שבעה שו"ת ס' נ' כתב לו שימכור ספרי האחרונים ויקנה טורים ובית יוסף וכבר כ' הב"י בתשובה לטא"ה כי כל דיון שפוסק ואין ספרו ב"י לפניו בודאי ישנה בהוראה עכ"ל הרב ברכת הובח שם ועמ"ש בהקדמת סמ"ע. וכמה גדולים עשו קביעות ללמוד טור וכו' עם חברים מקשיבים :

(יח) מירת כסף (ע"י מ' אברהם גאליניו כח"א) :

(יט) טל אורות הוא ספר מרב אשכנזי על ט"ל מלאכות ותולדותיהן בפלפול דבני הראשונים ואינו מצוי כל כך. וכתב בסדר הדורות שחיברו הרב שאול בר דוד ונדפס שנת שע"ח :

(כ) טל אורות חדש נדפס מחדש להרב יוסף י' גויא ז"ל על קצת לשונות המרדכי ובסופו קצת שו"ת וקצת דרושי' ויש בו פלפול וחדושי' דינים על ט"ל מלאכות שבת :

(כא) טעמי המעשים איזן וחקר מה' שלמה די אוליוורה אחד מרבני אמשטרדם

וישנה שם שם

שרמה מולכו :

(ב) [טעמי המצות] הרב דון מנואל ברודו חיבר טעמי המצות ובטעם העבודה וק"פ כתב דברים נפלאים . כ"כ שבט יהודה ריש דף נ"ג דפוס אשטורס .

(ג) טעמי המצות כתב סדר הדורות מה' משה האגוז נדפס שנית מה שהוסיף שנת תפ"ו . וזה שנים דבות שראיתי אלה המצות שירפסם הרב משה האגוז ז"ל לשון המצות באשירות ולפעמים איזה דין או הערה כאיתיות רש"י וזה נדפס באשטורס שנת תע"ג ושיב הדפסו באלט נא או כוונ"ב והוסיף בו תוספות ועל זה כיון הרב סדר הדורות . ולפי הרשום בזכרוננו אין עיקרו לטעמי המצות רק כותב המצות ולפעמי' איזה פ"ו ומוסר :

(ד) טעמי המצות עד אמת חיבר הר"ם קורדוורו ראיתם בכ"כ כמ"ש לעיל מערכת האלף (עיין אליהם) :

(ה) טעמי המצות לזהרם ר'קאנטו על דרך האמת :

(ו) טעמי המצות ע"פ פירם בספר הולך תמים עיין בסוף מערכת ח"א . (עיין הולך תמים) :

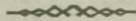
(ז) ס' הטעמים (עיין סדר סדורות) :

הרב מהר"ר בנימן אב"ד דמדינת מרק ונדפס באשטורס שנת תמ"ב עד מצוה קמ"ז הכי קרא שמו נחלת בנימן . ומספר זה נראה כי גדול כח בקיאותו והשערות . ושם כתב דחיבר שדה יער על י"ב מסכתות דרך פלפול עצום ודרושים על כל התורה . ודע דמרגלא בפומייהו דרבנן קשישאי דהקדמות הרב הנז' צריכים הקרה דומנין דמשבתה דאין דמיונו עולה יפה כל כך . והמעין ישפוט בצדק :

(ח) טעמי המצות להרב"ו נקרא מצות דוד כ"כ כמ"ש מהר"ם האגוז בספריו :

(ט) טעמי המצות טעם כל מצוה ועונש העובר עליה ותקיננו בספי עיר מקלט להרב מה' דוד לידא זלה"ה אב"ד מק"ק אשכנזים באמ"ר יע"א :

(י) טעמי המצות רוב יצחק ו' פתחיה הזכיר הרב המקובל מהר"ש בן אלקבץ הלוי כך כתב בסדר הדורות . ואני ראיתי בס' מהר"ש אלקבץ שמוכיר הרב יצחק ו' פרחי בטעמי המצות . ועיין במערכת מ"ם אית קס"ב . (עיין מאה שערים ו"ט) . [גם] הזכירו הרב ראשית חכמה שעור היראה פרק י"ד . וראיתי להרמ"ע במאמר חקור דין ח"ג פ"ך שכתב הר"י ו' פרחי רבו ותלמידו של הר"ר

[א] יאיר נתיב ספר קדמון על טרפיות מביאו הרב כנה"ג דדיר .

[ב] יאיר נתיב מהרב גנת ורדים סדר הגט ע"י שלוח וכו' ונדפס בקושטנדינ' .

[ג] יאיר נתיב (עיין מאורי חור) :

[ד] יבין שמועה להרשב"ץ ביניו שחיטה וטרפיות נדפס בליוורנו

והיה נמצא באיזמיר כ"י בימי הרב כנה"ג .

[ה] יבין שמועה להרב מהר"ש אלגאזי באור ותוספות על הליכות עולם וכללי הגמרא לרמן בפלפול עצום נדפס בווינצ'א שנת שצ"ט .

[ו] יד אבישלום דרושים להרב מהר"ר שלוי עם חרושי בנו הרב מהר"ר

מאיר נדפס באיפ"באך שנת ת"פ .

[ז] יד אליהו למהר"א גליפאפה מאסף כל דתקון ורבנן על סדר הרמב"ם

ושקיל וטרי ובסוף קונט' חרושים נפודים . והיה איזה זמן בעה"ק ירושלם וברול באה נפשו מתגרת צו והלך לעיר רודים והיתה מנוחתו כבוד שש . ושמעתי מזקנים שכאשר בא בעיר הקדושה היו אומרים ארי עלה מבבל שהיה מפולפל עמוק .

[ח] יד דוד (ע' רבינו אליעזר בר נחמן כמ"ה) .

[ט] יד יוסף רשיות ע"פ הפשט להרב מהר"ר יוסף צרפתי מרבני אינדיאנפלא .

[י] יד כל בו (עיין עיר מקלט) .

[יא] יד מלאכי (ע' מ' מלאכי הכהן כמ"ה) .

נוהג כצאן יוסף :

[א] יוסף דעת מהרב מה' יוסף תלמיד הגאון מהר"ל מפראג . פירושי' ותקון נסחאות בפירוש רש"י על החומש וקצת על פירא' רבינו יעקב בעל השו"ר נדפס בפראג שנת שס"ח בהסכמת הגאונים :

[ב] יוסף לקח להגאון בעל מעשה ה' פי' על מגלת אסתר ונדפס מחדש באופיבאך . וכתוב שהעיד הרב הגאון בעל פני יהושע שה' אב"ד בק"ק קראקא אחר סמוך לזמן מור"ם בעל המפה וקדם להרב בית חדש . וה' חכם בכל החכמות וכמעט ה' יחיד בדורו שכל גאוני הדור היו מריצים שו"ת אליו וחיוכו כמה ספרים ולא זכינו לאורם זהו תורף דברי הגאון מהר"י הנזכר . ועיין בסדר הדורות דף ס"ד ע"ב ושם מביא דהגאון הנז' ה' בימי הרב שארית יוסף ובימי מהרש"ל .

ואין שו"ת שארית יוסף מצויות לחזות בנועם אשר רמז שם :

[ג] יוסף לקח ג' חלקים חיבר מופת הדור הרב הגרול מהרש"א בעל עין החיים וכו' והם דרושים ופירושים כמעט על כל התורה בכמה דרכים ואופנים ומהם על פי פשט ויש על פי הדין :

[ד] יוסף מכלול הוא תוס' והגהות שהוסיף הרב מה' יחיאל מיכל אב"ד של ק"ק ברלין בס' יפה מראה על הגהות הירושלמי שהדפס שם בברלין :

[ה] ספר היחוד (עיין ספריה רכס) :

[ו] יחוס שאר בש"ר (עיין רכינו יסודס אלברללני כח"א) :

[ז] ס' היחוס בדקדוק (עיין ספר חכ וחס) :

[ח] יין הרקח פי' רות ושיר השיר' רבינו מהר"א מגרמזיה הזכירו בספר מגדול דוד פי' רות :

[ט] יין הרקח (עיין ספר' ע ספלו כח"א) :

[י] יין רכינו רכינו יסודס אלברללני כח"א) :

[יא] יין הרקח פי' רות ושיר השיר' רבינו מהר"א מגרמזיה הזכירו בספר מגדול דוד פי' רות :

[יב] יין הרקח (עיין ספר' ע ספלו כח"א) :

[יג] יין רכינו רכינו יסודס אלברללני כח"א) :

[יד] יין רכינו רכינו יסודס אלברללני כח"א) :

[טו] יין רכינו רכינו יסודס אלברללני כח"א) :

[טז] יין רכינו רכינו יסודס אלברללני כח"א) :

[יז] יד משה (עיין ספריה רכס) :

[יח] ידי אליהו שו"ת להרב מר קשישא כמהר"ר אליהו מלובלין כמ"ש

בנדפס מערכת אל"ף אות ס"ד [ס"ו] (עיין מ' אליהו מלובלין כח"א) : ושמעתי מזקני רבני עה"ק חברון ת"ן מהפסגת בקיאותו ושהיה הולך בחצות לילה לבית הכנסת וקורא תהלים בבכי גדולה פלגי מים ירדו עיניו . וכן הרב ז"ל חיבר ס' פרחי שושנים ונדפס בקושט' חידושים על הש"ס ודרושים .

[יט] ידי משה פירוש על מדרש רבה ונדפס כמה פעמים סביב למדרש . (ועיין רכס) .

[כ] ידי משה (עיין ספר' ע ספלו כח"א) :

[כא] ידי משה (עיין ספר' ע ספלו כח"א) :

[כב] ידי משה (עיין ספר' ע ספלו כח"א) :

[כג] ידי משה (עיין ספר' ע ספלו כח"א) :

[כד] ידי משה (עיין ספר' ע ספלו כח"א) :

[כה] ידי משה (עיין ספר' ע ספלו כח"א) :

[כז] ידי משה (עיין ספר' ע ספלו כח"א) :

[כח] ידי משה (עיין ספר' ע ספלו כח"א) :

[כט] ידי משה (עיין ספר' ע ספלו כח"א) :

[ל] ידי משה (עיין ספר' ע ספלו כח"א) :

[לא] ידי משה (עיין ספר' ע ספלו כח"א) :

[לב] ידי משה (עיין ספר' ע ספלו כח"א) :

[לג] ידי משה (עיין ספר' ע ספלו כח"א) :

[לד] ידי משה (עיין ספר' ע ספלו כח"א) :

[לה] ידי משה (עיין ספר' ע ספלו כח"א) :

[לו] ידי משה (עיין ספר' ע ספלו כח"א) :

[לז] ידי משה (עיין ספר' ע ספלו כח"א) :

[לח] ידי משה (עיין ספר' ע ספלו כח"א) :

[לח] ידי משה (עיין ספר' ע ספלו כח"א) :

מסודרים ויש חידוש ויש שנוי במאמרים
הידועים והועתק בשנת רל"ד בעיר קאזאלייר
והמעתיק נסים ו' ראש :

[נ] ילקוט המכירי כתב סדר הדורות ר'
מכיר בר אבא בר מכיר חבור
גדול על כל פסוקי תהלים וישעיה מחובר
קודם הגזנות כ"י ואני הצעיר ראיתי ילקוט
המכירי כ"י על כל משלי קרוב מאד לילקוט
השמעוני ושם כתוב דחיברו רבי מכיר בר
אבא מדי :

[ז] ילקוט ראובני (עין ילקוט חדש) :
[ט] ילקוט שמעוני המפורסם קדמון מאד
לפי דברי צמח דוד כמ"ש
בגדפס מערכת ש"ן אות כ"ב (עין סרס שפעון
השכנזי מפלח:קפורט בח"ה) :

[י] ילקוט הנקרא תלמוד תורה (עין ילקוט
חדש) :

[יא] ים ישיעבר (עין חוססתח) :
[יב] ים של שלמה למהרש"ל ומשנים
קדמוניות הדפיסו קמא חולין
ביצה ואח"כ בגדפס על יבמות ואחר כמה
שנים הדפיסו על גיטין וקדושין , והרב סדר
הדורות כתב שהיה בידו על כתובות , והוא
חיבר על רוב הש"ס :

[יג] ימין הי עושה חיל — (עין סרס"ט
[יד] ימין הי רוממה — מפלחו בח"ה) :

[טו] יסוד מורא להרב ר' אברהם ו' עזרא
במצות וסדר הלימוד :

[טז] יסוד עולם חיבר רבי יצחק הישראלי
בהכונה כי היה תוכ"ן הרבה
ועשאו הרב הנז' רבקשת הרא"ש והס' הזה
בראשונה היה נטמן אצל גדולי הדור ככ"י
ועתה עלה על מזבח הדפוס בברלין שנת
תקל"ז , ומשבתים הם' הזה מאד כי הוא יסוד
מוסד לתכונה ולעיבוד ולפירוש הל' קדוש
החדש מהרמב"ם :

[יז] יסוד העמרמי הכי קרא רבינו בעל
המנהיג לסדר רב עמרם גאון :

[יח] יסוד קיום כ"י מהרב הכנול כמהר"ר
בנימן איספינווא ז"ל מקיים

נסחאות השגורות ורגילות בפי כל ישראל
ומחי

וכו' והיא בח"ב סי' ט'. וגם בא"ח סי' שכ"ד
שרומו תשובות מה' צמח בן הר"ש בן הרשב"ץ
בדן להאכיל תולעת המשי ותשובה זו ישנה
בס' הנוכר בח"ב בתשו' מה' שמעון סי' י"ח.
ועין בח"א סי' קכ"ו שכתוב שם שהשיב
תשובה היא דס' קכ"ו בשנת רכ"ה . ובס' קכ"ד
כתוב שנת רכ"ה . ושמעתי מרב אחד
שקיבל דהרשב"ץ נח נפשיה שנת ר"ד ומהר"ש
בנו בשנת רכ"ז . ואחנה סימנא לזכ"ר עולם
יהי צדי"ק :

[יט] ילמדנו (עין מדרש) :

[כ] ילקוט מכמה מאות ספר' (ע' סדר הדורות) :

[כא] ילקוט דוד חיברו הרב מה' דוד בן הרב
מה' הירץ פוזנר תושב ק"ק קראטשין
והמחבר נכד החסיד מה' אליה טוביה זצ"ל
ונדפס בדיהנפארט שנת ה"א והוא ילקוט
הקדמות מהמפרשים המפורסמים :

[כב] ילקוט מהקדומת נוראות מגורי האר"י
והמפרשים חיבר הרב הגדול
מהר"י דוד הרב המחבר בית דוד על ד' טורים
והוא ככ"י :

[כג] ילקוט חדש כתב בסדר הדורות ששמע
שחיברו הרב הגאון הקדוש

מהר"ר יעקב שנושא ונותן עם הרב ברכת
הזבח דף קכ"ב . ובהקדמת ילקוט חדש
כתוב שנמצא כתוב עליו ילקוט ישראלי
ומזה משמע קצה שהמחבר שמו ישראל אמנם
אפשר דיעקב הוא ישראל ובה' לקרותו
ילקוט ישראל בשקל שמעוני . וא"כ נמצא

דיש ילקוט ראובני שמעוני ישראלי מכיר .
וראיתי להרב החסיד הרשב"א דלוי בס' מנות
הלוי דף צ"ט ע"ב שכתב ילקוט הנקרא
שמעוני ובס' הילקוט הנקרא תלמוד תורה :
ועתה ראיתי בסוף פרח לבנון שכתב שחיבר
עם בן ר' ישראל' בעל ילקוט חדש
ע"ש . ועתה נחנח דעתנו במ"ש בהקדמת
ילקוט חדש שנקרא ילקוט ישראלי כי מ'
ישראל היה המחבר :

[כד] ילקוט ישראלי (עין ילקוט חדש) :

[כה] ילקוט כ"י ישן נושן בא לידי על סדר
פסיקתא ובתי על עניני המועדים

ושבעה דנחמא וכו' והוא מאמרי רז"ל

ומחי אמותא הרוצה לשנות :

[עט] היסודות , מאמר - (עיין הרמ"ע מפאנו כח"א) :

[ג] יער לבנון (עיין שלחן עלי שטים) :

[גא] יער הלבנון מהרב יש"ר מקנדיא והוא על ז' חכמות, הגיון אלהות השבורת נגון פילוסופיא תכונה הלצה ועל שאר חכמות למודיות וטבעיות הפלא ופלא ולא נדפס :

[גב] יערות דב"ש שני חלקים מדרושים להגאון מהר"ר יהונתן בתוכחות מוסר :

[גג] יפה לבדיקה מהגאון מהר"ש יפה ז"ל מורה מקום על אנדות שבספריו , סדר הדורות דף קס"ח ע"ד ואינו כן כי הוא מורה מקום על כל האגדות בערכין וראיתיו כ"י :

[גי] יפה מראה חיבור מהר"ש יפה הנז' על אגדות ירושלמי ונדפס בויניציא בחיי הרב ז"ל . ועוד נדפס בברלין בתוספת יופי מכלול להרב יחיאל מיכל רב ברלין , ועוד נדפס באמשטרדם בו בפרק עם קצור כבוד חכמים וחידושי הרב מהר"א בעל זרע אברהם על מדרש ובה' והיו דברי ריבות על ההדפסה כמבואר בהקדמה :

[גד] יפה עינים מהרב ז"ל דרושים ח"א , ח"ב לא נדפס :

[גה] יפה ענף מהרב ז"ל על מדרש אסתר איכה רות רבה ונדפס בפפד"א :

[גו] יפה קול מהרב ז"ל על מדרש חזית הוא מדרש שיר השירים רבה ונדפס באומיר :

[גז] יפה תואר באור רחב על מדרש רבה מהרב ז"ל ולא נדפס עד במדבר ודברים :

[גח] יציירה (עיין ספרא דאדם קדמא) :

[ס] יקוו (המים) , מאמר - (עיין הרב שמואל י' ספון כח"א) :

[סא] יקרא דשכבי דרושים נפלאים מהרב הגדול מהר"ר יוסף דוד

הרב המחבר בית דוד על ד' טורים :

[סב] היראה (עיין רבינו יונה החסיד מניוהאד הא

ד"ה אך ראיתי וכו' כח"א) :

[סג] ס' יראים (ע' רבינו אליעזר ממין כח"א) : [סד] מס' יראת הטא מרז"ל , הזכירה הרב מהר"ש בן אלקבץ

הלוי בס' שרש ישי פ' אני מלאה הלכתי :

[סה] ירושלמי רבי יוחנן בר פלוגתיה דריש לקיש חיברו , ודלא כהרב

כפתור ופרח פ"ו דף פ"ז שכתב דמי שחיבר ירושלמי אין זה רבי יוחנן בר נפחא בר

פלוגתיה דר"ל , שהרי בין חבור המשנה לרבי ובין חיבור הירושלמי ר"פ שנה ורבי יוחנן

היה תלמיד רבי עכ"ל . ופוק חזי להראב"ד בספר הקבלה שכתב שהמשנה חיברה רבינו

הקדוש ק"ך שנה לאחר הירושלמי חיברו רבי יוחנן קרוב למאתים שנה אחר החרבן

וכ"כ הרב צדה דרך בהקדמתו . וכן מתבאר מתשובת מהר"ש י' הרשב"ץ ס' רנ"א דרבי

יוחנן בר פלוגתיה דר"ל שהיה בימי רב ושמואל חיבר ירושלמי , וכן מתבאר מדברי

הראשונים בכמה דוכתי , וכן משמע מדברי הרמב"ם בהקדמת ס' הירושלמי כריתות בימות

עולם שער שני . אך מ"ש בהקדמת הרמב"ם ובס' כריתות שהירושלמי חיברו ר' יוחנן

בקירוב ש' שנה אחר החרבן אינו מכוון ואולי ט"ס הוא . ועיין בס' התרומה ס' קל"ה מ"ש

דבסדר תנאים ואמוראים שר"י חי יותר מש' שנה והוא פלא דבפ' הפועלים משמע דתכף

אחר ר"ל בימי ר"א י' פדת נח נפשיה ע"ש מלבד מה שהעיר שם . שוב ראיתי מ"ש

סה"ד דף קי"ד :

ודע שהסופסופים כתבו כפסוקות דף ח' דהש"ס לא קאמר על ר' יוחנן כחל הוא ופליג . והקשה מורנו הרב

כמהר"א נחום מקוביט כפסוקות דף ס"ע דכפי זה מחל מספקא ליה לשיטת חי ר' יוחנן פליג עליה דרבי . וכך

הוינא עליא טיילא דיתכן דפליג משום דרבי יוחנן ירע דפליגי ארבי וליהו סבר כמחלקותו . ונעם מקרוב

נדפסו תשובות הרשב"א ח"ג ס"י שט"ט וראיתי לרבינו ז"ל שכתב בהיה דכפסוקות דף ס"ע כדאמרן . ועלי' לבי

ולפי האמור העיקר כסידור האמלעי ספירן הרב מהר"ם הלוי בשו"ס דרכי נועם א"ס ס"י י"ט ודלא כהרב קר

הדורות דף קי"ד ע"ד שכתב כסידור ראשון דפליגי הכנעני וירושלמי כמקום שהרב הנז' מירץ עוד שני מירולי ע"ש

ואחרי כפי ראיתי תשובת רבינו הא"י בלון הכיאה מהר"י קולון ריש שרש ל"ד דממרוול דבריו כהיה דף ס"ט

ס"ז לא משמע הכי . ועמ"ס הרב החסיד הרמ"ך ביד מלכ"י (ח"ב)

מלאכי כ"י חק"כ וסרס משכנות יעקב דף פ"ז והר"ב מורכבה המושג למהר"א אלפנארי פ"ו אהלכות דעות ונמקומו הארכה ואכ"ל *

ירושלמי כתבתי בנדפס דף מ"ח ע"ב (ע"ן מהר"ר יהודה ענאס כח"א) דנראה מהראב"ד בהשגות פ"ב דבבבירים והרב המגיד פכ"ז דמכירה שה"ל ירושלמי דסדר קדשים וכ"כ הר"מ בהקדמת פ"י המשנה שנמצא ירושלמי על חמשה סדרים שלמים ובריש ס' תקוני הזהר דף ט' ע"א איתא ובגין דא אוקמה מארי דתלמודא ירושלמי הויות באמצע, והראב"ד בפירוש ס' יצירה (שאינו הראב"ד בעל השניות הרמב"ם) כתב שהוא דאח בתלמוד ירושלמי מסדר קדשים הויות באמצע :

נראה קצת מהתוספות במנחות דף ס"ד ע"ב ד"ה ועל אותה שעה שהיה להם ירושלמי דף מס' עדיות וע"י בירוש' פ' תפלת השחר וכן מש"ן דברי הרמב"ם הנזכר שכתב שה"ל ירושלמי בחמש סדרים שלמים : ירושלמי בתוספות קדושין כ"ו דאיתי כתוב בירושלמי בהלכתא רבתי הכתובה אחר מס' ע"א, ובלשון הזה ראיתי שכתב הסמ"ג ע"ן ע"ה ובירושלמי דהלכות רבתי ראה מו"י רבינו יהודה וכו'. ודברי הירושלמי שמביאים תוס' כ"י והסמ"ג הנז' שת' הלשונו' הם בירושלמי דקמ"ב פ"ב דמכ"ו, כנראה שהיה להם סדר אחר בירושלמי והרב מגדל עז פ"ג ופי"ד דאסורי ביאה מזכיר ירושלמי דמסכת גרים ואינו פה עמנו מלבד סדר קדשים ירושלמי שהיה לראשונים וחסר לנו : זעל הרוב כמה קושיות בהרמב"ם בקדשים יתורצו בירושלמי דקדשים חבד על דאברין : זמה גם דהרמב"ם חיבר הלכות מהבבלי כידוע כמו שחיבר הר"ף הלכות מהבבלי כידוע ובמ"ש בח"א וח"ב (ע"ן הרמב"ם כח"א) :

[סו] ירח יקר (ע"ן אור החמה) :

[פז] יריעות שלמה למהרש"ל על רש"י בחומש והרא"ם ונדפס אך לא זכית לראותו : ואחר זמן ראיתי ביד אחד חכם מאוהבני הי"י והוא על קווארט"ו ד"ה דפ"ס והם הגהות מהרש"ל על הרא"ם רש"י, והביאו לדפוס הרב יחאל בר משולם מווארניק והוסיף בו הרבה : ובכל דבור בסופו

כותב מהרש"ל או פותב נ"ל כלומר שאינו ממהרש"ל אלא מהרב יחאל הנזכר ונדפס בפראג שנת שס"ט :

[פח] יש נוחלין היא צוואת הגאון החסיד מהר"ר אברהם סג"ל הורוין ברברים שבקדושה ויש בה הגהות ותוס' מבנו הרב מהר"ר סג"ל :

[פט] ישא ברבכה (ע"ן זנח - חודה) :

[ע] ישיר משה (ע"ן חסדו ד"ה וסנה סרסוכו) :

[עא] ס' הישר (ע"ן רבינו יעקב בר מליר ד"ה ר"ס מנכר וכו', וע"ן חמחא רבתי) :

[עב] ס' הישר של מוסר שמיחסים דר"ת לעיל כתבנו (ע"ן רבינו יעקב בר מליר ד"ה ר"ס סיני וכו' כח"א) דס' הישר של

ר"ת הוא חידושים בש"ס ותשובות, וס' הישר הזה כתב הרב מנחם די לונזאנו שחיברו רבינו זרחיה מיוני : ועתה ראיתי להרב סדר הדורות שכתב שהוא לר"ת מאורליאנס אחד מרבותינו בעלי התוספות : ואם קבלה נקבל :

[עג] ס' הישר הנדפס מספורים ובפרט מלחמת - השבטים עם

הכנענים דברים מבהלים וכתוב שם דבחרבן נמצא זקן אחד והוא נחבא בתוך הקיר ועמו כמה ספרים יקרים וס' זה בתוכם : ורבים אינם מאמינים בס' הנז' אבל הילקוט מביא ממנו ובעל הילקוט היה בתחלת האלף הששי : גם רבינו בח"י בספרו פר' וישלח הזכירו בפשיטות : אך הרמב"ן בפירושו נראה כמסתפק שכתב ואם נאמין בספר בס' מלחמות בני יעקב ע"ש :

[עד] ישרש יעקב חיבר הרב הגדול מהר"א בעל עין החיים וכו' על אגדות הש"ס שלקט בעין יעקב והוא דובב שפתי ישנים שמביא דברי הרבנים מה שפירשו במאמר הן בספריהם הן מה ששמע מרבנן קדישי ועליהם מוסיף והולך ברחב דעתו ורוח מבינתו :

[עז] יתר הבז להרב נהוראי ג' ארמון והיה מופגז בחכמה חקנה א' מרבני תונס וכתב שיטות וחידושים הרבה : ושללו כל מחמדיו ובכלל כתיבותיו, ואח"כ הוסיף שנית ידו לכתוב חידושים וקרא הם יתר הבז ונדפס פה לוורנו : ס'

לסמוך כי הוא זה האמת שכחב מעהם יד הקדש
מהחיו ויעק"ק חש' ונח"ל כהנו קיבש שנינו אל
ל לרוב חשק' חיומיהם חיומיהם דלוריהם וינינים
הכחיות יוש' שבו ומעמיס' וחלח' כוכים ביניהם
ופיולארגס מקיבת המעתיס' שלא ידעו ולא יבינו ועיין
לכ' מורק' להחמה ור' הטוב יכר' דער' באופן שמי שזכה
שכר הכחות שקידר מהרש' יושל' ז"ל ונחלל בעת"ק
יושלת חיו ונחל' מלרים ועשה דברס לרוב אשני שיכול
לכוון על דבר אמת' ואני הלערי ריחיי שער הכחות
ושאר שערים מכחיבת מהחיו ז"ל ושער הכוונות ויתר
שערס מכחיבת בנו מר' שמואל' ושער הכונית וכל
השערס מכחיבת בן מהרש' תוא מהחיו משה יושלל
מרכיב מלרים שקיל וערי עם הרב גמ' ורורים'

(ע) כוונות התפלה, (ע' מ' חיים הכהן בח"ח) :

(י) כונן מדרש כונן יש בדפוס ומתחיל ה' בחכמה יסד ארץ כונן וכו':

(יא) כּוּם יִשׁוּעוֹת מֵהַגֹּאֲזֵן מ' שְׁמוּאֵל שְׁמִיין
כ"ץ אב"ד ור"מ בְּקִלְוִיז

ק"ק פפד"מ ורב על מדינת דארמשטט והוא חבור על הש"ס סדר נזיקין • ובסה"ד הביאו משו"ת יד אליהו סי' ל"ח דף מ"ב סוף ע"ב וכתב שהוא מדינים ואינו בן רק הוא על הש"ס ונרפס בפפד"מ • ואח"כ כתב בסה"ד כוס ישועות מובא בש"ס חדשים בב"ב דף קנ"ז ודף קס"א וכונתו על הגהות ונסחאות שבדפוס פפד"מ • קודם מ"ס' בתרא והוא סבר דהוא ספר אחר, אך כוס הישועות שמביא בשו"ת יד אליהו וכוס הישועות שרומם בהגהות ונסחאות בתרא הכל אחד ואינם חלוקים :

(יג) בותים, מס' - (ע' מ' יהודה ענאם כח"ל) :

(יג) **בַּח ה'** (עֵינַן חֲלִים) :

[יד] כלבו ס' זה לא נודע מחברו כבר
כתבנו בעניותנו רעיל (עיין רכינו

אחרון הכהן מלוי (ח) - דעל הרוב ס' הכלבו

מעתיק מס' ארחות חיים וכתבו שמחבר כלבו
היה בזמן רבינו יעקב בעל הטורים : ובשו"ת

פני אהרן לכמהר"ר אהרן אמאדיליוו הנדפס
מחדש בא"ח כתב משלשלת הקבלה שהוא

הריב"ש ושמת הרבה ע"ז כי מעתה נתגלה
מי הוא מחבר הכלבו. וגם כתב דם' הנייר

הוא ס' הכלבו ושם נסתפק אם רבינו אשר
שמביא הכלבו הוא הרא"ש או אבי הטור ע"ש.

ושלשה המה נפלא: כבר כתבנו דאין לסמוך
על שלשלת הקבלה כלל. ומי יוכל לחשוב
הרעיון "אין מחבר" בכללנו דהו לא להזויר

דהריב"ש מחבר הכלבו הם כי לא להחזיר .
ומ"ש

(ה) ס' הכבוד חיברו רבינו יהודה החסיד
וכ"כ רבינו הרוקח ז"ל סי'

שי"ו ס' הכבוד שיסד האיש הגדול רבינו
יהודה החסיד ע"ש • ועמ"ש בשה"ג ח"א
מערכת ח"ת אות ז' (עיין ס' חקיים):

(ג) כבוד הבית ממד"ר שמעון מפינזשוב
על אגדת עין יעקב ח"א :

(ג) כבוד חכמים מהרב הנזכר על אנדות
ירושלמי :

(ד) כבוד חכמים מהרב המוכיח מהר"ר לייב (פוחאוויצער), עיין לעיל

במערכת דל"ת (עיין דברי חכמים) :

(ס) כד הקמח חיברו רבינו בחיי תלמיד
הרשב"א והוא המפרש על

התורה · ודלא כמ"ש קורא הדורות דף י"ד
שחזר מבינו בחיי בעל חובת הלבבות
וליתא · וכ"כ ס' יוחסין ובקורא הדורות עצמו
דף כ"ד ע"ב :

(י) כהונת עולם להרב המובהק מ' משה
הבהן מרבני קישטנדינה

חתנו של הרב מהר"ש פרימו והוא שו"ת
וחיבור על הל' רבית ונדרים מהמור וב"י
הפלא ופלא שקלא וטריא על כל האחרונים
ולענין דינא :

(ז) ס' הבוזרי (ע' רבינו יהודה הלוי כה"א) :

(ס) כוונת מרבנו האר"י זצ"ל ראיתי אנג' והטאי כמה מיני סדרי כונות :

(א) ישן, ב) סדרי מהר"ם זכות עם הגהותיו,
(ג) סדר הרב נתן שפירא בעל מצת שמורים

ונקרא מאורות נתן והוסיף בו מהגהותיו
 (תוספת מרובה, ד) סדר מרבני מערב הפנימי

עם הגהות מהר"א אזולאי מעיר מרוויקוס
ותלמידיו הרבנים ומהר"י מאראג"י, (ה) סדר

מהר"ם סאפירש ונקרא פרי עץ החיים ושם ענו
כי נדפס כמה פעמים בווארשויא, ו) סדר

שדא-ייתי שבא מארם צובא והנהו יי' השביעי
שער חכונות למהר"ש וישראל שהעתיקו מכתב
מר ארנו מרדכי י"ל וישימו ויראו בו אמן וימן :

זכר כתבו כמה פעמים שיש חילופים באופן הכוונות
במפרים האמורים למ"ש בשני הכוונות למחבר"ש

עאל ואין ספק שעל שער הכבוד של עהר"ם ויעאל יש

- זמ"ש דס' הנייר הוא ס' הכלבו אינו אמת .
 כי אני הדל ראיתי ס' הנייר על קלף כ"י ישן
 נוסח ואינוס' הכלבו כמ"ש בשח"ג (ע"י ס'
 יי"י) . ורבינו אשר שמוכר הכלבו אינו אבי
 הטור כמ"ש במ"א וכל זה פשוט :
- כלבו רגיל הרבה פעמים לכתוב דברי סמ"ק
 והגהותיו בסתם . מרן ב"י א"ה ס' ט' :
- (טו) כל דאי מאמו כל דאי בדיני אסמכתא
 ואבזרייהו חיבו הרב מהר"ר אליה
 הלוי והיה בזמן הרא"ם ומהר"ם קאפסלי והוא
 יצא לישע מהר"ם קאפסלי נגד מהר"ר קילון
 והיה תלמיד הרא"ם ומהר"ם קאפסלי כמ"ש
 בח"ב מערכת אל"ף אות מ"א (עיין מ' אליה
 הלוי כח"ה) . והוא נלחם על בנימין זאב כמ"ש
 שם בח"ב מערכת ב"ת אות י"ב (עיין בנימין
 זאב) : והוא היה אביר הרועים כנראה
 מתשובותיו הנותרות שנדפסו ויהיו נקראים
 ספר זקן אהרן . ומאמר כל דאי נדפס בספר
 חמה ישרים בסוף חלק תמים דעים . וראיתי
 בכתבי מורנו הרב המופלא מהר"י הכהן ז"ל
 שהוא מחשיב ומשבח מאמר כל דאי הנז' :
- (סז) כלי גולה חיבר הרב משה רבקה פירוש
 המשניות :
- (יז) כלי גולה (ע"י מ' שמואל לאבידור כח"ה) :
- (יח) כלי הדיינים באור לש"ע ח"ט וקיצור
 דיני האחרונים מהרב לחם הפנים
 על י"ד מהר"ר משה קויפמאן חתנו של
 הרב מנחם אברהם :
- (יט) כלי חמדה להרב מהר"ש לאבידור ראש
 על אר"ץ דרושי' חמדים על התורה :
- (כ) כלי יקר להרב הנז' על נביאים ראשונים
 מאסף כל פירושי הראשונים
 ומוסיף כהנה וכהנה בטוב טעם ודעת :
- (כא) כלי יקר דהגאון מהר"ר שלמה אפרים
 אב"ד דק"ק פראג על התורה
 ס' נחמד ותשוב לאמיתה של תורה :
- (כב) כלי פז על ישעיה מהרב מהרש"ל הנז'
 ויש בו חידושים מכובדים ונכבדו ז"ל :
- (כג) כלי רועים על הילקוט הביאו סדר
 הדורות :
- (כד) כלי תגמרא שחיבר מרן עשאו אחד
- הבית יוסף : בית דוד י"ד ס' קל"ג
 והרב החסיד בס' יד מלאכי חלק עליו ריש
 דף קצ"ב . ודעתי הקצרה נוסח לדברי הרב
 בית דוד וכן מוכח קצת ממ"ש בכללי הגמרא
 דף צ"ז דקא עצר כח והקפידו חללים וכו'
 ע"ש . ואח"כ ראיתי להרב דוד קורניאלדי
 בכ"י שחלק על הרב יד מלאכי כמו שהבאתי
 דבריו אני הדל בקונט' עין זוהר :
- (כה) כללי הדקדוק . (עיין מ' יסודות כח"ה
 כח"ה) :
- (כו) כללי ההוראה חיבר הרב משה רבקה
 בעל באר הגולה :
- (כז) כללי ההוראה חיבר הרב ת"ט להורות
 דרך והנהגות אסור והתר ופסקי
 הדינים כשיש מחלוקת בפוסקים והוא כ"י
 בפראג ונקרא דרכי ההוראה וכמ"ש בשם
 הגדולים , (עיין דרכי סודא) :
- ומעין דוגמא עשה הרמ"ז ז"ל בעיר מגטובה
 בהסכמת כל הישיבה וטובי העיר איזה
 דרך ילכו כשיהי' ספק במציאות חדש ונקרא
 הקונט' שורא דדייני והוא בדפוס :
- (כח) כללי חכמת הקבלה . (עיין סדר הנוחות) :
- (כט) כללי מדרש רבה . (עיין ארזי הלכנון .
 רכס או רכוס) :
- (ל) כללי הרא"ש שנדפסו בויניציא שנת
 שס"ז יש בהם תוספת . ואלו שלחם
 מרן מהר"ר קארו בכ"י דורון למדרש"י :
- (לא) כללי שמואל (עיין מ' שמואל י' סיד כח"ה) .
 (ע' כללי הש"ס) :
- (לב) כללי הש"ס ראשונים ואחרונים עשו
 כמה ספרים לחזרות לתלמידי
 דרכי התלמוד מלבד כמה מחברים אשר בתוך
 חבוריהם דברו בכללים . והא לך רוב החבורי'
 שנחברו בזה : א) דרכי התלמוד לרבינו
 סעדי' גאון . ב) סבא התלמוד לרבינו שמואל
 הנגיד . ג) סדר עולם להרמב"ם . ד) ספר
 כריתות . ה) דרכי הגמרא למחור"י קנפנטון . ו)
 הליכות עולם . ז) הר"ם דאנון תלמיד מהר"י
 אבוב . ח) כללי הגמרא למרן . ט) כללי
 שמואל לסהר"ש סידיליו . י) כללי הרב
 בצלאל כ"י . יא) שארית יוסף . יב) יבין
 שמועה . יג) הליכות אלי . יד) גופי הלכות .
 כנה"ג

(סו) כנה"ג. (פז) שיירי כנה"ג. (יז) תחילת חכמה. (יח) יד מלאכי. (יט) באר יעקב בסופו. קונטרס הרב חוות יאיר בתשובותיו סימן צ"ד ונדפס בספר כריתות ותחילת חכמה אמשטרדם בשם אסיפת הכללים:

וה"ב אשר דבר הרב נהרשי חאגיז בתחילת חכמה שהם קראום כללים ואיכא בינייהו שהוא פרע שבמעט לא נמלא לו חכר. והסתמך על זה הרב מהר"ד קורניאלדי על החכמים שהיו עם הרב מהר"י חאגיז ודבריו בכ"י.

(לג) כללי הש"ס ראיתי בס' ישן נושן כ"י העתק שני פרקים שחסרו מפרקים שהקדים הרמב"ם לפירוש המשנה והם באור מלות הקשות בש"ס וכללים בש"ס:

(לד) כללי הש"ס הרב יד מלאכי הפליא בענין זה והרבה תמיהות על מרן והרב כנה"ג דנשמט מהם כמה בקאות בכמה ענינים והם הנחמד הגו' מלא על כל גדותיו מזה. ואני ההדוים הלצתי בעד טרן והרב כנה"ג כי הם ז"ל לא כיונו מלאכתם לכך שהיו עסוקים במרבית חבוריהם הרבים והעצומים. וכפעם בפעם אנכי למודם שראו איזה כלל היו רושמים אותו. ומלאו הרשימות בעתים רחוקות נעשה קונטרס וכמ"ש בעניותי בקונטרס עין זוהר דף נ' ע"ב ע"ש:

(לה) כללי הש"ס חיבר הרב סדר הדורות כמ"ש בתחילת הס':

(לו) כללי הש"ס בסוף ס' מאיר נתיב הנדפס מחדש באלשונא:

(לז) כללי התלמוד להרמב"ם (ע' רמב"ם כח"א). (וע' סדר עולם):

(לח) כללי בקבלה מגורי האר"י ז"ל נדפסו בסוף ספר התקנים דפוס קושט'. ועוד ראיתי כללים בכ"י:

(לט) ס' הכנויים (הוא ס' ערכי הכנויים) (עין סדר הדורות):

(מ) כנסת הגדולה כתב סה"ד שחיבר דעות המחולקות עם הרמב"ם וכו'. ודעות המחולקות עם הסמ"ג והרשב"א ואינו כן שהגהות הרמב"ם הוא מורה מקום וקצת שקלא ושריא וכן בסמ"ג והרשב"א וחיברו מאור הגולה מהר"ח בנבנשת ועין בנדפס מערכת ח"ת. (עין מה"ח'ס' בנבנשת כח"א):

(מא) כנסת יחזקאל שו"ת להגאון זקן ויושב בישיבה מה' יחזקאל אב"ד ור"ם דק"ק אה"ב נמש"ל מערכת י"י. (עין מ' יחזקאל קהאלנבורגן כח"א):

(מב) כנה רננים חיבור כונות התפלות מהאר"י זצ"ל חיברו מז"ה והוא בכ"י:

(מג) כנה רננים. (עין מהר"ר כמאל טראבונז כח"א):

(מד) כנפי יונה נדפס בווארשא מחדש ויש בו ד' חלקים. וכתוב שם שהרמ"ע חיברו וכן כתבו משם הרב של"ה ואני בענין בקונט' חיים שאל ח"א סי' ע"א אות ד' כתבתי לדדעתי הקצרה אינו מתורת הרמ"ע. כי הלשון מחכים עלוהי דאינו מהרמ"ע. כי לשון הרמ"ע צח ונקי וניכר לשונו בספר אלפסי זוטא ובתשובותיו ובסאמרות. ועוד שבס' לקושים כ"י ראיתי כמה ענינים משם מהר"י סרוק ושמ' בכנפי יונה כתבם בסתם וכו' ע"ש:

ועתה בא לידי מאמר המלואים מהרמ"ע ז"ל כ"י ורואיני שבס' בסופו ז"ל: אני הנה הנדלתי והוספתי עשוי בדרוש הזה בקלור מופלג וכספה בדרוש על מה שכבר נכתב על ידי בקונטרסי הספולות אמה ששמעתי וקבלתי זה וזה כמלקק מן הים מידו אל פיו. ולא בלתי עשוי לידי מזה זו רק לש"ס להודיע ולחודע כי כבר נספרם סמוע המושג מאלו דין חכר' המצורכי' שהם הרהיבוי' זיינוני לחלוק להם מן החכמה מינס ומעקלסת חס מעט ואם הרבה בכל עם ונכלל שעה לא כתבתי שם רוח' וכן 'חשבוני' מונע בר הוכרחתו כפי גודל סקוקתם לקדר לפניהם אפילו שברי לוחות אשר לי בד' חלקים קראתי מאלו בשמותם ככפי יונה לנכח המלאכ' בעיניהם כי קריאת השם מורה חשיבות' והיתה הכונה בזה כי כל דבר המספרם בשורה יום יום המעט אס רב יוסיף עז ותעלמות ליונה חשיבה לעוף השמי' להשתבח בהפלה. ואני התורתי שם מרגליות מקלמן בריאות וטובות ומתן עקומות ועקשו' הנה ושכרתי ושברי שברי כי כלן מרגליות המה. ויש בדיקרי מאלו זמן לאי שרצה יבחין לקדרם על כיון חס על דגלו כי כל פרוי הכסף והזהב ביד לורף אומן הנה בהקבלן קופת להשמות כלי חמדה לכבוד ולתפארת כהפוך כסף בתוך כור אולי יחנן ה' והלורף הרב עוד וקיים ז"ל הגדלים היום וכו' כי כל חלקי הכנפי יונה שזכרתי על ארבעת רבעיהם נעדיה השלמות המה כי באו שם הדברים בלתי מפורדים ולא מסוקנים. רק לקוטי בטר לקוטי כנוקף זית בכל יום מעין ברכומו מהם מפרמאום מהם נמושות גם מנוילים מקורעים ומעושטש' אשר העתקתי מן הכל בידי כי היכי דלא לירכב אפילו מדי דזוטר ולא הושלם עכ"ל. איכו השתא היכר דמה שכתבתי דהלשון אינו מתוקן וצמוד האמת אפי' אמנם סרתי' ז"ל הוא המחקר כתיב הרב של"ה

שליה והוא לימדנו הללוך שעה נכבד כך כאשר עיניך הרוחות גס היבר דהס ד' חלקים כאשר נדפס ונכבד יונה פ"י ראיית עוד חלק ה' וראיתי ב' מגלה עמוקות שכתב כפי יונה מהארץ ז"ל חזון ר"ג ושאר דוכתי ויש לרחות דבוחו ובורי הארץ ז"ל ואבד שיעמיד כתב כן והחלק ה' שהיה נכבד יונה כ"י לרדך להשיג אס היה כולו בדרך ה' או חס"כ היקפו התמצע ויכולא וס' ילולו ופנימיות כ"י

(מה) כסא אליהו דמה' אליהו ישראל כ"י :

(מו) כסא דוד' (עין ארבעה חרשים) :

(מז) כסא דהרסנא' (ע' נכמים ראש) :

(מח) כסא הכבוד פ' על מס' קטנות במ"ש

במ"א, (עין מ' יהודה עבאם בח"א) :

(מט) כסא בזווקק מהרב המוסמך מ' יאשיהו

פינטו דרושים על התורה וכסף

תועמית לו על התורה :

(נ) כסף משנה שחיבר מרן חיברו אחר

בית יוסף ולכן השיטת איזה דבר

בבית יוסף שחזר בו. כן כתב מהר"ק ש

בתשובה כ"י סי' מ"ט :

ואנכי איש לעיר אומר כי עמודי כמה עינים וראין

דברי ביה יוסף אחרונים ויותר מתוקים : וכל

קבל דנא איכא איפכא דדברי כסף משנה יוסר מתוקים :

לכן נראה לרדך שדר למשנה דזמנין דכתב איזה סכומ

בכ"מ ושבו כתב בית יוסף וזמנין איפכא וזמנין סקן

במהדורא כהנא כ"י באופן שאין בידינו יסוד מוסד

הי קדים :

כסף משנה : כבר נודע דיש מי שכתב דהכ"י קדם

לכסף משנה ויש מי שכתב איפכא ולכן נסס

הגדולים ח"א (לעיל) אחרתי איז בענין דאין סדר

למשנה ואין בידינו יסוד מוסד הי קדים : וראיתי כתוב

בגליון ז"ל ויש יסוד מוסד מה שהכריח הרמ"ך ומ"ס

בכ"מ פ"י מהל' שמיטה ומ"ס בכ"י ה"מ ע"ש דף קפ"ז

ע"כ בלוח ז' עכ"ל ואיז בענין אימר דאין ראייה כלל מרן

ומ"ס בכ"מ פ"י דשמיטה דהשמיטה היא שנת בכ"ז והכ"ז

השלימו שנת שמי' דעלה קמין הרמ"ך בפי' ז' מלאכי :

דכיון דקשר כסף משנה לא נדפס והיה נכתבה לללו כתב

אותו הלשון חס"כ : כי בקוף ימיו ממש נדפס הכ"מ

ועוד שס' מדפיס חס"ד ר"ב בליק לבי קברי וא"כמה

ראיה והכרעה יש עמ"ס בכל' שמיטה : ועינינו הרוחות

שכל מחבר כל עוד שלא נדפס הס' כותב ומוסיף ומיה

אחר כמה שנים וכל זה פשוט ומצדד : וא"כ גס שנדפס

הכ"י והכ"מ כמה שנים : כל עוד שלא נדפס הכ"מ היה

מוסיף הגהות ולשינוי : וכן בדרך הכותב שלא נדפס בימיו

חזיר היה מוסיף וזה נודע שהוא מנהג כל המחברים :

זכן בכ"מ ה' גרושין מצא חס' מהריב"ל ולא הוזכרה

בכ"י ובדף הכות :

ובי חאמר בלכנך דלשון שכתבתי נסס הגדולים (לעיל)

ואין בידינו יסוד מוסד הי קדים אינו מכוון דהיי

מוכנה מכל פלסונוס שיש בכ"י דמוכיר בלור הרי' ומכל

לשונות שיש בכ"מ שמוכיר סי' ביה יוסף דהיי מהעסק

בשניהם יהי וזה יסוד מוסד : דע שכוהני דבענין אחד

שאלו רואים חילוק בין כ"מ לכ"י ויש נדרים לכתב ולכתב

אין לנו יסוד בענין ההוא הי קדים : ועמ"ס בעניניה

לעיל בקונטרס זה מערכת ביה' (עין דרך הכות) ומסס

בארה ואין ללנו לבחריד :

כסף משנה : לפעמים הוספ' ל' הרמב"ם איזה תיבות

ובי' ואיזו כותב כלום וראיתי לפעמים דהאחרונים

כותבים שנעלם ממרן ז"ל מקור הוין ודבר דרוש ופשוט

שסס השמעות השעתיקים וכיוכל : ומרן כבר היה מורה

מקום ויהיז איזה חידוש והוספת :

כסף משנה חיבר מרן על הרמב"ם ובקוף ימיו שלחו

לוינליא להדפיסו וכעת להרמ"ע מלאו ששיחל

בזה : ואחר היל להדפיסו הרמ"ע וערס שנעלם להדפיס

חס"ד עלה לישיבה של העלם מרן והיה מניחהו : ויש

חסרון הסיכר כמה מקומות בכסף משנה שהוספ' סתלם

הוין וכותב וכו' ונשמע שאיזה הלכות :

ודע שבלור מהר"י קורקוס היה לפני מרן כ"י ומס"ס

לפעמים מקלר מחד ומזכירו כמה פעמים להררי

קורקוס בפירוש בכ"מ וכותב דבריו בקרן כאשר נסבאר

למי שיש לו בלור מהר"י קורקוס : ומורנו הרב חזון

נחום מצטיק הפכה מבלור מהר"י קורקוס :

(כא) כסף נבחר מרב אשכנזי דרושים על

התורה נדפס באמשטרדם שנת

תע"ב חיברו הרב הישיש מה' אבי עזרי' ועליג

מרגליות : ויש לו הסכמת מהג"מ צבי : ועתה

נדפס מחדש פה ליוורניש ישיש לו תובעין

מחמת השיבתי :

(כב) כסף נבחר דרושים נחמדים על התורה

מהרב המוסמך מ' יאשיהו פינטו

תלמיד הרב המוסמך מהר"י אבואלעפיא :

(כג) כסף נמאם פ' איכה מהרב הנז'

ולא נדפס :

(כד) כסף צרוף מהרב הנז' פ' יפה עי

משלי נדפס באמ"ד :

(כה) כף ונקי מהחכם השלם החסיד מלומד

בגסס מר קשישא מ' בליפה

מלכה מק"ק אגאדיר והוא פ' על התפלה

וישרים וענינים אחרים ה' חלקים כנגד ה'

אצבעות הכ"ף עליו :

(כו) כפות תמרים שיטה על פ' לולב הגזול

ופ' לרב וערבה לרוב הגדוד

מהר"ם נ' חביב בס' שמות בארץ :

(כז) כפתור ופרח כ' הרדב"ז בראשון סי'

ל' שהי' תלמיד הרמב"ם והשיגו

בס' קורא הדורות דף כ"ג שבספר הנז' מזכיר

הרשב"א ומזכיר הגרש משנת ס"ו וכן כתב

עליו

עליו בסדר הדורות דשנה דהיה בשנת ה' אלפים ס"ו ויהא דכותה הרב"ז אינו שהוא תלמידו ממש רק ההולך בעקבות הרמב"ם : (כח) כפתור ופרח על האגדות נדפס שנת שמ"א :

(כט) ס' בריתות חיברו הגאון רבינו שמשון מקינון בן רבינו יצחק ועיין לקמן במערכת השי"ן. (עיין רבינו שמשון מקינון בח"ה) :

(ס) כרם שלמה על סדר ד' טורים מובא בפרט שושן עב"ל סדר הדורות . וכבר נדפס והוא שו"ת על י"ד א"ה ח"מ מהרב מהר"ש אמאדיליו :

(סא) כרם שלמה ספר דרושים לאהר מחכמי אשכנז ראיתיו זה שנים רבות :

(סב) כרסיא דאליהו כ"י להרב הישי מהר"א הלוי זלה"ה רב דק"ק אלישאנדיא בפ"מנשי וחבר כמה חבורים והם ככ"י :

(סג) כרתי ופלתי על י"ד עד ס' קי"א מהרב זנתן והרפ"ס בחייו :

(סד) כרתי ופלתי ח"ב קובץ קמן על הל' נדה :

(סה) כתבים שאומר הרב מגן אברהם כמה פעמים . הם כתבי האר"י זצ"ל :

(סו) ס' כתובה (עיין פ"ה הלכות גיטין וכו') :

(סז) כתות החכמים (עיין חכמים רבתי) :

(סח) כתם פז (עיין נ"י שמעון נ' לביא בח"ה) :

(סט) כתונת פסים חיבר הרב מהר"ר יוסף ב"ן בנו של הרב דרישה ופרישה הגהות על דברי מר אביו בדרישה ופרישה י"ד וא"ה שהדמיס הוא ז"ל והם בתוך דרישה ופרישה באותיות קטנות ובסוף כל דבור כתוב כ"ף פירוש כתונת פסים :

(ע) כתונת פסים פ"י ההגדה מהרב מהר"ר

יוסף עם מטה אהרן מהרב מהר"ר אהרן תאומים דפוס אמ"ד ופ"י הרב של"ה והם ג' פירושים להגדה ונקרא חזקא דרבנן : (עא) כתנות אור חבור נחמד על התורה מהגאון בעל פנים מאיר ונדפס עם אור חדש להרב החריף בן בתר מה' אלעזר שקלא וטריא בש"ס ובהר"ם מענין כל פרישה ופרישה :

(עב) כתנות אור (עיין מ' יונס תלומים מפרסא בח"ה) :

(עג) כתנות יוסף הידושים על התורה להרב מה' יוסף בעל חק יוסף ושרש יוסף ונדפס עם תולדות אברהם להגאון מר חמיו מהרא"ב .

(עד) כתר מלכות חיבר הרב"ז על דרך האמת ונדפס בס' קמן שמו אור קדמון :

(עה) כתר שם טוב להרב מגדל עז ראיתיו בעיר בורדואוס כ"י

והוא פ"י לסודות הרמב"ן שכתב בפ"י התורה . ושם כתב דקבל סודות מהרשב"א דאמרם אליו בלחישת . ובעיר פאריז"ן בביליאזטיקא של מלך צרפת ראיתי ס' הנז' שלם ושם כותב היחס שלו . ומשם הבנתי דראש משפחתו ה' איש ששמו גאון בעל השם ואינו תואר :

(עו) כתר שם טוב דרושים לאביו של הרב משפט צדק בדפוס :

(עז) כתר תורה מובא בפרט שושן וכתר תורה למהר"ד ויטאל . כ"כ

בס' סדר הדורות דף קס"ט ע"ג . ואין כאן שנים כי כתר תורה שהביא בפרט שושן הוא של מהר"ד ויטאל . אך יש כתר תורה לאחרון מהר"ש די אבילה בפטור ת"ה ממסים והגה' על מס' נזיר :

(עח) כתר תורה למהר"ש די אבילה . (עיין לפני זס) :

ל

(זב) לב אבות מהרב מהר"ש הלוי הזקן חמיו של הרב מהר"א שושן הרב

הטחבר תורת אמת . והוא פ"א אבות :

(זג) לב אהרן מהרב הגדול מהר"ר אהרן נ' חיים

(זב) לא הביט און ביעקב קונטרס מהרב שבות יעקב על השגות עטרת צבי וארח מישור וחק יוסף עליו . ונדפס בסוף שו"ת שבות יעקב ח"ג :

חיים על יהושע שופטים באור המקרא ומאמרי רז"ל :

(ד) לב אריה מהרב מה' אריה לייב אב"ד ור"מ דק"ק בוסק במדינת פולין דרושים ימים ונדפס בעיר ווילמושדארף שנת תל"ד :

(ה) לב שלם להרב מהר"ש שלם אב"ד דקק"ס באמשטרדם חידושי' ומורה מקום על הרמב"ם ח"א וח"ב :

(ו) לב שלם ח"ב כ"י להרב הנז' הגהות ומור' מקום על הרמב"ם ח"ג וח"ד :

(ז) לב שלמה (עיין מרכס המסע) :

(ח) לב שלמה מהרב אברהם אליגרי מליין על הרמב"ם בספר המצות להצילו מהשגות הרמב"ן נדפס בקושטנדינא שנת ב"ת . ועיין בנדפס במערכת האל"ף (עיין מה' אברהם אליגרי בח"א) :

(ט) לב שלמה תשובות הרב מהר"ר אברהם אליגרי הנזכר שמעתי שנדפס מחדש בשלונקי :

(י) לב שיערים (עיין שיערים בלוח חובר מהר"י וכו') :

(יא) ללב שלם להרב מהר"ש שלם הנזכר שו"ת ולשינוי הרמב"ם בפלפול ארוך כ"י :

(יב) לבוש חיברו הגאון זקן ויושב בישיבה מה' מרדכי יפה תלמיד מור"ם בעל המפה . והרב הנזכר בבחרותו ה' בויניציא שנת שכ"א מחמת גרוש שהי' בפיה"ם ונפשו אותה לרמוד חכמות למודיות וטבעיות והיה אצל הרב אבוהב קדמון :

ומעם אחת על שלא ענה חזק נדחו הרב אבוהב להרב מהר"ם יפה וחזיק פייסו וסיפר לו איך נהרב חסיד ה' על שלא ענה חזק לנכנס כומר ה' למלך שהיה החסיד מספול ונחה בחצר המלך שהי' שפע עוזרים ולכן הספול בזוית אחת . ולכן נדחו שיכתוב לו מה שלא ענה חזק כי הוא עין חמור כח"ס בזהר הקדוש וגם אחר שראינו שאפילו במלך כ"ו נסחייב מיתה . וזה סוף קלור המעש' הכתוב בס' מוסר קטן שנקרא דרך משה :

ומהר"ם יפה עשה והצליח וחיבר עשרה לבושים . ה' על ד' טורים ולבוש האורה על רש"י ומפרשיו . לבוש שמחה וששון דרשות . לבוש אור יקרות על המורה וקדוש החדש . לבוש אדר היקר על התכונה .

לבוש אבן יקרה בחכמת הקבלה פי' לספר מהר"ם ריקאנטי ובהקדמתו שם ביאר הכל בפרטות וכל העשרה לבושי' נדפסו :

והנה לבוש א"ח חלקן לשנים לבוש התכלת ולבוש החור ועליהם חיבר הרב מהר"א שפירא ס' אליה זוטא . וגם ס' אליה רבה חיברו על הלבוש וא' מתלמידיו סיורו על הש"ע . ולבוש י"ד קראו עטרת זהב ומזכירים אותו הט"ז והש"ך בשם עט"ז . וחיבר על מקצתו הרב חנור שזאל מתחילת ס' כ"ט עד ס' קי"א . ולבוש א"ה נקרא לבוש הבוץ . ולבוש ח"מ נקרא עיר שושן והרב סמ"ע תדיר מזכירו ומשיג עליו והרב מהר"ר יוסף דיין באמשטרדם כתב בסוף הרי"ף דפוס אמשטרדם שהוא חיבר ספר לישיב השגות הסמ"ע על הלבוש . ובכמה מקומות קורין ס' הלבוש ולא ש"ע לגורסא לפי שבס' הלבוש הדין יותר באורך ומילתא בטעמא :

והרב תוספת י"ט חיבר ס' מלבושי י"ט השגות על הרב הלבוש כמ"ש בהקדמת מעדני מקד . והרב אליה רבה א"ח הגיע לידו ס' מלבושי יום טוב ומזכירו תדיר . וכמדומה לי שנתברר לי מדברי האחרונים כי מלבושי י"ט חיבר הרב ז"ל על כל ד' טורי' של הלבוש . ועיין בהקדמת מעדני מלך :

לבוש , הרב עיר וקדיש מהר"ם די לונזאנו ז"ל הגיה הגהות על הרב הלבוש וראיתם כ"י . והרב הנשיא בטעת שמורים קרא להגהות אלו עדי זהב על שם הכתוב המעלה עדי זהב על לבושכן :

ושמעתי מפוס רבני קדישי שקבלו מרבותיהם שהרב הלבוש ז"ל בנ"ע העניש לרב גדול על שספרים כנגדו כלומדו דבריו בלבוש :

(יג) לבוש מלכות להרב שדה יהושע ע"ד כתב מלכות כמ"ש בנדפס מערכת יו"ד אות פ"ו . (עיין מה' יוסע בנכנס בח"א) :

(יד) לבנת ספיר פי' הזהר . וכמדומה שראיתי כתוב דרבינו האר"י ז"ל מקיים דבריו :

(טו) לוח אר"ש חיבר הרב מהר"ר יעקב על דקדוק בסדר תפלות ואביוויהו . וח"ב בסוף עץ אבות :

(טז) לוית חן מהרשב"ץ ז"ל הגהות על פי' רלב"ג

העלם דבר שכבר כתב הוא ז'ר דכמה הלכות
כתב קודם שידע שיש כסף משנה בעולם :

(ג) לחם נקודים (עין עץ אבות) :

(ג) לחם סתרים מהרב מהר"ש אלגאזי
חידושים על מס' ע"א נדפס

בויניציא ועתה נדפס מחדש בשארסבורג :

(ג) לחם סתרים פ' מהר"י טאטאצק ז"ל

פ"י דניאל וחמש מגילות :

(ג) לחם הפנים פ' קצת ש"ע י"ד להרב
משה יקתאל קופסאן כ"ץ

חתנו של הגאון בעל מנן אברהם ונדפס

מהדורא בתיא מלחם הפנים י"ד בס' קטן עם

קצת פ' תוספתא מהרב מנן אברהם דפוס

אששטרס :

(ג) לחם הפנים על ש"ע חובר הרב מהר"ר

יצחק לוי ואלי על ש"ע

אח"כ כמ"ל מערכת י"ד (עין מ' ילחק לוי

ואלי כח"ה) :

(ג) לחם הפנים פ' ההגדה וקצת דרושים

מהרב הגדול מהר"ר יוסף דור :

(ג) לחם רב שו"ת מהרב מהר"א די בושון

בעל לחם משנה על הרמב"ם :

(ג) לחם רב מהגאון מהר"ר שמואל בן

מהר"ר יוסף איש לובלין

חידושי דיני א"ח שהושמטו בש"ע ונדפס

בפראג שנת שס"ט בהסכמות הגאונים מהר"ר

ליווא וחתנו מהר"י הכהן :

(ג) לחם שלמה חיברו הרב הגדול מהר"ר

שלמה לאניידו ז"ר ראש

על אר"ץ והוא על לשונות המחברים

והסוסקים האחרונים ונדפס בסוף שו"ת בית

דינו של שלמה להרב ז"ל :

(ג) לחם שלמה מהרב מהר"ש הלוי הזקן

דרושים דפוס ויניציא :

(מ) לחם שמים חלק ראשון וחלק שני על

המשניות ומשנה לחם על

ח"א למהר"ר יעב"ץ ככתוב בח"א (ל"ל כח"ב)

מערכת י"ד , (עין מ' יעקב כהנ"מ לבי כח"ה) :

(מ) לחמי תורה שו"ת להרב מהר"ר ישעיהו

באסן חתנו של הרב המקובל מ'

בנימין הכהן ונדפס עם חידושי הר"ן לגדה

וכו' :

רלב"ג על התורה שהיה קרובו מצד שהי'
רלב"ג בן בתו של הרמב"ן ז"ל כמ"ש כשה"ג

ח"א . (עין רב לוי בן נדסין כח"ה) :

(י) לויית חן מדרוק שבת גותנים לוי בעלי
הדרוק :

(י) לויית חן שיטות על כמה מסכתות מהרב

כמהר"ר אפרים ז"ל :

(י) לויית חן (עין מ' חלמי סלוי כח"ה) :

(כ) לויית חן ואור יקרות על הפרשיות

חידושים וקישויות ועל אור

יקרות קראו ערער ע' בסדר הדורות דף קס"ט

ער"ד ע"ש :

(כ) לחם אברכים מהרב אברהם נ' עוזו

חידושים על קצת מסכתות :

(כ) לחם דמעה (עין מה' שמואל אדירס כח"ה) :

(כ) לחם חמורות (עין מערכי מלך) :

(כ) לחם יהודה להרב מהר"י עייאש על

הרמב"ם ועין במערכת ב"ת . (עין

ב"ס יחוס) :

(כ) לחם מן השמים למה' יעקב צמח בכ"י :

(כ) לחם מן השמים מזכירו הרב עטרת

זקנים בא"ח ס' א' וס' ב' וס' ו

מ"ה וס' תקס"ה וס' תק"ע וס' תקע"א וס' ו

תקפ"ב ושאר מקומות ואלי הוא ה"ה) :

(כ) לחם מנחם (עין ללכנס מנחם) :

(ג) לחם משנה פ' המשניות תלתא סדרי

זרעים מועד קדשים מהרב מהר"ר

משה מפוזנא . נדפס בשנת שנ"ו והסכימו

עליו הרב בית חדש והרב חידושי הלכות .

והוא פירוש יפה ונחמד . ולא כמ"ש בסה"ד

זרעים מועד נשים :

(כ) לחם משנה חיברו הרב מהר"א די

בושון ז"ל על הרמב"ם כידוע . וכ'

בס' קורא הדורות דעסק עמו הרב מהר"ם

מטאלון . והרב המכ"ס נושא ונותן עם הרב

מהר"א די בושון בסוף ח"ג . ונדפס ס' משנה

דחם וכתב שקרא הס' כך להיות דשקיל ושרי

על דבר הגאון בעל דחם משנה ע"ש . והרב

התחיל לחבר לחם משנה קודם שראה ספר

בס' משנה למדן ז"ל ואיזה אחרון משיג עליו

שלא ראה דברי מרן בכסף משנה . והוא

(יג) לקח טוב הוא שם פסיקתא זוטרותא כמ"ש בנדפס (ע"י רבינו טוהיוו כח"ה):

(יג) לקח טוב הרב מהר"ם נגאר"ה על המצות מדרשות דו"ל עיין בנדפס מערכת מ"ם אות נ"ר, (עיין מ' מנחם נאגאר"ה כח"ה):

(יד) לקח חיבר שמעון תלמיד רש"י כ"ב מור"ם בסוף ס' יוחסין:

(יח) לקח חיבר רבינו ישעיה הראשון מפסקי דינין כנראה מתוס' ר"ד לקדושין על דף מ"א, ומשבלי הלקט ח"א שבילת ע"ט שמביא דין מ"ם הלקט לרבינו ישעיה גם ראיתי שם בתוספות ר"ד לך ד"ו ע"ב שכתב עיין בקונטרס פ' צוובקשת בנימוקיו כ"י על התורה ולא מצאתיו ונראה שהרב ז"ל היה מחבר מהדורות על התורה כמו שחיבר על הש"ס:

(יז) לקח הקמח להרב מהר"ם חאגיז כמו פנים חדשות מהאחרונים ולא נדפס על ח"מ. ונדפס לקח הקמח על משניות מהרב הנז':

(יז) לקח שמואל להרב מ' שמואל כ"י בן מהר"ר יוסף בן הגאון בעל הסמ"ע והפלא והרבה ללקח הקדמות רמות רבות בקצר אמיץ. ומחבר לו ס' דרש שמואל להרב ז"ל בכל פרשה סמוכים דרש ופשטים נחמדים מגאונים ארץ וממנו ז"ל והוא בקצור נמוך ואשר לו שם לבו לדקדק בדבריו ימצא נחת:

(יח) לשון בני אדם, (עיין קהלת יעקב):

(יט) לשון חכמים נדפס מקורב והוא תוספי הרא"ש ליבמות כתובות הוריות לקצת סוטה ותמיד מדות. חידושי הראב"ד לתמיד מדות:

(פ) לשון חכמים, לשון בני אדם. להרב עיד וקדוש כמהר"א אלגאזי ז"ל בס' קהלת יעקב: והלק לשון תורה נדפס בסוף נאות יעקב להרב הנז' ונקר' מענה לשון:

(פא) לשון למודים להרב מ' ברזילי יעבץ על קצת א"ה י"ד ח"מ

ס' נחמד ועיין לעיל מערכת ב"ה (עיין מ' ברזילי יעבץ

וכו' ונקרא הספר בכלליו תורת השלמים: (עכ) למנצח לדוד (עיין מ' דוד פארוו כח"ה):

(מג) לפני ולפנים הוא ספר שחיבר הרמ"ה חבירו של הרמב"ן על דרך האמת:

(מ"י) לקוטר חיבר הרמב"ן כמ"ש הר"ן פרק במה מדליקין גבי הלל וכ"כ הרמב"ן בס' הלכות. וס' זה נדפס מחדש על קצת ברכות וקצת סדר מועד:

(פס) לקוטי אורות חיבר הרב אברהם דיל ויקיין ה' ריגים ובללים מלוקט מהראשונים וראיתי כ"י. ובשולח"ה הרמ"ז ס' י"ד כתב שמחבר לקוטי אורות ותקוני הרי"ף הוא הרב שמואל דיל ויקיין עיין שם:

(מז) לקוטי פרדס מרש"י שסידר תלמיד ירש"י נדפס בוויניציא ושוב נדפס באמשטרדם. וראיתי ס' הפרדס לרש"י כ"י דינין הלכות והשיבות. ובשבלי הלקט כ"י ח"ב מביא הלכות נדה לרש"י וישנם שם בס' הפרדס כ"י:

(מז) לקוטי הש"ס נדפס באשכנז ובליוורנו והוא פירוש מאמרים

מרבנו האר"י זצ"ל. ואני בעיניי אנה ה' ירדו חידושי רבינו מהר"ו ז"ל בכתובת יד ומצאתי בלקוטי הש"ס הרבה דברים מהחידושי מהר"ו ז"ל. וגם בלקוטי תורה הנדפס באשכנז יש שם מח' מהר"ו ז"ל כאשר נתברר לי מספר חידושי מהר"ו ז"ל האמור. והכונה שעירבו חידושי מהר"ו ז"ל שחידש מעצמו עם החידושים שקיבל מרבנו האר"י זצ"ל:

(מח) לקוטי תורה וטעמי המצות לרבינו האר"י זצ"ל, עמ"ש

לעיר מערכת ט"ת (עיין טעמי המלות):

(מט) לקוטי תורה כ"י מגורי האר"י זצ"ל ע"י כל המקרא חבור גדול:

(נ) לקוטים, (עיין מ' יוסף נכון. הרמ"ע מפא"ו כח"ה):

(נא) לקוטים מדבינו שם טוב גאון בעל מגדל עז בקבלה שקבל מרבו הרשב"א ז"ל לבאר סודות הרמב"ן ז"ל, קונטרס נדפס בסוף ס' היכל ה', (עיין ספר ס' טוב):

(סג) לשון תורה, (עין לשון חכמים) :
 (ס) לשם זבח שיטה על ברכות ביצה
 שבועות מכות זבחים
 חולין למהר"ר יעקב יהודה ליב מפירששא
 ונדפס באלטונא שנת תקכ"ז :

יענן ח"ה). ולשונ"ו תהלך בארש טובה ורחבה
 ושקיל וטרי עד הראשונים ועל האחרונים :
 (סג) לשון ערומים להרב הנז', ועין מש"ל
 מערכת ב"ת, (עין מ'
 ברו לי יענן כח"ה) :

מ

שפירא מכונות האר"י זצ"ל ויש בו הגהות
 רבות ממנו וגם הגהות מכתבי הרמ"ע וראיתו
 ששה קובצים כ"י :

(יג) מאורי אור מהר"ם פאפירש כ"י ערכי
 הכנויים לדעת האר"י זצ"ל ונדפס
 עם יאיר נתיב להרבנים המקובלים מהר"ן
 ומהר"י ווילנא :

(יד) מאורי אור מורה מקום ובקאות גדול
 בכל התלמוד יסוד וחברו מהר"ר
 אהרן וירמיש דין ק"ק מיץ ויש בו בקצה
 איזה חידושים. ונדפס ח"ב מאורי אור ובר
 חידושים על הש"ס ונדפסו בק"ק מיץ ועתה
 בא לידי מאורי אור ח"ב בשלימות וח"ג
 על הש"ס :

(טו) מאורי אור, (עין מעיל דקה) :

(טז) מאזנים, (עין לחסו) :

(יז) מאיר נתיב נדפס מחדש מורה מקום
 על הש"ס ברכות וסדר מועד וכתוב
 שם שיש להרב המחבר על כל הש"ס ועוד
 ספרים אחרים. ונדפס בק"ק אלטונא :

(יח) מאיר עיני חכמים על נפ"ת מהגאון
 מהר"ם מלובלין :

(יט) מאירת עינים כ"י חיבור הרב יצחק
 דמן עכו תלמידו ואיש סודו של

הרמב"ן. והוא לפרש סודות הרמב"ן. וכה
 הראני אחד קדוש בס' מאירת עינים כ"י הנז'
 כי בס' זאת הברכה הביא דברי ס' כתר של
 טוב לה"ר שם טוב בן גאון והוא כותב עדי
 מנורות. והיה חידוש בעיני כי כתר ש"ט הנז'
 הוא להרב מגדל עז והוא תלמיד הרשב"א.
 והרב יצחק דמן עכו והוא תלמיד חבר ובעל
 סודו של הרמב"ן. ועוד כי בספר מאירת עינים
 כותב על הרשב"א נר"ו ועל כתר ש"ט כותב
 רש"ט

(א) מאה קשיטה מאמר א' ממאמרות
 הרמ"ע ז"ל כ"י והם מאה סימנים :

(ב) מאה שערים חיבור על הרי"ף מרבנו
 יצחק בר אבא מרי ממרשיליא
 הוא דרב בעל העטור והרב בעל עשות
 הדברות. ספר כ"י קדמון ישן נושן :

(ג) מאה שערים חיבור הרב מהר"ם אלשיך
 ומזכירו בחיבוריו הרבה ונאבד.
 ובניו אלשיך נראה על שם מקום אבותיו
 בספרד כמ"ש בתשו' הרא"ש כלל צ"ב ס' ב'
 מאלשך לטוליטולה :

(ד) מאה שערים טעמי ק' מצות עשה וז"ת
 הכרחיות ואפשריות בזמן הזה
 וטעמא טעים ע"פ הפשט וע"פ הסוד חיבור
 מ' יצחק שני ונדפס ש' הש"ג :

(ה) ס' מאור חיבור ה"ר שמואל תלמיד
 הרא"ש. כ"כ הרב המבי"ט בתשו'
 ח"ב ס' כ"ב :

(ו) ס' מאור, (עין הרמב"ם חכר סירות המשכיות
 כח"ה) :

(ז) מאור עינים על עין יעקב כלו ממהר"י
 פינטו בכך הארץ יצא קו תהלתו
 ואורו על כנפות האר"ש :

(ח) מאור עינים עמ"ש בספרי הקטן מחזיק
 ברכה בקונטרס אחרון ס' ש"ז.
 (וא לי הוא ה"ל) :

(ט) מאור הקטן דרשות על התורה להרב
 מאיר אב"ד דק"ק אישינגין :

(י) ס' המאורות חיבור החכם רבינו מאיר
 ז"ל. כ"כ בס' הכלבו בדיני כסוי
 והביאו מין בב"י י"ד סימן כ"ח ע"ש :

(יא) מאורות הגדולים (עין פני יהושע) :

(יב) מאורות נתן ס' הכונו' שסידר הרב

דף ע"א ע"ב וראה הסוף ולא ראה שכתוב בפירוש מקור חיים כהנא רבא :

(ג) מגדל דוד שיטה על גיטין מהרב דוד בכמה"ר יעקב הכהן : ונראה שהיה תלמיד מהרש"ל : וכתב בנו בהקדמה שחיבר על סדרי הש"ס מועד נשים נזיקין אף הוא ראה והתקין כל הטעויות :

(ג) מגדל דוד דרושים על ס' בראשית להרב המקובל והכולל בחכמות מ' דוד גרין הוט נדפס בפפ"ד :

(ג) מגדל עז על הרמב"ם : הרב המחבר יש מי שכתב שהוא הרישב"א

ואין זה אמת אלא הוא דבינו שם טוב ו' אברהם בן גאון ספרדי וחבר כתר שם טוב על שמו וכ"כ בקורא דף כ"ד שהוא תלמיד הרישב"א : ועלה הרב מגדל עז לארץ ישראל במ"ש פ"ז מלולב : ומהרש"ל השיג עליו בקמא בידוע : ובא וראה קדושת מרן שאינו מזכירו אלא לאוזה צורך לבקאות או למה שמביא מתשו' לחכמי לונלי וכיוצא :

מגדל עז על הרמב"ם אין בידנו בח"ג מספר זרעים ואילך אך נראה שחיבר על הכל : ומרן בכסף משנה מזכירו סוף פ"ד דאסורי מזבח :

(ג) מגדל עז ברכות שמים : ספר מוסר גדול ודינן השייכים לכל מצוה בסדר עליות עלית היראה וכו' להרב מהר"ד יעבץ ויש בו הרבה מס' חובת הלבבות שנעתק בל' חוקר והוא ז"ל כתבו בלשונו לשון הזהב :

(ג) מגדלים חיברו ר' יהודה הנשיא : כ"כ בס' קונים ודן ידן :

(ג) מגיד לאדם (ע' מ' שפתי יוסף כס"ח) :

(ג) מגיד מיישרים סודות שגילה המגיד למרן , ועיין בנדפס

מערכת יו"ד (ע' מ' יוסף קארל כס"ח) :

(ג) מגיד מיישרים (ע' מ' שפתי יוסף כס"ח) :

(ג) מגיד מראשית מובא בס' בני חיי וכו' כ"כ סדר הדרות :

והוא ס' נדפס בקושטנדינא מתשובות הרב מהר"ח והרבנים בניו כידוע :

מגיד

דש"ט גאון ז"ל . ואם לא יש טעות צ"ל שהרב יצחק דמן עכו והרשב"א האריכו ימים ורבינו ש"ט נפטר במבחר ימיו וצריך חפוש בספרים הנז' מי שנמצאים אצלו והמה בכתובים אם יתברר הדבר :

(כ) מאירת עינים חבור נחמד על ש"ע ח"מ מה' יהושע פאלק כ"ק הגאון בעל דרישה ופרישה וכמדומה לי שראיתי שחיבר ספר מאירת עינים על ש"ע שאר חלקים ועיין בנדפס מערכת יו"ד . (עיין מ' יוסף פאלק כס"ח) :

(כ) מאמר חמץ (עיין מ' שטנען בר למח ד"ס הרשב"ץ חיבר וכו' כס"ח) :

(כ) מאמר מרדכי ס' דרושים ופי' ההגדה להרב מהר"ר מרדכי

אב"ד של ק"ק דאבני נדפס בדיהן פארט :

(כ) מאמר מרדכי סדר הגש וסדר החליצה להרב מהר"ר ישראל

חזקיהו באסן נדפס בויניציא :

(כ) מאמרות חיבר הגאון הרמ"ע כפרים מהנדפסים כמ"ש לפנים (עיין הרמ"ע מפלנו כס"ח) :

(כ) מאמרי זעירא כ"י ראיתי מכ"י רבינו מהר"ח ו' זצ"ל והוא

מדרשים מרז"ל מחודשים : (כ) מבוא פתחים להרב המקובל מהר"י אירגאז זכר עשה להקדמות

שרשיות בחכמת האמת מספרי כ"י גורי האר"י זצ"ל וקצת שו"ת בעניני הקבלה ולשונו האר"י זצ"ל הצריכים באור :

(כ) מבוא השמש (עיין מ' אברהם הכהן פיינטינל כס"ח) :

(כ) מבוא שער השמים (עיין מעין חכמה) :

(כ) מבוא שערים (עיין מ' נתן שפירא כס"ח) :

(ג) מבוא התלמוד (עיין כללי הש"ס) :

(ג) מגדל דוד מישב השנות הלבוש ומהרמ"א ומנהג ופסק הלכה כסדר ש"ע , כ"כ סד"ה :

(ג) מגדל דוד פירוש על רות נדפס והאמת שחיבר זה הוא למהר"ח

כהן בעל טור ברקת כמ"ש בנדפס (עיין מ' חיים הכהן כס"ח) . ועמ"ש בס' תורת הקנאות

(מב) מגיד משנה חיבור על מפתח העולמות
מס' משנת חסידים פירוש
ומקור הדברים מכתבי האר"י זצ"ל *

(מב) מגיני זהב ישוב להשנות נקודות הכסף
על ט"ז על קצת י"ד מריש
י"ד עד ס' צ' חיברו הרב מהר"ר יואל נכדו
של הרב ט"ז אך מההקדמה נראה שהשאר
נאבד ונדפס בפראג שנת ת"פ.

(מד) מגיני שלמה להגאון מהר"י מקראקא
לישב קושיות התוספות

על רש"י * ועיין בנדפס מערכת יו"ד
(ע' מ' יהושע חב"ד קראקא בח"א) *

(מה) מגלה עמוקות ס' נפלא מהגאון
המקובל מהר"ן שפיר

ונ"ב אופנים על פ' ואתחנן וכו' אעברה וכו'
רב לך * וחיבר אלה אופנים על אל"ף דויקרא
זעירא כמ"ש בהקדמת בן הרב * והרב בעל
סדר הדורות ראה אותו * ושמעתי שהיה לו מגיד
נמסר"ן הנו" *

(מו) מגלת אסתר על המצו"ש במערכת
יו"ד בס"ד (ע' מהר"ר די לילאן בח"א) *

(מז) מגלת חסידים מזכיר הירושלמי פ"ט
בברכות. ורש"י פ' עקב

על פ' והיה אם שמעו כתב וכתב במגילה
סתם * והיינו הא דבירושלמי מיתית לה בשם
מגילת חסידים *

(מח) מגלת ספר באור עד סמ"ג ממהר"ב
קאזיס עיין במערכת בי"ת
(ע' מ' בנימין קאזיס בח"א) *

(מט) מגלת סתרים חיבר רבינו נסים גאון
הזכירה התוספות והראשונים

בכמה דוכתי והרא"ש ודעמיהו * וגם בס'
החסידים ס' תר"ד העתיק ממגלת סתרים
לרבינו נסים גאון ע"ש * וכבר כתבנו בח"א
(פ' רבינו נסים בר יעקב בן שלמה גי"א) הנראה
דהמגלה הזו היא לרב נסים בן יעקב בן שאהון
חיברו של רבינו חננאל והיה תלמידו של
רבינו הא"י מפי כתביו ומשו"ה קרו ליה גאון.
ועתה חפשתי בתשו' רב שריא ובספ"ד
וכיוצא וכעת לא ראיתי שהזכירו רבינו נסים
בין הגאונים גם בס' שעזי צדק שנדפס מקרוב
מתשובות הגאונים מזכיר תשובות לכמה וכמה

גאונים קראו בשמותם ולא זכר רבינו נסים *
והנה רש"י בשם דף ו' ע"ב אחאי דאמרינן אמר רב
מלאכי מגילת סתרים כי רבי חייא כספ"ז ז"ל

מגילת סתרים שהסתיירו חסני שלא ניתנה ליכתב
ובשמותיו דברי יחיד שאין שנים בניה וכו' חזק'ן אוחס
שלא ישכחו חסידיו המגילה עכ"ל. * וכדף ל"ז כספ'
ז"ל מגילת סתרים שהסתיירו לפי שאין כותבין הלכות
עכ"ל. * ועתה זה לא שייך לוור במגילת סתרים דרבינו
נסים גאון שהי' סוף הגאונים וכבר נכתב החלמוד.

וגם הגאונים כתבו כמה ספרים הלכות גדולות שאלות
וכמה מספרי הגאונים שכתבו ומנו. אלא אפשר שכותב
רבינו נסים גאון שקרא מגילת סתרים היינו שלא כיוון
לעשות ספר ולפרסמו כמו שעשו הגאונים הלכות גדולות
הלכות פסקות שאלות. ועד"ז עשה חיברו רבינו חננאל
שכתב פירוש הפלמוד ופ' החורג. אמנם רבינו נסים
גאון מעוותו וסדר קרא הספר ונבלם סתרים לוור שלא
עשה ספר למוסרו לרבים אלא לעצמו. ועיין בעיני עיני
מגל. ועמ"ש שכתב עינים צמליעא על דף ל"ב ועי' בספרי
הרב המחזיק ז"ל לשבח שדפסו מחדש ריש פרק כל כספי
דף ע"ז ע"ב מהספר ודו"ק. (ועיין רב נסים גאון בח"א) *

(נ) מגלת תענית חוברה לה קודם המשנה
כידוע ונדפסה זאת לפני

עם פ' מהרא"ה ואח"כ עם פ' קצר מהרב
יעב"ץ עם סדר עולם *

(נא) מגן אבות להרב שמשון בר צמח דוראן
עד הגמרא בבקיות וחריפו *

כ"כ סדר הדורות דף ק"ע ע"ג * והאמת הוא
שהוא פירוש מס' אבות להרב שמעון בר
צמח דוראן הוא הרשב"ץ ונדפס בליוורנו ויש
בו בקיות גדול * ומקובל נדפסו שאר חלקי
ס' מגן אבות על כמה חכמות *

(נב) מגן אבות (ע' מ' יוס טוב להלון * מ' מנחם
בר שלמה בח"א) *

(נג) מגן אברהם (ע' מהר"ר אברהם חב"א בח"א) *

(נד) מגן אברהם חיבר הרב כמהר"ר אברהם
מוטאל בדיני גיטין והזכירו

הרב כנה"ג * ותשובתו חובאה בס' תורת
חיים למהרש"ח ס' כ"ג ובס' בני שמואל
למהרש"ח חיון בשו"ת ס' כ"ט וס' ל"ח והוא
רבו של הרב בני אהרן כמבואר בתשובותיו *

(נה) מגן גבורים שו"ת למהר"ד איסטרומסקה
עיין בנדפס מערכת דל"ת

(ע' מ' דינאל איסטרומסקה בח"א) *

(נו) מגן גבורים נדפס מחדש מהרב
המופלג מהר"ר אליעזר

די אבידה על מציעא והוריות. * וספי מגיד

אמת

(פד) מדרש בחדוש פי' ההגדה להרב
החסיד המקובל מ' אליעזר

נחמן פואה ויש בו חידושים רבים ובפרט
בענין פרטות המכות של מצרים ושל הים
וב' לעולם חסדו ונדפס בויניציא שנת ת"א :

(פז) מדרש הנעלם טעם שנקרא בשם זה
עמ"ש הרמ"ז הובא בס' :

מקדש מלך פ' וירא דק"ס מהספר עיין שם :

(סו) מדרש שמואל (ע' מדרש וע' מ' שמואל
חזירוס כח"ה) :

(סז) מדרש על התורה וההפטרות בלי הנרי
ע' רבינו דוד בר אברהם בן הרמב"ם
כח"ה) :

(סח) מדרש תלפיות ע' מ' חלום הכהן כח"ה) :

(סט) מדרשי התורה ע' מ' שלמה אשכנזי
כח"ה) :

(ע) ס' מוסר למהר"ר יהודה נ' כרך מוסר
וסודות ודינים הנצרכים לבעל
הבית ופשוטים מתוקים ונדפס בקושט'
שנת רצ"ז :

(עא) מועד דוד להגאון מהר"ר דוד איפנהיים
שיטה על ס' מועד ונדפס
קצת בס' בית יהודה :

(עב) מוצאי יום טוב (עיין סוללות חיים) :

(עג) מוצל מאש מהרב הגדול מהר"י
אלפאנדארי מספיקות וחידושי
דינים וקצת תשובות והערות ונדפס אצל ס'
אש דת מהרב המופלא מהרש"א ועוד קינטרס
מוצל מאש בשו"ת מה' יוסף קצבי הנקרא ס'
רב יוסף :

(עד) מורה הנבוכים (עיין הרמב"ם כח"ה) :

(עז) מורה צדק ה' מיכאל הכהן בספרו
אחות קטנה על ענין גירושין מובא
בתי' הלש"כ סדר הדורות דף קע"א ע"א
ואח"כ יש בלבול ועירבוב במורה צדק וכתב
שהובא בתשובות בני חיי מהרש"ם ע"ש .
והעיקר הוא ס' מורה צדק שלוקט מה' מיכאל
הכהן מחידושים עד ח"מ ומורה מקום תשו'
האחרונים ובכלל הביא חידושים ממהרש"א
והוא המובא בס' בני חיי והכל אחד . ואין
כאן ב' או ג' מורה צדק בדמשמע מדברי סדר
הדורות . גם בני חיי אינו תשובות גם אחות
קטנה אינה להרב מיכאל כי' כמ"ש לעיל
מערכת

אמת שמעתי מהפגת עיונו בעומק וחורפא
וקלות הפלא ופלא ולרוב עיונו היה כותב
ואח"כ חזר ומוחק וכיוצא ולכן אינו ניכר
מהספר גדולתו כ"כ . וכבר העידו עליו רבני
המערב בהסכמותיהם מעידין מן המכירין .
ויש לו ספרים הרבה . ומתלמידיו שמעתי
מגודל שקידתו לא נתן שינה לעינו כמעט
ונח נפשיה בן מ"ז שנה :

(כז) מנן דוד מהרר"ז עד"ה נדפס :

(כח) מנן שאול שו"ת ובאורי הרמב"ם למ'
הנניה שאול והוא המגיה בס'
בית שלמה שו"ת למהר"ש נ' חסון :

(כט) המדות מאמר (ע' הרמ"ע מפלנו כח"ה) :

(ס) מדות חכמים ע' קהלס יעקב) :

(פא) מדות הנפש (ע' ר"ש נ' גבירול כח"ה) :

(פב) מדרש , ראיתי להזכיר פה כל המדרשי'
הן אשר ישנם בדפוס והן אשר

הוזכרו בספרים : (ה) מדרש רבות (ז) מדרש

חמש מגלות (ג) ילמדנו (ד) תנחומא :

(ה) מדרש כונן (ו) מדרש ויושע (י) מדרש

ויסעו (ח) אנדחא די בראשית (כ) מדרש

תדשא (י) מדרש השכם (יא) מדרש אגור :

(יב) מדרש אבכיר (יג) מדרש משלי :

(יד) מדרש שוחר טוב (טו) מדרש שמואל :

(יז) מדרש מי השילוח (יז) פסיקתא רבתי :

(יח) מדרש פליאה (יט) מדרש הנעלם :

(כ) מכילתא (כא) ספרא (כב) ספרי (כג) תנא

דבי אליהו (כד) פרקי ר' אליעזר (כה) אותיו

ר' עקיבא (כו) מדרש ויבולו :

מדרש לעיר כי אעבור בס"ך נשאתי את

שמותם ששה ועשרים והנני יוסף .

(כז) מדרש חמש מגילות מזהר חדש :

(כח) מדרש אספה זכרו בילקוט ועיין סוף

ואתחנן (כט) מדרש אבא גוריון הביא הילקוט

באסתר ועיין בסה"ד (ל) מדרש הרנינו הזכירו

רבינו הרקח בכמה דוכתי ומהם סוף ס' רי"ד

וס' רי"ז (לא) מדרש תמורה שזכיתי להדפיסו

בח"ב דף צ"ז (לב) מאמרי זעירא (לג) מס'

גיהנם שהביא הרב ראשית חכמה ופרקי ג"ע

(לד) ברייתא דמלאכת המשכן (לה) פרקי

היכלות (לו) פרקי אליהו ועי' בסה"ד ר' ק"ע :

(סג) מדרש אליהו (ע' מ' חליוו הכהן כח"ה) :

הביאה מרדכי ריש מ"ק כתב ראיתי במחזור ויטרי שיסד זקני רבינו שמחה מתלמידי רש"י וכו' ע"ש וכבר שם הבאתי דברי הרב ב"ת הנז' וגם מתשובת ר"י הנז' נפשט מה שכתבו דהרב מהר"י קולון נסתפק אם רבינו שמחה חתנו של רש"י כמ"ש בשה"ג ח"ב מערכת מ"ם אות כ"ה (עיין לטי"ל) ע"ש. ואם ה"י חתנו של רש"י ר"י בתשובה הנז' ודאי ה"י כותב כך ולא ה"י סותם לומר מתלמידי רש"י לחוד. וראיתי בסמ"ג עשין ז"ך דף ק"ג ע"ב כתב רבינו שמחה מויטרי זקנו לפני רש"י עכ"ל: (פג) מחיר יין (עיין הגהות נז"כ וכו') :

(פג) מחכים הזכיר מהר"י קולון שרש מ"ט אם יש לסמוך על דברי המחכים וכו' עיינתי בשאר ספרי מחכים וכו' ע"ש :

(כד) ספר המחלוקת (עיין שלטי הגבירים) :
(פד) מחנה אהרן ס' קטן עתה נדפס מחדש והוא מהנמצא מפירושי הזהר להרב החסיד המקובל מה' אהרן חייין ז"ל והעתיקם החכם השלם כמה' יצחק אבזאמיל בארץ מצרים :

(פו) מחנה אפרים להרב שעז אפרים על התורה כ"י ונאבד :

(פז) מחנה אפרים תשובות וחידישי דינים והוא ס' נפלא בחריפות ובקיאות מהרב המופלא מהר"א נבון :

(פח) מחנה דין להגאון מהר"ר שמשון מאסטרפולי פ"י הזהר :

(פט) מחנה יהודה נדפס מחדש לכמהר"ר יהודה אשכנזי בישראל :

גדול שמו והוא על טור ובית יוסף חשן משפט בפלפול"א אריכת"א. וכבר הזכרתי שם כבודו בח"ב מערכת כ"י"ת אות ס"ב (עיין מ' כרזלי יעקב כח"ב) :

(ס) מחנה יהודה (עיין מ' ל"ב כ"ו של הרב שער אפרים כח"ב) :

(סא) מחנה לוייה למהר"א הלוי עיין במערכת האל"ף (ע"י מ' אליה הלוי כח"ב) :

(סב) מחנה ראובן כמהר"ר ראובן אשכנזי שיט"ו על קצת מסכתו נדפס בלי ורגו :

משה

מערכת האל"ף. (ע' לחוק קמיה) ואין להאריך: (עו) מזורה צדק (עיין עבודת הלוי) :

(עז) מזבח אדמה על הש"ע להרב המו' אב"ד ור"מ מעיר הקדש ירושלים כמה' מיוחס בכ"ר שמואל הרב המחבר פרי האדמה על הרמב"ם ד' תלקים. מנחת בכורי על הש"ס פני האדמה דרושים :

(עח) מחברת דונ"ט (עיין ר' אלוניס הלוי כח"ב) :

(עט) מחזה אברהם שו"ת ולשונות למהר"ר אברהם בכמה"ר יהודה די בוטון ז"ל נדפס עתה בשלונקי שנת התקנ"ו ושם שם עיניים מבנו מה' יהודה ז"ל :

(פ) מחזור (עיין רבינו יעקב בר מאיר ר"ה כח"ב) :

(פא) מחזור ויטרי חיברו רבינו שמחה בר שמואל תלמיד רש"י זקנו של רבינו יצחק הזקן בר שמואל בעל התוס' והוא ה' רבו של רבינו אביגדור הכהן. וחיברו עד פי רש"י כמ"ש המדרכי פרק החולין. ומ"ב בקונטרס ישן כ"י דהרב מהר"י קולון היה מסתפק אם רבינו שמחה ה' חתנו של רש"י. אך הדבר הברור מפ' גדולי עולם בחבוריהם הוא שרבינו שמואל בן רבינו שמחה נשא אחות ר"ת והוליד ר"י בעל התוס' כמו שכתבנו בכמה דוכתי :

מחזור ויטרי נסדר לפני רש"י. תוס' ישנים כ"י בברכות על דף ל"ח ועיין מש"ל. וחיברו רבינו שמחה בר שמואל כידוע. ובתשו' מהר"ם דפוס פראג יש הרבה תשו' מרבינו שמחה ע"ש. ומחזור ויטרי נמצא כ"י באיטליא והוא ב' קובצים גדולים :

מחזור ויטרי כתב הרב משבצות זהב בא"ח בתחלתו שחיברו רבינו שמעיה ומטי בה משם הרב בית חדש א"ח ס' צ"א ע"ש. והרב ב"ח שם איל"י דכתב זה שראה שהתוס' פ"ג דברכות כתבו בשם רבינו שמעיה דלבו רואה את הערוה מותר והתוס' פ"ק דשבת סמה שכתבו בשם מחזור ויטרי מוכח כך מזה דן הרב דמחזור ויטרי חיברו רבינו שמעיה. ובמסו מינייהו רבנן אין הדבר כן דרבינו שמחה חיבר מחזור ויטרי כמו שהבאתי בשם הגדולים ח"ב מערכת יו"ד אות מ"ז (ע' רבינו יצחק בר שמואל כח"ב) דר"י בעל התוס' בתשוב'

(לג) ממה אפרים לכמהר"ר אפרים אודיש תורה וגדולה במקום אחד והם חידושים בהרמב"ם ושו"ת ודרושים ושם חידושים על הר"מ למה' אברהם ארדיט ז"ל:

(לד) ממה א"ר (ע' עמוד סופרים ד"ה ושמעתי) :

(לה) ממה דן למהר"ר דוד ניטו אב"ד ור"מ דקק"ס אשר בלונדונים להכריח

אמיתות תורה שבע"פ ע"ד הכוזרי והיה חכם בחכמות פילוסוף וחוכן וחכם בתשובות וכיוצא ועמד נגד דפוקרים כידוע ובהשבות הגאון מהר"ר צבי סי' י"ח נותן לו את השבה

במ"ש בענין דמכע ע"ש. ולהשיבו' ספר מטה דן הנז' הוקם על מזבח הדפוס מחדש

בעיר מיץ אשר בצרפת בהסכמת הגאון מופת הדור מהר"ר ליב ראש ישיבה אב"ד דשם :

(לו) ממה יהודה נדפס מחדש להרב מהר"ר עייאש באור על ש"ע א"ח :

(לז) ממה יוסף ב' חלקים שו"ת למהר"ר הלוי נזיר בן הרב הקדוש מה'

משה הלוי נזיר. ובמטה יוסף ח"ב א"ח סי' כ' הובאה פלפול בהרמב"ם ה' י"ט מהרב אביו

ובסוף הסי' כתוב קצת סייגים שקבל הרב עד עצמו. כנראה שהיה כתוב בנייר זה

שפי' בו דברי הרמב"ם והדפיסוהו. שמויב קדושתו ה' כותב בכל מקום אזהרות ועניני

סדר קדושה כמו שראיתי איות ספרים וקונטרסים מטהרת יד הקדש' הרב מהר"ם נזיר

הנז'. ומהסייגים הנזכרים יראה הוואה תוקף קדושתו :

(לח) ממה ישיבכר דרושים למה' יששכר סג"ל אב"ד בגלילות שוואבאך

וכו' דרושות לפני המועדים נדפס מחדש בעיר פוורדא :

(לט) ממה משה להר"ם אב בית דין מפרעמסלא תלמיד מהרש"ל

דינים והנהגות וכו' :

(מ) ממה שמעון (עיי' חשק שלמה) :

(מא) ממפתח ספרים (עיי' מ' יעקב בן הנ"ח נבי בח"א) :

(מב) ממתן שלשלה (עיי' מהר"ר שלמה בן הלכצן בח"א) :

(מג) מי באר (פ' נאר אנריס) :

(קד) מי השיכות הוא מדרש רז"ל ובספר איומה כנגדלות מביא מאמרים ממנו :

(קה) ס' מילואים חיברו רבינו יוסף האזובי כ"כ בשו"ת הרשב"א הנדפסות

בקושטנדינא שנת רע"ו באותיות מרובעות . ובס' יחסין דף ק' ע"ב כתב שה"ר יצחק

ישוראל בזמן הראש' חיבר ס' מילואים וס' יסוד עולם וספרים אחרים :

(קו) מילואים לר' יצחק ישראלי שהוסיף על ספרו יסוד עולם :

(קי) מילואים מאמר אחד ממאמרות הרמ"ע ז"ל כ"י :

(קיג) מילי דאבות פי' אבות מהרב מהר"ר יוסף חיון ז"ל חיברו בלישבוניה

ש' הר"ל והוא היה הרב הגדול בלישבוניה וכתב עליו הרב החסיד מהר"ר יוסף יעבץ ז"ל

שהיה זקן ונשוא פנים הוא הראש מלא תורה כאחר מהאמוראים. וחיבר כמה חבורים והוזכרו

קצתם בסוף הס' הנז'. ונדפס הספר הנז' בויניציא ש' הש"ס :

(קט) מים חיים (עיי' אור חדש ועיי' מ' חזקיה די סיבוא בח"א) :

(קי) מים רבים שו"ת על סדר ד' טורי' להרב מהר"ר רפאל מילרולא שהיה מילידי

עיר ליוורנו וה' רב בק"ק פיסא ואח"כ בק"ק נפוצות יהודה הסמוך לבאיונה. ואח"כ נתישב

בעיר מולדתו ליוורנו והיה ראש ישיבת עין החיים :

(קיג) מימי ישראל (עיי' זמירי' ישראל) :

(קיד) מכילתא (עיי' מדרש) :

(קיה) מכלל יופי (מכלול לרד"ק) (ע' תוספות שאנץ ד"ה וכה הראוני. דרושים' ועיי' מהר"ר יהודה רוזאניס בח"א) :

(קיו) ס' המכריע (עיי' רבינו ישעיה סלאשון בח"א. וע' נשמת חיים) :

(קיז) מכשירי מילה (ע' מר רב אברהם גאון ד"ה מעשה וכו' בח"א) :

(קיח) מכתב רבינו אברהם בן הרמב"ם (ע' הרמב"ם בח"א) :

(קיא) מכתב מאליהו שו"ת מובא הרבה פעמים בתשובות פרח שושן

מהר"א אלפנדארי על הר' גיטין. כ"כ סדר הדורות. והוא ס' נדפס בקושט' ואינו תשובות

ושם יש הקדמה מליצה יפה מהרב אברהם רומאנו לס' סלע המחלוקות . וגם הקדמות הרבנים לספר מלחמת חובה ארש נכוחות והשביע בצחצחות :

(קכט) מלחמת מלכים חבור כ"י על גמ מוכ"ה שנחלקו מהרמ"ט ומהר"ש ן' וילייסיד כמבואר בתשובות מהר"ש הבאות אחר קונטרס עיגונא . והרב מהר"ש הכרעי דלא תנשא כגט זה ואם נשאת לא חצא . ועל דברי זה כתבו רבני הדור תשובות רבות ונעשה מהם ספר קראוהו מלחמת מלכים . ומזכירו הרב בני יעקב דף קמ"ח ע"ב :

(קכט) מלחמת מצוה מהרב מהר"ש ן' הרשב"ץ ונדפס :

(קל) מלחמת מצוה (ע"י מלחמות ה') :

(קלא) ס' המלך (ע"י מהר"ש שמואל דמי' משה מלג' יוירי כח"ה) :

(קלב) מלכות ס' המלכות חיברו רבינו דוד הדוי תמ"ך . כ"כ ספר הצרוף כ"י :

(קלג) מלכי בקדש על ש"ע קצת הל' פסח ולשונות הרמב"ם וחיידושי' על הר"ן ולקושים . להרב מהר"ר עזרא מלכי בן הרב רפאל מלכי : והיה גיסו של הרב פרי חדש ובסוף ימיו היה הרב בק"ק וודיס , והוא הרב המחבר שמן למאור להליץ בער הדו"ה מהשגות הרמב"ן . ושור"ת עין משפט :

(קלד) ס' מלמד חבור קדמון . ובספר ארחות חיים וס' הכלבו כותבי' כתב בעל המלמד . וראיתי בכ"י על קלף ס' מלמד תלמידים דרשות עה"ת מהתנו של הר"ר שמואל בן תבון נכדו שר רבי אנטולי . ונראה שזהו שהזכיר בס' מנורת המאור נר ג' פ"ג כלל ג' ח"א , ור' אנטולי נראה שהוא השולח אגרת להרמב"ם הובאה בס' מצרף לחכמה דף צ' והרמב"ם השיב לו :

(קלס) מלמד תלמידים (ע"י ס' נולמד) :

(קלו) מנהגות חבור הר אשר מספר המנהגות . כ"כ בכלבו דף י"ז ריש ע"ג :

(קלז) מנהגי הבדיקה (ע"י מ' יוסף פיגון כח"ה) :

(קלח) מנהגי מהרי"ל (ע"י מהרי"ל כח"ה) :

(קלט) מנהגי

רק ח' שערים בדיני גיטין ומשם מביא ה' פרה שושן :

(קי) מכתב מאליהו (ע"י אור מורס) .

(קיט) מכתם ספר זה הוזכר בדברי הראשוני' :

והיברו רבינו דוד בר לוי כמ"ש :

הרב ארחות חיים דף י"ז ע"ב :

וממ"ש בשמו מהר"ש בן הרשב"ץ בתשובותיו :

ס' תרי"ט דחכמי פרוניציא באו :

מחדש לא"י וכו' ניכר דהיה קדמון כי כלשון :

הזה כתב הדו"ה במאור פ"ק דביצה . ומרן :

כב"י א"ח ס' רע"א כתב וכ"כ המכתם פ' :

ערבי פסחים :

(קכ) מכתם לדוד (ע"י מ' דוד ן' זמרא . מ' :

דוד פלדור כח"ה) :

(קכא) מלא רצון משים שדום בדעות :

שנוראין חלוקות בתלמוד :

(קכב) מלאכה אדחית — (ע' הכמהל רכתי) :

(קכג) מלאכת מושכלת — (ע' הכמהל רכתי) :

(קכד) מלאכת שלמה פ"י המשנה כ"י :

להרב מהר"ר שלמה עדני :

תלמיד מ' בצלאל ומהר"ו כמ"ש בנדפס :

מערכת ש' אות ג"ב (ע' מ' שלמה עדני כח"ה) :

(קכה) מלבושי יום טוב השגות על הרב :

הלבוש להנאון בעל תי"ט :

כמ"ש בהקדמתו בס' מעדני מלך ומביאו הרב :

אליה זוטא ואליה רבה תדיר :

(קכו) מלחמות ה' כתב סדר הדורות ע"י :

דרכי נעם וגם שם במערכת ד' :

קראו מלחמות ה' , ואינו כן אלא גקרא :

קונטרס מלחמת מצוה על זמן המילה וכו' .

וכתבתי בנדפס מערכת האל"ף אות ס"ט :

(ע"י מ' אברהם הלוי כח"ה) . שחקלו עליו רבני :

דורו ומכללם הרב פנים מאירות . ועתה נדפס :

חדש ממש סדרי טהרה על מס' נדה והל' נדה :

בפלפול עצום לאחד מרבני אשכנז . ומדי :

עוברי ראיתי בהעברה בעלמא שדוחה דברי :

הרב פנים מאירות בזה ומראה פנים מסבירות :

לדברי הרב גנת ורדים בקונטרס מלחמת :

מצוה הגז' ע"י שם באריכות :

(קכז) מלחמת חובה ויכוח הרמב"ן לפני :

מלך ספרד נדפס בקושט' :

ואו

(קלט) מנהיג כתב סדר הדורות דף קע"א ע"ד ר' אברהם ג' ירחי ובשלשלת הקבלה ר' אליקים חתנו והוא בנו של הר"ש עכ"ל. והאמת כי מחבר המנהיג רבינו אברהם ג' ירחי ומ"ש בשלשלת הקבלה אין לו שחר דרבינו אליקים ראב"ן הוא חתנו ואין רבינו אליקים חתן ראב"ן. ועוד ראב"ן חתן רבינו אליקים הוא רבינו אליעזר בר נתן והרב המנהיג הוא רבינו אברהם בר נתן. וכבר נסתפק בזה הרב ספר יוחסין כמ"ש בנדרס מערכת האל"ף אות כ"ד (עיין רבינו אברהם בר נתן כה"ל). ומ"ש והוא בנו של הר"ש צ"ל זקנו של הר"ש. וראב"ן הוא זקנו של הר"ש ולא הרב המנהיג:

מנהיג כתבתי בש"ג חלק א' מערכת א' (עיין רבינו אברהם בר נתן כה"ל). שהיה בסוף אלף החמישי. וזה כתבתי כפי הנראה מהרב ס' יוחסין. ועתה בא ליד' ס' המנהיג שנדרס בקושטנדיני שנת רע"ט ושם ראיתי בהקדמתו שכתב הרב ז"ל שחיבר הס' בשנת ס"ד לפ"ט היצירה ע"ש. וכן ראיתי שכתב בהל' סוכה אות נ"ט. והקרבן אלי כי הס' הוא מסוף אלף ה' והיה שנת תתקס"ד. ואח"כ ראיתי בס' קנ"ב בנסח הגט שנת דתתקס"ה: וראיתי להרב פרי מגדים כה"מ בחלק משפלות זכר דף ל' ע"ד שר"ה להוכיח מדברי הרב שה"ד בפסקיו סי' קפ"א שכנס משם העור דרבי"ה סליב ובעור סי' קמ"ב כחוב משם המנהיג ח"כ המנהיג הוא רבי"ה שחול חצי העזרי עכ"ד. ועמו הסליחה הרב המנהיג הוא רבינו אברהם ג' נתן הירחי כמו שכתב בספר המנהיג. ורבי"ה הוא רבינו אליעזר בן יוחל הלוי בן בחו של ראב"ן דהיינו רבינו אליעזר בר נתן זה פשוט. וא"כ פ"ט הרב המנהיג משם העור ורבי"ה סליב אפשר דכן סי' נסחתו בעור. או דאע"ה העור כנס בשם המנהיג הוא כי רבי"ה ספך ספר רבי"ה ג"כ. טוב רחמי דרכי משם שם סימן קמ"ב דמציא לשון מהל"י בפסקיו הגו' וכנס מרדכי בשם רבי"ה פ"ט. ולכל הדברים מה שפסקתי דהמנהיג חיברו רבינו אברהם בן נתן הירחי הוא האמת זה פשוט וידוע. ובסוף הספר דבר שהוא חידוש כופס כסופו חצי' חזיר. ונראה שם המנהיג לא ראהו הרב פרי מגדים ז"ל:

(קמ) מנהיג קורין לתשובות מהר"ם מלובלין תשובות המנהיג.

(קמא) ס' מנהל חיברו רבינו יצחק ומביאו הרב ארחות חיים בכמה דוכתיי • ובס' הכלבו ס' קמ"ג מביא דינים ממנו

ובמפתחות כתוב שהוא רבינו יצחק מאורבילי • ולפי זה מ"ש בס' הכלבו סוף סי' ע"ו והביאו מרן בב"י א"ה סימן קכ"ו והאורבילי כתב נרא' שהוא הרב המנהל. ובכלבו דף כ"ד כתב רבינו יצחק אורבילי בעל המנהל ושאר דוכתיי (קמג) ס' המנוחה עיין רבינו מנוח כה"ל • (קמג) מנורת זהב ע' מהר"ר חיים הכהן כה"ל • (קמד) מנורת המאור (עיין מ' ילחק אברהם כה"ל) • (קמס) מנות הלוי (עיין מ' שלמה חלקן כה"ל) • (קמו) מנחה בלולה פירוש החומש מלוקט מהמפרשים חיברו הרב אברהם הכהן רפא פורט וכו' בן כתבתי בחי' (עיין סלה בלולה) • ויש שינוי כי בשער כתוב רפא מפורט ובסוף כתוב בר יעקב הכהן רפא ז"ל מפורט • ואח"כ כתוב כמהר"ר אברהם הכהן מפורט ע"ש • ונראה דהכל הולך אל מקום אחד • וראיתי למורנו הרב מהר"ך בעל בתי כהונה שבכתב שכי' לאשכנז חתם עצמו יצחק הכהן רפא פורט מגזע כהונת עולם אשר בק"ק ליבלין • וראיתי חתימת אביו של מורנו הרב הגו' והיה חותם מהר"ר יהושע בעל פני וכשאמיתי זה להגאון מהר"ר יהושע בעל פני יהושע שמח ואמר דילכון אמרי דילנא הוא כי נצר מטעיו משלנו • ומשפחת רפא פורט היא משפחה מיוחסת וגדולה באשכנז (קמז) מנחת בכורים (ע' מזבח אדמה) • (קמח) מנחת יהודה להרב ר' יהודה בר' אליעזר תלמיד רבינו אליקים יסדו בשנת ה' אלפים ע"ג לפרש סת'מות וקצורי רש"י בחומש לפרש המקרא' שלא פירש רש"י • ומקורב נדרס ס' הגו' עם פירוש המיוחס לתוספות ונקרא הספר דעת זקנים • ועיין במערכת ח"י' (עיין חזקוני) • (קמט) מנחת יהודה על הס"ו והש"ך י"ד מהרב מהר"ר יהודה ריב אופנהיי' אב"ד דק"ק פערשא ומדינת שוואבן בן אחותו של הגאון מהר"ר דוד אופנהיים והי"ל חבורים רבים • ונדרס בהאמבורג פאר דער האה שנת תצ"ו •

(קנ) מנחת יהודה ס' דרשות על כל פרשה שחיבר הרב הגדול עיר וקדיש כמהר"ר יהודה ג' עשר ז"ל והוא כ"י וכתב

יחודה עבאם כח"א) הנאלי מ"ש הרמב"ן הובא בשיעה מקובלת מליע"א דף ק"ט ע"ג מלאכי בחילונה במסכת כותים מ"ז מסכתות קטנות וכ"כ בחורש הדפוס בענין אכלות יסנה וכוונת סופרים מ"ז מסכתות קטנות . ושם כחמתי להשבעה הם קופרים שמחות כלה דרך ארץ רבא וזו"ע שדפסו הם ד' וכוונת' כותים שזכר הרמב"ן ומס' גרים ומס' ארץ ישראל שחזכר בקדמות מדפוס הש"ס בהנהגות הנאון מה' יוסף שמואל והיא דמס' שם דפוס אמשטרס (כי לח"כ כשהשלימו הש"ס כספר"מ ובהם ההקדמה במסכת ברכות שינה מלאך הנתיב בקדמות הדפוס בלעשטרס כונס' שם ומיעט וריבה ע"ש) ול"כ הם שבעה . כן כחמתי בענייניו בנדפס . ונחה לפי מ"ש בשם הרמב"ן ורבי המחירי דמס' לילית היא אחת מ"ז מסכתות קטנות ח"כ שמתיא לינון . ואפשר דמס' דרך ארץ אינה בכלל :

ודע שמלאכי בסוף ספר ישן מס' שמורה לר"ל והזכיר מס' זו בשלשלת הקבלה דף כ"ד ע"ב והביאו סדר הדורו' דף כ"ב ע"א בשם מדרש המורה . וכ"כ עוד סדר הדורו' דף ק"ע ע"ד :

(קסג) ס' המספרים (עין סדר הדורות) .
(קסג) מספרים תחלות ה' (עין פירוש פרק שירה) .

(קסד) מעבר יבן לכמהר"ר אהרן ברכיה ממדינא עין מערכת האל"ף .
(עין מ' אהרן ברכיה כח"א) .

(קסה) מעדני מלך ורחם חמורות מהגאון ת"ש על הרא"ש במס' הנפרדות .
וברפוס ב' כתוב מעדני י"ש ודבריו חמורות משום מעשה שהיה .

(קסו) מעורפת ספרים מהרב המפורסם מהר"ש אלגאזי מוסר נלקט מזהר הקדוש ובסופו קלורית לעין על מאמרי עין יעקב .

(קסז) ס' מעיל צדק חיברו רבינו מנחם בר פינחס הזבירו מהרש"ל בים של שלמה ב"ק פ"ה סי' ס"ו . וביש"ש קדושין פ"ק סי' נ"ד מביא תשובתו שחותם מנחם בר פנחס מעגל צדק . (ועין מ' מנחם מעיל דק כח"א) .

(קסח) מעיל צדקה שו"ת לרב אחד מפראג ואמרו שהוא הרב מ' יונה (לנדספר) בקי בכמה חכמות ולא רצה שיכתבו שמו על הספר לומר שחיברו פלוני . אך מבואר בהסכמת הרבנים שידעו מאן ניהו מר . וכן מתברר מהקדמת תלמידו במכתב מאלוהו הנדפס עם אור תורה ושם כתב דהרב מהר"ר יונה לנדספר הגו' חיבר ס' מאורי אור ער

וכתב שם שסידרו והכינו דהרפ"ס שנת עת"ה . אבל לא נדפס ובסופו שיר מכתם ה' שחיתה בשיר ופירוש .

(קסח) מנחת יעקב באור לתורת השאת מהגאון הרב שבות יעקב' (קסז) מנחת כהן ממהר"א פימנטיד עין במערכת אל"ף . (עין מ' אברהם פימנטיד כח"א) .

(קסז) מנחת כהן על קצת מסכתות מלוקט מהגאון מהר"א ברודא וגאונים אחרים ותוספת מהמהבר .

(קסד) מנחת קנאות כ"י חבור מכתבי הרשב"א שכ' הוא ומה שכתבו לו וכמ"ש במערכת ה"א בס"ד . (עין רכינו לה"י גאון כח"א) .

(קסד) מנחת קנאות כ"י דהרב מהר"ר אברהם קונק בעל אבק סופרים והיא מנחת האומ"ר אמירה נעימה על סעיפי ופוקי הקנאה איש מרעהו ואשה רעותה קנא"ה ודבר הגורם לה ורמזה בס' אבק סופרי' (קסז) מנחת ש"י על כל המקרא מהרב ידידיה שלמה מנורצי מרדכי מנטוב' .

לברר הדק היטב כל המקרא בתיבות נקודות טעמים אותיות ע"פ הדקדוק והמסורות וכמה ספרים ע"ד הרמב"ל באור תורה חבור נחמד ונצרך והיה בימי הרמב"ל ונתוכח עמו כנרא' מסוף קונטרסו אשר בסוף המקרא ע"ש .
(קסז) מנחת שמואל למהר"ר שמואל פלורנטינ דרושי' .

(קסח) מסגרת השלחן על ח"מ קצור תורת כהנים וקצת תשובות אחרונים .

(קסז) מסורת ירושלמי נדפס בקושט' ש' של"ג להחכם כה"ר יהודה דבית גדליה ושם הסכמ' מהרב חנניה' יקר .

(קסז) מסורת סייג לתורה (עין סייג לסורה) .
(קסח) מסכתות קטנות ראיתי להרב המאירי כ"י ס' מ' שמתו שכ' .

ברייאת של ציצית שהיא אחת משבעה מסכתות קטנות עכ"ד . וכלשון הזה מצאתי שכתב הרמב"ן בספר תורת האדם שער ההוצאה דף ל"ב ע"ג ע"ש .

ולחי בעונתי בנדפס מנחם יוד' חוס ס"ע (פיין מס')

על הגדה ס"ת נחמד מאד .

(קט) מעיל צדקה להרב מהר"א הכהן
מרבני איזמיר מאסף כל

עניני צדקה ואביזריה ולא נדפס שולי המעיל
שהיה על הל' צדקה מהש"ע כמ"ש בהקדמתו .

(קט) מעיל שמואל שו"ת למהר"ש
פלורנטיין והיה דורו של

מהר"ש פלורנטיין הרב המחבר בית הרואה .
(קט) מעין גנים כ"י אחד ממאמרות שהיבר

הרמ"ע ז"ל והמה בכתובים
כי המאמרות הנז' רוב בכתב ומעט נדפסו .

(קט) מעין גנים למהר"ר ראובן מזרחי ככתוב
לקמן במערכת רי"ש בס"ד .

(עין מ' ראינו מרסני כח"ס)
(קט) מעין גנים שיטה על זבחים ומנחות

למהר"ר עקיבא טרעני נדפס
במין בהסכמת הגאונים שנת תקכ"ז .

(קט) מעין חכמה כ"י שמוש התורה ודיון
עילאין מצאתי בספר קדמון כ"י

(קט) מעין חכמה להרב קלמנקש אשכנזי
הקדמות האר"י ז"ל והרב משה

ז' צור עשאם בשיר וקראו מכא שער השמים
וב' פירושים ע"ד קבלה א' דברי אמת והב'

קרא משה (עין מערת שדה המכפלה) והכל בכ"י
(קט) מעינות חכמה חיבר חכם חסיד

מהר"ר מרדכי מעיר דרעא בקבלה
והיה נגלה אליו אליהו הנביא וכו' לטוב ונגנו הספר

(קט) ס' המעללים עיין חכמא (דכס')
(קט) מעם לועז (עיין עזרה נשים)

(קט) מענה לשון ספר קדמון באסור והתר
ומזכירו בס' אסור והתר

הארוך למהר"ר יונה ז"ל .
(קט) מענה לשון (עיין לשון חכמים)

(קט) מעריך להרב מנחם די לונזאנו
תשלום הערוך והשגות עדין

ועל מ"כ נדפס בספרו שתי ידות .
מעריך חיבר הרב עיר וקדיש מהר"ם די

לונזאנו לפרש איזה תיבות בירושלמי
ומ"ר והזהר . ופירשם באור מדעי לא סבריי

לפי שהוא ז"ל ה' ידוע כל' יוני וטורקי וערבי
זכא וראה שהרב הגדול הרב סר"ח מביא לשון

ירושלמי דשקלים ופירוש מעריך ב"ד סימן

ס"ג ס"ק ג' . ובירושלמי הוא ראיתי להרב
קרבן העדה שפירשו לפי סברתו ואין האמת

כן כמ"ש שם בשו"ר ברכה בס"ד כי הרב
מהר"ם די לונזאנו ידע פירוש אותן התיבות

בלשון הנכרים ידיעה ודאית . וכן כמה תיבות
בזהר ראיתי שמפרשים כמה פירושים לפי

הענין . ופי' הרב מהר"ם די לונזאנו מתישב
היטב . ובר מן דין היו לו הספרים כתובי יד

ונסחאות דווקא . באופן שהמערך הנז' יש
בו צורך לכלל ת"ה להבין בעצם תיב"ה היכי

סגיא כי המפרשים מוציאים את התיב"ה
ממשמעותה האמיתית

(קט) מערת חכמה להרב משה
ז' צור שרשלת יוהסין ומזכיר

יחסי בנין של קדושים עד הרב אבי התעודה
עיר וקדיש כמהר"ר משה ז' צור ז"ל ממגורשי

קשטריא . והוא הקדמות ספר אוצרות חיים
מקבלה בשיר . וב' פירושים א' דברי קבלה

קצור אוצרות חיים והב' הלכה למשה חידושי
על פי ההקדמות והכל כ"י .

(קט) מעשה אורג כ"י על התורה ובכל
פרשה יודיע משפט אותיות

עקומות ומלופו' וצורתן וסודן וטעמן והזכירו
מז"ה בהנהגותיו ל"ד הלכות ספר תורה .

(קט) מעשה חושב למז"ה מהר"א אזולאי
זללה קצור כונת

המצות מהאר"י זצ"ל .
(קט) מעשה חושב להרב המקובל מהרע"ה

ריקי על מלאכת המשכן .
(קט) מעשה חייא להרב המוסק מהר"ה

רופא על ש"ס וש"ת עיין
בנדפס מערכת ח"ת . (עיין מ' חייא רופא כח"ס)

(קט) מעשה טוביה (ע' מ' טוביה כ"ז כח"ס)
(קט) מעשה ה' מהגאון מהר"ר אליעזר

ובתוכו פי' ההגדה ונדפס
מחדש בהאג . ובח"ב מערכת י"ד אות פ"ג

כתבתי מקצת שבחו שד הגאון ז"ל (עיין יוסף
לקח) . ובסה"ד אגב שיטפיה כתב מעשה ה'

על אסתר ויוסף לקח על התורה ע"ש דף ס"ר
ע"ב והוא להסך . ושם כתב שהיה אב"ד בק"ק

קראקא ונתבק' בישיבה של מעל' שנת שמ"י
(קט) מעשה נסים (עיין דבינו אלעזר בעל ספר

רקס

רקח : מהרר חס' י' יחיל בח"ה) *
(קל) מעשיות ס' קטן נדפס בוירונה והרב
סדר הדורות : העתיק ממנו
הרבה' ובתוספות זכרו איזה מעש' שהם בס'
הנז' ובתוכים דאיתא במדרש מעשה וכו' *
(קלג) מפה (עיין הגהות מור"ם) *
(קלד) ס' מפתח חיבר רבינו נסים בן רבינו
יעקב על כל מסכתו' התלמוד
ועוד חלק שני וכו' חמשים חלקים לבאר
סתימות התלמוד דבר שרומז בתלמוד ועיקרו
בבבלי וירושלמי במקום אחד * וראיתי קצת
מס' זה כ"י על קלף ישן על מס' ברכות שבת
עירובין קובץ גדול *

(קלג) מצודת דוד (עיין מ' דוד' זמרא בח"ה) *
(קלד) מצודת דוד ומצודת ציון (עיין בן הכי' *
(קלס) ס' המצות להרמב"ם (עיין הרמב"ם
בח"ח) *
(קלו) מצרף לחכמה (עיין חלים) *
(קלי) מצח אהרן — (ע' מ' חהרן) *
(קלס) מצנפת אהרן — (ע' חיים בח"ה) *
(קלט) מצת שמורים ע' מ' כהן ספירא האחרון
בח"ה) *
(י) ס' מקדש מזכירו מרן בב"י א"ח סוף
ס' ש"ז *

(יג) מקדש ה' כתיבת יד באור זהר הקדוש
להגאון החסיד הרמ"ז צ"ל וקצת
ממנו הוא מוזעז נדפס בספר מקדש מלך *
(יג) מקדש מלך פירוש על הזהר הקדוש
מלוךט מהרב רבינו מהר"ר
חיים וישאל ז"ל ומהרב עיר וקדיש מהר"א
אזולאי ז"ל מעיר מארזיקוס ותלמידיו הרב
מהר"ר יעקב פינשו והרב מהר"ר ישעיה הכהן
ומהרב הרמ"ז זכר כולם לחי' עד * והם ד'
חלקים * ועוד ס' הדרת מלך וכבוד מלך על
פאמרים עמקים מהזהר הקדוש *
(יג) ס' מקדש מעט חיברו תלמיד הרישב"א
והזכירו הרב כנה"ג חק א"ח ס' י'
רס"ח :
(יד) מקוה ישראל (עיין פלגי מים) :

(יה) מקום שמואל שו"ת וחדושי דינים
ועל הש"ס נקרא שער
התירוצים להרב מהר"ש מלידי אלמנא :

(יז) מקור ברוך שו"ת להרב ברוך קלעי
עיין בנדפס מערכת ב"ת (עיין מ'
ברוך קלעי בח"ה). ויש מקור ברוך חדש משו"ת
ע' לעיל מערכת ב"ת. (עיין מ' ברוך ויזל בח"ה) *
(יז) מקור ברוך (עיין מ' ברוך ויזל בח"ה) *
(יח) מקור חיים מהרב טור ברקת על ש"ע
א"ח מראשו עד הל' תפילין
ונדפס באמשטרדם :
(יט) מקור חיים חיבר על ש"ע א"ח בפלפול
עצום הרב חות יאיר ולא נדפס :
(יז) מקור חכמה (עיין דברי חכמים) :
(יח) מקח וזמכר לרבינו האי גאון וספר
המשכון להגאון ז"ל נדפס בוויניציא
וברלין :
(יג) ס' מקצועות הזכירוהו הראשונים הזכירו
ראב"ן דף צ"ב והמרדכי ושאר
גדולים בכמה דוכתי חיברו רבינו חננאל :
(יג) מקרא סופרים ותקון סופרים להרב
המופלא עיר וקדיש מהר"א גירון
באור על ספר העשור :

(יז) מקראי קדש להרב הגדול מהר"ח
אבואלעפיא על ש"ע פסח י"ט
מגילה ולשונוות הרמב"ם וכו' :
(יט) מר וקציעה ב' חלקים על טור א"ח
וב"י מהרב יעבץ ז"ל ומחיבוריו נראה
דהוא ז"ל חיבר על כל ד' טורים :
(יט) מר קשישא ומר ינוקא , (ע' זקוקין
הנורא) :
(יז) מראה צדק ס' קטן נחמד מורה מקום
סוגיות הש"ס יותר ויותר מספר
פתח האהל בדרך קצרה וכשרה ומ"מ מעניני
ס' של"ה . ומ"מ של"ה הרפסוהו בתוספת
באמשטרדם ד' עמנואל עמיאס והוא בסוף
הס' בשם מבלא של שיש ע"ש :

(יח) המראות העליונות , (עיין חכמתא
דכתי) :
(יט) מראות הצובאות פירוש נביאים
ראשונים ואחרונים
למהר"ם אלשיך :
(יז) מרביץ תורה בישראל (ע' מ' שלמה
מערלני בח"ה) :
(יח) מרגלית טובה (ע' רבינו אברהם ו'
עזרא בח"ה) :
מרגניתא

(יז) מרביץ תורה בישראל (ע' מ' שלמה
מערלני בח"ה) :
(יח) מרגלית טובה (ע' רבינו אברהם ו'
עזרא בח"ה) :
מרגניתא

(יז) מרביץ תורה בישראל (ע' מ' שלמה
מערלני בח"ה) :
(יח) מרגלית טובה (ע' רבינו אברהם ו'
עזרא בח"ה) :
מרגניתא

באות ר"ש. ועמו הסליחה דמפורש בהקדמת הרב דחיבר ראש יוסף על ח"מ וכשהגיע לסי' קס"ג נפשו אותה ויעש לשום את משא מלך ס' בפני עצמו. וס' עצמות יוסף הוא שיטת קדושין. ומה ענינו למשא מלך :

(יכ) מ'שאת בנימין שו"ת עיין בנדפס מערכת ב"ת. (עיין מ' בנימין חשכני בח"ח) :

(יכט) מ'שאת מ'שה ג' חלקים שו"ת להרב מהר"ם ישראל עיין בנדפס. (עיין מ' משה ישראל בח"ח) :

(יכ) מ'שביר חיברו הגדול מ' משה בירדוגו ז"ל על שמו כי משביר נוטריקון משה בירדוגו. והי' הרב במצרב הפנימי.

ושמעתי מהרב המופלא ח"ק כמחר"ד חיים נ' עטר זלה"ה שהיה מספר בשבחו ביושר עיונו בעומק העיון. וכתב הרב מהרחב"ע הגו' בספרו חפץ ה' בשיטתו לשבת דף ז' ע"ב מהספר וז"ל רוח הקדש הופיעה ונתכוונו לו בהסת הדעת בבית הכנסת אני ואחי הגדול גדוד החכמים הרב ר' משה בירדוגו אשר נפשי קשורה בנפשו עכ"ל. וכמדומה שיש תשוב' להרב משביר בס' סמא דחיי ואיננו פה עמנו חס' הגו'. ואחר זמן בא לידי חלק מס' זה כ"י וזה שמו ראש משביר והוא על ס' בראשית דרושים ובסופו ליקוטים ויש שם דרוש שדרש על רבו החכם השלם חסיד ועניו כמחר"ד יוסף בהתית זקוצ"ל ב"ג ניסן שנת תע"א. והרב משביר הי' אב"ד ור"מ של ק"ק מכנאס :

(יכ) מ'שבית מלחמות. (ע' פלגי מים) :

(יכג) מ'שבצות זהב הם שני חיבורים שחיבר הגאון החסיד ועניו כמה' יוסף אב"ד ור"מ דק"ק פנקפורט דאדר זח"ה. לישיב ולברר דברי הרב ט"ז. הלא מראש הדפים ס' פרי מגדים על ש"ע י"ד עד ס' ק"א יחדיו יהיו תמים ב' חיבורים בבת אחת. משבצות זהב על הט"ו ושפתי דעת על הש"ך. ומקורב נדפס פרי מגדים על א"ח והם שני חיבורים נמורים נפרדים א' אשל אברהם על מגן אברהם. והב' משבצות זהב על הט"ז. ובהם הראה ענותנותו וחסידותו מקופים חומת תורתו :

משיבת

(יכ) מרגניתא טבא להרב אשכנזי מ' אריה ליב סג"ר הורוויץ על ס' המצות להרמב"ם והרמב"ן מליץ על הרמב"ם ב"ד שרשים להצילו מהשגות הרמב"ן ונדפס באמשטרדם ש' תקי"ו :

(יכ) מרדכי, בא לידי ס' מרדכי כתוב על קלף ישן נושן וכתוב שם שהוא מרדכי הגדול. ויש תוס' על המרדכי שבידינו הלכות ארץ ישראל ופ' אלו הן הלוקין ופ' אלו הן הנשופין ומס' זבחים. אך הלכות קטנות חסר. ומ"ב בס' קצור המרדכי כ"י מהר"ש מצלייזשט שמרדכי לא חיבר בהלכות קטנות ולמדנו שהלכות קטנות שיש בדפוס אינם ממחבר המרדכי :

ודע כי בכל מערבין יש הגהות אשרית ובסופו כתוב מר' מהרמ"ק וענין זה לא מצאתי במרדכי שלנו ומצאתיו במרדכי כ"י הגו'. ומ"ש בהגהת אשרי מר' מהרמ"ק ר"ל שענין זה מהמרדכי ומהרמ"ק הביאו משם המרדכי. וכן יש הגהות מא' מהרמ"ק. וכן מהרמ"ק לבד :

(יכ) מרכבת המ'שנה על כל הרמב"ם ג' חלקים מהגאון מהר"ר שלמה אב"ד דק"ק לבוב והיה חכם בכמה חכמות כמבואר בקונטרס ברכות בחשבון שבסוף ח"א. והיה מדקדק עצום וחיבר שערי נעימה : ועשרה שלחנות על כל סדר הש"ע מדיני האחרונים. וחידושי גפ"ת לרוב ושו"ת ל"ב שלמה והיתה מנוחתו בעיר ואם בישראל שלוניקי :

(יכ) מרכבת המ'שנה על הרמב"ם ח"א מהרב מהר"א אלפנדארי הרב המחבר יד אהרן על א"ח וא"ה. ושמעתי מפיו פה קדוש שהי"ל על י"ד ועל קצת ח"מ ועל כל הרמב"ם ונשרף הכל :

(יכו) מר'שים, מרן בב"ב בח"מ באיזה מקומות כותב כתב המרשים כך וכך. ונראה דחכם א' רשם מורה מקום והגהות בסוד בדפוס שן מהטורים או בכ"י וקרי ליה מרשים :

(יכז) משא מלך והוא חלק מספרו ראש יוסף ונראה שצ"ל עצמות יוסף מעניני מסים וכו' כן כתב סדר הדורות וכ"כ

(רנב) משיבת נפש כ"י ב' מהדורות על הגדולים ממהר"י צמח . (עיין גבולים) :
(רנד) משיבת נפש . (עיין מ' מנחם בר שמואל לבית מאיר בח"ה) :

(רנא) משן הזרע . (עיין ברט"ה) :
(רנב) ס' המשכון , (עיין תקח ומתכר) :
(רנא) משכיר לדוד . (עיין מהר"ר דוד פאדור בח"ה) :

(רנא) ס' המשיכילים (עיין קול ברמה) :
(רנא) משכנות יעקב דרושים למהר"י ז' נעים . עיין מערכת יו"ד . (עיין מ' יעקב ז' נעים בח"ה) :

(רנא) מ'שלי . מדרש - (עיין מדרש) :
(רנא) ס' המ'שלים (עיין חכמתא רבתי) :
(רנא) משכניע ישועה . (עיין מ' יצחק אברבנאל בח"ה) :

(רנא) משמרת הבית , (עיין הרשב"א בח"ה) :
(רנא) משמרת המועדות מזכירו הרב דוד אבודרהם :

(רנא) משמרת המצות למהר"ר יהושע בנבנשת עיין לעיר מערכת אל"ף (עיין אזהרות) ובגדפס מערכת יו"ד . (עיין מ' יהושע בנבנשת בח"ה) :

(רנא) משנה לחם מהגאון מ' יעב"ז מהדורא בתרא עד משניות וזעים מועד :

(רנא) משנה לחם להרב יחיאל מיכל חידושים על הש"ס והרמב"ם נדפס בזאלקווא ש' תקי"א :

(רנא) משנה למלך . (עיין מ' יהודה רוזאניס בח"ה) :

(רנא) משנת (רבי) אליעזר פשמים ובאורי מאמרים נחמדים ממנו ומרבני

דורו ע"ס הפרשיות להרב מהר"ר אליעזר זין מניקלשפורג נדפס בפסד"א שנת תע"ז :

(רנא) משנת ר' אליעזר . (עיין רס"י ידי חסד) :

(רנא) משנה חכמים להרב מהר"ם חאגיז תוכחות מוסר מוסד על מ"ח

דברים שהתורה נקנית ונדפס ח"א על כ"ד דברים ובו תשל"ה סימנים ונדפס בעיר וואנזבעק ש' תצ"ג :

(רנא) משנת חסידים להרב המקובל מהרע"ח ריקי קצור מחכמת האמת מהאר"י זצ"ל בעולמות נשמות וכונות :

(רנא) משפט צדק ג' חלקים שו"ת למהר"ם מלמד וח"ג לא נדפס עיין בגדפס מערכת מ"ם (עיין מ' מאיר מלמד בח"ה) . ועתה נדפס ח"ג ונשלמו ג' חלקי משפט צדק שו"ת למהר"ם מלמד והו"ת למלמד הרב מהר"י ז' עזרא הרב עצמות יוסף כמ"ש במשפט צדק ח"ב סי' ל"א :

(רנא) משפט שלום חיבר דיני' הביאו הרב"ז בתשו' דפוס פירא :

(רנא) משפט שלום . (עיין מ' יעקב בנב"מ לבי בח"ה) :

(רנא) משפטי שבעות לרבינו הא"י גאון :

(רנא) משפטי שמואל למהר"ש קלעי עיין בגדפס מערכת שי"ן (עיין מ' שמואל קלעי בח"ה) :

(רנא) משפטי השנים הזכיר הרמב"ן ספר זה כמו שתראה בש"ה מקובצת מציעא דפוס אמשי"ד ד' נ"ו סוף ע"ג מהספר :

(רנא) משפטים ישרים שו"ת למהר"ש ז' חסון ושו"ת למהר"ש גאון :

(רנא) מתוק האור . (עיין מ' מאיר פאפירס בח"ה) :

(רנא) מתיבות הראשונים זמני' דמשכחת דכתבי ובעל מתיבות כתב . ובס' יד

מלאכי כלל תקנ"ו הביא מחידושי הרמב"ן גיטין ריש פרק האומר דרב שמואל בר חפני

כתב משם בעל מתיבות ולפ"ז נמצא שהגאון מייית בשם בעל מתיבות . אבל ראיתי דברי

הרמב"ן הנזכר והדבר מבואר דמ"ש ובעל מתיבות הכי ס"ל הם דברי הרמב"ן ואינם

דברי הגאון כאשר חשב הרב הנז' :

(רנא) מ' מתנה חיבר רבינו שמואל ז' חפני גאון כ"כ המעתיק פ' המשנה

להר"ם מסדור נשים החכם ר' יעקב בן עכסאי בהקדמתו שם :

(רנא) מתנות חיבר רבינו סעדיה גאון הזכירו הרמב"ן בחידושי קדושין דף יו"ד ע"א מהספר :

(רנא) מתנות כהונה . (עיין רס"י רס"ה) :

(רנא) מתת . ס' מדינים הזכירו מה' ישראל מברונא בתשו' הביא דבריו מהריב"ל ח"א סי' י"ח :

(יט) מתת יה דרושים להרב מתתיה דרשן
מק"ק פראג עד ס' דבר' :

קונטרס אחרון

[6] **בצות**. בענין המלוות פרי"ג. הגאון בעל הלכות גדולות דרים בספרו הוא ה"י מונח ונמשכו אחריו הרבה גדולים. והם רבינו אליהו הזקן בעל אמוה רבינו הא"י גאון. והגאון רבינו יצחק בר ראובן שה"י בזמן הרי"ף. ורבינו שלמה בן גבירול שה"י בזמן מהר"י ק' עינאש כמש"ל במערכת האל"ף (עיין אזהרות) ורבינו אליעזר ממיץ בס' יראים שראיתיו בשלימותו בכ"ה

אמנם מודעת זאת הרמב"ם ארים שא"ל על מנין כה"ג וחיבר ספר מלות ודבריהם הנכסים ישרה י"ד שרשים לחסד דברי כה"ג וכך ה"י מונח מנין מהורש. אך הסמ"ג נחלק קצת עליו והרמב"ן לא ליטע כה"ג וחיבר ס' אחד על זה. ומ"מ דבר שבמנין עשה מנין אחר לדעתו שלא הסכים לכה"ג. וגם הראש"ע בס' יסוד מורא הפליא לטעון כנגד בעלי האזהרות עש"י. וגאון עוזרו הרב פרשם וריבס בדרך מלוסוך מור"ש לעשות לו

נ

[6] **נאות יעקב** להרב החסיד מהר"י אלגאזי שו"ת ודרושים בשבתות שד"ר פרישיות ופסח ושבועות ובסופו מענה לשון קונטרס נחמד :

[7] **נאמן שמואל** שו"ת להרב שמואל יצחק מרבני שלוניקי בזמן הרב כרם שלמה. עיין בגדפס סוף מערכת שו"ן (עיין מ' שמואל יצחק כה"א) :

[8] **נאספות** הם תשובות כ"י מרבנים שונים סכמה מקומיות אשר נמצאו באמהות הרב כה"ג מרבנים קדמונים ואת אחרונים ורחו הוא קבצן ויקראם תשובות נאספות. ורומז עליהם בספרו הנורא כה"ג כמ"ש מורנו הרב מהר"י הכהן בעל בתי כהונה בהקדמה שבס' כה"ג א"ה (מידו היתה זאת ולא הזכיר שמו). וכה עשה הרב יד אהרן א"ה ח"א אשר שם לו קונטרס תשובות נאספות והוא מכלל הספר :

[9] **ספר הנבואה** (עיין סכמא רבתי).

[10] **נבואת הילד** אמרו שכתבה הרב ר' אברהם הלוי. ואפשר שה"י בסוף

האלף החמישי שמכיריו בספר מסעות בנימן

דרך לנאר הספרים בין הרמב"ם לסמ"ג והראש"ן :

ואולם שלמים וכן רבים נחזו במנין הרמב"ם כהרב החינוך ודכוותיה מהאחרונים. ועל השגות הרמב"ן חריף יתכן מהר"י לילוף ק' לור בס' ונגילת אסתר והרב לב שמח והרב קאסם סופרים מליים בעד הרמב"ם גם כן. והרשב"ץ בס' זהר הרקיע עומד לימין הרמב"ם וזמנין דמכריע ככה"ג או כהרמב"ן. ורבינו הדור האחרון הרב דינא דחיי והרב דברי אמת והרב מרגליות ענא והרב מהר"י עייאש כספר זאת ליהוד' עמדו למנין ושקלי וטרו י' מהם כרוב מנין ויש מהם בליזת פריטים :

וכבר נא חכם הגאון הרב שפתי כהן וסידר ספר קען פועל לרק איקרי סדר המלות על סדר הפרשים על ונמה הלך מנין כללי ומנין הענין ומנין הלחון על דעת הרמב"ם בסדר קלר ולישאל קרא נקע לשון המלות. וכהן משמיע ללמוד הסדר הזה בכל שבע. ובאמת כי טוב מאד לשמוע אל הכהן הגדול ואל יליזו מעיניו המלוי. וכן כהן הרד"ק כספונה עשה סדר קלר ברמז המלות ותמיד ה"י ס' זה באפוסדו לא יסור ממנו. וגם הרב החסיד מה' משה בלזאס לבניו והוא בדפוס הזהיר מאד ללמוד תמיד מנין המלות בדרך קלרה כאשר כתבם הרמב"ם בזהלל ספר המדע ע"ש :

שה"י שנת תתק"ל אלא דשם כתוב אל קוסטנטיני. ונדפסה בסוף ספר נגיד ומצוה דפוס קושטנדינה. שוב ראיתי בספר סדר הדורות מ"ש בך מ"ו ע"ג ונראה משם כי הר"א הלוי הנזכר שכתבה לא ה"י בזמן הנזכר ע"ש :

[1] **נגיד ומצוה** חיבר מהר"י צמח ז"ל קצור מקצת כונות האר"י זצ"ל. וידעתו נאמנה שכשנדפס באמ"ר ה' ברשו' מורנו הרב הגדול מהר"א יצחקי זלה"ה אשר נמצא בעת ההיא בשליחות עה"ק והוא השמיט כל הדברים עמוקים. ולכן אל יתמה הקורא על הרב מהר"י צמח ז"ל דקרי חדא ופרי תלת. ואחר זמן רב בא לידי ס' קול ברמה מהרב מהר"י צמח ז"ל וכתוב שם שחיבר נגיד ומצוה באורך ואח"כ בקיצור ולא הרשוהו מן השמי' להדפיסו. ונראה שזה שנדפס הוא הקצר ואפי' זה הקצר לא הודפס כולו :

[2] **נחיר שלום לכמהר"ר** שבת וינטורה זלה"ה על שו"ע א"ה וה' תלמיד הרב המו' כמהר"ר פאידו זלה"ה :

[3] **נבחרות כהמ"ר** (עיין אלים) :

נדוע

[י] נחלת בנימן עיין במערכת ט"ח (עיין טעמי המלות) :

[יג] נחלת יעקב על פירש"י בחומש ספר נחמד ובו השגות על הרא"ם הרבה אך יש מהם אשר בסא הרא"ם נקי ואינה השגה. והוא בנו של הגאון הרב משאת בנימן ועמ"ש הרב משכנות יעקב דף קע"ב ע"א :

[יט] נחלת יעקב שו"ת להרב יעקב היילפורין קובץ קטן הזכירו הרב מהר"ם חאגיז בספרו לקט הקמח :

[כ] נחלת יעקב ואבני שוהם דרושי' מרב ובנו אשכנזים :

[כא] נחלת עזריאל דרושים דפוס ישן :

[כב] נחלת צבי על ש"ע א"ח ועל א"ה עיין בנדפס מערכת צד"י (עיין מ' כ"י חלמיר ב"ח כח"א) :

[כג] נחלת צבי פ"י על אבות :

[כד] נחלת שבועה נסח ודיני שטרות וח"ב שו"ת. עיין בנדפס מערכת שו"ן (עיין מ' שמואל הלוי חלמיר מ"ז כח"א) :

[כה] נחלת שמעוני כל שמות המקרא והתנאים מסודרים בא"ב ועל כל שם מורה מקום היכן נזכר במקרא במשנה בבבלי ובמדרש רבה :

[כו] נחמני ספר שהיכיר רבינו נחמן בן בנו של רבינו חיים הכהן והי' מצוי למהר"י קילון כמ"ש בשרש קמ"ש :

[כז] נחמת ציין דרושים נדפס. הביאו סדר הדורות :

[כח] נחפה בכסף לעשרת ראשי מורי הרב זלה"ה שו"ת ע"ס ד' טורים א"ח י"ד אבן העזר ח"מ ובאור על תוספי הרא"ם. וחלק ב' כ"י שו"ת לעמ"ד מורי הרב [הנז'] זלה"ה ובאור לתוספי רא"ם לסמ"ג ע"י בנדפס מערכת יו"ד (עיין מ' יונה נכון כח"א). ואחר זמן נדפסו שארית באורי תוספי רא"ם בס' גט מקושר למורי הרב ז"ל עיין לעיל במערכת גיטל (עיין גט מקושר) :

[כט] ספר נייר הוא ספר פסקי דינין קדמון שמזכירים חפוסקים לפעמי'. ויש מי שכתב שהוא ס' הכלבו והוא מאוסר הדעת דספר נייר לא נודע מחברו וס' כלבו לא נודע מחברו ולכן בחבר דוהו ס' נייר ואח"כ זכר

[ט] נודע בהחודה שו"ת על ד' טורים חיבר הגאון מה' יחזקאל סג"ל לנדא זלה"ה ויש לו עוד תשובות כ"י. ותשובותיו מיוסדות על אדני הפלפול והסברא חריפות ובקיאיות והרביץ תורה בישראל בספריו ותלמידיו. ואם בענין גלות בחה"מ נטה קו. מ"מ החכם בחכמתו יכיר מספריו כי רב הוא ומופלא מגדולי הדור גאון עז תהלות ישראל וגדול כבודו ודי' בזה ואזן מלין תבחן :

[י] נוף עץ החיים הוא מה שסידר הרב עיר וקדיש מהר"ם פאפירש ז"ל מכתבי רבינו האר"י ז"ל והוא על תנ"ך ומאמרי רז"ל ויחודים וגבואה וזוה"ק וגלגולים. ויש ב' חלקים אחרים דרך עץ חיים מהקדמות ופרי עץ חיים מכוונות ואלו נדפסו כמה פעמים בווארשויא ומנוף ע"ה לא נדפס אלא לקוטי תנ"ך בזארקנא והוא נוף אחר מס' נוף עץ החיים. אמנם לקוטי תנ"ך יש כ"י מגורי האר"י ז"ל כפלים לתושיה. ובין בנדפס ובין בכ"י יש חידושי מהר"ח ז"ל מעצמו ונתברר לי מס' חידושי מהר"ח ז"ל כ"י שיש בידי רבדס :

[יא] נזירות שמשון הגהות עד ש"ע א"ח ומגיני ארץ היכירו הרב מה' שמשון חסיד ז"ל נדפס שנת תקכ"ד. ובמשניות אמשמודס חרשות שיש שם בגליון תוספי' חדשים יש חידושים הרבה ממהר"ר שמשון חסיד הנז'. ובאגרת בקורת להרב יעקב ז"ל יש תשובה אחת מהרב הנז' :

[יב] נזר אלהים להרב הקדוש מה' שמשון מאסטרפולי ז"ל הזכירו בס' דן ידיו :

[יג] נזר הקדש באור למדרש רבה ס' בראש' גדול בכמות ואיכות וע' לעיל מערכת יו"ד עיין מ' יחיאל מיכל פנלונא כח"א) :

[יד] נחל איתן עם פרח לבנון דפוס ברלין. ועיין לקמן במערכת פ"א (עיין פרח לבנון) :

[טו] נחלה ליהושע שו"ת לרב יהושע צונצין. עיין בנדפס מערכת יו"ד (עיין מ' יחושע לונגין כח"א) :

[טז] נחלת אריאל פ"י על מס' סופרים כמ"ש לקמן במערכת סמ"ך בס"ד (עיין מס' סופרים) :

זכה לשם וקראוהו כלכו . אבר טעו בשקול הדעת וכן חמצא כמה פעמים לכותבים כאלה דטעו בדמיונם שרוצים להבין דבר מתוך דבר . ועוד שסומכ' על כל מאי דשמעי ואשר מצאו כתוב כמו ס' שלשלת הקברה וספר שפתי ישנים אשר טעו כמה וכמה פעמים ומי יאבד הזמן לברר טעותם . ואני הצעיר בא לידי ס' כתוב על קרף ישן נושן וכתוב שם דהועתק שנת קנ"ב ואומר המעתיק דשם הספר ס' פאפיר שהוא יידי בלע"ז . והספר הוא דינין מלוקטים מה"ג והרמב"ם וסמ"ג וס' התרומה ואין לו יחס עם ס' הכלב וכלל :

[נ] נמוקי יוסף וקראוהו חב"ד מהר"ש צופתי להליץ בעד הרמב"ן על מה שמקשה עליו הרא"ם ז"ל :

[נב] ספר הנסיונות (עיין הכתוב רמ"א :

[נב] נפך חלק מתשובות הרב מה' אברהם טוואה הזכירו בשו"ת בית יהודה להרב המפורסם מהר"י עייאש דף ק"ג . והרב מהר"א טוואה הוא זקנו של הרב מהר"ש צדור הרב המחבר פרי צדיק נמ"ש בהקדמתו לס' התשב"ץ מהרשב"ץ . ובס' התשב"ץ בסופו בחלק רביעי הנקרא חוט המשולש יש תשו' מהרב מהר"א נ' טוואה הנז' :

[נב] ס' הנפ"ש להרמב"ם (עיין סעי' הסמיס) .

[נב] הנפ"ש מאמר — (עיין רמ"ע מפלנו כח"ה) :

[נב] נפתולי אלהים פ' על ספר רבינו בחיי על התורה ונדפס . וראיתי למחרתו זצ"ל בס' כ"י שמביא כמה דברים ממנו :

[נב] נפתלי שבע רצון דרושים על התורה נחמדים חיברו מהר"ר נפתלי בן מה' שמעון גינצבורג ונדפס שנת תס"ח :

[נב] נצח ישראל להגאון מה' ליווא אב"ד מפראג נדפס שם בפראג ש' שנ"ט :

[נב] נצח ישראל כ"י ר"ת נצח נוסריקון צירוף חשבון והוא על התורה חיברו כמה' יהודה מהללאל בכ"ד מצליח מלאקווילה בעיר פוסמורונו שנת שע"ז :

[נב] נקודות הכסף להגאון הש"ך השגות על הרב טורי זהב י"ד . ודע כי באשלי רבני דפוס חדש אמשטרדם של ר' הירץ שהדפיסו נקודות הכסף ואיזה ענין ספר"ח וכנה"ג . ס' נקודות הכסף הושמט ממנו כמה

זכה לשם וקראוהו כלכו . אבר טעו בשקול הדעת וכן חמצא כמה פעמים לכותבים כאלה דטעו בדמיונם שרוצים להבין דבר מתוך דבר . ועוד שסומכ' על כל מאי דשמעי ואשר מצאו כתוב כמו ס' שלשלת הקברה וספר שפתי ישנים אשר טעו כמה וכמה פעמים ומי יאבד הזמן לברר טעותם . ואני הצעיר בא לידי ס' כתוב על קרף ישן נושן וכתוב שם דהועתק שנת קנ"ב ואומר המעתיק דשם הספר ס' פאפיר שהוא יידי בלע"ז . והספר הוא דינין מלוקטים מה"ג והרמב"ם וסמ"ג וס' התרומה ואין לו יחס עם ס' הכלב וכלל :

[נ] נמוקי הרוכז' לרבינו ישעיה הזקן הראשון משראני אני השפל זכני ה' והוצאתים לאור ממקום נניחם . ועוד זכני ה' והדפסתי בקונטרס פני דוד ככתוב שם בכל פרשה ופרשה בשמו ע"ש . והגם שיש איזה דברים פשוטים . איידי דזוטר רציתי לכתוב כל הקונטרס כדו :

[נב] נמוקי יוסף כתבתי בנדפס (עיין רבינו יוסף חביב"ל כח"ה) שהרב הנמקי עשה פ' לכל הלכות הרי"ף . ואני ראיתי נמקי כ"י על פסחים . ומרן בב"י א"ח ס' ג"ן מזכיר נמקי יוסף ממגילה פ' הקורא עומד . ואותו לשון ליתיה בבאור ההלכות ממגילה . ומוכח שפ' מגילה הוא הר"ן ומרן הי"ל נמקי כ"י על מגילה :

כבר כתבתי בנדפס (עיין רבינו יוסף חביב"ל כח"ה) שפ' ההלכות ממועד קטן הוא נמקי יוסף כאשר הכריח הרב יד מלאכי בתוכחת מגולה . והתימא על הגהות הרי"ף שבתמת ישרים שהם מגדולי ישראל והרב כנה"ג י"ד סימן של"ד הגה"ט אות ל' והרב עיון יעקב בנדר' דף ס"ד שחשבו שפ' מ"ק הוא הר"ן ואינו אלא נמקי :

נמוקי יוסף כבר רעיד מערכת יו"ד (עיין רבינו יוסף חביב"ל כח"ה) כתבתי שעתה נדפסו חידושי לכתובות נדרים שבועות :

נמוקי יוסף למס' ע"א הזכיר הרב מהר"ש חיון בתשובותיו ס' ג"ז שהי' בידו בכ"י :

נמוקי יוסף לרבינו יוסף חביבא ז"ל חוטר מגזע גאוני ספרד נכ' ראיתי בכ"י . וראיתי בדורות הרב מהר"ם נ' חביב ז"ל כ"י

חבל על דאבדין • ועיין בס' חזון עובדיא מ"ש ומעשה הוא :

[מ] נשמת חיים חיבר הרב הפילוסוף מ' מנשה בן ישראל אב"ד ומ"ץ ודורש טוב ומרביץ חורה בקק"ס אשר באמשטערס להוכיח במישור אמתות דברי רז"ל בכמה ענינים • וחיבר כמה ספרים נחמדי' בלשון לע"ז לזכות הרבים ומהם ס' המכריע ד' חלקים על חנ"ך (קונסיליאדור) מלוקט מהמפרשים ונפך מדיליה, והרב המופלג בחכמות למודיות טבעיות • אלהיות ושם לו בגמ' ופוסקים ודרשות האיש היש"ה מקנדיא בסוף הקדמתו לנובלות חכמה הפליג בשבח הרב מנשה הנז' כי הוא איש אמונים אב בחכמה ורך בשנים פאר חכמים וצפירת תפארת עמנו בעיני העמים מחבר חבורים מחוכמים • ואתו יום ידרשון חכמהם האלהיים לשמוע חכמתו ונהרו אליו כל הגוים עכ"ד :

[מט] נתיב חיים להגאון מהר"ר נתנאל וייל הגהות על א"ח ומג"א ומ"ז נדפס מחדש :

[נ] נתיב הישר הזכירו הרב דהם הפנים בח"ב סי' רס"ד :

[נא] נתיבות, זימנין דקרו לס' רבינו ירוחם ס' נתיבות :

[נג] נתיבות משפט חיבור מופלא על קצת ס' מישורים לרבינו

ירוחם ועיין בנדפס מערכת חי"ת אות כ"ג (ע"י מ' חיים אלגאזי נח"א) • וכתב הגאון הרב המג"ן להגאון הרב שער אפרים סימן ע"א דקושיתו היא בס' קדוש ונורא נתיבות משפט וישלח אחריו לקושטנדינא שיהנה מאורו כי רב מומחה ובקי הוא :

כמה דברים • וצריך המעיין אם בא להקשות על הרב מ"ז שיהי' לפניו נקודות הכסף עצמו כלומר שנדפס בפני עצמו לחוות בנועם דבריו אם עמד בזה :

[נז] נקודות הכסף פירוש שיר השירים רבמה"ה אברהם לאניאדור נדפס בויניציא שנת בשנ"ה טובה ושם בהקדמה כתב שהי"ל פירוש על התורה וחמש מגילות וכתובים :

[מז] נר ישראל כך אמר הרב מגן אברהם שקרא שם ספרו ר"ת נר יפה

של רבי אברהם לוי כמבואר בהקדמת בנו : [מז] נר המזרחי חיבר כמה"ר ישראל מאיר מזרחי הרב המחבר

פרי רץ שו"ת, באור לתוספי הרא"ם לסמ"ג ה"ל הנוכה כ"י :

[מז] נר מצוה להגאון מהר"ר ליווא אב"ד מפראג קונטרס בחנוכה בסוף ספרו אור חדש פי' עד מגילת אסתר דפוס פראג שנת ש"ס :

[מו] נר מצוה פירוש אזהרות לר"מ פיזאנטי ונדפס בקושטנדינא שנת שכ"ז

וכתב שם שחיבר פי' ירושלמי סדר זרעים וחידושי מסכת קדושין ושאר ספרים :

[מז] נשאל דוד תשובות להגאון מהר"ר אופנהיים כ"י מזכירו הרב

מהר"ם האגוז בלקט הקמח שלו, וקצת מתשובות הרב עלו זה בס' חוות יאיר ובספר שבות יעקב, וקצת מחידושו נדפסו בסוף שיירי א"ח דפוס קושטנדינ' ובתחילת ס' בית יהודה למהר"י בן נסים, אבל ס' נשאל דוד ושאר חידושו לא נדפסו • ונדודי ישראל קצתם היו זהירים שלא להדפיס ספרי חידושיהם בתייהם • ובאמת אמרו מן הזהירות שלא תרבה להזהר, כי זה גרם שנאבדו הכתבי

ס

עכ"ל סדר הדורות • ואני הצעיר ראיתי ספר כ"י ושמו דבי אליהו ולא סדר אליהו ורובו סיפור צמיחת מלכי העוסמאנדים ומלחמתם והצלחתם ואביווייהו :

סדר

[ס] סאה סלת להחכם רפאל גורצי מוסר :

[ז] סבר יוסף (עיין מ' וידאל לרפמי בח"א) :

[ז] סדר אליהו רבי אליהו קאפסאלי מעשיות מאותו זמן כ"י

[י] סדר אליהו שו"ת מהר"ר אליהו אלפאנדארי מובא בפרח שושן ע"ל ס"ד * ונדפס בקושטאניא ונקרא סדר אליהו רבא וזווא להרב הנז' והוא שני שערים בדני עיגונא בפלפול עצום ובסופו שו"ת שייכות לשור א"ה רובם בעיגונא וחלק ב' הוא קונטרס אשר יסד הרב קצור מכל דיני האחרונים בעיגונא בסימנים וסעיפים ונדפס בסוף מכתב מאלהו להרב הנז' :

[י] סדר אליהו רבא וזווא (ע' סדר אליהו כפני ז') :

[י] סדר אליהו רבא וסדר אליהו זווא * הוא תנא דבי אליהו ונדפס בויניציא ושוב נדפס עם פירוש זקוקין דנורא ובעורין ראשא, עיין דעיל מערכת זי"ן : (ע' זקוקין דנורא ובעורין ראשא) :

וראיתי להרב בחר שבע בתוספותיו לפ' חלק דף ל"ב שכתב על מאמר תנא דבי אליהו דמיימי תנא וז"ל תנא דבי אליהו אל תענה לחשוב שזה אליהו הוא אליהו הנביא אלל הוא התנא הראשון בהקדמה זרעים להרמב"ם אלל חוכי המעגל סוף פ"ז וכו' ע"ש והביאו בספר רגל ישר * וכיכ עוד הרב בחד שבע בתוספותיו קרוב לסוף הס' * והביא דבריו הרב שיירי כנה"ג ח"ח אחר רמזי הקטניות בצאנז דברי חממים ע"ש :

וזה לי למעלה מחמשה ושלשים שנה שמתחילתי על הגאון הרב בחר שבע בזה דמה שהזכיר הרמב"ם בהקדמתו הוא אליהו ועיני בן הקק והוא שם אחר אליהו ועיני בן אליהו לחד ועיני בן הקק לחד * וכן הוזכר שם בהקדמה הרמב"ם פ"ב ופ"ג ופ"ד ועוד הדבר ברור מאד דתנא דבי אליהו הוא אליהו זכור לעו"ב והוא מאי דתני אליהו לרב עין סדר אליהו רבא וסדר אליהו זווא כדאמרינן בכתובות דף ק"ו * ונדפס ספר תנא דבי אליהו בויניציא שנת ימ"ח וזה * נדפס ב"ה רחב הנקרא זקוקין דנורא בעיר פראג * וזה הס' הוא תנא דבי אליהו שמתחיל ויגרש שהוא בנמיט' תנא דבי אליהו כמ"ש ברבנו הרקח בריש ספרו :

ועוד נעלם מהם מ"ש רבינו הרע"ק ערך סדר וז"ל סדר אליהו רבא וסדר אליהו זווא בריש גמרא דבי שני דיניי גמלות וכו' ודאמרי בגמרא תנא דבי אליהו כלתון בגווייהו עביל * וכן הדבר מבורר ומובחר כי כל תנא דבי אליהו דמיימי תנא' או סילקת או רובס הנה הכס שם ובפרט הני די מרי דעלייהו קאי הרב בחר שבע הסיו דמיימי תנא' בכתובות דף ל"ב הוא בסוף סדר אליהו רבא אלל דיש שינוי בקוף * ותנא דבי אליהו כל ששונה לזכור דעל זה דיבר הרב ב"ש בתשובה הוא בקר אליהו זווא פ"א * ועוד ישיאל על הרב בחר שבע וטעם בקיאותו דליך נפטיים שהוא תנא המוזכר בהקדמה הרמב"ם * במקום למעלה היה חסיד המוזכר בתשובה זו ברישא דמזכיר אליהו לשם תנא *

הגם הלום ראיתי בסדר הדורות הנדפס מקורב דף ע"ו ע"ד שהביא דברי הרב בחר שבע ומנחם אחרים והביא מ"ש בפתחים דף ל"ד תנא דבי אליהו ר' נתן אומר וכו' ובערכי פתחים תנא דבי אליהו אפ"י שאמר ר' עקיבא * ואם כדברי הרמב"ם כי תנא דבי אליהו קדמון ח"ך אומר בשם ר' נתן ור"ע וכו' ע"ש * ותמתי על רוב בקיאותו מדוע קשה נסבן אחר וטעם לרב ר' בחר שבע והרי במקום הזהיר ס' זקוקין דנורא ואיך לא זכר שהוא סדר אלנהו דמתי לרב עין * וסו מאי קאמר ואם כדברי הרמב"ם וכו' אעו הרמב"ם הזהיר תנא דבי אליהו בהקדמתו אז דיבר על זה הלל הרב בחר שבע הוא אשר חשב כי אליהו המוזכר שם לחודיה קאי וכן העתיק הוא לשון הרמב"ם והשאיר אחריו עיני בן הקק ופשוט כי הוא חסיד אחם אליהו ועיני ושם אחר הוא וזכור בתשובה פ"ב דפרק והוא בתוספתו אחריו ועיני * אולם הרב סדר דורות הביא זה על המעשה במקום ולעיל דף תנא ע"א בלי ה"א * ולכן חשב שהוא אליהו לחד ועיני בן הקק לחד * וכן נראה להרב סדר הדורות חשב דמ"ש בדראשית רבס מ' וירא דף כ"ז אליהו עיני הס שתי שינוי וכן הביאו שם וברור כי שם אחר הוא אליהו ועיני * ועמש הרב תו"ע פ"ג דפרק * ותימא עוד על הרבנים דהרי הרמב"ם אינו מזכיר כי אם התנאים שהוזכרו בתשובה והרי במעשה לא יש שם אליהו בפתיח ולא שם עיני בן הקק * וכן מוכח מפי' המדומה ס' קל"ה כי תנא דבי אליהו הוא מה שלמד אליהו זכור לטוב לרב עין ע"ש * ובמקום אחר כתבתי עוד בזה בס"ד *

[י] סדר ברכות (עיין מהר"ם מרובענבורק ד"ה מהר"ם חסיד פ"י ס' סדרות וכו' במ"ה) :

[י] סדר הדורות מהגאון מהר"ר יחיאל אב"ד דק"ק מינסק *

ובחלק התנאים ואמוראים הן הראנו את כחו בתלמוד ועוצם בקיאותו דבר רז לא אנס ליה כאשר יסתכל המעיין ושם נאמר שהיה נכד הגאון מהרש"ד חוטר מגזע רש"י ונצר משרש התנא ר' יוחנן הסנדלר, והגאון ז"ל עצמו דף ק"ד ע"ב ב' שיש בידו מגלת יוחסין וכתוב בגוה דוכנא ע"ש * ועוד חיבר על ד' ש"ע ושו"ת ודרושים וס' המפסדים וס' הכנויים וס' השעמים וס' אבן הטועים וילקוט מכתב מאות ספרים וכדלי הש"ס וכללי חכמת הקבלה ופירוש פוקי אבות ככתוב בפתח השער * והרגיל בו יכיר גדולתו כי הבבלי והירושמי והמדרשים כמאן דמונה בכיסתיה, והקדמתו הארוכה והנוראה ותקוני הש"ס שאחריה וחלק התנאים והאמוראים מבדילים את הרעיון מראות נפלאות ופלאי פלאות בקיאותו וחפ"ש מחופש בכלהו ספרי דבי רב אשר היו עמו במחיצתו :

[יח] סדר תנאים ואמוראים מזכירים התו' והראשונים. והיינו שהגאונים כתבו סדר זה כפי מה שקבלו מדור דור. (עיין בסוף הסוף):

סדר תנאים ואמוראים הזכירוהו התוספות בכמה דוכתי ומהם בע"א דף ל"ה ע"א וס' התרומה ס' קל"ה:

סדר תנאים ואמוראים, כתב בספר קורא הדורות דף ט' ע"א שחיבתו רבינו יוסף טוב עלם שכ"כ מהדריקו שרש ק"ע. ואיברא דקצת נראה בן מהדריקו שם בתוך דבריו אבל אינו מוכרח. וכבר אני בעניי הבאתי בועד לחכמים ח"ב (עיין בסוף הסוף) דברי הרא"ש פ"ק דקדושין שכתב ובסדר תנאים ואמוראים כתוב יד רבינו יוסף טוב עלם, ומוכח דהוא מהגאונים והעתיקו רבינו יוסף טוב עלם. ומשם מביאים הסמ"ג. והרא"ש שבא לידם סדר תנאים ואמוראים מכתב רבינו יוסף טוב עלם, וכמ"ש אני הדל שם בועד ח"ב דף פ"ט ע"ב ע"ש, (עיין בסוף הסוף):

[יט] סדר תקון תפלה לרבינו אלחנן הזכירוהו התוס' בברכות סוף דף ט':

[כ] סדרי טהרה נדפס. מחדש בכרלין על ש"ע הלכות נדה בפלפול עצום על קמאי ובתראי ומסיק לדינא וגם שיטה על גפ"ת מס' נדה חבירו הגאון מ' אלהנן והביאו בנו על מזבח הדפוס וכתב שם שיש לו ער ד' טורים ועל גפ"ת ושו"ת וכיוצא:

[כא] סדרי מ"שנה עמ"ש לקמן במערכת רי"ש אות ג' בס"ד: (עיין רבי ד"ס ודע וכו' כח"א עקו"א):

[כב] סוד החשמל (עיין ארזי סלכנון): [כג] סוד ה' בעניני מילה מהרב דוד לירא בעל עיר דוד:

[כד] סוד ה' (עיין סמוכה): [כה] סוד הנקוד (עיין ארזי סלכנון):

[כו] סוד הרזים ספר קדמון בקבלה מזכירו בס' ציוני:

[כז] סוד התורה להראב"ע על כל פ' איזה סודות כ"י:

[כח] סודות, סדר הסודות לרבינו יצחק דמן עכו

[ט] סדר היום פ' התפלות בסדר"ם ודינים השוייכים ומוסר גדול להרב משה נ' מכירחד מרבנן קשישאי בעה"ק צפת ת"ו. ועיין בנדפס מערכת מ' אות נ"ה (ע' מ' משה נ' מכיר כח"א):

[י] סדר עבודה (ע' הרמ"ע ופלאנו, מ' משה קורדובירו כח"א):

[יא] סדר העבור (ע' רבינו סעדיה גאון ד"ס כתב ר"ס וכו' כח"א):

[יב] סדר עולם יש אדבעה, סדר עולם לתנא ר' יוס', סדר עולם זוטא לגאון, סדר עולם כללים להרמב"ם, סדר עולם דינין לרבינו שמחה. כמכתבאר ממ"ש כח"א וח"ב ע"ש (ע' לח"א):

[יג] סדר עולם חיבר הרמב"ם מכללי הש"ס כמ"ש גופי הלכות:

[יד] סדר עולם חיבר רבינו שמחה תלמיד רש"י מדינין. והרא"ש בתשובותיו כלל פ"ד ס' ג' בדיני נחלות כתב וכן פסק רבינו שמחה בחבור שלו הנקרא סדר עולם, ובס' קורא הדורות כ' ריש דף י"ה לרבינו שמחה חיבר ס' דינין כמ"ש הרא"ש בתשובה וכו' ע"ש. ועתה ראיתי באסור והתר הארוך כלל מ"ה אות ז' שמביא מוכינו שמחה בסדר עולם בדין אסור והתר ע"ש כנראה שרבינו שמחה חיבר בס' סדר עולם דיני ממונות ודיני אסור והתר:

[טו] סדר עולם זוטא כתב מור"ם בסוף ס' יוסקן שהיבירו רבינו יוסף טוב עלם. ובצמח דוד שנת תתפ"א לאלק ה' חולק וכתב משם מהר"ר סיני בר בצלאל שחיברו גאון:

[טז] סדר עולם רבא וזוטא נדפס מקרוב עם פ' קצר אשר פ' הרב מהר"ר יעקב בן הגאון מהר"ר צבי הנקרא הרב יעבץ כידוע:

[יז] סדר רב עמרם הוא ניהו רב עמרם שכתב המור משמו ודלא כהרב ראש יוסף א"ח ס' תרצ"ג. והוא רב עמרם בר ששנא ריש מתיבתא דמתא מחס"א, כ"כ בסדר רב עמרם כ"י. ומצאתי כתוב שתלמידיו חבירוהו ונתחכם לרכם:

ענו הביאו בנובלות תכמה :

[כט] סודי רז"א חיבר רבי אלעזר בעד הרקח וכן סודי רז"א גימטריא אלעזר, כ"כ בהקדמת ס' מגלה עמוקות ובהס"ד כתב שהוא מסודר לשערים סודות על פי הקבלה כתיבת יד :

[ל] סוכת דוד להרב מ' דוד שיירי אחד מרבני שלוניקי בדור שלפנינו והם דרושים עה"ת :

[לא] סופרים, מס' סופרים נדפס עם פ"י מעון אריות נחלת אריאל ד"פ שנת תצ"ב פירוש יפה :

מסכת סופרים, הרב בית דוד א"ה ס' שס"ה כתב דמסכת סופרים מזמן תנאים ע"ש, ודבריו תמוהים דנזכר בה כמה אמוראים וגם מאמוראי בתראי הוזכרו שם רבא ורב כהנא ורב אשי. ועוד נעלם ממנו מ"ש הרא"ש בהל' ס"ת דמסכת סופרים נתחבר בדורות אחרונים ולא הובא מדבריו בתלמוד ע"ש. ואלו הרב בית דוד מקשה על הרא"ש במנוח דמסכת סופרים מזמן התנאים ולא זכר מ"ש הרא"ש עצמו. ומה שהקשה הרב החסיד הרמ"ך בס' יד מלאכי דף קע"ד על הרא"ש שהובא בתלמוד ע"ש. עמו הסליחה דאלו הברייתות ממ"ס שהם בתלמוד האחרונים לקחום מהתלמוד וקבעום במסכת סופרים. ומ"ש הרא"ש היינו שהחידוש ש"ש במסכת סופרים לא הובא בתלמוד וע"ש ביד מלאכי ודוק היטב והבן :

[לב] סיומא דפסקא (עיין פתח ישרים. ועיין מ' יוסף פלוס בח"א) :

[לג] סייג לתורה לרבינו מאיר בן סודרוס הלוי עניני מסרות ודקדוק, כ"כ סדר הדורות. והס' נדפס ונקרא מסורת סייג לתורה :

[לד] סימנים דאורייתא כ"ו למהר"י כולי דאורייתא אי דרבנן ע"ד ארעא דרבנן :

[לה] סלע המחלוקות (עיין ויכוח סרמב"ן) :

[לו] סלת בלולה ס' מלוקט מהמפרשים חיברו הרב אברהם הכהן רמאסורט ונדפס ביירונו שנת שנת' :

[לז] סלת בלולה להרב המוכיח מ' לייב והוא חידושי דינים מהאחרונים ומגורי האר"י זצ"ל ומהזהר הקדוש מריש א"ח עד ס' ר"ס :

[לח] סלת למנחה מהרב הגאון בעל מנחת יעקב כמו מהדורא בתרא ועמו שמן למנחה. מבין הרב מהר"ש דרך קשתו על הרב אורח מישור סביב ד"מ י"ד במקום אשר דיבר על מנחת יעקב. ובהס"ד יש עירובי דברים. בזה אין צורך להאריך. ודע כי הרב אורח מישור בסוף שיטת נזיר עשה מהדורא בתרא אורח מישור שחיבר על י"ד ושם משיב על דברי שמן למנחה :

[לט] סם חיי תשובות ולקוטים ודרושים להרב חיים עשאל בן הרב הכולל כמהר"ר בנימן עשאל מרבני שלוניקי והרב חיים הנז' היה בעה"ק ירושלם ת"ו איזה שנים. ויש לו תשובה בד"ץ מתנה בזרע אברהם למורנו הרב מהר"א יצחקי בח"מ ס' ה'. גם בס' אורים גדולים בתלמוד הוזכר לשבח להרב חיים עשאל. והלך בשליחות עה"ק ונפטר בעיר אומיר כמו שתראה בס' יד אהרן א"ה הל' הנוכה :

[מ] סמא דחיי להרב חיים יעקב תלמיד מופת הדור מהר"א והם שו"ת ואיזה קונטרסים על השו"ת :

[מא] סמיכת חכמים להגאון מהר"ר נפתלי סמיכות כל המסכתות וקראו בשם הקדמה לחידושי לברכות ועיין לעיל במערכת ב"ת. (עיין ברכה ס') :

[מב] ספר לבאר רמזי הרמב"ן בפירושו עה"ת (עיין הרמב"ן בח"א) :

[מג] ספר בדיני תפלה ומועד (עיין רבינו מיימון פ"י הרמב"ם בח"א) :

[מד] ספר בהלכה למשה מסיני (עיין סלסה לתפס מסיני בקי"א) :

[מה] ספר חשוב ונכבד בתכונה (עיין סרמב"ד הלוי בח"א) :

[מו] ספר על טהרות ועל איסורי ביאה. (עיין רבינו סעדיה גאון בח"א) :

[מז] ספר בעיקרי האמונה (עיין סרמב"ד הלוי בח"א) :

[ח] דרזין אמרו ספרא דאדם קדמא דמתמן
אתמשכא ספרא גניזא דשרמה מלכא ע"ש:
[ט] ספרא דרב המנונא סבא, הוזכר בזהר
הקדוש ח"ג דף ז' ע"ב ודף ר"ס
ע"ב ודף רס"ב ע"א ודף רס"ח ע"א ובתקוני
הזהר הקדוש דף קל"ז דפוס קושטנדינא:
[י] ספרא דחנוך, הוזכר בזהר ותיקונים
בכמה דוכתי ומהם בתקונים דף
קל"ו וקל"ז הנז':

[יב] ספרא דרב ייבא סבא, הוא רבי יבא
סבא דר"ש פר' משפטים בזהר
הקדוש ער דף ק"ד, ועי' בזהר ח"ג דף ז' ע"ב:
[יג] ספרא דרב ייסא סבא, עיין בסדר
הדרות ובתקונים:

[יד] ספרא דרב כרומפרא חמיר לבא,
הוזכר בתקוני הזהר הקדוש שם
(דף קל"ו וקל"ז):

[טו] ספרא דצניעותא, הובא בזהר הקדוש
סוף פ' תרומה וזהר האר"י זצ"ל
פירשו וזה נמצא מכ"י הקדושה בן שמעתי
מהמקובלים שראו בכתבי מהר"י זצ"ל
ובהקדמת ס' בן דוד כתב שהשחיתו והתעובו
בהעתקת הפי' הנז' והפכו דברי אלהים חיים
חז"י, והוא ז"ל בא לידו הפי' הנזכר נקי ובר
מכתבת מהר"ר בנימן הלוי שהעתיק מכתב
מהר"י ממשי' ובס' עמר מן להרב מנחם די
לונזאנו ס"י י"ד כתב דפי' ספרא דצניעותא
עשאו רבינו האר"י זצ"ל בבחורותיו ומקשה
עליו ע"ש ובס' בן דוד דף כ"ד הרבה להשיב
ע"ש, והכל בכ"י חוץ מס' בן דוד שנדפס.
ועוד נדפס הוד מלך פ"י לספרא דצניעותא:
[טז] ספרי, כתב בספר בית דוד פירוש
המשניות פ"ד דמנחות משנה
ה' דספרי הוא על במדבר ודברים והביא
מהערוד ושפתי ישנים. ולא היה צריך לזה
כי הוא מפורש ברש"י בסנהדרין דף פ"ו
ובהקדמת הרמב"ם. ובעיקר דבריו הם דברים
קשים דחשד לגאונים עולם שלא ידעו זה ואין
זה כונתם, וכבר הושג מהרב שושנים לרוד
נר"ו:

סמס ספרי ר' שמעון הכי אתמר בסנהדרין
דף פ"ו, ומה שכתוב בכריתות והליכות
עולם

[מח] ספר ברוב דיני הגמרא (עיין מ' סס ו'
יחייא בח"ה):

[מט] ספר משורות ותשבחות (עיין רבינו יהודה
הכלוי בח"ה):

[נ] ספר שירים (לר' עמונאל) (עיין גאון
ופירוש בקו"ה):

[נא] ספר על שרשים וכללי הש"ס (עיין מ'
הכרסס ו' חניאל בח"ה):

[נב] ספרא הוא תורת כהנים והרמב"ם כתב
בהקדמתו שירב חיברו, וכתב
הרב קרבן אהרן בפתיחתו שמדכר רש"י לא
משמע הכי דרב חיברו. ומה שאמרו קצת
דברי יהודה חיברו וכדאמרינן סתם ספרא רבי
יהודה הוא שמעון, דמחבר הס' שנה משנתו
וסתם כר' יהודה ע"ד שאמרו שם סתם משנה
ר"מ והאר"ך בזה ע"ש. והרב יש"ד בס' מצינף
לחכמה דף כ"א ע"ב כתב דהראה להרב קרבן
אהרן כשהיה בויניציא מ"ש בת"כ פ' מצורע
(מגילת מצורע פ' ב' סוף פ' א' ע"פ וישב
מחוץ לאהרן) א"ר חייא השבתי לפני רבי
ונשקו על ראשו רממש ראיא ברורה שלא
חיברו ד"ע או ר' יהודה:

בסדר הדרות דף קצ"ג ע"ד כתב משלשלת הקבלה
דחא אליבא דר' עקיבא והוא פלגור ערוך פ'
המתקין וי"ש שם חסד חסד יאיר דפי' הרמב"ד
לח"כ חינו הרמב"ד בעל ההשגות. כבר נדפס מערכת
החליף ולעיל שם (עיין הרמב"ד השלישי בח"ה) הוכחתי
להפך. וכן מלאכי נמצא בהרב הגדול גאון האר"י
זצ"ל מ' סוליתאן' אוחזת להל"ה שכתב בפירוש דהרמב"ד
בעל ההשגות הוא המכשר חסד כהנים:

[נג] ספרא מזכיר מהר"י קולון שרש קמ"ט
ומביא מן בב"א ח"א ס' יו"ד,
וכתב הרב מר וקציעה שם שאינו התורת
כהנים אלא ספר פוסק שהיה מצוי אצל אנשי
איטליא ואינו בידנו. וקרוב הדבר שכונתו
על ס' דינין שקורין לו ס' הנייר כמ"ש בח"א
מערכת נון (עיין ס' י"י) ואפשר דמהר"י קולון
לא רצה לומר ס' הנייר וקוראו ספרא:

בזהר הקדוש ותיקונים מזכיר ספרים קדושים שהיו
להם וסמם:

[נד] ספרא דאדם קדמא, הו"ל דיעקב
אע"ה וספרא דחנוך וס' יצירה
דאברהם אבינו, וזה חדש ד' ויניציא פ' יתרו
דף ס' ע"א. ובוזהר ח"ב פ' יתרו דף ע' ברזא

עולם סתם ספרי ר' ישמעאל ט"ם. ובידרותי הרגשתי בזה ואמרתי אלכה לי אל הגדולים להזות בנועם אם העלו על הס' לחקן את ט"ם זה ומאז פשפשתי ולא מצאתי ואמרתי אולי היה פשוט בעיניהם, ואחר שנים רבות נדפס ס' יד מלאכי המשובח והמפואר להרב החסיד הרמ"ך והנה מציב לו י"ד ותמה על הגדולים שלא העירו לומר שט"ם הוא והאר"ך בזה באות תקנ"ג ע"ש.

והרב קרנן אסרן בעקדמותו בלאור ספרא שהוא סורס כהנים כ' ריש מי שחזר דספרא חיברו רבי יהודה. והרב ז"ל דחה דבריו דהרי אמרו סתם משנה רבי מאיר וידוע שרבינו הקדוש חיבר המסכין והוא כתב סתם המשנה לדעת ר' מאיר וכן ספרא המלכרו סתם הגריסא לדעת ר' יהודה כ"ס. והנה לדעת האומר כי ספרא חיברו ר' יהודה משום שחזרו סתם ספרא רבי יהודה. ה"ה יאמר בספרי שחיברו רבי שמעון דכך אמרו סתם ספרא ר' יהודה סתם ספרי ר' שמעון ובספרא מחסא מחסיתו. ואני סדל ראייתי בספרי סוף פ' שלח דמוציא ר' חומר זו קדושה לילית ובסוף הפרשה מעשה כלשה שכלל למדרשו של ר' חייא. וא"כ יסקע הדבר דספרא חיברו ר' יהודה וספרי חיברו ר' שמעון. דהרי בספרי זכר עשה לרי' ורי' חייא ולדקו דברי הרב קרנן אסרן.

ובעין דונמאל כה דיבר הרב יש"ר מקדניאל להרב קרנן אסרן עלמול להוכיח כדבריו כי בספרא פ' עהרה אמרו אמר ר' חייא השבתי לפני ר' יהודה קרנן אסרן נסקו על ראשו כמ"ס בחי"ב ע"ש (עיין ספרא).

והרמב"ם כתב דרכ חיבר ספרא וספרי. ויש קלם סמך לדבריו דהוינן דר' יוחנן לא הוה ידע בריחא דספרא כדאמרינן ביבמות דף ע"ב ח"ל ר' יוחנן לריש לקיש ראיני לנן פרס שיושב ודורש כמשה מפי הנבונה. ח"ל ריש לקיש לאו ידידיה הוה מתניסא הוה והיכל חני לה בתי' נפק רבי יוחנן תנייב בסלסא יומי וסברה בסלסא ריחי. ולדעת הרמב"ם ח"ס דיוון דרב קדרס אכתי לא נתפסעו בימי רבי יוחנן ולא ידעס' ומיפו בזה יש אריכות דברים וכבר שרפס עומדים על דבר זס סרב חסידו הרע"ך בס' יד מלאכי לוס רי"ו והרב החסיד מהרי"ן סלמון סס ואחמ"ל.

ספרי, כמה פירושים חיברו ולא נראה שום א' בדפוס. (א) הואב"ד. (ב) רבינו הלל. (ג) הרב קרנן אסרן. (ד) הרב משה פראנקפורט. (ה) הרב חיים חבריא. (ו) מורנו הרב אליעזר נחום. (ז) מהר"ד פאדירו. (ח) הגהות ופירושים מהרב סולימאן נ' אוהנה.

[א] **ספרי דבי רב** פירוש ספרי להרב המופלא מהר"ד פאדירו זלה"ה. ומביא שם פ"י רבינו הלל וקצת פ"י מהרב הגדול עיר וקדיש מ' סולימאן נ' אוהנה ז"ל ומפ"י ספרי למורנו הרב מהר"א נחום ז"ל, ושקיל וטרי על דבריהם.

[ב] **ספרי זוטא** הוא ע"ד ספרי שבידנו אך ספרי זוטא הן לא ראינו הס' בעצמו. וגם רבינו שמשון פ"ק דחלה משנה ח' בתוך דבריו לא זכר שם ספרי זוטא רק שהילקוט מביאו כמה פעמים. וכמדומה שהראשונים מזכירים ספרי זוטא. ומה שחשב הרב פני משה פ"י ירושלמי בהוריות דף ב' דספרי זוטא הוא פסיקתא נראה שאינו אמת וספרי זוטא לחוד ופסיקתא לחוד כמ"ש אני עני בשם הגדולים ח"ב מערכת פ' אות כ"ג (ע' פסיקתא).

[ב] **ספרי חיים** להרב עיר וקדיש מהר"ח כפוס ז"ל כ"י פ"י על ספרי ומכילתא הזכירו בס' הנחמד שבות יהודה הנדפס מחדש פ"י על המכילתא להרב הכולל רב נהוראי כמה' יהודה נגא"ר נר"י אחד מרבני תונס עיר המהוללה יע"א.

[א] **ספרים חיצוניים** קורין התוס' והרא"ש למס' סופרים וביוצא ע"ד ברייתא שפירושה חיצונה פ"י חוץ מהמשנה. גם אלו ספרי חיצוני' כלומר חוץ מהברייתות של רבי חייא ורי' הושעיא ותוספתא א"נ חוץ לתלמוד. [ב] **סתרי תורה** (עיין קו"א למטה).

קונטרס אחרון

[א] **ספר** דרך מהרש"ל ואיזה רבני' לכסוב בפירושם לאיזס מחבר כמו מהרש"ל על הסמ"ג כוסב ומ"ס הספר וכיוכל בלשון זה. וכוננס על הספר שסס עסיקוס בו ובמקום הסמ"ג וכיוכל כוננס הספר.

[ב] **סתרי תורה** יש בתוך ספרה הקדוש. ואל ספמה דכל ספרה סוד סוד ומלי' חולמיה דהני קראו בשמוסם ספרי מורס. כי כבר הגאון סרע"ז עמד על זה ונמן עסס לשנס ככילו בספר מקדש מלך פ"י לך דף קכ"ז ע"א מהספר ע"ש בלאור.

אמר

אמר הצעיר חיד"א ס"ט * הנה התום והראשונים מביאים מסדר תנאים ואמוראים בכמה דוכתי * ומהם התום בשכונות דף מ"א והראש שם בפסקיו ובתוספותיו והתוספות בסנהדרין דף כ"ט וע"א דף ל"ה וחולין דף ע"ו * וכו' התרומה ס"ק לה' והגהות אשרי פ"ק דחולין וחזירו סדר תנאים ואמוראים בדברים המצורקים ומדברי הר"ן בחידושי לסנהדרין שם דף כ"ט שכתב ח"ל ובתום כתבו רמב"ם כתוב בסדר תנאים ואמוראים וכו' ע"ש * נראה שלא היה בידו סדר תנאים ואמוראים והנה רחוקים * ואני הדל מצאתיו בספר קלף כ"י ישן נושן ולכות הדברים עתיקים כמות שהן * רק אחלקם ביעקב סעיף"ם שנית * והיו ראיות ראשי פרקים עדר עדר לבדו לתת ריוח בין הדברים * והנה שמקומו מוזכר בס' הכללים אשר ירי תיבן בעזר משרי שוכן שחקים * שהיו מצוה לא משהינן אמרתי אעלה מרפ"ם ועזרה אשר לו יקים בס"ד א)

א כל סתם משנה רבי מאיר, סתם תוספתא רבי נחמיה, סתם ספרא ר' יהודה בר אלעי, סתם ספרי ר"ש בן יוחאי, וכלהו אליבא דרבי עקיבא והם היו תלמידי רבי עקיבא ולאחר מותו נחלקו על דעתו ב):

ב אמר בן עזאי כל חכמי ישראל לפני נקליפת השום חוץ מן הקרח הזה ומנו בן יוסף, ורבי יהושע בן קרחה היה בנו של רבי עקיבא הקרח ג):

ג רבן גמליאל שהיה בטי' ר' עקיבא הוא אבי אביו של רבינו הקדוש:

ד כל אחרים אומרים הוא רבי מאיר כשהיה אומר דבר משם רבו אלישע בן אבויה שנקרא אחר היו אומרים עליו אחרים אומרים ד):

ה כל יש אומרים רבי נתן:

ו כל רבי יהודה סתם במשנה וברייתא

ז כל רבי מאיר ורבי יוסי ורבי שמעון ורבי נחמיה ורבי אלעזר הוא רבי יהודה ברבי אלעי * כל רבי שמעון סתם הוא ר' שמעון בן יוחאי, כל רבי אלעזר שבמשנה וברייתא סתם הוא רבי אלעזר בן שמוע:

ז כל רבי אלעזר במשנה וברייתא סתם הוא רבי אלעזר בן הורקנוס, כל ר' יהושע במשנה וברייתא סתם הוא רבי יהושע בן חנניה שהיה בימי קיסר:

ח כל תקנה סתם היא תקנת עזרא:

ט כל מקום ששנינו בראשונה תקנו כך וכך ואין שם שם חכם בן הלכה:

י כל מקום ששנינו במשנתנו בד"א אימתי בזמן באמת הלכה למשה מסיני:

יא כל סתם משנה הלכה, מחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסתם, סתם ואח"כ מחלוקת אין הלכה כסתם, סתם במשנה ומחלוקת וברייתא

א) ואגב הענין אדברה נא שנים שלשה גרורים ואני אמרתי בחפ"י ידענא כנפשא דאיכא כמה מילי שחל עליהם חנות בלאו"ה נפיש' ספרי' עילווי' עד ילא כננה הרוחא אומר בראק' * ואולם איכא השתא לא אישכחא * חלל דלא חלל כמינאי כחיש חילאי אבנעוראי וכו' דאשקלאי כל בושאי מנאוי ומבדאי * דומנין דחשאי מבניחא דרישאי עד עופרא דכרעאי * לא מלינא למיקם ולא גילא דחשאי * וחקילא לי כוליה תלמודאי בתוויי דלכאי * כרס חזו דחשאי ה' דבדכ"א מיליקעני' אגב דהעני' ודיני דאקראי נמירי דלא עבר כסלא * לך ה' הוחלתי לך קראי לך תנאי רפאני ה' וחסר עיני כפורסך ריב נהורא"י כ"ר *

ב) סתם משנה ר"מ * סתם ברייתא רבי נחמיה * סתם ספרא רבי יהודה * סתם ספרי רש"י * וכולהו תלמידי דר"ע הם אישילינו אליבא דרבי עקיבא ואח"כ ר"ע לא ראו * למה כי לא היו עמו בדורו חלל פליגי בדבריו על דעתו * ע"כ לשון ס' הקנה דף פ"ב ע"ב * וזה עורה שהוא פוסקם שהקפידו ואיזה תלמיד כחב כן * כי בינום דף ס"ב ע"ב מכוזר ספיו תלמודיו ומש ואחר שמהו כ"ר חלק היה העולם שמה עד שנאחז להם במכוזר שם * ובסנהדרין ריש דף פ"ו אמרו סתם פוסקם רבי נחמיה * ובסדר מ"א הענין והלשון מוזקן * ובבבלי וירושלמי בכמה דוכתי מוכח סתם שלמהו הסתם הני' ע"כ רבי עקיבא ואין להאריך * ואיזה כוחב כחב כ"ר הקנה כ"י זה בגליון והפסיקוהו כמו שאירע בן כמה פעמים וכח"ש חלי הדל ככמה דוכתי בס"ד *

ג) והיינו כח"ש רש"י בכוכות דף י"ח ופ"ק דשכונות ורש"ם פ' ערבי פסחים דף ק"י * והנה הסתם שם הקשו על זה קושיות חזקות והסכימו דהרי רבי יהושע הוא וקרחה שם חס' * וקשה דלמאי העלילו עין בדכדכו"ה שהוא מהגאונים ז"ל כחב בדברי רש"י ורש"י ורש"י ורש"י * ואם הם ז"ל הקושיות דחקו יקשו גם על הגאונים בסדר מ"א ויחזו דבריו ע"ד שעשו בשכונות דף מ"א ושאר דוכתי * הן אמר דשם נעזרו מ"ה שם הוא מקוב הגאונים * דדבריו דברי קבלה כח"ש הסתם והראש בכמה דוכתי * וענין במעדר"מ סוף שבעה דייקני *

וכבר כספתי בענייני פסחה עינים בפסחים דף ק"ב דרוח ה' דיבר בס' דכדוכתינו בעלי הסתם וכיוצא אל האמם דרבי יהושע בן קרחה ורבי יהושע בנו של רבי עקיבא הרי הוא כחשד העיר בנו דרינו האר"י ז"ל פס"א * ק"ק דהסוף בסופה דף י"ב כסבו ואמר רבי שרלא בקונטרס לרפת שמועות שקיבל מחלישע קעפוס בשם אחרים וכו' ואמאי לא כסבו דס' דברי הגאונים בסדר מ"א * ומה שהקשו הסתם שם על זה שפס' חלי הדל כסבה עינים על בחרה דף ל"ב *

סדר תנאים ואמוראים

במציאות, רבי יהודה ור' נחמיה הלכה כרבי נחמיה :

יט רבי יהודה ור' אליעזר בן יעקב הלכה כרבי אליעזר בן יעקב, והלכה כרבי אליעזר בן יעקב בכל מקום דק"ל משנת ר"א בן יעקב קב ונקי :

כ רבי מאיר ורבי שמעון הלכה כדברי המחמיר (ב), והלכה כרבן שמעון בכולה שבת ואפילו בדבר שאינו מחכוין, אבל במקצה מחמת איסור דאורייתא אין הלכה כר' שמעון: כא רבי מאיר ורבן גמליאל הלכה כרבן גמליאל. רבי ורבן שמעון בן גמליאל הלכה כר"ש בן גמליאל. רבי ור' אלעזר בר שמעון הלכה כרבי. רבי ורבי שמעון בן אלעזר הלכה כרבי. רבי ורבי ישמעאל בר יוסי הלכה כרבי. ואם אמר ר' ישמעאל בר יוסי משום אביו הלכה כמותו :

כב הלכה כרבי מחבירו אבל לא מחביריו : ובמקום אביו אין הלכה כמותו :

כג כל מקום שאמר ר' שמעון בן אלעזר ברא מחלקת הלכה כמותו. והלכה כר' יהושע בן לוי בכל מקום (ג) :

כד אף על פי שנתנו חכמים כלל לומר פלוני ופלוני הלכה כפלוני. היכא דאיכא אמוראי בתראי דקיימי כחד מיניהו הלכתא כוותיה :

כה כל היכא דפליגי תרי תנאי או תרי אמוראי בהדי הדדי ולא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר. אי איכא רבה בהדי תלמידא לית הלכתא כתלמידא במקום רבה עד רבא. ומרבא ואילך הלכתא כבתרא :

כו תוספתא אינו אלא דבר קצוב ולא דבר מסויים. וכן תורת כהנים שהוא ספרא דבי

בבביתא הלכה כסתם. מחלוקת במשנה וסתם בבביתא אין הלכה כסתם. הלכך כל מקום שחולקין שני חכמים בתוספתא בספרא ובספרי וסתם במתניתין כחד מיניהו הלכה כמאן דסתם מתניתין כוותי'. וכך מילתא דפליגי בה במתניתין וסתמא בבביתא לית הלכתא כאותה בביתא :

יב כל מקום ששנינו תורו ב"ה להורות כב"ש הלכה כב"ש. אבל בכל שאר מקומות שחלוקים ב"ש וב"ה הלכה כב"ה חוץ מזו בש"א מכבדין את הבית ואח"כ נוטלין לידים ובה"א נוטלין לידים ואח"כ מכבדין את הבית שהלכה כב"ש. ולמי שמהפך אותם ושונה אותם אף בזה הלכה כב"ה :

יג כל עדות שהעידו בביתא דבר ברור הוא :

יד כ"מ ששנים חלוקים ואחד מכריע הלכה כדברי המכריע. ומכריע לאו בדירייהו הוא אלא לבתר זמן ופליג לחד מיניהו :

טו רבי אליעזר ורבי יהושע הלכה כרבי יהושע, רבי אליעזר ורבי עקיבא הלכה כרבי עקיבא (א), רבי טרסון ורבי עקיבא הלכה כר"ע, רבי ישמעאל ורבי עקיבא הלכה כר"ע. רבי יוחנן בן גוריון ר"ע הלכה כר"ע : ביז כל מקום שנחלק רבי עקיבא עם חיד הלכה כמותו שהלכה כר"ע מחבירו ולא מחביריו :

טז רבי מאיר ורבי יוסי הלכה כר' יוסי, רבי יהודה ורבי יוסי הלכה כר' יוסי. רבי שמעון ורבי יוסי הלכה כר' יוסי, רבי נחמיה ורבי יוסי הלכה כר' יוסי :

יז רבי שמעון ורבי יהודה הלכה כר' יהודה, והלכה כרבי יהודה בעירובין אבל לא

(א) נעלם זה מהרב יצחק שמועה דף מ"ד כלל קי"ב ודף פ"ו כלל רל"ב שהקשה על ס' כריסות דכסח כן ולא ידע שהם דברי הגאונים כסדר תו"א. וגם הוא חלמוד ערוך כדרכים דף ל"ו ר' עקיבא במקום ר' אליעזר ענינין כוונתם וכמ"ס בענינים במקום אחר. א"כ דלשון סדר תו"א מחוקן יותר משלון ס' כריסות.

(ב) כ"ס כ' כריסות והכילו הליכות עולם ומרן דחא וסרס יצחק שמועה פ"ד. ולא זכרו דהם דברי הגאונים כסדר תנאים ואמוראים.

(ג) הכינוהו 'הסוס' בע"א דף ל"ה וק"ק דלמי הנרסא דסדר תו"א עמוד מהגאונים כדאמרן סרי כחכו הרשב"א בתשו' ס' שס"ד והרשב"א בחידושי לעירובין פ' מי שסולאווה על דף מ"ז ע"ב דהגאונים סברי דריב"ל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן ובסדר תו"א כתוב דהלכה כריב"ל בכל מקום. גם ק"ק דרשב"א וסריב"א והר"ש כדברים דף מ"ה והרב הנמקי שם לא הזכירו סדר תו"א וכן שאר ראשונים שעמדו כזו.

דאבאחא משמע דריב"ל הוא מכלל הפוסקים סברי סוכא כסדר תפסא"י והיינו כמ"ס הרמב"ם. וק"ק על רש"י דכסב דלמירא סוכא"י בעיני במקום אחר (עיין בס' יוסף קארו פ"ו ע"ו) כסכתי להשוות דפס' רש"י לפירושם ולכתיב :

ידע

הוא מסקנא דמילתא דקאמרינן נמי בסוכה בסופה דשמעתא אתו לקמיה דרב יהודה אמר להו אנא אקרא חדתא נמי אמינא זמן דקרא משתא לשתא נמי קא אתיא וסוכה ולולב נמי קביע להו זמן הלכך בעי למימר שהחינו. אבל ציצית דלא קביע ליה זמן לא בעי למימר שהחינו ולא הלכה היא הריא בריתא. היכך ליכא למיקם עדה דברייתא ותוספתא וספרא וספרי כ"א על פי אמוראים שבתלמוד :

חסל סדר המשנה. וזהו סדר התלמוד :

כז כל רבי אליעזר סתם בתלמוד הוא ר"א בן פדת :

כח כל רבי יהודה סתם הוא רב יהודה בר יוחנן ורב הונא הוה בר זוגיה ושניהם תלמידי רב היו. ורב הונא הוה בר זוגיה דשמואל :

כט כל מעשה בחסיד אחד או רבי יהודה בן בבא או ר' יהודה בר אלעאי :

ל כל היכא דאיכא רב ספרא משום חד דבי רבי ומנור"ג. בנו של רבי הוא :

לא כל היכא דפליגי רב ורבי יוחנן הלכה כר' יוחנן. רבי אליעזר ורבי יוחנן הלכה כר' יוחנן לבר מתלת דהלכה כר"א. שמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן :

לב רשב"ל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן לבר מתלת דהלכה כרשב"ל. חדא בריש החולץ גבי החולץ למעוברת והפילה. תניינא בישנוחלין המחלק לנכסיו על פיו ריבה לאחד ומיעט לאחר והשוה להם בכבוד. תליתא בישנוחלין לכתוב כל נכסיו לבנו אחר מותו האב אינו יכול למכור מפני שכתובים לבן והבן אינו יכול למכור מפני שהם ברשות האב. בהני תלת הלכה כרשב"ל :

לג רב ושמואל הילכתא כרב באיסורי וכשמואל :

דבי רב. ולא מכילתא שהוא ספר ואלה שמות מן ההדש הזה לכם עד סוף ספרא א) ולא ספרי שהוא ספר במדבר מן וישרתו מן המחנה עד סוף משנה תורה. ושמן של אלו מדרש ונקראים בל' התלמוד בריתא. יש מהם שהם הלכה ויש מהם שאין הלכה. כיצד כל בריתא שאין חולקין עליה בתלמוד הלכה כמותה כגון זו. אדם עומד בשדה ערום ומכסה עצמו בתנן ובקש ובכל דבר וקורא ק"ש אבל לא יתפלל עד שיתכסה עצמו. זו ודאי הלכה כמותה שהרי אין חולקין עליה בתלמוד. ולא עוד אלא שיש לה סיוע מן התלמוד דאמר רב תחליפא בר אבדימי אמר שמואל (סוכה דף י') הישן בכילה ערום הרי זה מוציא ראשו חוץ לכילה וקורא ק"ש ואוקימנא בכילה שאינה גבוהה י' טפחים דכיון דפחיתא מ' טפחים דמי כמאן דכריך בגוה ומכסי ושרי ליה למיקרי ק"ש וכל שכן בשדה שאין שם בגדים שיתכסה בתנן ובקש וכיוצא בהן ואר יתבטל ממלכות שמים. וכל ברייתא שהולקים עליה בתלמוד אין הלכה כמותה דהא מתניתא דיוקא טפי מברייתא. ואשכחנא בכמה דוכתין דאין הלכה כמתניתא כי הא דאמר מתני' יחידא היא או מתני' מני ב"ש היא לאפוקי מבית הלל דעקרינן ליה מהלכתא. וכ"ש בריתא דפליגי עליה בתלמודא כי ההיא דתניא העושה ציצית אומר זמן דלאו הלכתא היא דריכא דרמיוי להא דאמרינן העושה לורב לעצמו מברך שהחינו וכן תניא העושה סוכה לעצמו אומר שהחינו דהא לא מברכינן שהחינו אלא אמאי דאית משתא לשתא דאמר רבה כי הוינא בי רב כהנא איבעיא לן מהו לומר זמן בר"ה וביה"כ כיון דמוזן לזמן קא אתו אמרינן (עירובין דף מ' ע"ב וטעין בסוכה דף מ"ו ע"א ובתוס'). והכי

א) נראה דר"ל עד סוף ספר שמות כמו שהיה בידינו מהכילתא. וק"ק דהרמב"ם כתב בהקדמתו וז"ל ורבי ישמעאל פירש מהלכ שמוע עד סוף הסורה וסוף הקריא מהכילתא וכן ר"ע חידר מהכילתא עכ"ל. הרי דהרמב"ם ה"ל מהכילתא דרבי ישמעאל שהיו זו סידורו עד סוף הסורה. וכן הקמ"ג לוחין קלי"ד כתב תניא מהכילתא וברין הסוף כסב הרב נגדל עז דהכי תני מהכילתא וספרי ע"ש. והרב דייקא דר"י שם כסב דהוא מ"ס בסמ"ג מ"ש מהכילתא וז"ל בספרי. ובס' חשק שלחנ"ה ס' ח' עמ"ש מרן בכ"י משם סמ"ג רח"ס מהכילתא כתב דס"ס הוא וז"ל ספרי וטעין כס משם הרב דייקא דר"י ע"פ. וזה העלם דבר דהס וז"ל ה"ל מהכילתא עד סוף הסורה. וכן דרין זה הרב מגדל עז כסב דהכי תני מהכילתא וספרי. ועל מרן ק"ק דסולרך לוור כסב סמ"ג רח"ס מהכילתא תן אמת דידע מרן דהס וז"ל ה"ל מהכילתא ואינה בידינו. אבל ה"ל רח"ס בספרי.

ואולם ס' קשיא דבסדר חו"א שהוא מגאונים כסוב דמהכילתא ה"ל עד סוף ס' שמות. והרי הרמב"ם ודע"ס ס' להם מהכילתא עד סוף הסורה ואלו מ"ש עד סוף ספרא מירוש' עד סוף הסורה. ולכל דרכיו לא ידע"ס מ"ש הרמב"ם דר' פקיבא חידר מהכילתא. ומעולם לא רח"ס ולא משמע"ס שיש מהכילתא דר' פקיבא.

סדר תנאים ואמוראים

וכשמואל בדיני :

לד עולא רב ולוי אין הלכה כמותם בשבת
בדיני מוקצה משום דס"ל כרב יהודה .
שמואל זעירי ור' יוחנן הלכה כמותם בדיני
מוקצה משום דס"ל כר"ש :

לה כל רב ורבי חנינא הלכה כרב א' רב ורב
הונא הלכה כרב . רב הונא ורב חסדא
הלכה כרב הונא רב הונא ורב נחמן הלכה
כרב הונא באיסורי ורב נחמן בדיני . רב נחמן
ורב ששת הלכה כרב נחמן בדיני ורב ששת
באיסורי ב' :

לו רבה ורב יוסף הלכתא כרבה לבר מתלת
שדה ענין ומחצה דהלכתא כרב יוסף :
לו רב אחא ורבינא הלכתא כרבינא לבר
מאומצא ביעי ומזיקי שלש הלכות הן
כפ' גיר הנשה :

לח רב אשי ורב כהנא הלכה כרב כהנא . רב
אשי ורבינא הלכה כרב אשי (ע' בסוף
סאות ד"ה וזה מלאכי וכו') . והלכתא כמר בר
רב אשי בכלא תלמודא בר ממיפך שבועה
ומכתב אודיתא ג' דאמר מר בר רב אשי
בדאודיתא נמי מהפכינן אשבועתא ומכתב
אודיתא כי ההוא דאכמין סהרי בכיתא :

למ אבוי ורבא הלכתא כרבא לבר משיחא
דהלכתא כותיה דאבוי וסימנידע"ל קנ"ס:
מ כל היכא דאיכא השתא דלא אתמר דהלכתא
לא כמר ולא כמר דעבד כמר עבד ודעבד
כמר עבד . כן הלכה :

מא כל קושיא שלא הוכרעה לא בראשונה
ולא באחרונה . עשה כזו עשה עשה
כזו עשה :

מב כל שמעתא דלא איפליגי בה
הלכתא היא :

מג כל מהכא שמעתתא היא כגון אלא מהכא
או ותפשוט לה מהכא :

מד כל מהא ברייתא היא :

מה כל היכא דאיכא תסתים כן הלכה וסיומא
דמילתא היא ואין לדך מה שתחזיר בו :
מו כל אמר רחמנא הלכה למשה מסיני
היא ד' :

מז כל אפנויי יתרים הם במקרא ורא היה
צריך לכתבו כמו איש פנוי שאין לו עסק
ולא כתבו הכתוב אלא ללמוד מהם ואין
להשיב תשובה של כלום כי פנוי הוא ללמוד
ולא להשיב :

מח כל תיקן דאיסורא דחומרא דממונא
לקולא :

מט כל היכא דאיכא תרי לישנא בחד מילתא
בדאורייתא עבדינן דחומרא בדרבנן
עבדינן לקולא :

נ כל היכא דתשכח קמאי דפליגי ובתראי
דפליגי נמי בההיא פלוגתא כגון אבוי ורבא
או בתראי אחריני הלכתא כבתראי :

נא כל היכא דאיכא רבנן קמאי ורבנן בתראי
כגון תלמידים שלהם שהוסיפו על דברי
הראשונים הלכה כמותם :

נב כל לאפוקי וא"כ דית הלכתא ה' :
נג כל תיובתא אין עושים כאותה תיובתא :
נד כל מקום שנאמר קשיא , דבר תלוי הוא :
נה כל היכא דאיכא תיובתא דפלוני תיובתא
אין הלכה כאותו פלוני אלא כחבירו
ותיובתא לשון שבירה :

נו כל היכא דאיכא הא לאו בפירוש אתמר
אלא מבדלא אתמר מהלכה שהיא מפרק
אחר או מאותו פרק או מענין אחר והלכה
למעשה היא וזו הלכה למעשה , ע"ש ותמצא
אותה שמביאים אותה ממקום אחר ותדע :

נז כל היכא דאיכא ולא שניניהו כדומר והלא
כבר נשאנו ונתננו בענין זה בפ' פלוני
והשבנו תשובה בענין זה כבר :

נח כל היכא דאיכא ואנן אשינויי ניקום
ונסמך , כלומר הואיל ונשאנו ונתננו
בענין

(א) כי ה"ה רמב"ם והרשב"א כפי' גיעין דרב שמואל בן חפני משם ספר מחסות כחם דהלכה כרב . והרמב"ן
והרשב"א כתבו דר"ח פליג כמו שהבאתי דכריסם אפי' דל דקונטרס יעיר און מערכת ס"ה חוס' ז"ל .
ואין גם אחד שיאמר דכ"כ בדרך מור"א .

(ב) הרמ"ש בעירובין פ"ג ס' ב' הביא ז"ל ומספר' הבאונים . ובהסוף אשרי כ"ק דחולין ס' י"ו מייחס לה מקד
חוס' ועמ"ש אפי' דל בעיר און מערכת ח' חוס' ז' .

(ג) הסוף פליגי עלה כשנעוץ דף מ"א ושאר דוכסי ע"ש .

(ד) הרמב"ן כשנעוץ לבי' העלום שרש ראשון דאמרה תורה רחמנא אמר זמין דרבנן ועיין להרב חוס
יחיר ס' קל"ב . (ה) עמ"ש אפי' דל בעיר און מערכת למ"ד חוס' ז' .

סו וכל ברייתא שאינה בלשון תנורבנן אלא בל' תנאי ממנה אתה למד שהיא בת"כ א':
סז וכל היכא דאיכא ואמר מר תשובה הוא מאותה ברייתא שהיא תוספתא ותוספתא תנו רבנן היא :

סח וכל היכא דאיכא אמר מר, ראה לאותה הלכה הכתובה למעלה ותדע טעמא ועוד טעם אחר :

סח וכל היכא דאיכא פשיטא לא צריכא, בא להוסיף קולא על קולא :

ע' וכל היכא דאיכא מאי בנייהו אכ חכם אחד הוא ואמר מה יש בין טעם פלוני חכם לטעם שלי, ואם שני חכמים הם ואמר מה יש דבר יותר בין טעם פלוני חכם לטעם פלוני חכם :

עא וכל היכא דאיכא איבעיא להו, אותם חכמים שהפליגו באותה הלכה אותו פסק הוצרך להם והם שאלו זה את זה לעצמם :
עב וכל היכא דאיכא קמיפלגי, חכם בישיבה היה :

עג וכל היכא דאיכ' תיתי לי רשון קללה הוא:
עד וכל היכא דאיכא אידכר שמיא, שמתא דשמתיה :

עה וכל היכא דאיכא מי בדלת, מעשות מלאכה קאמר :

עו וכל היכא דאיכא א"ר פלוני ומטו בה משמיה דפלוני, חלוקים היו בדבר לאמר בשם אותו חכם :

עז וכל היכא דאיכא א"ר פלוני א"ר פלוני, רבו היה ב' :

עח וכל היכא דאיכא א"ר פלוני משום רבי פלוני, לא רבו היה :

עט וכל היכא דאיכא מתיב, קשיא היא - אייתיבי, תידי לתידי - מיתיבי, רבים ליתוד :

פ' וכל היכא דאיכא והא אתמו והא תנו והא תניא ורמינהו, קשיא ודפרוכי קא אתיא :

פא וכל איריא קשיא היא :

פב וכל הויה קשיא היא כגון והוינן בה או והוי בה ר' פלוני :

פג וכל היכא שבכל תנווי שלא תמצא בה אביי או רבא או אמוראי אחרני, שמע מינה

בענין זה בפ' פלוני והשבנו תשובה לחכמים באלה שנויי נסמוך עליהם :

נמ כל היכא דאיכא אדרבא תירוצא היא ומלתא אחריתי היא כלומר שמא כך הוא ושמא אינו כך ומפרשים אותו בסברא :

ס וכל היכא דאיכא כל הני למה לי צריכא חוזר ואומר וצריכא, כלומר הני תרוייהו חדא אינון ושוויין כחדא ואין בנייהם לא קשיא ולא פדוגתא ולא באו שתיהן לא לפרש ולפסוק פלוגתא דחכמים שהפליגו למעלה :

שאם היה אומר צריכא ולא היה אומר וצריכא, לא היה יודע מה אותה פלוגתא או הלכה כמי והיתה ספיקא גדולה : ולכן כתבו שתיהן כדי שלא תוכל למעות בהם כלל ולא תהיה לך בהם ספיקא כלל :

סא וכל היכא דאיכא הא תו למה לי כלומר למה הוסיף ואמר והלא כבר אמרה פעם אחרת בפ' פלוני או בפ' זה, והואיל ואמר שם מה היה צריך דומר כאן : ומשיב שאם לא היה חוזר ואומר אותה כאן היה לך ספיקא או טענה גדולה לטעון בה :

סב וכל היכא דאיכא קושיא בתר קושיא ודא איפסקא הילכתא תו היכא מטי : במקום שיש באלו קושיות רבוי דברים הסתכל שם ועיין יפה, ומאותם רבוי דברים תלמוד הקושיא הראשונה והשניה :

סג וכל היכא דנסתפק כך הלכה ולא ידעת במאי קמשתעי ולא ידעת הלכתא כמאן ומאן אמרה, חוזר ומסתכל למשנה של אותה הלכה שהיא ספיקא לך וממנה תלמוד :

סד וכל היכא דאיכא חסורי מחסרא והכי קתני זה שכתוב אחר חסורי מחסרא אמרו חכמים חסר ולא המשנה וכך היה ראוי במשנה לומר והואיל ולא אמרה אותה המשנה חקנו החכמים בגמרא :

סה וכל היכא דאיכא תנא תוספתא היא שנוספה על המשנה ומה שחסר מן המשנה הוסיפו אותו חכמים בגמ' מן הבריתא תוספתא זו שהיא תוס' על המשנה לפיכך אינה כתובה בלשון תנו רבנן אלא בל' תנא אע"פ שכך תנו רבנן תוספתא היא :

סז וכל היכא דאיכא חסורי מחסרא והכי קתני זה שכתוב אחר חסורי מחסרא אמרו חכמים חסר ולא המשנה וכך היה ראוי במשנה לומר והואיל ולא אמרה אותה המשנה חקנו החכמים בגמרא :

סח וכל היכא דאיכא חסורי מחסרא והכי קתני זה שכתוב אחר חסורי מחסרא אמרו חכמים חסר ולא המשנה וכך היה ראוי במשנה לומר והואיל ולא אמרה אותה המשנה חקנו החכמים בגמרא :

סא וכל היכא דאיכא חסורי מחסרא והכי קתני זה שכתוב אחר חסורי מחסרא אמרו חכמים חסר ולא המשנה וכך היה ראוי במשנה לומר והואיל ולא אמרה אותה המשנה חקנו החכמים בגמרא :

(א) כהדומה דבנוסחאות הסלמוד שלכינוי העלל ימלא הסך מזה .
(ב) כ"כ הרבה מן הנוסחאות הביאם הרב יד מלכבי כלל ע"ה . ושם כ' דעל הרוב הוא כן ואינו כלל נמור והכיל כעם ראוים על זה ע"ה .

סדר תנאים ואמוראים

ואחרים רבה ורב יוסף, ואחרים אבוי ורבא ואחרים רב ספא ורב כהנא ואחרים רב אשי ורבינא:

פח רבי יוחנן חי ת' שנים א, רב חי ש' שנה ב, רבן יוחנן בן זכאי ור'ע והלל הזקן חי כל אחד מהם מאה ועשרים שנה: פט רבי ורבי נתן סוף משנה, ורב אשי ורבינא סוף הוראה:

צ' רב גדא ורב סימנא סוף סברא ג' רבי יונתן סוף מעשה ד:

מינה רב אשי ורבינא תקנום: פד ופעמים שתמצא בקושיא אבוי ורבא ורב ספא ורבינא, לפי שכולם ראו זה את זה ובדור אחד היו:

פה כל רבי מאריך ישראל, וכל רב ומר מבבל: פו רבי יוחנן ורשב"ל היו תחילת אמוראים בא'':

פז רב ושמואל בבבל ורבי יוחנן ורשב"ל נהגו שורה בא' ורב ושמואל נהגו שורה בנהירדעא ובדור אחד היו ואחרים רב הונא ורב חסדא, ואחרים רב נחמן ורב ששת:

נשרם סדר תנאים ואמוראים

א' ס' התרומה ס' קל"ה כחצ' דבסדר אמוראים ר' יוחנן חי יותר מש' שנה: ואפשר דכן היה גירסא: ב' כ"כ הרמנים הביאו שיעה מקובצת כסוכות מ' האשה שנפלו דף פ"ח ע"ב: ועיין יעיר און מערכת האל"ף חות מ"ד:

ג' וכו' ס' כריכות והוא מקדש חו"ל רק דשם כחצ' רב סמא ורב גדא: ד' כ"כ ס' כריכות ורואי' בגליון ס' הרב מהר"ר דוד קורין בלדו ז"ל וז"ל ל"ע ושמואל ר"ל סוף אשוי מעשה חלל דא"כ קשה ודקוק ס' עה חלי בא דברי חייאל נ' דוסא עכ"ל: ואפשר דלגבי מעשה התנאים חני פ"ק (ל"ל פרק במד' דקוטה דמר' חייאל בן דוסא בעלו אשוי מעשה: והא חזין דאחר כך בתנאים היו כמה אשוי מעשה וגם באמוראים ויחזק' דלגבי תנאים ראשונים קאמר דמר' חייאל בן דוסא בעלו: וזה ר' יונתן נראה דהיה מרבין סבוראי לו סמוך להם: ושינה ואמר סוף מעשה ולא אמר ע"ד שמואל בני רבי חייאל בן דוסא להבדיל בין קדש לקדש ולגבי אמוראי ורבין סבוראי היה סוף אשוי מעשה: וגם ל' שנה דסוף מעשה סוף הוראה וכו' נקט:

הכי אמרי' להביא [בפרש] סדר חו"ל שמואלת' בקלף ישן כ"י: והעניין יראה כי יש הפרש בין זה לזה הרבה: ודע כי בספר הקנה אשר הדפיסו יש עיוות: ובכללים חלו הן כל יקר רחשה עיני בס' הקנה כ"י שדידי ורואי' עיוות ושנויים הרבה:

איברא דמחבר ס' הקנה כותש שהיה בשנת ד' אלפים כמ"ש בס' הקנה של עמתי המלות וס' קנה בינה על ק"ש: וא"כ היה צומן רב תחילת האמוראים וסוף התנאים: ואיך יתכן לכחוב על אבוי ורבא ורבין סבוראי: האמת שיש ווי שכותש שמהצר ס' הפליאה היה ר"ג קרא' אמנם בספר' חלו כותש שהוא קנה בן אביגדור וכו' ולומר שכל זה אינו מנוקף הספר חלל חוספס מחזק: אינו מהישג:

והנה מלאכי להרא' שפסקו פ"ק דקדושי' חות י"ד שכתב חז"ל ובסדר תנאים כתבנו ואמוראים כ"י רבינו יוסף עוב עלם כחצ' רבינא ורב אשי הלכה כרבינא עכ"ל: הא למד דסדר ח"ל קדים עובא ורבינו יוסף עוב עלם שהיה קרוב לזמן היריף העתיקו ונמלא כחצ' מחכס ידו: ונראין דבדרי' שהגאונים כתבנו מקבלתם מהאמוראים ורבין סבוראי: והנה באה דרבינא ורב אשי בסדר הנז' הכחוב על קלף ישן כחצ' הלכה כרב אשי כחש"ל וכ"כ בס' כריכות: אכן בספר הקנה כחצ' הלכה כרבינא כנסתח רבינו יוסף עוב עלם:

אמר הענין חיד"א ס' ע' נראה ברור כי זה סדר תנאים ואמוראים הוא מהגאונים שהם קבלו מהאמוראי' והזכירו רב גדא ורב סימנא סוף סברא דהיינו סוף רבין סבוראי: וכן נראה קלת מהחוס' והרא"ש שבסעווע דף מ"א והזכירו בה"ג וסדר תנאים ואמוראים ור"ח: עין רואה דבין בה"ג ור"ח כחצ' סדר חו"ל לומר שהוא מהגאונים: ואין ראיה אמ"ש בנקום אחר דלא הקפידו על זה: וכיון שהוא קבלת הגאונים: לזה מייחסו מיינה הראשונים ראיה לדבריהם:

ובסדר זה חנוח דעתנו דכמה מילי שאומרים הראשונים רש"י והרמב"ם וכיוצא בפשיעו' בסדר זה נמלאו ומשם חפרו אוכל:

וראיתי בס' כריכות שער ימות עולם שכתב הרבה דברים מקדש זה בכתם כאלו היה דברי עלמו והנה הכס בסדר זה: אך כתב בס' כריכות בפסיחת השער חז"ל ולפי בחי אחרי ההסבונות דברי גאוננו הקדמונים אכתוב בלשון קלה וכו' עכ"ל: ועל זה סמוך לכחוב כמה דברים מקדש זה של הגאונים בכתם: אמנם ראיתי לרבינו שמואל הגדי בנצח הסלמוד שני בכתם איזה דברים מקדש זה:

אחרי כן נזכרתי דבס' הקנה יש כללים הן אחת השפס"י בתוכו"ח ומלאכי בס' הקנה שגורס מקרוב דף פ"ג שכתמע שיש כל סדר תנאים ואמוראי' הלזה: חלל שיש כמה שנויים יסיר חסרי חליף: ומשום

[א] עדות ביהוסף ב' חלקים שו"ת להרב מה' יוסף אלמושנינו אב"ד ור"מ דק"ק בילגוראדו. ועיין בנדפס מערכת יו"ד (עיין מ' יוסף אלמושנינו בח"א).

[ב] עדות ביהוסף שו"ת להרב המובהק ח"ק כמה' יוסף ז' סאמון זלה"ה נדפס מחדש :

[ג] עדות ביעקב שו"ת ולקטים להרב מה' יעקב די בוטון. ועי' במערכת יו"ד. (עיין מ' יעקב די בוטון בח"א) :

[ד] עדי זהב הגהות מהר"ם די לונזאנו על הרב הלבוש וראיתם מבי' הרב ז"ל ומזכירו בס' מצת שמורים. וכמ"ש בנדפס מערכת מ"ם בס"ד. (עיין מה' נחם די לונזאנו בח"א. ועיין לבוש) :

[ה] ספר עדינות חיברו ר' שמעון הגדול שה' מגדולי לות"ר ומקורו מעורא הסופר ואנשי כנסת הגדולה בקבלה. הוכירו הקדוש מהר"ש בס' דין ודין :

[ו] עובר לסוחר כ"י בקבלה מגוי האר"י ז"ל, כך שמעתי. ועתה ראיתי בסח"ד שהוא ספר ללמוד הכמת סופרי"ם חשבונות רבות ונדפס :

[ז] עוגת קמנה (עיין לחם קטנה) :

[ח] עוגת רצפים (עיין חג סוכות) :

[ט] עוללות אפרים להגאון מהר"ר שלמה אפרים בעל כלי יקר. שפתי דעה. אורח החיים. עמודי שש. עיר גבורים. רבנות אפרים. וה' רב בק"ק פראג עם הגאון החסיד הרב של"ה ונה נפשיה דרב ז' אייר השע"ט. ובקשו תלמידיו להתעסק בו ולטהרו והורה הרב של"ה שחברת הקברנים יתעסקו עם הת"ח. ואם ירצו דוחר לאוהב אנשים חשובים בשביל טובת הצדקה של קברנים שיקנו בדמים הרשות בידם. אבל מצד הדין אין יכולים ליקח מהקברנים. כן כתב בפנקס חבורה דק"ק פראג והביאו סדר הדורות סוף דף ס"ד :

[י] עוללות הכרם שאדית שו"ת כרם שלמה להרב מהר"ש אמאיריליי :

ונדפס בסוף תורת היים למהר"ש ח"ג :

[כ] עולם קמן בויש משנת חסידים להרב המקובל :

[א] עבודה תמה פירוש לסדר עבודת יה"כ מהרב שדה יהושע ונדפס בקושט'. :

ויש פי' לסדר עבודה מהרב מהר"ם נגריין ומביא אותו בס' עבודת ישראל. גם ע"ס היראה מרכינו יונה עשה הגהות ופירושים הרב מהר"ם נגריין וראיתי ונדפס ב' פעמים. והרב מהר"ם נגריין הי' בזמן מרן ב"י לפי המשווער אצלי :

[ב] עבודת הגפן פירוש ההגדה וח"י דינים בהל' פסח בב"י ד' אופיבאך :

[ג] עבודת הגרשוני שו"ת להרב הגאון מ' גרשון אב"ד דק"ק מיץ. ועיין לעיל ובנדפס מערכת גימ"ל (עיין מ' גרשון אשכנזי בח"א) :

[ד] עבודת יה"כ מהרמ"ק על התפלות והקבנות. נדפס בויניציא שנת שמ"ז :

[ה] עבודת ישראל פי' סדר עבודה למהר"ר ישראל קמחי תלמיד מופת הדור מהר"א ז"ל ויש לו תשובה בשו"ת מ"ם רבים כשהדק בשליחיו מצוה בערי האיברופ"א והרב שושנים לדוד שקיל וטרי על ס' עבודת ישראל הגו' :

[ו] עבודת הלוי מורה מקום על כל המצות בטור וסמ"ג וסמ"ק ורבינו ירוחם וכלבו דפוס ויניציא ישן ונדפס פעם אחרת בק"ק (קושטנדינה) בשם מורה צדק. ועתה מדפיסים אותו בדיוורנו בחומש תורה אור :

[ז] עבודת מקדש להרב המקובל ס' מנחם די לונזאנו וחיברו שנת של"ב ונדפס בפני עצמו ואח"כ בספרו שתי ידות והוא סדר עבודת התמידין ומוסף שבת. והרמ"ע מפאנו יסד סדר עבודה לכל המוספין. והרב יעב"ץ בבית תפלתו ערער עליהם וסידר סדר עבודת תמידין ומוסףין כפי דעתו ע"ש :

[ח] עבודת הקדש להרשב"א. עיין לקמן מערכת שו"י בס"ד. (ע"י פרס"א בח"א) :

[ט] עבודות האהבה למהר"ש אלקבץ על דרך האמת ולא נדפס :

המקובל מ' עמונאל חי ריקי . ונדפס לבדו
עם פ' דרך המלך :

[כא] עולם קטן . מאמר — (ע"י סרנ"ע מפלנו
כח"ה) :

[כב] עולת שבת (עיין עולת חמיר) :

[כג] עולת שמואל שו"ת למה' שמואל
פלורנטיין אחרון :

[כד] עולת תמיד חיבר הרב מהר"י צמח
ז"ל כונות אשר מצא מכתב
יד הקדש מהרח"ו עצמו ויש בו חידושי' הרבה
והוא בכ"י :

[כה] עולת תמיד עולת שבת . באור א"ה
ש"ע להרב מ' שמואל א' מדייני
ק"ק קראקא ונדפס באמשטרדם שנת אט"ת
והרב מג"א והרב אליהו רבא משיגים עליו :

[כו] עומר השכחה (עיין רבינו זעקב מדרורוב .
ר"ם כח"ה) :

[כז] עז והדר שיטה נפלאה בפספול עמוק
כ"י על מס' ע"א מהרב הגדול
מה' שמואל בן אלכאז מרבני עיר פיס בזמן
הרב הגדול מה' יעקב ז' צור ושמעתי מתלמידיו
ותלמיד תלמידיו את כל תקף גדולת הרב מר
שמואל הנזכר בעומק העיון ישו ובהוראה
ותלמודו שגור ומסודר בפיו . והרב המופלא
ח"ק מהר"ח ז' עטר בס' פרי תאור קורא אותו
אחי הרשב"א . ונח נפשיה דרב בן ג"ב שנה
כשמואל הרמתי וכמדומה שהי' שנת תק"ט :

[כח] ס' העיזר חיבר קדמון ומזכירו לפעמים
רבינו מנוח בפירושו ובדף נ"ג
כ"י הרב בעל העזר בחיבור המקצה . ובס'
כ"י ישן נושן מצאתי שכ' אחר הרז"ה בעל
המאור כלשהו הזה והרב רבי מאיר
מסרנאקט לייש חיבר חיבורים ועזר לכל בס'
העזר . ובס' כפתור ופית סוף דף ז' כתב ובעל
העזר זקני הרב ר' נתן בן הרב ר' מאיר כתב
וב' ותמה על מ"ש טהור קרש הרב ר' אליעזר
דשינו זצוק"ל בהלכותיו עכ"ל וכפי מה
שמצאתי בס' ישן הרב בעל העזר היה שמו
הרב ר' מאיר ואפשר דט"ס הוא כנפתור
ופרח וצ"ל זקני הרב ר' מאיר בן הרב ר' נתן :

[כט] עזרת נשים מהרב הגדול מהר"ם ז'
חביב על עיגונא סובב הולך עד ס' :

י"ז מש"ע א"ה . ואח"ז מחברת בשמות הגיטין
ובסוף קצת תשובות לבן בתו החכם השלם
החסיד ועניו כמה' יעקב כולי המחבר ס' מעם
לועז לזכות את הרבים והמסדר הס' הנורא
משנה למלך ופרשת דרכים . ושמעתי מקדושת
וחסידות מהר"י כולי ז"ל הנזכר ושקידתו
בתורה . וראיתי קונטרסים ממנו בכ"י שכל
מה שהיו סחרישים כישיבת הרב הגדול מהר"י
ורואנים ז"ל וחביריו הרבנים ז"ל הי' כותב
בשם . וכן כמה קונטרסים מחידושיו כ"י .
והוא סידר ספרי הרב מר זקנו ז"ל גט פשוט
שמות בארץ . עזרת נשים . וסידר ס' הנורא
משנה למלך וקבץ כל גליוני הספרים וכל
ניירות וזכרונות וחבר ס' בהורו משנה למלך
וגם ס' פודת דרכים שהי' בלי סדר ומעורב
ונתח אותו לנתתי וחבר דרכי' נועם ודוחו
הוא קבצן . וראיתי קצת מפרשת דרכים כ"י
מהרב ז"ל וברכתי ברוך שחלק מחכמתו .
והכרתי תוקף פעולת צדיק מהר"י כולי ז"ל
הפלא ופלא כי הי' סופר מהיר ובקי בש"ס
ובפוסקים ומפרשים וכנראה בספר מעם לועז
אשר חיבר לזכות הרב' אשריו ואשרי חלקו .

[ל] עט סופר לרד"ק בחכמת הדקדוק :

[לב] עט סופר כ"י חיבר הרב מ' יעקב ז'
ציר ז"ל בתקון סדרי שמירות וחבר
חבורים הרבה כמ"ש בה"א מערכת יו"ד אות
מ' (עיין מ' יעקב ז' לר כח"ה) . והרבה לכתוב
בכל גליוני ספריו . והי' בקי בכל מנהגי הרבני'
מספרד הבאים מהגרוש ולא הניח דבר גדול
ודבר קטן הכל בכתב . גם יש לו ספר מכל
האגרות שכתב במליצה ויש בו המצאות
במדבר בערב"ה :

[לג] עטור סדר הדורות כתב עטור ואח"כ
עטור סופרי' ע"ש . ואינם שנים
כ"י העטור הפשוט והמודפס נקרא עטור
סופרים אלא שהפוסקים כותבים עטור לבד
לקצרו זה פשוט ולעיל במערכת דל"ת (עיין
דנחות) כתבתי שראיתי למרן בב"א א"ה סימן
תרע"א שכתב כן כתב הר"ן בשם העטור
וכ"כ שבלי הלקט בשם בעל הדברות ע"ש :
וכתבתי דיש להרגיש דהרב עטור הוא הרב
המחבר הדברות כידיע . ושמעתי אומרים
דכיתו עז חילוק שמות הספרים דהר"ן כתב

בשם

העטור והעטור הפשוט והמודפס נקרא עטור סופרים אלא שהפוסקים כותבים עטור לבד לקצרו זה פשוט ולעיל במערכת דל"ת (עיין דנחות) כתבתי שראיתי למרן בב"א א"ה סימן תרע"א שכתב כן כתב הר"ן בשם העטור וכ"כ שבלי הלקט בשם בעל הדברות ע"ש : וכתבתי דיש להרגיש דהרב עטור הוא הרב המחבר הדברות כידיע . ושמעתי אומרים דכיתו עז חילוק שמות הספרים דהר"ן כתב

בשם ספר העשור ושכלי הלקט בשם ספר הדברות ולא נהירא דה"ל למרן לומר וכ"כ ש"ל בשם ספר הדברות או לשון כיוצא בזה ומאומרו בשם בעל הדברות משמעות דרבנים חלוקים הם בעל העשור ובעל הדברות. ואולי אנכי שיטתיה נקט דשון זה :

עשור סופרים דיניי ממוניי ושטריו ויש בו עשרה מאמרות ואחר כך הלכות שסימנם חשק"ף בגז"ע חכמה". חיבור דיניי ילקח בן אבא מארי כמ"ש בח"א מערכת יו"ד אות י"ג (עיין זה בח"א) . ומ"ש בשו"ת להרמב"ן סי' ע"ט וכן ר"ח בעל העשור הוא ט"ס וז"ל ר"י בעל העשור, וכבר כתב דיניו כללאל דחשובות חלו מלאים עניינם . שוב ראיתי בחשובות מהר"ם ד"ס סימן חק"ט שכתב פסק ר"ח בספר העשור ויש לדחות . ועל קלם מאמרים כתב הרב בני יעקב . ומורנו הרב מר קשישא מהר"א נחום היה לו באור העשרה מאמרים . והרב החסיד מהר"א גירון עשה פירושים לקלם העשור ונקרא מקרא סופרים ותקין סופרים וראיתיו כשהייתי בקושטא . שם חק"ט שכתבם בו בפרק . והרב מהר"ר יעקב די בוטון היה לו חבור על העשור ונאבד ואיזה סיור נדפס בספרו עדות דיעבד משו"ס וליקוטים . והרב הגדול מהר"ש אלנבאזי כתב דהיה לו זקנת שלמה על לשונות העשור וח"מ ונאבד :

ושמעתי מרבני קשישאי בנה"ק ירושלים ח"ו שקבלו מהזקנים דס' העשור וספר דיניי ירוחם הם מחגיגת קור עלמא דלחסימא, וכל מי שגושה באור עליהם אז נאבד הביאור אז ח"ו יפטר במחבר ימיו וספר העשור כבר כתבנו דכמה רבנים עשו פ"י ונאבדו והרב בני יעקב נח נפשיה בן ל"ב טהור . וכן דיניי ירוחם הרב מהר"ש יונה עשה באור לחלק אחד וקרא שמו מגיד לאדם, ולמשימים קראו מגיד משימים ונאבדו . וכמה"ר אשר שלם החסיד לחבר עליי כמו שכתבתי בנס' מה"ר אשר ונפטר לב"ע בקולר טנים . והרב נחביהו משפט מעט מוצר שניאר ונח נפשיה רבי . גם הרב מהר"א לפפא הי"ל באור על דיניי ירוחם כמ"ש פלמיו הרב משכנות יעקב ונאבד . ומאכל מראש קדושה הרב מהר"א גירון עשה באור לאיזה חלק מהעשור וי"ל לאור והאריך ימים ושנים חס"כ :

[ג] **עמרת אליהו להגאון מה' אליהו על זבחים מנחת תמורה ותוספתא** זבחים ומפליגי' מאד על חכמתו ובקיאותו : [ז] **עמרת זבחי פ"י על אסתר מהרב המקובל** עיר וקדוש מה' חיים הכהן תלמיד מהר"ח וצ"ל והוא אצלנו בבתיבת יד :

[ח] **עמרת זקנים** להנשר הגדול מהר"י אברבנאל ועתה נדפס פעם שנית באמשטרדם :

[ט] **עמרת זקנים** חידושי דינים על כל ד' חלקי ש"ע מהרב מב"ס מענדל

אב"ד דק"ק קראטשין תלמיד הרב בית חדש בן בתו של הגאון מהר"ר רופא אב"ד דק"ק ויינא . ולא נדפס כ"א על ארח חיים סביב מגיני ארץ :

[י] **עמרת פז** באור על הרא"ש סדר נשים מהרב מה' פינחס זעליג אב"ד דק"ק לאסק וקרי אנפשיה תשית לראש"י עמרת פ"י . ויש לו גם על סדר מועד אך לא ראיתי מודפס כ"א על סדר נשים :

[כ] **עמרת צבי** על ח"מ הרב מה' צבי בר עזריאל והוא הרב המחבר בית לחם יהודה על י"ד :

[ל] **עמרת צבי** ונחלת צבי על ש"ע א"ת. מה' צבי הכהן תלמיד הרב ב"ח :

[מ] **עמרת ראש** ועמרת תפארת . שיטה על מס' ברכות וקצת סדר זרעים להגאון השד"ם מה' לוי אב"ד דק"ק קארני והי"ל עשר עמרות חבורים ולכלם בשם יקרא אוריתיה כשרה ושמה עמרה על סדר מועד נשים נזיקין קדשים טהרות ועד הרמב"ם ושו"ת ועד קידוש החדש ויסוד עולם וצורת הארץ כמבואר באורך בהקדמתו . והן בעון נח נפשי' ולא נדפסו כ"א השני חלקי הנז' שהדפיס בחייו הגאון ז"ל :

[נ] **עמרת שלום** למהר"ח הכהן תלמיד מהר"ח על שיר השירים וגם חיבר על כל ה' מגילות ועד ישעיה ואיוב ונאבדו כולם אך יש בידי עמרת זהב פ"י אסתר מנורת זהב פ"י קהלת בכ"י :

[ס] **עמרת שלמה** באור מהרש"ל לשערי דורא ונדפס פעם שנית בבסריאה . ועיין בהקדמה שם :

[ע] **עיון מרב** חמאי גאון הוזכרו הרמ"ק בספ"ר שער עשר ולא תשע פ"ז ע"ש . וזכיתי אני הדל לדאותו כ"י :

[פ] **עיון יעקב** להגאון מהר"י בעל מנחת יעקב וכו' על העין יעקב בדרך פשוט :

[צ] **עין ירוחם** שיטת הרב מר קשישא מהר"י חזן אב"ה הרב שנות חיים . על מציעא . ויש לו עוד בכ"י כמ"ש בנדפס מערכת יו"ד . (עיין מ' יוסף חזן בח"א) :

ספר יוחסין שחיברו בשנת קפ"ה ונדפס כמה פעמים וגם נדפס בפירושים עץ שתול שרשים וענפים:

[ה] והנה הרמב"ם הוא הי' מונה י"ב עיקרים בידוע * ובתשובות הפרשות להרמב"ם ושאר גדולי' והוא ספר בשמים ראש בתימן רבי'א זכר שהרמב"ם עשה עיקרים ותמה על הרמב"ם אחי' לא כהם בכלל העיקרי' עיקר גדול והוא עיקר הדת כי הלא תמים פעלו ונתן לנו חורוה וברוח עמוה הברית והפליט להעבי' ויסן לנו א"י בעצור ששעור הקיו' והנחנו הרשענו וחבר הכים בעולמינו ועדיין חבר על רוב פשטינו וכשנשיב עוד ונאלנו ויבנה כה"מ. ושם האריך הרבה בעיקר זה וזה סורק דבריו בקליר נמרץ ולטיין קלמי :

ונשאל הרב"ז בתשובתו דפוס וינילוי ס"י שמ"ד על איזה השגות מהעיקר הוא קומוק על הרמב"ם או על הרב י' הקדאי' או על מה' יוסף אלכ"י. והשיב הרב ז"ל אין דעתי מסכמת לשים לתורה שום עיקר. לפי שכלם עיקר מפי הנבונה ואר"ל כל האומר כל התורה כולם מן השמים חוץ מן הקומוק אחד וכו'. וא"כ כל מילה ומילה היא עיקר ופנה וכו' ואיך נאמר דזו עיקר וזו עפילה ח"ו והאריך בזה ע"ש.

[יג] עיר בנימן שני חקקים עיין לעיל מערכת בית (עיין מה' בתימן וואלף כה"ל).

והם דברים נחמדים והקדמות נפלאות :

[יד] עיר גבורים להגאון מ' שלמה אפרים רבו של הרב חיו"ט. ועיין בסמוך. (עיין עוללות אפרים לעיל) :

[יז] עיר דוד דרושים להרב מה' דוד עשויה בתים וחדרים נדפס באמשטרדם :

[יח] עיר מקלט על המצות מהרב דוד [הגו'] אב"ד דקק"א באמ"ד מהר"י

ששפורטש. ושם ביאר מורה מקום המצות בש"ס ובמדרש ובמורה ואיזה טעם ועונש העובר על המצות והחיקון יונדסם בדיהנפארט שנת ת"ן. וכמדומה שחזר והדפיסו בס' י"ד כל בו מסודר ממנו [ל"ל מנח"ל תפלות וכו'] וכולל י"ד ספרים וכמו דגער ראיתי זה שנים רבות :

[יז] על כל. ספר דינים שחיבר ה"ר משה שניאור מאיבור"א תלמיד מהר"ם ומתחיד עד כל יתגדל. קנה בינה דף כ"ה ע"ב. מזכירו מור"ם בדרכי משה א"ח סי' ס"א וכתב שחיברו תלמידי מהר"ם :

[יח] על הנסים (עיין מ' הס' י' יחיא כה"ל) :

[יט] עלה דיונה שיטה על כמה מסכתיו להרב מה' יונה אשכנזי דרך חורפא : עליות

[מ] עין יוסף דרושים ע"ס משפטים מהרב הנזכר. ואני ראיתי בכ"י עד סוף התורה :

[מ] ע' יעקב שחיבר מהר"ן ח' חביב אביו של מהרל"ה כנודע. ראיתי לכתוב הספרים שנדפסו פירושים על עין יעקב. כי בכ"י ראיתי ושמעתי רובה פירושים והם : פי' הרב מהר"ר ארון י' חיים האחרון על כל עין יעקב כ"י. הרב מהר"ר אליעזר י' אוחא כ"י. הרב מהר"י חזן בעל יוסף כ"י. ואשר הם בדפוס שידעתי אתיא זכורה. א' פירוש מהר"י י' חביב עצמו בח"א שהדפיסו. הוא עצמו הוסיף מדידה כמה חידושים בשם אמר הכתוב. ב' חידושי אנדות למהרש"א. ג' מהר"י פינטו על ח"א וה"ב. ד' תאורה לעינים וקלורית דעין למהר"ש אלגאזי. ה' ישורש יעקב למהר"א. ו' שבות יעקב על ח"ב להרב ז"ר. ז' עיון יעקב. ח' כבוד הבית על ח"א. ט' עיר בנימן ראשון על ח"ב. י' אהר יעקב למהר"ר יעקב כהנא שפיר' ונדפס בפפד"א על מאמרי עין יעקב :

ומהר"י אריה מומדילא הוסיף ללקט לקוטי נחר לקוטי מאמרי הש"ס אשר לא הביאם הרב מהר"י י' חביב עיין יעקב וקרא שמו בית יהודה. ופירש קלם בזהמרים בשם אחר הבונה. ובעין יעקב חדשי' נדפס גם מאמרי בית יהודה ופי' אחר הבונה. וזה שהשמיע הרב מהר"י י' חביב מאמרים אלו הוא שכוונתו היטה ללקט הוואמרים השייכים לשנים עשר מעלות שעליהם היטה כונתו בילקוט מאמרי הש"ס והניח יחס. ודעתו הי' לעשות מפסח על זה אלא דנקיים ח"א כהנאק בטיב' של מעלה. וכ"ז מבוחר בהקדמתו ובדברי מהרל"ה בנו. ודין ברמ"א כי בח"א יש חידושים מהרששוים הרבה וגם ממנו ז"ל כמפור. והיו בנפסע הארון' לעיני' נדפס ח"ב דוד עין יעקב ולא יש כל כך חידושי' הראשונים ולא פירושי' מבוחר בקוף בדברי הרב מהרל"ה בנו ע"ש :

[מ] עין משפט להרב עזרא מלכי שו"ת כמש"ל במערכת מ"ם. (עיין מלכי בקדם) :

[מט] עינות מים דרושים להרב הנזכר בכתיבת יד :

[נ] עיני ישראל פי' על הסמ"ק מהרב מהר"ר ישראל קמהי כ"י :

[נא] עיני העדה (עיין חשק שלמה) :

[נב] עיקרים. ספר העיקרים למהר"י אלבו מעיר שוירא"ה. וכתב הרב

[א] קרבן שבת והי"ל דרושים על כל התורה ולא נדפס :

[אז] עמק הבכה מהרב עמודיה שבעה[הנו'] על איכה : ורא נדפס .

[אח] עמק ברכה מהגאון מה' אברהם סג"ל הורוויץ עם הגהות ותוס' מבנו הגאון החסיד של"ה ונדפס פעם שנית באמשטרדם עם תוספת מרובה חידושי הגאון של"ה על מדרגי ברכות וחידושי בנו הגאון מה' שעפסל על מס' ברכות וכהנה וכהנה חידושים :

[אט] עמק יהושע (עיין קרבן מנחה) :

[ע] עמק המלך נדפס משנים קדמוניות בקבלה וכתוב שם שהוא מגורי האר"י זצ"ל . ויצאו עליו עוררין . ושמתי שלא באו לידו כתבים אמתיים . והרב עיר וקדיש מה' חיים הכהן ז"ל תלמיד רבינו מהר"ח ז"ל בהקדמת ספרו מקור חיים פי' להל' ציצית ותפילין מהש"ע דרך קשתו על הספר הנו' :

ולכן הלנועים מוסיפים ידיהם מלקרות זו וכן' כובלת חכמה להרב יש"ר . ועמ"ש הרמ"ז בלגרות אשר נדפס דף מ"ב ע"א שרומז וחסוי במחוב והמ"י . וכבר נחבתי כמה פעמים שהרמ"ל ללמוד בכתבי רבינו האר"י זצ"ל האמיתיים 'עסקו בשמונה שנים סקידו הרב מהר"ש ויעלל בן רבינו מהר"ח ז"ל וכן' דרך עץ החיים למעלה' מפסירם ז"ל שנדפס מקרוב כמה פעמים בווילנא וס' אולרות חיים כ"י מאלף הרב מהר"י למח ז"ל מכתביה מהר"ח ז"ל וכלו הוא כולו בדרך עץ החיים הנו' בין הפרקים . גם עולה חמיד סקידו מהר"י למח ז"ל בכוונת העיר שהוא מכתביה יד מהר"ח ז"ל . וכבר נחבתי כמה פעמים שמו"ה מהר"א אזולאי ומהר"י למח ז"ל עשו הפסקות ויחדדים עד שהרב מהר"ח ז"ל נהן להם רשות לחפור בקברו ולהוליל משם הכתיבות שלהם הוא ז"ל לבנון והולילאום משם . ומכתבי' אלו הם המהדורא בשרא של דרך עץ חיים וס' עולם חמיד הנזכר שלא היו בידו של הרב מהר"ש ויעלל ז"ל . וכל זה נסבדר לי לעיני בלמח אחר החיפוש בכונה ספרים כ"י . וגם מדרגי הרב מה' משה ויעלל ז"ל בן הרב מהר"ש ויעלל הנו' שראיתי כחב ידו ומשם שכוסב בסגנון זה על איזה קונטרס זהו מזור זקני ומהר"ח ז"ל וגמלא ביד זולתנו מה"י מר זקני ז"ל . ויותר מזה נסבדר כי הדבר מאל ודי בזה :

ודע שחיברו ספרים הרב מו"ה והרב מהר"י למח ז"ל על הזמר מכתביה הנו' שגמלא בקבר מהר"ח ז"ל . ונראה שלא היה רלון ה' שיגמלו ונאבדו לגמרי הספרים הנו' . וכל האמור ידעתי לאמנה כנידור :

[עא] עמר מן כ"י פירוש אדרא וטא לחרב המקובל מהר"י מנחם די לינאנו ושם מדבר הרב ז"ל קשות . וקנא חכם

[א] עליות רבינו יונה לבתרא . כך מכנין האחרונים חידושי רבינו יונה לבתרא . ויראה לי ההדיוט דהטעם אשר קראו בשמותם עליות היינו דבכל סוגיא כתוב עליה בידנו כך וכך . ומשו"ה נקראו עליות לפי שבחידושויו במסכת זו החלו עוקין ההלכות מכל סוגיא ועלה כתיב :

וכזה ראיתי שזכרו עליות רבינו טודרוס ליכמות וגם אלה זכתי לראותם כ"י ישן נושן . ואחזה אנכי מציב לו יד בגליון הדיני' העולים במספרם כמשפט ומשו"ה קרי להו עליות :

[אב] עליות יבמות רבינו מאיר בר טודרוס הלוי כ"כ סדר ההודות מש"ק . ואין האמת כן אלא הם מרבינו טודרוס הלוי בן אחיו של הרמ"ה ואני הצעיר זכתי לראותם כמ"ש במערכת ט"ת ועיין בנדפס בס"ד . (עיין רבינו עודרוס ב"א של הרמ"ה בח"א . ועיין לפני :)

[אג] עמודי גולה הוא סמ"ק חיברו רבינו יצחק מקורביל חתנו של הר"י מפרי"ש גיסו של רבינו המרדכי ועדה רשמים שנת ל'. ושלה הם' רכל בני הגולה שיעתיקוהו בכל מקום וידעו שרש המצות והלכותיהן . וכמ"ש בהקדמת הם' . ודין גרמ"א שבאשכנז יש הרבה סמ"ק על קלף ובכל סמ"ק יש הגהו' מתחלפות לא ראי זה כראי זה דבכר עיר גדולי הדורות כתבו הגהות כפי דעתם . וראיתי כמה סמ"ק כל א' בהגהות שונות :

[אד] עמודי שלמה באורי הגאון מהרש"ל על הסמ"ג ונדפסו בעיר בס"א :

[אז] עמודי שמים סדור תפלה שאון וחקר הרב מה' יעבץ על שפ"ת ים הדקדוק מוקף מדינים שונים סביב פירושים ורמזים ותקון מעמדות ופי' פרק שירה ותקון סדרי עבודה וכהנה רבות ציצים ופרחים על שושני :

[אח] עמודי ש"ש מהגאון שלמה אפרים כמ"ש בסמוך (עיין עוללות אפרים לעיל) והוא רבו של הגאון מה' שעפסל בן הגאון של"ה כמ"ש בהקדמת ווי העמודים :

[אי] עמודיה שבעה להרב הרושן המופלא מ' בצלאל דברי' מחוק' והקדמו' נמלאות ונדפסו כמה פעמים והוא הרב המחבר

חכם אחד וחיבר ס' השנות עליו וקרא שמו
בן דוד ונדפס כמ"ש לעיל במערכת ב' בס"ד,
(עיין כן דוד) :

[עג] ענק חיברו בעל אימה לנדגלות ומזכירו
שם כמה פעמים :

[עג] עיסים רמונים קצור ספר הפרדס של
רבינו הרמ"ק ז"ל חיברו

ה"ר שמואל גאליקי תלמיד רבינו הרמ"ק
וכמה"ר מרדכי דאטו הוסיף הגהות בגליון וגם
הוא תלמיד הרמ"ק והדפיסוהו בטעות והגהו'
שלא במקומו וגם ערב רב. לכן הרמ"ע תיקן
הספר והוסיף בו ונדפס במנטובה ש' שפ"ג :

[עד] עפרא דארעא מהרב המפורסם מהר"י
עייאש סובב הודך על

ס' ארעא דרבנן, ונדפס מחדש עם ארעא
דרבנן בשמע יעקב הנדפס מחדש :

[עה] עץ אבות פירוש אבות למהר"ר יעב"ץ
נדפס באמשטרדם עם רבינו

עובדיה ותוספות י"ט ולחם נקודים ובסופו
לוח ארש :

[עו] עץ הגן — (עיין כע"י ח"י) :

[עז] עץ הדעת —

[עה] עץ הדעת (עיין פולחוס ח"ס) :

[עט] עץ הדעת טוב כ"י חיבר מהר"ח זצ"ל
דרשות על כל התורה

דרך פרד"ם נחמד מאד וזכיתי לקרותו :
[פ] עץ הדר (עיין כע"י ח"י) :

[פג] עץ חיים חיבר הרב מהר"י חאגיז עד
המשניות כולל סוגיות

הש"ס ודברי הת"ט ותוספת נפך משלו :

[פג] עץ חיים כ"י פסקי דיני ממונות וכתוב
בו חיברו מאור הגולה רבינו

חיים בר נסים וראיתיו באיטליא :

[פג] עץ חיים (עיין כע"י ח"י) :

[פג] עץ החיים חיבר מהר"ח זצ"ל בחכמת
האמת משה שקבל מרבו

רבינו האר"י זצ"ל והוא שם כולל לכל ספריו
ואחר כך פתח כמה שערים שער ההקדמות

שער הכונות וכו', וכבר בנדפס מערכת ח"ת
כתבתי מענינו (עיין מ' חיים ויעלל כח"ה) ומפני

שמחר"ח קרא שם כלל עץ החיים, לכן

הרב המקובל המופלא מהר"ר מאיר פאפירש
כשסידר הכתבים שהיו בידו וקבלם מרבו

הרב המקובל מ' יעקב צמח, כי כתבי מהר"ח
עצמו היו ביד בנו מהר"ש וישאל ולא היו

זוים מביתו כלל רק אבדוריו אבדור הכתבים
בערבוביא כמ"ש בנדפס שם מערכת ח"ת :

והרב מהר"ם פאפירש הנזכר הלך לדמשק
וראה בבית מהר"ש וישאל הספרים ולקח

שמץ מנהו מחסדר "ובחזרתו לעה"ק ירושלים
סידר סדר נכון לכל הכתבים עם מהדורא

בחרא שלא היתה ביד מהר"ש וישאל ולכרם
קרא בשם עץ החיים : אך בחלקות כי לספר

ההקדמות קראו דרך עץ החיים ולס' הכונות
קראו פרי עץ החיים ולפ' פסוקים וכו' קרא

נוף עץ החיים וחילקו ויש בו נוף שני נוף
ג' וכו' עדר עדר לבדו :

[פה] עץ החיים חיבר הרב הגדול מופת
הדור עיר וקריש מהר"ח

אבואלעפיא דרשות על התורה והוא רומז
הרבה דיני הש"ס והרמב"ם בדקדוק הכתובים

ואותיות אשר תבאנה, ואגב שקלא וטריא
על הרמב"ם ואביזריה : והוא ס' נפלא ובקצור

גדול והקורא צריך להעמיק העיון ואז חיד
אוכל ישעם לו אמריו ומיוזותיו כי נעמו :

ושמעתי מרב אחד ששמע מפי הרב ז"ל שקבלה בירו שסוף
משנתי יהודה וזרע המלוכה. ולזה כיון כס' עץ החיים

סוף פרשם ויחי שפסג ותשורה הכתובתו כפלא יפסק וכו'
עכ"ר ששמע מפס קדוש הרב ז"ל :

[פז] עץ שתול (פ"י מה' גדליהו בר שלמה כח"ה) :

[פז] עצי אלמונים על דיני נש"י עירובין

שניות בפלפול עצום

[פח] עצי ארזים על תחילת ש"ע א"ה

בפלפולא אריכתא ולענין דינא :

[פח] עצמות יוסף שיטה קדושין וסוגיות

אחרות להרב מ' יוסף ז' :

עזרא בפלפול עצום, ועיין בנדפס במערכת

יר"ד (עיין מ' יוסף ז' עזרא כח"ה) :

[צ] עקידת יצחק להרב הפילוסוף האלהי

מהר"ר יצחק עראמה ספר

נחמד מאד ויש בו שערים מלמעלה מנה

ויהללוהו בשערי"ם והוא אביו של הרב מאיר

עראמא עיין לעיל מערכת המ"ס (עיין מהר"ר

מאיר עראמה כח"ה) וכל ספרי הדרשנים בדורו'
שלפנינו

מהריק"ש בספר ערך לחם, כ"כ סדר הדורות דף קע"ד ע"ד. וכבר נדפס ספר ערך לחם י"ג שנה קודם פרח שושן אלא שלא הגיע לידו ולא ידעו:

[15] ערכי הכנויים שסידר הרמ"ז כ"י באורך והיו לאותות מאל"ף עד תי"ן, ועיין בגולל אור:

[16] עשרה דברים (עיין רבינו שמואל בר משה מלובי"ן ויירי כח"א):

[17] עשרת הדברות ספר שחיבר הרב העשור ז"ל כמ"ש

בשה"ג ח"ב ריש מערכת ד' (עיין דברות) והפוסקים קורין אותו ס' הדברות:

[18] עתים מאמר העתים א' מהמאמרות שחיבר הרמ"ע ז"ל. ונדפס לבדו

ואח"כ נדפס עם פירוש יד יהודה. וס' העתים לרבינו יהודה בן ברזילי אלברצלוני עיין ח"א מערכת יו"ד אות ה' (עיין רבינו יהודה בן ברזילי אלברצלוני כח"א):

קונטרס אחרון

[6] עמ"ז שמוכרים הרב ע"ז ורבי ש"ך כ"ד הוא לכוש י"ד שנקרא עטרת זהב ועיין בסמוך:

[7] ע"ש שכתב הסמ"ע ודעמיה כח"מ הוא לכוש ח"מ שנקרא עיר שושן. ולא הולכתי אלא לנערי ישראל. והבס דקונטרס זה קראתי בשם ועד לחכמים הם החכמים שאני מזכיר בסוכו והיו הדברי' לנערים הבאים בית ועד לחכמים:

פ

[8] פועל צדק קונטרס קטן מהרב שפתי בהן ונדפס ג' פעמים והוא קצור המצות לדעת הרמב"ם בלשון הכתוב מסודר יפה ונחלק לו ימי השבוע:

ואשרי אדם יתמיד לקדשו בכל שבוע וזאת הסורה היא העולה כאלו קיים המלות שאניו יכול לקיימם במעשה. וכבר הזהיר הרמב"ם על זה וכל קדושים עמו וכמו שכתבנו בשה"ג ח"ב ריש מערכת מ"ח (עיין מלות בקו"ח) ובמקומות אחרים בס"ד:

[9] פורת יוסף להרב מהר"י סאמיג"ה על הר"ן כתובות וחולין וקצת סוגיות והיה רבו של הרב כנסת הגדולה כמ"ש בנדפס מערכת

שלפנינו שותי מימיו הנאמנים באו שערי בתורה:

[65] ערוגת הבושם להרמב"ם ז"ל כ"י מחכמת הרפואה:

[66] ערוגת הבושם למהר"ר שמואל ארקווילטי בדקדוק וכו'.

[67] ערוגת הבושם פ"י שיר השירי' עד"ה:

[68] ערוך: ראיתי בס' הישר כ"י לרבינו חם שכתב ז"ל וכן בערוך והוא בר

סמכא שכל דבריו נערכין על פ' רבינו חננאל עכ"ד בדרך קמ"ז ע"ב. וכן ראיתי בס' מנחת שי פ' וישב על פ' היא מוצאת שכתב ידוע כי רוב פירושי של הערוך הם כפירוש רבינו חננאל ע"ש, (ועיין רבינו חננאל, רבינו נסים בר יעקב כח"א):

[69] ערוך הקצר הוא בדפוס וראיתי על קקף ישן כ"י חשוב וטוב:

ויש בו איזה תיבות שלא הביאם הערוך:

[70] ערך לחם הם הגהות הרב מהר"י קאשטרו על ד' ש"ע

ונדפס בקושטנדינא. וכמדומה לי שראיתי באיזה מקום שהרב ז"ל חיבר חבור באורך על ד' טורים ומשם חפר אוכל וחבר ספר ערך לחם, והוא ע"ד מין ומור"ם שחיברו באורך על הטור ואח"כ כתבו הדינים בקצור:

ערך לחם על ד' ש"ע בספר פרח שושן

[6] פאר הדור שו"ת להרמב"ם נדפסו באמשטרדם נמצאו בגנזי הרב מהר"י ששפורטש בל' ערבי והועתקו ללה"ק. ואני הצעיר ראיתי בב"י תשובות הרמב"ם בלשון ערבי קובץ גדול כ"י:

[7] פאר הלכה להרב מהר"ר פריץ בסוגית ד' חנינא סגן הכהנים בפסחים ושקיל וטרי מענין לענין:

[8] פדה צור (ע' לור טעודה):

[9] פדות ופורקן לרבינו סעדיא גאון עיין דעיל מערכת סמ"ך (עיין ריש גאון כח"א):

מערכת ח"ת (ע' מ' חיים כ'נכנשתי כח"א). וחיבר דרך ימין להשיג על מהר"ש ארגאזי מקנדיא ועל הרמ"ע. וכפי הנראה מס' מצורף לחכמה סוף דף פ"ד נדאה שמהר"ר סאמיג"ה היה רבו של מהר"ר יש"ר ע"ש :

[ז] פורת יוסף חיבר הרב המחבר פרי מגדים ונדפס בזאלקווא שנת תק"ו ועד היום לא נדאה בקרוב מחננו :

[ח] פחד יצחק מהר"ר יצחק לאמפרונטי הרב והרופא אב"ד דקק" פירארא חיבר חבור גדול עד סדר א"ב. וכלל בו אגדות דינים מש"ס ופוסקים ותשו' אחרונים ברפוס וכ"י וערוך וספרי הכללים וכיוצא חידושי' ושמועו' והכל בסדר א"ב. ובכתיבתו חיבר על כל אות ספר א' ועשה עוד מהדורא בתרא כמו י"ב ספרים אחרים. ונדפסו שני חלקים בויניציא על אותיות א"ב חלק א' וח"ב על ג"ד. ועתה נדפסו ע"ד שני קובצים ער סוף אות ט"ת חדשים מקרוב באו :

[ט] פי נבא מחובר לס' דברי נבא. עיין לעיל מערכת דכ"ת אות יו"ד (ע' דברי נבא) :

[י] פי צדיק דרושים להרב מ' מיימון יאסיל אחד מרבני ארגיל :

[יא] פי שנים הוא פירוש סדר זרעים להרא"ש בשלימות ומהר"ר אלישע המביאו לרפוס הוסיף איזה חידושים קראו פי שנים :

[יב] פי שנים הוא ספר כמו ילקוט חדש הקדמות מרז"ל במדרש רבה מסודר לערכין מאלף עד תיו חיברו הרב מ' עקיבא ומהר"ר זעליגמאן פו"מ ז"ל והוא ס' מועיל לדרוש :

[יג] פירוש על האדרות (ע' עהר"ר יעקב מאלחגי כח"א) :

[יד] פירוש מגילת אסתר לר' זכריה נ' סרוק (ע' רבינו אברהם נ' עזרא כח"א) :

[טו] פירוש דה"י ייסד נאון מנחת יהודה סוף פ' משפטים :

[טז] פירוש דה"י שבידינו. עיין לעיל מערכת סמ"ך אות ס"ז (עיין רבינו פנחס גאון כח"א) :

[יז] פירוש ער ההגדות (עיין הרשב"א מנחללונא כח"א) :

[יח] פירוש הושע (עיין ר"ש בן חלקבן הלוי כח"א : [יט] פירוש ההלכות (עיין רבינו אבא מרי בר יוסף כח"א :

[כ] פירוש ג' הלכות (להרי"ף) (עיין הרי"ף ד"ה ודע שרי"ף וכו' כח"א :

[כא] פירוש על הלכות אישות וקצת גירושין מהרמב"ם (עיין מ' יהודה כ"י משה אלבוטויני כח"א) :

[כב] פירוש הלכות גיטין מסור וב"י. בשו"ת בני אברהם להרב המופלא כמהר"א מיוחס ז"ל ובס' אמרות טהורות להרב המופלא מהר"א ישראל ז"ל ושם גם על הל' קדושין וכתובות. וגם בס' כתובה בסופו על הל' כתובות מסור וב"י להגאון החסיד מהר"ר פינחס הלוי :

[כג] פירוש להלכות נדר' מסור וב"י בפלפול עצום. בס' כהונת עולם ובס' אמרות טהורות להרב המופלא מהר"א ישראל ובס' שמלת בנימן לאחר מרבני אשכנז על הש"ע :

[כד] פירוש הלכות קדושין וכתובות (ע' פ"י סל' גיטין לעיל) :

[כה] פירוש הל' רבות מסור וב"י. בס' כהונת עולם בפלפול עצום על ראשונים ואחרונים :

[כו] פירוש על הלכות הרי"ף (ע' הרי"ף ד"ה ודע שרי"ף באוני וכו' כח"א :

[כז] פירוש הוזהר (ע' מ' משה איסרלס ד"ה מוריס חיבר ג"כ וכו'. מ' משה זכום כח"א) :

[כח] פירוש ס' חסידים שנדפס בפפד"מ ולא נזכר שם מחברו. דע שהפ"ה הגו' למהר"ר דוד זקנו של הרב אבי יד דוד כמ"ש שם בס' יד דוד דף כ"ח ע"ד :

[כט] פירוש המור עה"ת (ע' רבינו יעקב בן הר"ש כס"א) :

[ל] פירוש הירושלמי (ע' רבינו יהודה בר יקר מ' משה זכום כח"א) :

[לא] פירוש הירושלמי סדר זרעים (עיין בר מלוח) :

[לב] פירוש הירושלמי ס' זרעים ובכות. (ע' מ' אליהו מפולדא כח"א) :

פירוש

[ג] פירוש הירושלמי סדר זרעים ושקלים
עין מהר"ר שלמה סיריליוו בח"א.

[ד] פירוש מאמרי מדרש רבה ומאמרי עין
יעקב (ע' אור רב).

[ה] פירוש למדרש רבה (ע' מהר"ר יהודה נ'
עטר בח"א).

[ו] פירוש המבילתא (ע' מ' אחרון נ' חיים מ'
אליעזר נ' יעקב נחום בח"א).

[ז] פירוש עד הרמב"ם (עין מהר"ר אליעזר נ'
יעקב נחום מ' זרחיה גוטס בח"א).

[ח] פירוש על משלי לר' עמנואל (עין באור
ופירוט בקו"א).

[ט] פירוש המשנה של הרמב"ם. כ' בספר
קורא הדורות דף י"ב ע"א

שחיברו בלשון הגרי והעתיקו החכם השלם
ר"ש נ' תבון ע"ל, ואין הדבר כן אלא בזמן

הרשב"א נתעוררו ק"ק רומי וגם זירו הרשב"א
ז"ל שיעתיקוהו וחידקו ההעתיקה בין כמה

מעתיקים כמו שנבאר. הלא מראש התעוררו
עד זה ק"ק רומי ושלחו שליח מיוחד לזה.

ובהגיע תור השליח אל עיר ברצלונה לפני
רבינו הרשב"א אזר חיל וגם הוא כתב וחתם

להשתדל בזה. כי הר"ש נ' תבון לא העתיק
כ"א פירוש פ' חלק ופירוש אבות ותולא,

ומבואר כל זה באורך בהקדמת המעתיק פ'
סדר נשים הוא החכם ר' יעקב בן עכסאי

ע"ש באריכות. גם מ"ש עוד בספר קורא
הדורות דף י"ג סוף ע"א כי פ' המשנה הוא

לענין פירוש ולא לפסק הלכה. עמו הסליחה
כי בכל משנה פוסק הרמב"ם ההלכה כידוע

ולהכי נתייח ואחריו נמשך רבינו עובדיה כנודע.
אמנם אם יש חילוק בין חיבור היר החזקה

לפירוש המשנה לקוחים הם בידינו דברי היר
החזקה כי הוא אחרון וכמ"ש שם בספר קורא

הדורות. ובהקדמת מעתיק פירוש המשנה
לסדר מועד ושמן החכם רבי יוסף בן

רבי יצחק בן אלופלא מזכיר הרשב"א. ע"ד
מ"ש החכם ר' יעקב בן עכסאי בהקדמת פ'

סדר נשים כמדובר. אך בהקדמת מעתיק פ'
סדר נזיקין ושמן החכם ר' שדמה בן ר' יוסף

מסקסמה אינו מזכיר להרשב"א רק לק"ק
עוב" רומי ע"א. וכן החכם רבי נתנאל הרופא

בן ר' יוסי בן אלמלי מסקסמה בהקדמתו
להעתיקה פ' סדר קדשים לא הזכיר להרשב"א

אלא לק"ק רומי ע"א. ובהקדמת המעתיק
לסדר זרעים החכם ר' יהודה בן שלמה הספרדי

הידוע בן חריוו כתב שלכבוד ק"ק מארשילייא
נתרצה להעתיק. ועי' בהקדמת ר' יעקב בן

עכסאי לסדר נשים. ומהעתיקות אלו נמשך
שא"זה לשונות בפ" המשנה אינם מכוונים

וגם יש טעיות כנודע:
[מ] פירוש המשניות (עין מ' אברהם אולחי כמ'
מרכי. מין מ' יוסף קלרו בח"א):

[מא] פירוש משניות זרעים וטהרות (עין רבינו
אשר בל יחיל. ר' יצחק בר מכלי לק. מ'
שמואל גאדמיזון בח"א):

[מב] פירוש סדר עבודה (עין מהר"ם ניגרין
בח"א. ועי' עבודה חסא):

[מג] פירוש סדר עולם רבה וזווא ומגילת תענית
(עין מ' יעקב כהנ"מ לבי בח"א):

[מד] פירוש ספרא (עין רבינו הלל בר אליקים.
מ' וידאל לרפסחיטא בח"א):

[מה] פירוש ספרא דצינועותא (ע' רבינו האר"י
זל"ל בח"א):

[מו] פירוש ספרי (עין מ' אחרון נ' חיים מ'
אליעזר נ' יעקב נחום רבינו הלל בר
אליקים בח"א):

[מז] פירוש על העמוד (ע' מ' אליעזר נ' יעקב
נחום בח"א):

[מח] פירוש על פ' הרמב"ן עה"ת (עין מין
מ' יוסף קלרו מ' יצחק אבוט בח"א):

[מט] פ' על פ' רש"י עה"ת (ע' מ' אליס מזרחי
מ' זרחיה גוטס. מין מ' יוסף קלרו בח"א):

[נ] פירוש פרק שירה ב' פירושים הוא ס'
מספרים תהלות ה' וס' שפתי

רגנות ונדפסו. והם למהר"ר חנניה מונסייליש
ומבנו סה' גמליאל. ומה' חנניה ה' תלמיד

הרמ"ע כמבואר בסאמר הפתיחה. ונדפס
הכל במנומנה שנת תכ"א:

[נא] פירוש פרקי אבות (פ' סדר הירורים):

[נב] פירוש קניין (ע' מ' שטעין בר למח ד"ה פירוש
חיבר וכו' בח"א).

[נג] פירוש רד"ק על תהלים ראיתיו כ"י
בביבליאוטיק"א של פאר"ץ והוא

ס' גדול הכמות ולפום ריהמא שערתי שבנדפס
חסר הרבה. ועתה ראיתי פ' רד"ק תהלים

שנדפס בנאפלי שנת רמ"ז והוא יותר ארוך
מפ' הנדפס באשטרדם בקובץ קמן.

וכמדרמה

[זכר] ומה לי שפי' כ"י הנז' אשר ראיתי הוא יותר גדול מהנדפס בנאפולי :

[נד] פירוש רש"י (ע' רש"י בח"א) ועל מדרש רבה בראשית (ע"ן רבה או רבות) :

[נס] פירוש רש"י שיש בהר"ף כבר נודע שהוא מלוקט מרש"י שבש"ס :

אמנם רש"י לא כתב לפרש הר"ף וכמ"ש במקום אחר וע"ן בח"ב מערכת ש"ן אות י"א (ע"ן רש"י בח"א) והרב בנה"ג ח"מ סי' רכ"ה יוש הגהת ב"י כתב וז"ל והמסדר דברי רש"י על הר"ף כתב וא"ן כן דעת האלפסי עכ"ל :

[נו] פירוש שיר השירים (ע' מהר"ר אלישע גאליקין) רמזין ד"ה גם ראיתי כפי וכו' בח"א) :

[נז] פירוש על ש"ע א"ח ועל ש"ע י"ד (ע' מ' שמואל שער אריה בח"א) :

[נח] פירוש תהלים איוב (ע' מ' מאיר עראמה בח"א) :

[נט] פירוש קצת תוספתא מנזיקין (ע"ן מ' אברהם אבלי מקאליש בח"א) :

[ס] פירוש התורה (ע' רבינו אלעזר בע"ס הרקח רבינו אפרים חלעיד הר"ף ד"ה ושמועתי וכו') רבינו אפרים בר שמוען רבינו אשר בר יח"א מ' וידאל לרמזי רבינו חננאל רבינו יוסף סוב טלס רבינו יעקב בעל הטורים רביב"ש מ' מאיר עראמה ר"ר משה סנון רבינו סעדיה גאון בח"א) (וע' אליהו גם בצור ופירוש בקי"א וזולתם) :

[סא] פירוש התורה הרמב"ם, הובא בכנסת הגדולה בהגהות פירושי

התורה ח"א עכ"ר סדר הדורות ודהד"מ רק הוא טעות דפוס בכנה"ג וצ"ל הרמב"ן וכמ"ש במערכת ב"ת אות ה' ע"ש, (ע"ן ביאור התורה לסרנאס) דכמה זימני כתב בן הרב סדה"ד :

[סב] פירוש התורה להרב עובדיא ספורנו פשוט והוסיפו להדפיסו

במקרא גדולה קהלת משה שהדפיס באמ"ד מהר"ר משה פראנקפורט זה ע' שנה והגדיל לעשות הרב הנז' דמלבד הפירושים שהוסיף עוד חיבר פירוש מדקס מהמפרשים על תנ"ך כאשר יראה הוראה :

[סג] פירוש עה"ת וח"מ וכתובים (ע"ן נקדוהס הכסף) :

[סד] פירוש עה"ת ונביאים (ע' מ' יחזקא בצרכנאל בח"א) :

[סה] פירוש על כל תנ"ך (ע"ן מהר"ר אברהם אזולאי במ' מרדכי ר' לוי בר ברשון מ' משה אלשיך בח"א) :

[סו] פירוש מלוקט על כל תנ"ך (ע"ן מ' משה פראנקפורט בח"א) :

[סז] פירוש תורת כהנים (ע"ן הראב"ד השלישי בח"א) :

[סה] פירוש על התלמוד (ע' רבינו אשר בר יח"א רבינו ברוש מאור הגולה רבינו חנוך רבינו חננאל בח"א) :

[סט] פירוש על התלמוד תלאת סדרי וחולין (ע' הרמב"ם בח"א) :

[ע] פירוש על התלמוד כמה מסכתות, (ע"ן רבינו חננאל בר שמואל בח"א) :

[עא] פירוש בפרקים ממס' כתובות (ע"ן רבינו יחזקא בר ראובן ח"ל בצרכנאל בח"א) :

[עב] פירוש מסכת תמיד מהש"ס אשר האחרונים כינוהו בשם מפרש סתם, משמע מדברי מהר"ם מוטנבורק בתוספות יומא דף י"ו סוף ע"ב שהוא ר"י בר ברוך, וכן כתב הרב המובהק מר קשישא כמהר"ר נתן בורגיל בספרו הנחמד חק נתן ע"ש באורך, אך אינו מוכרח :

[עג] פירוש התפלות (ע' רבינו יעקב בר יקר בח"א) :

[עד] פירוש תפלות וסודן (ע"ן רבינו אלעזר בע"ס הרקח בח"א) :

[עה] פירוש קצת התפלה (ע"ן סוללות חיים) :

[עו] פירוש לתקוני זהר (ע"ן מ' אהרן ברכיה בח"א) :

[עז] פירוש על תרגום כתובים, כ"י :

[עח] פירושים (ע' רבינו שמואל בן חפני גאון מ' סס נ' יחייא בח"א) :

[עט] פירושים על מגלת אסתר (פ' טור יהלום) :

[פ] פירושים על הזוהר (ע"ן מ' יעקב עזראחי בח"א) :

[פא] פירושים על פי' הראב"ע על התורה (ע' רבינו אברהם בן עזרא בח"א) :

[פב] פירושים על הש"ס תלמוד (ע"ן רבינו עיינון אבי הרעב"ם רבינו שלמה בן יהוסף רבינו שמואל בר שניאור בח"א) :

[פג] פלגי מים וספר מקוה ישוראל וספר משבית מלחמות הג' ספרים הללו

חיבר על כל פסקי הרא"ש ולא נדפסו כ"א ב' חלקים . ח"א ברכות וחולין והלק"ש וכו' וח"ב פלפלא חריפא . ונשארו סדר מועד וסדר נשים של פסקי הרא"ש בלי באור . ומשום הכי אזרו ח"ל הרב קרבן נתנאל והרב עמרת פז וחיברו על פסקי הרא"ש דנשים ומועד כי באמצעות מה שנדפס מחיבור הרב ת"מ נמצאו כל פסקי הרא"ש מבוארים .

[ג] פלפלא חריפתא קושיות ותירוצי' על גפ"ת מכמה רבני' גאוני ארץ קובץ קמן :

[גא] פני האדמו"ה להרב המו' מהר"ם בכ"ד שמואל אב"ד וו"מ בעה"ק ירושלם ת"ו דרושים והוא בצרוף עם פרי האדמה ח"ד : [גב] פני אהרן שו"ת למה' אהרן אמריליו בן הרב כרם שלמה נדפס מחדש :

[גג] פני אריה (ע' פני יהושע) . [גד] פני יהושע שו"ת להגאון מהר"י מקראקא בזמן הסמ"ע והב"ה שו"ת על סדר ד' טורים וכתוב בהקדמה שה"ל עוד חלק ב' משו"ת :

[גה] פני יהושע להגאון מופת הדור בן בתו של הגאון מ' יהושע מקראקא הנז' . ח"א שהדפוס בראשונה הן בעודנו אב"ד במיץ על כתובו' גיטין וקדושין וקנטרס ופסק עצום בדין חדש ונדפס באשטטרם . והוא פלפול בגפ"ת ולפעמים בהר"מ ואחרונים ומליץ בעד רש"י לישב קושיות שהקשו עליו התוספות ע"ד שעשה מר זקנו בס' מגני שלמה . וח"ב על ברכות שבת וקצת סדר מועד והדפיסו הרב ז"ל בהיותו אב"ד בפפד"מ שם בפפד"מ . וח"ג על קמא מצינא וכו' ונדפס בפפד"מ ונגמר אחרי פטירתו ז"ל וח"ד נדפס בפירדא על קצת מכות שבועות חולין ולקוטם על ח"מ וכו' . וכבר נדפסו ג' חלקים ראשונים פעם אחרת בפירדא , ויש להרב חיבור על התורה . ואני בעניי שמעתי מפיו כמה ענינים נחמדים ועיין לעיל במערכת יו"ד (עיין מהל"ר יעקב יהושע מקלאקא בח"א) . ובסוף ח"ד נדפס מהרב בן הגאון ז"ל פני אריה וגם מנכדו על גפ"ת :

[גי] פני יהושע שו"ת דהרב מ' יהושע האנדאלי תלמיד מהרח"ש והדך לעה"ק (ח"ב)

הללו הם במחלוקת גדולה שהיה בין רבני איטליא על מקוה רוויגו ורבנו הפסקים דהכשיר או לפסול . ועיין מ"ש מהר"ם ז' חביב על זה בתשובה הובאה בס' גנת ורדים י"ד כלל ד' ס"י ד' :

[פז] פלח הרמון מהרמ"ע קצור חלק מס' הפד"ס לרבניו הרמ"ק זצ"ל ונדפס עם עסיס רמונים :

[פי] פלח הרמון להדרשן המופלא מהר"ר בצלאל על קטרוג שר אמן מנא בשעיר ואיל מ"ש אופנים ולא נדפס אלא כ' פנים . אך עיין בס' צמח דוד הנדפס מחדש להרב הגדול מהר"י דוד עוד ט' אופנים בחיפפות והקדמות נוראות עיין שם :

[פן] פליאה מפרשי התורה מרבני אשכנז מביאים מאמרים תמוהים ומשו בהו משם פליאה ועולים יוורדים בו . וראיתי להרמ"ע מאמר אם כל ח"א ס' ט"ב שכתב טעמי המצות לקנה שחיברו ה"ר אביגדור בעל הפליאה . ובהקדמת מגלה עמוקות כתב שחיברו ר' נחוניא כי פליאה גימט' נחוניא עם הכולל . ובס' קרנים דפוס חדש דף כ"ב ע"ג כתוב בפליאה של ר"ג קארו . ובסוף ספר חקן יששכר כתב ובס' טעמי מצות לר' קנה ז"ל בן ר' אביגדור ממשפחת ר' נחוניא בן הקנה וכו' ובס' סתרי תורה הנקרא פליאה וכו' ע"ש . ובסדר הדורו' כתב ס' הפליאה הקדוש קנה אביו של ר' נחוניא ובע"מ מיהם אותו לר' אביגדור קרא מפראג סודו' נפלאים ומעשים נוראים בקבלה בסדר פסקי פ' בראשית . אך מביא אמורא' כמו אביו ורבא :

[פו] פלימת בית יהודה (ע' מה' לירקא בח"א . וב' חס"ט) : [פז] פרימת בית יוסף הובא בספר כנסת הגדולה שו"ת הגאון מהר"י קארו כך כתב בס' סדר הדורות . ועמן הסליחה דלא היו דברים מעולם רק דהוא טעות הדפוס כנראה דהוא כ' פליטת ב"י והדפיסו פרישת בית יוסף . אך הכונה של הרב כנראה היה על שו"ת פלישת בית יהודה שהם תשובות מהר"י לירמא וזה פשוט :

[פט] פלפלא חריפא חיבר הרב ת"ש על הוא"ש סדר נזיקין . והרב ז"ל חית

בנדפס סוף מערכת מ"ס (עין מ' מא"ס איינשטאט
ב"ח"ט) - ורבו היה הגאון מ' משה אב"ד דק"ק
סאכטשוב כמ"ש בס' כתנ"י אור להרב ז"ל
על התורה דף מ"א. ואחיו ובניו רבנים וגאונים.
והוא מחותנו של הגאון מהר"ר צבי אשכנזי.
ומספריו יראה המעיין חכמתו ובקיאותו. ובן
בתו הגאון מהר"ר אלעזר היה אב"ד בק"ק
ועבניץ ואח"כ בק"ק קעלין. ויש לו שם גדול
בחרפות ובקיאות וחבור אור חדש ב' חלקים
ה"א נדפס אצל כתנות אור של הגאון זקנו.
וח"ב שיטה על פסחים בפלפול חריף ועמוק.
שקיל ומרי עם הגאון מהר"ר יהוקאל אב"ד
דק"ק פראג נר"ו בספרו הבחיר נודע ביהודה
משו"ת. והרב פנים מאירות עוד חיבר הכור
גדול על טור י"ד וחלק אחר משו"ת ונאכדו
ולא נשאר כ"א חידושיו על הל' יין נסך
ונדפסו מחדש עם ח"י כתובות ונקרא הס'
אור הגנוז:

[זי] פני יצחק דרושים לכמרי' פראנסים
דפוס שלוניקי' והיה מורה
צדק בעיר לארסו יע"א:

[יב] פני מלך פי' על האדרות נדפס ומקורב
נדפס קול ברמה להרב עיר וקדיש
מהר"י צמח ז"ל פירוש על האירא רבא:

[יג] פני מלכה מהר"ר משה בנבנשת חבר
גדול בסדר טח"מ פני משה מהנ"ל
על סדר טור אה"ע. כך כתב בסדר הדורות.
ועמו הסליחה כי הם ג' חלקי שו"ת פני משה
וכל חלק כלול שו"ת מד' טורים. והב' חלקים
נדפסו בחי' הרב ז"ל וח"ג נדפס אחר פטירתו.
ועיין בנדפס מערכת מ"ס (ט' מ' משה בנבנשת
ב"ח"ט):

[ק] פסח גדול (ט' מ' יצחק בנבנשת לבי אשכנזי
ב"ח"ט):

[קי] פסח מעובין מהרב בנבנשת דינים מליל
ע"פ וילי' הפסח בסדר והגדה שם"ה
דינים ונדפס בויניציא וקושט':

[קי] פסיקתא זוטרתא מהגאון רבינו טוביה
ברי' אליעזר וע' בנדפס מערכת

ט"ת (ט' רבינו טוביה בר אליעזר ב"ח"ט) ובס'
פני משה בהוריות דף ב' בתוספותיו כתב
ובספרי זוטא הנקרא פסיקתא ע"ש. ואני
אומר בספרי זוטא להודו ופסיקתא זוטרתא
לתודו ופשוט':

[קי] פסיקתא על חמש מגלות (עין רבינו
טוביה בר אליעזר ב"ח"ט):

[קי] פסיקתא דרב כהנא הזכיר רבינו
מנחם בפי' הרמב"ם הר' לולב.

וראיתי דף אחרון מס' פסיקתא דרב כהנא
בקלף כ"י ישן נושן וכתוב בסוף הדף כלשון
הזה: חסלת וזאת הברכה ברוך המקום שיוכני
להשלים פסיקתא דרב כהנא עכ"ל כנראה
שהיא מחוברת על הפרשיות. וראיתי בספר
ישן איזה דפים על הפטרות וכתוב עליהם
פסיקתא דרב כהנא. ובס' זה ינחמנו דף ל"ו
סוף ע"ב מייתי מאמר פסיקתא רבתי על
שם פסיקתא דרב כהנא ואין הדבר כן. ואחר
זמן

לעה"ק צפת ת"ו וראיתי תשובה כ"י מהרב
ז"ל הסכמה על תשובת הרב המקובל מהר"י
צמח גם כתב מהר"י צמח בהקדמת ס' קול
ברמה שמכר להרב הנז' נגיד ומצוה מכונות
שהיבר. וקצת תשובות נדפסו עם תשובות
הרב מהר"א קובו ונקרא הספר בכללו מאורות
הגדולים:

[יז] פני יצחק דרושים לכמרי' פראנסים
דפוס שלוניקי' והיה מורה
צדק בעיר לארסו יע"א:

[יב] פני מלך פי' על האדרות נדפס ומקורב
נדפס קול ברמה להרב עיר וקדיש
מהר"י צמח ז"ל פירוש על האירא רבא:

[יג] פני מלכה מהר"ר משה בנבנשת חבר
גדול בסדר טח"מ פני משה מהנ"ל
על סדר טור אה"ע. כך כתב בסדר הדורות.
ועמו הסליחה כי הם ג' חלקי שו"ת פני משה
וכל חלק כלול שו"ת מד' טורים. והב' חלקים
נדפסו בחי' הרב ז"ל וח"ג נדפס אחר פטירתו.
ועיין בנדפס מערכת מ"ס (ט' מ' משה בנבנשת
ב"ח"ט):

[ק] פני מלכה על הגדות הש"ס חיברו מה'
משה בן אחי הגאון מה' נפתלי כ"ץ
אב"ד דק"ק פפד"מ:

[קא] פני משה ומראה הפנים על ירושלמי
סדר נשים וסדר נזיקין. פני משה
פירוש ומראה הפנים כמו תוספות שקלא
ופריא בש"ס ובהרמב"ם. ושמעתי כי הרב ז"ל
הדפיס באשכנז על סדר זרעים ירושלמי חבר
גדול אך עדיין לא נראה בעליל:

[קי] פני שלמה דרושים נחמדים ומתוקים
מהרב מהר"ש אמאדיליו הרב
המחבר שו"ת כנס שלמה. ורוב הדרושים
כמעט הם ע"פ הדין:

[קי] פנים חדשות והוא מפתח מתשובות
האחרונים על ד' טורים ודוגמתו
עשה הרב מהר"ם חאגיז ס' לקט הקמח כידוע:

[קי] פנים מאירות מהרב הגאון מ' מאיר
אב"ד דק"ק איינשטאט נכד
אחות הגאון הרב שפתי כהן. וספרי פנים
מאירות הם ג' חלקים שו"ת וחידושי זבחים
י"ט קדושין גימין ועוד ח"ד חידושי קמא ועיין

זמן ראיתי בסדר הדורות שכתב פסיקתא רבתא דרב כהנא מאמרים נוראים נפלאים מלוקמים מתנאים ואמוראים הובא בתוס' ומדרכי עכ"ל. ואפשר דגם פסיקתא דרב כהנא קורין לה פסיקתא רבתא דרב כהנא : פסיקתא דרב כהנא הזכיר בס' ציוני פ' תשא דף נ"ז :

[קי] פסיקתא רבתא הוא ס' קטן והוא על חנוכה ד' פרשיות פסח שבועות ר"ה ויה"כ מאמרי ד"ל מסודרים כמו מדרש רבה. והילקוט מביא מאמרים משם פסיקתא הנז' :

[קיא] פסקי הרא"ש (עיין קלוד פסקי הרא"ש) :

[קיד] פסקי דינים (עיין רשב"ם בח"א) :

[קיג] פסקי הלכות (עיין הראב"ד השלטי. רבינו אהרן הלוי. רבינו גרשון מאור הגולה. ר' יצחק בר יהודה י' גיטא בח"א) :

[קיר] פסקי ריא"ז לכמה סדרים וכו' (עיין רבינו יצחק אחרון בח"א) :

[קעו] פסקי הר"ד על קצת מסכתות (עיין רבינו יצחק הראשון בח"א) :

[קעז] פסקי המאירי (עיין ג' ענחס בר שלמה לפנים מאיר בח"א) :

[קיז] פסקי הרמ"ה לסנהדרין (עיין ר' מאיר בר טורדוס הלוי בח"א) :

[קיס] פסקי מהר"ם ויקאנטי. חידושי דינים מהראשונים ונדפסו :

[קיע] פסקי ר"ה (עיין הרשב"א בח"א) :

[קיג] פסקי תוספות יש מי שכתב שחיברם הרא"ש. והוא הרב המופלא

מהר"י בכ"ד דוד בספרו הבהיר דברי אמת. ועתה ראיתי בספר משנה לחם להגאון מה' יעב"ץ בסוף פסחים שכתב שחיברם הטור. ואני בעניי לא ידעתי שרש לדברים הללו :

פסקי תוספות. כתב מהר"י הכוי ס' י"ד דף ל"ו ע"ד שהוא מסתפק אם מחבר התוספות עצמם כתבם או רב אחר שקרא התוספות ועשאם. ולעיל כתבתי דיש מי שכתב דעשאם הרא"ש ויש מי שכתב דעשאם הטור : ודע דזמנין טובא דמשכחת חידושים בפסקי תוספות דליתנהו בגופן של התוס' דקמן והטעם שפסקי תוספות של המסכתא ההיא

[קכא] פסקי תוספות מזכיר הרב אליהו רבא א"ח כמה זימני ואחד מהם הוא בריש ס' רצ"ז ומוכח שהם לרב אחרון. ולא ידעתי אכנה גם לא ראיתם עד הנה :

[קכב] פסקים וכתבים לדור תרומת הדשן ע"י לעיר מערכת יו"ד אות ל"ח (עיין מהר"א בח"א) :

[קכג] פננת רזא ספר קטן על התורה ובו פנינים מדברי התוספות והראשונים ועל הרוב מזכיר ר"י מאורלינש. רבינו בכור שור. ס' הגן. ר"י החסיד. חיברו רבינו יצחק בר יהודה הלוי נכדו של מה' שמואל מפדיוא שמביאין הפוסקים כן כתב בהקדמת קצור מזרחי. ותיבת פענ"ח גימט' יצחק. וכתב סדר הדורות שיש בו הגהות הגאון מה' יצחק כ"ח חתן הגאון מה' ריב :

ובא וראה מכללות תמים דעים אשר נתן בלב הרב המחבר לקרותו פענח רזא שהם ב' פעמים ביטעורא יצחק כי הרב המחבר שמו יצחק. ואחר כמה וכמה שנים הדפיסו ועשה בו הנהגות הרב מה' יצחק. ושני הרבנים המחבר והמנהיג רמזים בשם פענח רזא ב"ח פעמי' יצחק. ונדפס שנת שס"ז ואני הלעיר לא ראייה חלל דפוס שני שנת כח"ט בלשטערס. אך ראיתי בכ"ח פענח רז"ל גדול כקובץ סדר הדורות כנראה שנעשה דפוס ראשון השמיטו ממנו כל הכתוב בפ' הרמב"ן וכיוצא וקלריהו מאד :

[קכד] פרדס לרש"י נדפס לקושי פרדס בויניציא ואח"כ באמשטרדם ויש ביד ס' על קלף כ"י ובו שכ"ו סימנים מדינים והלכות מרש"י ואומרים שהוא ספר הפרדס. ועיין לקמן מערכת ש' שהבאתי מהמרדכי פ' שלשה שאכלו שרש"י סידרו ע"ש אות כ"ט (עיין שכלי הלקט) :

[קכה] פרדס חיברו רבינו שמואל מבנובורג תלמיד רש"י :

[קכו] ס' הפרדס חיברו רבינו אשר בר חיים נביו מעיר מנתשון תלמיד תלמידו

תלמידו של הרשב"א חבור נאה בדיני ברכות
זהו בכ"י וכתוב שם ספ"ר הפרד"ס גימט'
אשר בר היים נבי :

[קני] פרדס רמונים חבור בהקדמה נוראות
מחכמת האמת חובר מרבינו מהר"ם
קידרובורו זצ"ל :

[קני] פרוורי פת הקמח למהר"ם האג"ז הובא
במשנת חכמים ס"פ מ"ח ועדיין
לא נדפס כ"כ סה"ד דף קע"ה ע"א . וכבר
נדפס והוא קצת פי' דניאל מחובר עם הבצלת
השרון למהר"ם ארשיך וכדומה שנדפס
קודם משנת חכמים :

[קני] פרח לבנון ונחל איתן . דרושים על
סדר הפרשיו' לזוגא דרבנן כמה"ר
יהודה פרץ וכמה"ר יצחק קאבאלירי שדרשו
בק"ק ויניציא . וכתוב בהקדמה שכמה"ר
פרץ וזרעו יש להם קבדה דמפרץ קאתו ומה
שאירע לו עם שר אחד אנוס ופי' שם מ"ש
רבו עבדים המתפרצים ע"ש :

[קני] פרח מטה אהרן ב' חלקים תשובות
מהרב הגדול מהר"א הכהן פרחיא
ועיין בנדפס מערכת האלף אות נ"ז (ע"מ)
אהרן הכהן פרחיא נח"ח) :

[קני] פרח שושן להרב מהרי"י זיין שקלא
וסריא על הרב גנת ורדים :

[קני] פרח כהונה להרב מהר"א הכהן
פרחיא הנז' שיטות על קצת מסכ'
ונדפס באמשטרדם :

[קני] פרחי שושנים חידושים על הש"ס
וקצת דפוס קישטנדינה לבנו של
הרב הגדול מה' אליהו מלובקין ז"ל הרב
המחבר שו"ת יד אליהו :

[קני] פרחי האדמה ד' חלקים להרב המופלא
מהר"ם בכ"ד שמואל אב"ד ור"מ
מעה"ק ירושלים ת"ו על הרמב"ם שקלא
וסריא וחידושי דינים . וע' לעיל מערכת מ"ם
(ע"מ מ"ח מיוחס בר שמואל נח"ח) :

[קני] פרי הארץ ג' חלקים להרב מהר"ם
מזרחי א' מרבני עה"ק ירושלים
וע' לעיל מערכת מ"ם (ע"מ מאיר מזרחי נח"ח) :

[קני] פרי חדש ג' חלקים פרוי למאכל לכל
תופסי התורה . ובשגם רבים לוחמים
והשיגו עליו כ"ע מודו דרב מובהק הוא
וסברתו ישרה ולשונו צח קב ונקי מצורף
לבקיאותו . וכבר כתבתי בנדפס מערכת ח'
(ע"מ חזקיה די סילוא נח"ח) תרי ממאה מגדולתו
וגם אני שמעתי מכמה ענינים שאירעו להרב
ז"ל בשליחתו מעה"ק ירושלים ת"ו בערי
פרנקיא"ה וגסים נוראים :

[קני] פרי חדש חיבר הג"מ אברהם אמיגו עד
ש"ע מהלכות פסח עד סופו
ונאבד . והגאון הנז' היה חשוב מאד בעיני
רבני קושט' בזמן הרב פני משה ובית דינו
וראיתי כתביהם שהיו שולחים להרב הנזכר
בכבוד גדול . וראיתי ס' גדול כתיבת ידו יד
הקדש משו"ת וחידושים בש"ס ופוסקים :

[קני] פרי מגדים להרב המנוח מהר"ר יוסף
במה' מאיר אשר היה אב"ד ור"מ
בק"ק פראנקפורט דאדר ז"ל . והוא חבור
נחמד על ש"ע י"ד מראשו עד ס' ק"ב וכולל
ב' חבורים משבצות זהב שפתי דעת אשר
בהם מבאר דברי הרב ט"ז והרב ש"ך בשקלא
וסריא וחידושי דינים משו"ת ומהאחרונים
שחיברו על י"ד ומכריע לדינא ומחדש בטובו
כמה חידושי דינים . וקודם ההלכות פתח
לה פתחא להודיע עיקר ההלכות ההם בשכ"ל
הקדש . ושמענו כי נדפס להרב ז"ל פרי
מגדים על הל' פסח ושם נאמר שכבר נדפסו
ס' פורת יוסף וס' גנת ורדים . ובהקדמתו כתב
ז"ל שחיבר ראש יוסף על חורין וחי' כמה
מס' ופסק על חדש ושושנת העמקים על כללי
הגמרא . ולא הגיע לדינו עד עתה כ"א פרי
מגדים על י"ד והוא נחמד ויפה :

ובא לדינו עתה פרי מגדים על כל ח"ח והוא כולל שני
ספרים במורים . הס' האחד נקרא ס' משבצות זהב על
ט"ז ח"ח . וס' שני חשך אברהם על מנן אברהם ח"ח .
ובתחילת הספר כמה דפים על סדר ח"ב מוסר ודקדוק
בהמלה טובה מחודשת בדרך שולל ומשיב . וס' עניני'
מועילי' למדות טובות ולחרימיק נאה וגאון ולכמה ידיעות :

[קני] פרי עץ חיים נדפס ג' פעמי' בווארשא
והוא ספר הכוונות לרבינו האר"י
זצ"ל מסודר מן הרב המקובל מהר"ם פאפירש
כ"ץ ז"ל כמ"ש במקומות אחרים שהוא ז"ל
סידר

גביר ופרנס העיר ספר וקראו עד שמו ספר
הפרנס :

[קמנ] פרנס ס' קדמונ . בתשובות מהר"ל
ומהר"י קולון ואו"ה מזכירין אותו
הרבה . ואו"ה כלל מ' ואות ג' ומהר"ל בתשו'
ס' קנ"ו כתבו שהפרנס כתב בשם מהר"ם
וראיתי בסדר הדורות דף קע"ח ריש ע"ב
שיחסו רר' משה פרנס מרוטנבורג ומובא
במהר"ל כמה פעמים עכ"ל . וכתב מהר"ל
בתשו' סוף ס' קפ"א דספר הפרנס בתראה
הוא ועל פי מהר"ם נכתב עיין בדבריו ז"ל :

[קמנ] פרק י"ירה נדפס עם ב' פירושי' שיה
יצחק שער שמעון . והובא פרק שירה
בס' בית אלהים להרב המכ"ט בסוף הספר
וכתב פי' עליו ע"ש . והרב יעב"ץ עשה פי'
בס' עמודי שמים שהוא סדר תפלה שלו :
וראיתי בס' הלכות כ"י משם רבינו הארי"ל ז"ל כ"י
ת"כ כי מ"ש הסאומר פרק שירה זוכה למה
מעלות היינו כי כללם אלהי' עשה את האדם וכל הנברא'
המחשבים הם נאחזים בשעור קומת האדם ועל ידו
מתקנים כולם . ולכן האדם האומר פרק שירה ויודע
לכוין כל אלו הנבראים היכן רמוזי' בו ויחזר אותם
השירים . הוא גורם שפע אל כל הנבראים כולם עכ"ל
בגלור :

[קמנ] פרקי אליהו מרז"ל בדפוס ישן וחדש:
[קמנ] פרקי ר' אליעזר (עיין מדרש) :
[קנ] פרקי גן עדן לרז"ל כמש"ל (עיין מדרש)
וראיתם בדפוס ישן :

[קנל] פרקי היכלות (ע"י ארזי הלכנון) :
[קמנ] פרקי ר' יוסי מזכיר בספר הרקח ס'
שם ב' וז"ל ובפרקי ר' יוסי מצאתי
ובו ע"ש :

[קמנ] פרקי מרכבה לר' ישמעאל כ"י :

[קמנ] פרשיות התורה (עיין ג'ן פרשיות הסוד
וכו' כלום ג' בקי"א) :

[קנל] פרשת דרכים ספר נפלא מדרושים
נודאים בחיפיות אמיתי לרבינו מהר"י
רואנים . ובכל העולם הם משבחים ומפארים
הדרושים הנז' . ובאשכנז הדפיסו ספר מכלל
יפ' . והוא קצור דרושי פרשת דרכים כמש"ל
מערכת י"ד . (עיין מ' יהודה רואנים כח"א) :

[קמנ] ספר הפשומים (עיין שלטי הגבורים) :

[קמנ] פשמי ר"מ מקוצי מביא בס' מנחת
יהודה

סדר כל כתבי הארי"ל ויקרא להם שמות
ולכונות הכי קרא שמו פרי עץ חיים שזהו
פרי מאילן עץ חיים :

[קמנ] פרי מפרי חיבר מורי הרב זלה"ה
לישב מה שהשיגו על הרב פרי"ח
בי"ד האחרונים כמו הרב פרי הואו והרב
שמלה חדשה ודכוותיהו . והן בעון נח נפשיה
דבר ולא השלימו :

[קמנ] פרי צדיק שו"ת והגהות לש"ע להרב
הכולל מה' רפאל שלמה צרור רב
מובהק בארגיל :

[קמנ] פרי תואר חיבר הרב דמופא ח"ק
מהר"ח ז' עטר על י"ד ומשיג על
הרב פרי"ח :

ואני זכיתי בילדותי לילך עם הרב הנז' וכל בני ישיבתו
לעשות זיזארה על מלכת הלדיקים שבעה"ק ירושלים
פ"ו . וכנאזו למלכת הרב פרי"ח רחמי להרב הנז' שגשאר
יחידו על מלכתו כמו רביע שעה ורחמי מרחשן שפוטחיה
והכנו דהישאל מחיל ואומר לו כי לש"ש נכחון וכיולא :

[קמנ] פרישה ודרישה חיברו הגאון הסמ"ע
על ד' טורים ומקורב נדפס
פרישה ודרישה א"ח בברלין . ופרישה י"ד
אה"ע נדפסו בפני עצמם שהדפיסו בנו שר
הגאון הרב מה' יוזפא ועשה לו כתונת פסים
הם הגהותיו שנדפסו בכתב דק בתוך הס' וכמה
פעמים כתב בסוף ההג"ה כ"פ והוא ד"ת
כתונת פסים . ופרישה ח"מ נדפס עם הב"ח
שנדפס בפסד"מ . ודרישה ופרישה א"ה עתה
נדפס שנית מחדש בב"י שנדפס בדיהנפארי'
כמש"ל מערכת בי"ת ע"ש (ע"י בית יוסף) :

ודע דפרישה ודרישה י"ד שהדפיסו עם העור וכ"י
בק"ק ווילנא שדאף חסרו ממנו הרבה כל מה
שה' נראה בעינינו פסוע או שכתבו נכ"י ולא טוב עשו .
וכמה פעמים האחרונים ירמוזו ש"כ הדיוף ואיננו שם
כי השמיטוהו המדפיסים . והמלא ימלא בדפוס הראשון
שדפס דרישה ופרישה י"ד עם העור לבד בעיר לובלין :
וכבר כתבתי נדפס מערכת י"ד (עיין מ' יהושע פאלק
כח"א דס' דרישה ופרישה ח"מ נדפס ברוב בשיני' אחר
שדפס פת"ע והרב כהנ"ג לא ראה דרישה ח"מ כי נדפס
שנת תע"ו והרב כהנ"ג נח נפשיה שנת פג"ל וכנה"ג
ח"מ נדפס שנת ת"ך . וא"כ אין עקיס להקשות על הרב
כהנ"ג מדברי הדרישה כח"מ . ויש להעיר על הרב שזה
הלכות ח"ב דף י"ה דהראה דפסה איך הכנה"ג כח"מ לא
השגיח בדברי הדרישה ע"ש שגשגון אינו מדוקדק . ולא
זכר ממקרי זמני הדפוס :

[קמנ] ס' פרנס כתבו דרש"י חיבר לכבוד

בא"ה וי"ד קודם כל ההלכות פתיחה להלכות
ההם כי שם ביאר עקרי ושרשי אותן ההלכות
בטוב טעם ודעת כי יתן את רוחו המעיין פתח
פתוח מצא להבין היטב עניני אותן ההלכות
בנקל.

[קסא] פתיל תכלת חיבר רוב מהר"י האגוז
על אזהרות מהר"ש ו'
גבירול והוא קצור וזה הרקיע להרשב"ץ
ותוספת נפך, דפוס ישן.

יהודה תדיר כמעט בכך פרשה ועמ"ש לעיל
במערכת מ"ם בס"ד (עיין ר"מ נקולי כח"ה) :
[קסב] פתורא דרהבא (ע"י סוף חסד) :
[קסג] פתח האהל למ' אברהם מפרימסלא
ונרפס ש' תנ"א בזולצבאך
והוא ס' נחמד חלק אחד מ"מ ענינים כוללים
בש"ס ובתוספות, וחלק אחר הקדמות
מהמפרשים יקרות ונשגבות.
[קסד] פתיחות חכמה עשה הרב פרי מגדים

צ

[א] צדה לדרך מהרב באר שבע עפ"י רש"י
והרא"ם כמ"ש בנדפס
מערכת י', (עיין מ' יששכר ונבדילי'ה כח"ה) :

[א] צדקה לחיים (ע"י מ' נסורתי ב' ארמון כח"ה) :
[א] צהרים חבור קדמון בדיני אסור והתר
מוכירו באו"ה בכמה דוכתי
ומהם כלל יו"ד אות כ' וכלל י"ג אות ו' וכלל
כ' אות ט"ו וכלל מ' אות י"ד וכלל מ"ד אות
א' ע"ש :

[א] צוה דב"ש (ע"י מ' וידאל לרפסי כח"ה) :

[א] צור תעודה על הלכות שלוחין
מהרמב"ם ושקלא וטריא חיברו
מהר"ם מרזוק וחיבר קרבן אליצור על מסכת
ע"א וקצת שו"ת וחיבר פדה צור דרשות :
[א] צורך סמ"ק מצורך הוא עם הגהות רבינו
משה מצורך כמ"ש מהריק"ו בתשו' :
[א] צורת הבית להרב ת"ט על בנין בית
ג' ופסקי יחזקאל :

[א] צח ואדרום (עיין דגול מרכס) :

[א] צחות ומאזנים על חכמת הדקדוק
מהראב"ע ז"ל :

[א] ציון לנפש חיה שיטות הגאון מהר"ר
יחזקאל ז"ל אבי"ד ור"מ
דק"ק פואג בפלפול עצום למסכת פסחים
ברכות ביצה. וקרא ספרו על שם מרת אמו
נ"ע כאשר עשה בשו"ת שקרא הספר נודע
ביהודה לכבוד מר אביו ז"ל וצ"ח למסכת
פסחים נדפס בחיי הרב ז"ל ונראה מס' דגול
מרבכה שנדפסה שיטת ברכות ורוצים להדפיס
שיטת

[א] צאן קדשים על סדר קדשים מהגאון
הרב תורת חיים וחבירו מ'
מרדכי והגהות נכד הרב תורת חיים :
[א] ספר הצבא להר"ה במדות התלמוד
והרמב"ן השיגו ונדפס
בתמים דעים סימן רכ"ה וסימן רכ"ו כמ"ש
בנדפס מערכת זי"ן. (ע"י רבינו זרחיה כח"ה) :
[א] צבאות ה' אחד ממאמרות שחיבר
הרמ"ע ונדפס בעיר המבורג
שנת תכ"ג :

[א] צדה לדרך מרבינו מנחם ו' וזה תלמיד
רבינו יהודה בן הרא"ש
ורבינו יהושע בן שועיב והיה רב באלקלעה
ואח"כ היה רב בטוליטורה וחיבר הס' רתועלת
השר שמואל אברבנאל אשר הוא בחצר
המלך וטרוותיו ופרשת דרכיו מונעים שלא
ללמוד, ועברו על הרב מנחם הנז' כמה צרות
וגרושין וטלטולים ע"ש ועיין בח"א מערכת
מ"ם אות מ"ם (עיין מ' מנחם ו' ירח כח"ה) . וכתב
הרב בהקדמתו כי למד התלמוד בתוספות
רבינו פרץ וזרעים וטהרות כפי' הרא"ש עם
רבינו יהודה בנו רבו וע"ש באורך, ומן הס'
ניכר גדולתו בתורה ושאר חכמות ומוס"ד
מלכים פתח שקיצר חובות הלכבות בעשרה
פרקים שילמדו בעשרות ימי תשובה. ובשו"ת
שבות יעקב ח"ג ס' ס"ו כתב ספר צדה
לדרך שנמשך בכל מקום אחר הרא"ש שהי'
אביו וקנו עכ"ל, והוא אנכי שטפיה שהרב
צדה לדרך היה תלמיד רבינו יהודה בן הרא"ש
והיה צריך לכתוב שהרא"ש אביו רבו :

[כד] צנצנת מנחם באור מאמרים תמוהים בדרך חורפא והקדמות נפלאות נדפס בברלין שנת פ"ת חיברו הגאון מהר"ר מענדל תלמיד הגאונים מהר"ר העשר והרב בה"ז, ויש לו ה"ב מס' זה ולחם מנחם שו"ת ועל הש"ס וס' קדשים וטעמי מנחם על רש"י :

[כה] צפחת המים עה"ת הזכירו הרב כנה"ג י"ד סימן ר"ס ובלשונות שבסוף חלק א"ח ושאר דוכתי :

[כז] צפנת פענח חיבר ראב"ן מדינים ומזכירים אותו המדכ"י ושאר פוסקים, וכ"כ הרא"ש בתשו' כלל פ"ד סי' נ' ובחיבור זקני ראב"ן הנקרא צפנת פענח ע"ש וכ"כ מהרש"ל בתשוב' סי' כ"ט - ולפ"ז לא צדקתי במה שהשנתי צפנת פענח וראב"ן לשנים בס' הקטן ראש דוד דף כ"ג ע"א וכמ"ש בפאת הרא"ש ע"ש :

[כח] צפנת פענח דרושים נפלאים להרב מוהרי"ם :

[כט] צפנת פענח להרב המחבר כתונת פסים בדרך ערכין הקדמות ומאמרים תמוהים נדפס בפפד"א שנת תנ"ד :

[ל] צפנת פענח חדש מהודש (והוא צפנת פענח וביעי) דרושים על סדר הפרשיות בס' שמות והם דרושים נחמדים בדרך פרד"ס בכמה אופנים חיברם הרב החסיד מהר"ר יעקב יוסף ול"ר רג"ל על דשוננו הקדמות רבו הרב המפורסם קדוש יאמר לו מהר"ר ישראל בעל שם טוב, וידענו שכבר נדפס להרב הנז' ס' תולדות יעקב יוסף ונותנים לו את השבח, ושם כתוב שחיבר ס' בן פורת יוסף, ונדפס צפנת פענח בעיר קארעץ שנת תקמ"ב. ובספר סדר הדורות מביא כמה ספרים אחרים קראו בשמותם צפנת פענח שלא נראו בעליל :

[לי] צרור ספר כ"י בחכמת הצופה והוא עמוק עמוק ולא ידעתי מה שם הרב המחבר, וכבר כתבתי דהרב יצחק דמן ענו תלמיד חבר להרמב"ן היה מתעסק בחכמת הצרור ובאים אליו מלאכים. וראיתי איזה קונטרס מכ"י רבינו מהר"ו עצמו בזה, ועיין בח"ב

שיטת ביצה אך עדיין לא בא לדינו כ"א צל"ח פסחים. ושמעתי שכבר נדפסו על ברכות וביצה, ויש לו עוד תשובות וקצת מ"ב על נודע ביהודה ודרושים נחמדים ומחזקים : עתה לא לדי על מסכת ברכות והדפיסו בן הרב ז"ל :

[לז] ציוני חיברו הרב ר' מנחם ציוני על התורה ע"פ הסוד ויש בו חידושים נוראים ובנה ספרו על הזהר וספר ההביר פ"י הרמב"ן וכתר ש"ש ויתר ספרי מקובלים והוא היה משפיר"א ונדפס בקרימונה שנת ש"ך :

[לח] ציצים ופרחים חיבר הרב יעב"ץ גימטריאות במספר שמות הקדש וסודות ונדפס :

[לח] ציצת נובל (עיין פלגות ומקורות חכמה) : [לח] צל עולם ספר בחכמות למודיות טבעיות והוא ס' קדמון והיה ביד יחידי סגולה כ"י ונדפס באמשטרדם שנת תצ"ג ומלא מחידושי העולם :

[לט] צמח דוד להרב הגדול מהר"ר יוסף דוד על התורה על סדר הפרשיות ביאור פסוקים ומאמרים דרך דרש ועפ"י הדין ובסוף כל פרשה קצת על ההפטרס ורמזי הפרשה חבר נאה ונחמד, ונדפס מחדש עד ג' ספרים בראשית שמות ויקרא :

[ל] צמח צדיק לגורי דאר"י ז"ל והגהות מהר"י צמח ז"ל בפסוקי אליהו ואלישע ושאר ענינים נדפס בעיר קארעץ שנת תקמ"ה :

[לא] צמח צדק הגאון מ' מנחם מענדל אב"ד דק"ק ניקלשבורג והגהות מהרב בנו אשר מילא מקומו והיה אב"ד בק"ק הגו' ועמ"ש במחזיק ברכה י"ד סי' ג'ן אות מ"ז בס"ד ולעיל מערכת מ"ם אות קמ"א ע"ש. (ע' ו' מנחם מענדל אב"ד קיקלשבורג כח"ה) :

[לב] צניף מלוכה להרב מהר"ר יעקב נ' נעים ז"ל בסוף ס' משכנות יעקב בד"ן כבוד המלך :

[לג] צנצנת המן על קצת אגדות להרב מנחם מן מליסא ונדפס באופיבאך שנת תפ"ג :

[לז] צרור הכסף (ע' לרור המר בסמוך) :

[לז] צרור המר חיבור על התורה חיברו הרב מהר"ר אברהם סבע ספרדי על דרך פשוט וע"ד האמת. וחיבר צרור הכסף ע"ד דינים. ומזכיר צרור המר הרב משה ס"י תתל"ב ויש ט"ס בשיורי א"ח ס"י תר"ב. וגם האחרונים ס' תכ"ח מזכירין אותו במ"ש שאין ראוי להפסיק במסעות. (וע' מ' אברהם סבע ספרדי כח"ה) :

[לז] ספר צרורות הובא בס' בית יוסף כ"ב סדר הדורות, אמנם לא יש ס' צרורות כ"א צדור החיים וצרור הכסף לרבינו חיים בר דוד תלמיד הרשב"א ועליו כותב מרן שכתוב בספר הצורות או בעל הצורות :

[לס] צרי היגון להרש"ט פאקירא בעל ס' המבקש עם הגהות מהר"ש נדפס בהענא שנת תע"ו :

כח"ב מערכת יו"ד אות כ"ב, [עיי' מ' ילחק רמן עכו כח"ה] :

[לז] צרור החיים סה"ר חיים יעקב תלמיד הרב מנפת הדור מהר"א חיבר על לשונות הרמב"ם ושו"ת סמא דחיי כמש"ל : (עיי' סמא דחיי) :

[לז] צרור החיים צרור הכסף, חיברו רבינו חיים בר דוד תלמיד הרשב"א וצרור הכסף הוא מחולק לדרכים ושערים כמו שתראה להרב המבי"ט בראשון ס' רס"ה. (ועיי' ס' לרורות) :

[לז] צרור הכסף חיבר רבינו יצחק נרבוני. שיטה מקובצת בתרא דף כ"ח ע"ג :

[לז] צרור הכסף להרב מ' אברהם גאטיניו מדבני שלוניקי והרביק תורה בישראל והוא משו"ת וענינים והוא חיבר ס' מירת כסף מדרושים נחמדים :

ק

[לז] קב הישר (עיי' שכלם הלקט. ועיי' מ' שמואל קהרניכר כח"ה) :

[לז] קבוצת כסף כ"י למהר"ר יאשיהו פינפי קצור דינים כמו ש'ע מדיני נשים ודיני ממנות בסדר הרמב"ם ראיתי כ"י :

[לז] קבלה. סדר הקבלה חיברו הראב"ד ועמ"ש לפניו מערכת אל"ף. (עיי' הראב"ד הלוי כח"ה) :

[לז] קדושה וברכה (עיי' ברכה ס') :

[לז] קד"ש הלולים למהר"ר מהר"ל הלויה רב בעיר אנקונה משנת ת"ך והוא פירוש פשוט על התורה וראיתיו כ"י. גם חיבר הל"ל גמור ס"ה פסקים לענין דינא ועוד חיבר ס' הללויה משורים וחידות וכו' :

[לז] קהלות משה (עיי' מ' הסוד לר"ע כסודי).

[לז] קהלת בן דוד פי' קהלת עפ"י הפשט וע"ד האמת מכמהר"ד חזן וזה"ה :

[לז] קהלת יעקב חיברו הרב הכולל כמהר"י אלבעלי אחד מרבני איזמיר והוא על הלכות שבת ומאכלות אסורות להרמב"ם

ודרושי יפים ומתוקים ושו"ת ובהקדמת הרבני יגידו צדקתו את עולותיו ואת שלמיו :

[לז] קהלת יעקב נדפס מקובץ להרב החסיד מהר"י אלנאי ז"ל והוא כולל תוספת דרבנן. לשון חכמים. לשון בני אדם. מדות חכמים :

[לז] קהלת יעקב (עיי' לור זרוע) :

[לז] קול אליהו שו"ת להרב מהר"ר אליהו ישראל בן הרב משאת משה ונדפסו חדשות מעתה. ושם נאמר מכמה חבורים רבים ונכבדים אשר חיבר תנצב"ה :

[לז] קול בוכים (ע' מ' אברהם בללכנטי כח"ה) :

[לז] קול בן לוי לכמהר"ר רפאל הלוי על הש"ס והרמב"ם ושו"ת והוא תלמיד ממורנו הרב בתי כהונה :

[לז] קול בעזרה (עיי' קסודים ליעקב) :

[לז] קול ברמה כ"י ספר שחיבר הרב המקובל מהר"י צמח באור האדרא רבא קדישא מדבני האר"י ומהר"ח ומה שחידש, ושם בהקדמת הספר כתב שבא לידו

לירו פ"י הוזהר מהרב מהר"י עצמו מדעתו הרחבה והעמוקה. והוא מה שחיבר אחר שלמד עם רבינו האר"י זצ"ל כמו שנתברר לו בראיות מוסתות, והוא בכלל הדפים אשר גזמ מהר"י והרבנים שאחרי הוצאים ע"י יחידים ותעניות כמו שרמזתי בנדפס (עיין מ' חיים וסל: כח"ה) . וכל זה לא היה ביד מהר"ר שמואל בן הרב מהר"י כמ"ש מהר"י צמח. וכן ראיתי בכתבי הרב משה ויטאל בן הרב מהר"ש ויטאל שהעתיק קצת קונטרסים וכ' בתחלתם אלו הקונטרסים הם ממה שיוש לזולתנו מכ"י מר זקני ולא נמצא אתנו עכ"ד. והיה נמצא כל זה למז"ה מהר"א אזולאי ולמהר"י צמח. ומהר"ם פאפירש תלמיד מהר"י צמח העתיק ממנו. וכתב עוד הרב מהר"י צמח שחיבר מז"ה ג' ספרים באור על הוזהר. ספר א' קראו שושנה על ח"א מהוזהר שכך מתחיל הרשב"י וספר ב' קראו ס' המשכילים על ח"ב וספר ג' קראו העמק שאלה על ח"ג מהוזהר וכל זה נאבד. וגם ס' אור הגנוז למז"ה נאבד שחיברו מהכתבים הנז'. כנראה שלא הסכימו מן השמ"י שיתגלה בדור יתום זה. וקול ברמה הנז' נדפס בווארשויא וכמדומה לי שחסר קצת מקול ברמה שיש בארצנו כ"י :

[יז] קול יהודה דרושים ע"ס בראשית חיברו מה' יהודה ליב בן מה' יוסף רופא:

[יח] קול יהודה דרושים על התורה להרב המפורסם מהר"ר יהודה עייאש ז"ל ונדפסו מקרוב :

[יט] קול יעקב להרב הכולד כמהר"י שאול אחד מרבני איזמיר תלמיד מורנו

הרב בעל בתי כהונה והוא דרושים נחמדים מאד עפ"י הדין וחידושי הלכות ולשונות הרמב"ם וליקוטים :

[יט] קול יעקב דרושים למהר"ק ש"כ"י אשר דרש בק"ק מסתערב אשר במצרים ועתה קורין אותו קהל המצריים. ואני ראיתי קצת שיפוט בגמרא להרב ז"ל כ"י :

[כ] קול הרבנו חיבר מהרמ"י על המשניות ולשונו עש סופר מא"ר בקצור. ועיין בנדפס מערכת מ"ם . (עיין מ' משה זכום כח"ה) :

[כא] קונטרס אגרת בקרת להרב יעב"ץ בענין

פצוץ דכא ונדפס ב' פעמים ובשנית יש מהדורא בתרא :

[כב] קונטרס בענין לאחר שלשים יום. הרב דברי אמת קונטרס שני :

[כג] קונטרס על אין אדם איסר דבר שאינו שלו לכמהר"ר אברה' קארו בס' חזון נחום פ"ו דתמורה דף קס"א ע"ב :

[כד] קונטרס בדיון אין אדם משים עצמו רשע להרב המו' מהר"א בר דוד בס' אשדות הפסגה בסוף הס' דף ז' ע"ג :

[כה] קונטרס על אם למקרא ולמסורת לכמהר"א קארו הנז' בספר חזון נחום פ"ש דמנחות דף נ"ז ע"ב :

[כו] קונטרס בכאור מאמר הוזהר וכו' (עיין מהר"ם בן חלקון כח"ה) :

[כז] קונטרס בארות חמד בקנה את וכו' . הרב מהר"י חנין בסוף ספר דרשותיו בני יצחק :

[כח] קונטרס בענין כל תוסף לכמה' אברהם קארו הנז' הובא בספר חזון נחום למורנו הרב במ' זבחים דף כ"א . ועיין בסוף ס' גש מקישר למורי הרב ז"ל :

[כט] קונטרס גופי הלכות בפתחי נדה . בס' מרכבת המ' שנה ח"ב פ"ו דאסורי ביאה :

[ל] קונטרס לגיטין . הרב דברי אמת קונטרס א' וקונט' ד' וקונט' י"א :

[לא] קונטרס בענין דברי סופרים . שם קונטרס תשיעי :

[לב] קונטרס ויכוח (ע' מ' אברהם עונסון כח"ה) :

[לג] קונטרס בענין חלה . הרב דברי אמת קונטרס עשירי :

[לד] קונטרס בענין חשוד . שם קונטרס חמישי :

[לה] קונטרס יסוד השטרות : בשו"ת פני אריה חדש :

[לו] קונטרס על כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד לכמהר"א קארו הנז' בס' חזון נחום פ"א דתמורה דף קכ"ד :

[לז] קונטרס בנתיבת ס"ת ע"ד האמת (עיין מ' משה זכום כח"ה) :

קונטרס

[לח] קונטרס בענין הלואין . הרב דברי אמת
קונטרס הששי :

[לט] קונטרס לחם לשבע להרב יעב"ץ במר
וקציעה א"ח סימן ר"י בשעורי
ברכת האכילה :

[מ] קונטרס על מאמר מבוא השמש . (עיין
נ"י חברים הספן פיימיטיל בח"א) :

[מא] קונטרס מאמר המלך בדינא דמלכותא
ואביוזיה . בסוף ס' בית אברהם
להרב מהר"א ישראל ובו ו' קונטרסים :

[מב] קונטרס מדות המזבח להרב מהר"א
בר דוד בספר אשדות הפסגה
בסוף הס' סוף דף י' :

[מג] קונטרס מודעא למהרח"ש נדפס
בתשובותיו בח"ב כמדתו לכל
רוח חכמה :

[מד] קונטרס מציגת כוס יפה להרב יעב"ץ
במר וקציעה א"ח ס' ק"ץ בכוס
של ברכה :

[מה] קונטרס על דין מליה הרי הוא כרותח
למנן ז"ל בשו"ת אבקת רוכל
הנדפס מקרוב ס' רט"ו :

[מז] קונטרס מנורת זהב להרב יעב"ץ שם
ס' עת"ל להל' חנוכה :

[מז] קונטרס בענין מקואות הרב דברי אמת
קונטרס שרישי :

[מח] קונטרס מקנת כסף בקנין כסף מהר"י
חנין בסוף כפר דרשותיו בני
יצחק וקונטרס בקנין הרב דברי אמת קונטרס
שביעי :

[מט] קונטרס משפט שלום להרב יעב"ץ
נדפס על דין א' שפסק בדברי
ריבות בג' קהלות אהו"ב ונתברר לדין :

[נ] קונטרס נר תמיד להרב הנז' בספר לחם
שמים סכ' תמיד :

[נא] קונטרס הסוגיות . (עיין מ' יסודות ספירא
בח"א) :

[נב] קונטרס סמ"ע על דיני רבית ושבית
ותקנות נדפס שני פעמים :

[נג] קונטרס עגנו' למהרח"ש זה יצא ראשונ'
בתשובותיו לא"ה והדפיסו בנו
הרב משה חיים . ויהללוהו בשערים במעונות
אריות מחכמתו ויושר דעתו . ועל קונטרס זה

כ' מהר"א אלפאנדארי באריות בספר סדר
אליהו ב' שערים בפלפול עצום :

[נד] קונטרס פסקים . (עיין מהר"י די לילאון בח"א) :

[נז] קונטרס בקנינין . (עיין קונטרס מקום כסף) :

[נו] קונטרס קשי' ההבנה . כלומר על לשונ'
קשי' ההבנה מהראשונים בשו"ת
אבקת רוכל למנן ז"ל סימן ג"ל וסימנים
הנמשכים ע"ש :

[נז] קונטרס בענין שומר שומר לשומר
בסוף מים עמוקים שנדפס
מחדש בברלין :

[נח] קונטרס מהשין ימני שבמקרא גם
קונטרס שבאל ישראל (עיין
דרכי שמי יסודות) :

[נט] קונטרס על תוך כדי דבור לאחד קדוש
בספר חזון נחום בחמורה פ"ג
דף קנ"ו ועיין בסוף יעיר און בקלורית לעין :

[ס] קונטרס תורת האהל . בספר מרכבת
דמשנה ח"ג פוק י"ט דטומאת
מת בדיני אהלות :

[סא] קונטרס בענין הרי ותרתי הרב דברי אמת
קונטרס שמיני :

[סב] קופת הרוכלים הוא ס' שהיברו רבינו
יצחק בר ברוך מקורטובא ונפטר
שנת ד' אלפים תתנ"ד . הביאו ס' יוחסין :

[סג] קורא הדורות (ע' מ' דוד קונטרס בח"א) :

[סד] קטורת סמים פ' להתרגום יונתן בן
עוזיאל על החומש נדפס גאמ"ד :

[סה] קינת סתרים באור נפלא להרב הקדוש
מ' אברהם גאלאנטי תלמיד רבינו
הרמ"ק על מגילת איכה ע"ד האמת ונדפס
כמה פעמים :

[סו] קיקיון דיונה שיטות על כמה מסכתות
חיברו הגאון מה' יונה תאומים
מפדאג :

[סז] קלורית לעין על קצת מאמרי עין יעקב
להרב הגדול מהר"ש אלקאזי ז"ל .

ונדפס בסוף מעולפת ספרים להרב ז"ל .
ונדפס באוזמיר :

[סח] קן צפור קצור כפר נכס יונה הביאו
סדר הדורות :

[סח] קנאת אפרים (עיין חרענה חרשים) :
קנאת

מ' הרב המוכיח מ' ל"ב פדוויצ' (פסחאוויטש):
[עד] קערת כסף לה"ר יוסף האזובי שירים
ומסר ומזכירה דומד"ל בשתי ידות:

[כס] קין לתכונה (ע"ן מהר"ר שמואל בר משה
זלצ'ניקי בח"ס):

[עו] קיצור ס' אלימדה (ע"ן חלילה):

[עז] קצור דינים וכן קצור כונת האר"י זצ"ל
נחברו כמה קצורים מינים ממינים
שונים. ובעל נפש לא יסמוך עליהם אלא
כשלמד כבר הדבר במקורו או לפחות כשהוא
ברור לו מאד. וכולי האי ואולי שלא יטעה
בדין או בכונה ח"ו:

[עח] קצור חובת הלבבות נדפס ק"ק לא'
מרבני פירארה. וכבר כתבנו לפנינו
(ע"ן ל"ד ל"ד) שהרב צדה לדרך חיבר עשרה
פרקים קצור חובת הלבבות ומספרו מסר אחר'
כדי שילמדו בעשרת ימי תשובה והם בתוך
ספרו הנחמד:

[עט] קצור ס' וראים הוא מה שיש בידינו
כמש"ל מערכת האל"ף בס"ד
(ע"ן רבינו אליעזר מו"ץ בח"ס):

[פ] קצור כבוד חכמים (ע"ן יפה מראה):

[פב] קצור כונות האר"י (ע"ן קלור דינים):

[פג] קצור מאמר התערבות (ע"ן י'
הרבה ספק פנימיטיל בח"ס):

[פד] קצור מזרחי ונקרא גם כן מתנת עני
למהר"ר יצחק הכהן מק"ק
אוסטראה ונדפס בפראג שנת שס"ד והוא
ספר חשוב כולל דברי הרא"ם ושאר מפרשי'
ונפך מדיליה ואינו מצוי כל כך:

[פז] קצור מרדכי דע שראיתי קצור המרדכי
בכ"י על קלף וכתוב ערו
שקצרו מהר"ש משל"צ שטט ז"ל. ועתה ראיתי
בס"ד שכתב קצור מרדכי נקצר ע"י יהושע
בעז מברוך ש"י זצ"ל. וזהו בדפוס כמדומה
שראיתיו וכפי דברי הרב הנזכר כתוב שם מי
המקצר כמ"ש הרב הנז' ונראה שהוא הרב
המחבר שלטי הנבורים. וזה שבדפוס אינו
מצוי. ועל הרוב נראה שזה שראיתי בכ"י
הוא ענין אחר ואין לו יחס עם זה שבדפוס.
ובשו"ת מהר"ל ד' קרימונה דף ס"ג ע"א כ'
ובמרדכי

[א] קנאת סופרים מהרב הנניח קנים על
שרשי המצות להרמב"ם להצילו
מהשנות הרמב"ן. ונלוה עמו קונטרס ח"ק
לישראל השגות על הרב פרי"ד:

[ב] קנה עתה נדפס בווארשויא ס' הקנה
גדול על בראשית ועוד ס' הקנה
בקובץ קטן על טעמי המצות וקנה בינה על
ק"ש. וכך זה נדפס. וגם יש לי הקדמה
ארוכה כ"י מס' הקנה. ולפי מ"ש שם היה
בזמן ר' אלפים שהוא בזמן רב תחלת
האמוראים. והוא פלא דמית' דברי אביו
ורבא ושאר אמוראים. ובמערכת סמ"ך כתבתי
(ע"ס נספח חלילה) דסדר הנז"א בשינוי כתוב
בס' הקנה הגדול ונתחבר מהגאונים. וכן מזכיר
כל רבנן סבוראי דף פ"א ע"ג. ועלה על לב
דאפשר דאין זה מהס' רק תוספת שהוסיפו
אח"כ ובהעתקות עשאוהו מנוף הספר. אמנם
ממטבע הלשון נראה שהוא מנוף הס' ולא
ידענא מה אידון ביה דנראה דמחבר ס' הקנה
הי' אחר רבנן סבוראי. ועמ"ש בשה"ג ח"ב
מערכת פ"א (ע"ן פליאה) דיש דעות במחבר
ס' פליאה. וספר הקנה הגדול הוא מלא
טעיות וחסרונות שראיתי ס' הקנה כ"י וראיתי
הדפוש. ובספר ציוני בכמה מקומות מביא
מדרש רבי נחוניא בן הקנה. ובס' ציוני כותב
בעל סודנו על הרב הרוקח ולמהר"ם ריקאנטי
כותב ה"ר מ"ר:

[ג] קנה בינה אחד ממ"ט קנים. נדפס
פעם ראשונה שנת שע"א
ופעם ב' נדפס בק"ק ווילנא שדארף שנת ת"ץ
והוא מהקדוש קנה ו' אביגדור ו' נחום. ובן
הקדוש קנה בשם אבי זקנו ממשפחת רבי
נחוניא בן הקנה. והוא מפלאות תמים דעים
על שמע ישראל. ושם אומר חכמת אביו
מקרא משנה ספרא ספרי כל התלמוד מדות.
מזלות. הכרת פוצוף. גילגולים. שיחת
דקלים. עופות. נחשים. עשבים. כוכבים.
ושם נאמר שהי' שנת ארבעת אלפים. וראיתי
ספר גדול על פרשת בראשית כ"י וקרו ליה
ס' הפריאה ממנו ז"ל. וע"ן במערכת פ"א
בס"ד. (ע"ן פליאה):

[גז] קנה חכמה הוא חיבור דרושים נחמדי

ובמרדכי שחיבר מהר"ש של"צשטט .
ובחייושי אנשי שם סביב המרדכי פ' היה
קורא בהגהת מ' אייזיק שטיין הזכיר מרדכי
ממ' שמואל של"צשטט :

[פס] קצור סמ"ג שנדפס בזמננו נראה
שקיצרו הרב מחבר הסמ"ג עצמו
וכן נראה מהסכמה והקדמה אשר בתחלתו :
[פס] קצור עבודת הקדש להרשב"א הוא מה
שיש בידנו שהוא קצור מהארון
על דרך תורת הבית . כמו שיחבאר לקמן
מערכת שי"ן בס"ד (עיין הסכ"א בח"א) :

[פס] קצור פסקי הרא"ש חיבור רבינו יעקב
בעל הטורים :

[פס] קצור ס' הפרדס להרמ"ק ז"ל . חברו
הרמ"ע ז"ל . ועיין לעיר מערכת
עי"ן (ע' עסקי רמזים) :

[פס] קצור ראשית חכמה קצור מהר"י פוייטו
וגם הרב יחיאל מליץ קצר באופן

אחר וקראו תפוחי זהב . והרב המחבר עצמו
מהר"א די יודאש ז"ל הוא סילת וזיקק וחיבר
תוצאות חיים סלת נקיה . ונדפס כמה פעמים .
ועיין בח"ב מערכת רי"ש (עיין ראשית חכמה) :

[פ] קצור רב פנינים (ע' רב פנינים) :

[פס] קצור שבלי הלקט הוא שבלי הלקט
אשר בדפוס . וזהו חלק א' של
שבלי הלקט :

[פס] קצור שבלי הלקט ח"ב ראיתי בכ"י
ובא לידים' שבלי הלקט ח"ב כ"י

עצמו . וראיתי שהרב המקצר הכנים בתוכו
דינים אחרים שאינם משבלי הלקט . ובאותם
הדינים הנוספים אומר זקני הרו"ה ודודי
הרא"ה בכמה ענינים ודינים :

[פס] קצור תורת הבית להרשב"א קצרו
הרשב"א עצמו ונקרא תורת הבית
הקצר והוא לבד היה ביד הטור ולא הארוך
כמ"ש מרן בב"י י"ד ס' ק"ב :

[פס] קצור תורת חטאת הנדפס עם פירוש
דמשק אליעזר נראה שקצרו הרב
מור"ם עצמו :

[פס] קצור תקפו כהן שחיבר הגאון הש"ך
בדיני תפיסה . קצרו הגאון מהר"י

בספר אורים ותומים שחיבר על ח"מ שני
חלקים עד ס' קנ"ב . ובס' כ"ה עשה קצור
תקפו כהן כמו ש"ע ועדו כתב חייושיו מזה
ומזה הם כתובים . וחיבר ס' כרתי ופדתי על
י"ד עד ס' קי"א ונדפס ח"ב על הלכות נדה
ונדפסו יערות דבש ב"ת חלקים דרושים :

ובימי חרפי בזמן הרב הגדול סג"ל קדישא מ' ילחק הכהן
זל"ה הרב המחבר בס' כסודי כסודי רב בעיר
הקדש ירושלים ח"ו נשמעה קרן מלחמה כי רבים לוחמי
מגדולי אשכנז עם מהר"י הנז' . ורבינו גאון ע"ה לא
ידעו אמיסיות הדברים ולהיכן מביעים ומה עינין של
עמינים :

ודע כי בארעא קדישא לא נמלא איש מתקפק על שום דבר
סורה וז"ל ח"ו והכל מתאכזבים על החרבן
בעוה"ר ומתאכזבים לומר כל לילה סיקון חלות שמיר
רבינו הארי" זל"ל . ויש בפרט חשני חיל שקמים מנחיהם
כל לילה בחלות לערש קדוש ולומדים סיקון חלות
וקינים ספרים מרבה הן נוספין לזינן חאניה ולחיה .
ומרגלא בפומייהו דרבנן אשני כל חולי' לומר סקון
חלות הנז' . ובימי בין המלכים בנכס"ג הגדולה וק"ק
סלמוד מורס לאקפסין ביום קהל גדול ומקובלים ונכוס
בכל יום כמלום רבינו הארי" זל"ל . וכמה פריטים נהגו'
הס"ח בימי בין המלכים בכל חומרות כמלואים בקשרים
ויוסף ויוצר . גם אין לומדים בעמ"ק בדברי קבלה כ"א
הס' שברים שהעסקו מבכחי מהר"ח וכו' ודרכ
עץ החיים וכו' לא . כי אפילו בנכס"ג הארי" זל"ל חוששים
לקשרים וקדרים אחרים . והולכתי לכבוד זה יען לחיסי
דחלו בוקי פריקי ביושני א"י וכחוס כפ' שרו להו מרייהו :

[פס] קצור ס' התרומה עשה רבינו יששכר
הלוי בר יקותיאל מגדולי תלמידי
הרא"ש ונפטר שנת צ"ב לאלף השישי :

[פס] קצור תשובות הרא"ש חיבר רבינו יעקב
בעל הטורים והיו ביד רבינו בצלאל
אשכנזי כ"י כמ"ש בתשובותיו . ועוד חיבר
קצור תשו' הרא"ש רבינו משה די ברושלייש
וראיתם כ"י כמ"ש מערכת הי"ת (ע' חס
התוספה) :

[פס] קרא משה (עיין משיין חכמה) :

[פס] קרבן אהרן מהרב הגדול מהר"א נ' חיים
על תולדות כהנים באור רחב ופלפלא
אריכותא :

[פס] קרבן אליעזר (עיין לור סעודה) :

[פס] קרבן חגיגה מהרב המג"ן שקרא וטריא
וחקירות ופשטים :

[פס] קרבן מנחה מהרב מהר"י חאגיז
פשטים נפרדים ועניני' שונים .
וכתב

[קיז] קרית ספר חיבר הרב המבי"ט לברר מילי דאורייתא ודרבנן וכיוצא בס' הרמב"ם :

[קיג] קרן אור ומראה הכהן . שו"ת וחדושים ודרושים לכמה משה הכהן אב"ד דק"ק בעלז ובנו מהר"ר דוד הכהן . נדפס בזאלקווא שנת תקל"ו :

[קיד] קרן אור פני משה דרושים על סדר הפרשיות ולא נזכר שם המחבר . אך נראה מהסכמת הרב הגאון שם כי הוא ידע שם בעליו עמו :

[קטו] קרן שמואל חיבר אחד מרבני אשכנז על פירוש רשב"ם על התורה וראיתו בדפוס :

[קעז] קרנים ס' שחיבר רבינו יצחק בן הראב"ד וז"ל שחיברו רבינו אהרן מעיר קרדינא . והוא סתום וחתום מאד עד שבא הקדוש מהר"ר שמשון מאסטרפולי ופירשו באור רחב וגילה מסתוריו ורמזיו וקרא הס' דן ידיו ונדפס פעם שנית באמ"ד ש' תקכ"ה . ונוסף עוד איזה לקוטים מהגאון המפרש מהר"ש דברים נחמדים . ושם מזכיר שחיבר כמה וכמה חבורים בנסתר ע"ש :

[קיז] קשורים ליעקב דרושים להרב יעב"ץ ונדפסו איזה דרושים נפרדים קראם חוליות מהס' הגו' ויקרא להם שמות . קול בעזרה . שאגת אריה . תפלת ישירים . פסח גדול :

[קיח] קשת וכונן חיבר הרשב"ץ ז"ל ונדפס :

קונטרס אחרון

[6] קבלה , בענין ספרי קבלה כתב מהרח"ו זצ"ל בהקדמת עץ החיים הארוכה שספרי רב האי גאון וחבריו הם אמתיים רק הם בהעלם נמרץ . ובאור ס' יצירה להראב"ד אינו הראב"ד בעל ההשגות רק הוא מחכם אשכנזי והוא אמתי רק שהוא סתום ונעלם . וספר ברית מנוחה עמוק עמוק מי ימצאנו . ובאור הרמב"ן על התורה אמת ויציב למי שיבינהו עכ"ד מהרח"ו זצ"ל מכ"י מהר"ש ויטאל בנו' ומכאן תשובה למ"ש קורא הדור' שהראב"ד

זכתב סדר הדרות שהזכירו עמק יהושע ובני חיי ע"ש . והס' שהזכיר הרב בני חיי הוא קרבן מנחה למהר"י חאגי"ז כמש"ל ונדפס באיזמיר אך עמק יהושע אין עמדי :

[קיג] קרבן נתנאל חבור נחמד על הרא"ש סדר מועד וס' נשים מהגאון מה' נתנאל אבד"ק קארלסרוא והוא מבני בניו של הגדוד מהר"י וייל גיסו ותלמידו של הגאון ראש ישיבה מ' אברהם ברודא המפורסם . וחיבר הגהות על מ"א וס"ז א"ה ונקרא נתיב חיים :

[קיד] קרבן העדה ושיירי קרבן . חבור נחמד מהג"מ דוד אב"ד מק"ק ברלין ג' ספרים גדולים על הירושלמי סדר מועד סדר נשים סדר נזיקין פירוש יפה . ותוספות המכונים שיירי קרבן דפוס על הירוש' ועל הרמב"ם ואביזריה . ובסדר נשים יש כמו ד' אלפים דבורי תוספותיו :

[קט] קרבן שבת דיני ועניני שבת מהרב מה' בצלאל בעל עמודיה

שבעה וכו' חבור נחמד וענינים מתוקים :

[קס] קריאת השמירה (ע' חתומס רכסי) :

[קיז] קריה נאמנה למהר"ש אוטווינגו קצור מעבר יבק :

[קיח] קרית ארבע למז"ה מהר"א אזולאי ז"ל כ"י כולל ארבע ספרי' : אור החמה . פי' על הזהר . אור הלבנה . הגהות על כל הזהר . זהרי חמה . קצור מס' ירח יקר שחיבר הרב מהר"א גאלאנטי ז"ל תלמיד הרמ"ק ז"ל . אור הגנוז . מלשונות עמוקים שבס' הזהר . גם קראו קרית ארבע שהוא בנוי על ד' יסודי' חזקים . רבינו הרמ"ק . רבינו האר"י . רבינו מהרח"ו . רבינו מהר"א גאלאנטי . וכו' כלם לחיי עד :

[קט] קרית חנה שו"ת למה' גרשון קובלעניץ תלמיד הרב שבות יעקב :

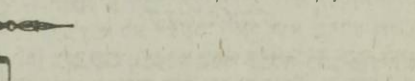
[קיז] קרית מלך רב להרב החסיד מופלג בחכמה ויראה מה' יהודה נבון בן הרב הג' בעל מחנה אפרים . וקרית מלך רב הוא ב' חלקים על קצת הלכו' הרמב"ם ושו"ת : [קיח] קרית ספר חיבר על הגהת ס' תורה הרב המאירי ז"ל :

שהראב"ר בעל הקבלה הוא שעשה פי' ספר צירה ע"ש דף י"ד ע"ב :

ואני הצעיר ראיתי בכ"י שספר ברית מנוחה חיברו רב חמאי גאון . ובס' לחם מן השמים למהר"י צמח זצ"ל כ"י ראיתי שספר ברית מנוחה הוא קדמון מרשב"י וספר הקנה וכתב שם דבספר שער התיבות כ' שמחבר פי' ספר צירה היה ה"ר יוסף הארז :

וראיתי בכתבי הרב הרמ"ז שהוא הי' נזהר לקרות ש"ס ס' קבלס כ"א כחבי האר"י ז"ל כפי אשר קיבלם מרבו מהר"ב הלוי שהי' קרוב לגורי האר"י ואף ספרי הרמ"ז ע"ל הי' קרא עכ"ד הרמ"ז . ועוד רעה הולה כי מי שהוא עושה לקבלת כחבי האר"י ליד הקירה גדולה . כי ידעתי נאמנה מקבלים מוחזקים ע"למני ארץ ומוסמכים מנאלין ארץ ועד ארץ קבלה שהם והסומכים אוחס היו קורין בכתבים אחרים . ושימר נפשו ירחק עד חקיר דבר דבספר שלימד והחכם העלמדו נאמנו מאד . וה' הטוב לא ימנע טוב להולכים בטהמים . ועי' מאי דכתיבא בעניותין לעיל במערכת התי"ת בס"ד . (עיין מהרש"ו בח"א) :

וראיתי למסר"י למה שכבס' בהקדמת פירושו לאדרא שחיבר נגיד ומהיזו כחחילה בקדמה ועלה על דעמו להדפיסו ולהפיק ריון הדברים וכתב ז"ל ובה אלי חלוס קשה עד מאד והזהירו אותי מאד שאזהר ואשמר לבדמי ש"ס אוחס בדפוס עכ"ל . והרב מה' חיים הכהן סלמדי מהרש"ו ז"ל בהקדמת ס' מקור חיים כבס' ז"ל חלפו שורות עברו חק להדפיס מאמרי האר"י ז"ל וראיתי אחרי רואי לאשר הביא אלוה בידו הוא עמק המלך לא די כי כל זה הולך בדרך גנבה . כי מעולם לא יל' מתחת ידי סקדוס ז"ל דברים אלו ולא בחלילה מה אל פה . אלא שכבס' אוחס לשמו ועשה עלמו מפרש דברי האר"י ז"ל ומאמרי זהר . והנה מעולם האר"י לא למד תורה זילה לקדוש הר"ה ויעל ז"ל . והעשרה היושבים עמו אין לומדים מפי האר"י ז"ל רק אומר הקדמה אחת ועשתלק בדרך משה רבינו ע"ה ויכול לומדים עם הקדוש הר"ה ויעל ז"ל . ומעולם לא כבס' האר"י ז"ל הקדמה אסם לענין קשר עם הלוקים הנה היא כחובה בס' עץ

[ה] ראש אמנה חיברו השר מהר"י אברבנאל וכו' הרדב"ז בתשוב' דפוס ויניציא ס' שט"ד וז"ל כללות הדברים יפה כ' בזה הרב יצחק אברבנאל בס' ראש אמנה כי הוא האריך והרחיב הדבור והשיב על הראשונים וכן הוא דעתי וכו' ע"ש :

[ז] ראש יוסף ב' חלקים מהרב מהר"י

איסקאפה אב"ד דק"ק איזמיר על טור

וב"י קצת א"ח . וקצת ח"מ ואלו נדפסו ,

אך הי"ל על כל ד' טורים . ונדפסו קצת

תשובות מהרב שלא בסדר באשכנז וקורין

לס' תשובות ראש יוסף . ויש ערוב בסדר

הדורות ומ"ש דראש יוסף שכתוב במשא

מלך ט"ס וצ"ל עצמות יוסף , עממ"ל מערכת

מ"ס דאינו מ"ס (עיין משא מלך) :

ראש

איסקאפה אב"ד דק"ק איזמיר על טור

וב"י קצת א"ח . וקצת ח"מ ואלו נדפסו ,

אך הי"ל על כל ד' טורים . ונדפסו קצת

תשובות מהרב שלא בסדר באשכנז וקורין

לס' תשובות ראש יוסף . ויש ערוב בסדר

הדורות ומ"ש דראש יוסף שכתוב במשא

מלך ט"ס וצ"ל עצמות יוסף , עממ"ל מערכת

מ"ס דאינו מ"ס (עיין משא מלך) :

ראש

איסקאפה אב"ד דק"ק איזמיר על טור

וב"י קצת א"ח . וקצת ח"מ ואלו נדפסו ,

אך הי"ל על כל ד' טורים . ונדפסו קצת

תשובות מהרב שלא בסדר באשכנז וקורין

לס' תשובות ראש יוסף . ויש ערוב בסדר

הדורות ומ"ש דראש יוסף שכתוב במשא

מלך ט"ס וצ"ל עצמות יוסף , עממ"ל מערכת

מ"ס דאינו מ"ס (עיין משא מלך) :

ראש

איסקאפה אב"ד דק"ק איזמיר על טור

וב"י קצת א"ח . וקצת ח"מ ואלו נדפסו ,

אך הי"ל על כל ד' טורים . ונדפסו קצת

תשובות מהרב שלא בסדר באשכנז וקורין

לס' תשובות ראש יוסף . ויש ערוב בסדר

הדורות ומ"ש דראש יוסף שכתוב במשא

מלך ט"ס וצ"ל עצמות יוסף , עממ"ל מערכת

מ"ס דאינו מ"ס (עיין משא מלך) :

ראש

איסקאפה אב"ד דק"ק איזמיר על טור

וב"י קצת א"ח . וקצת ח"מ ואלו נדפסו ,

אך הי"ל על כל ד' טורים . ונדפסו קצת

תשובות מהרב שלא בסדר באשכנז וקורין

לס' תשובות ראש יוסף . ויש ערוב בסדר

הדורות ומ"ש דראש יוסף שכתוב במשא

מלך ט"ס וצ"ל עצמות יוסף , עממ"ל מערכת

מ"ס דאינו מ"ס (עיין משא מלך) :

ראש

איסקאפה אב"ד דק"ק איזמיר על טור

וב"י קצת א"ח . וקצת ח"מ ואלו נדפסו ,

אך הי"ל על כל ד' טורים . ונדפסו קצת

תשובות מהרב שלא בסדר באשכנז וקורין

לס' תשובות ראש יוסף . ויש ערוב בסדר

הדורות ומ"ש דראש יוסף שכתוב במשא

מלך ט"ס וצ"ל עצמות יוסף , עממ"ל מערכת

מ"ס דאינו מ"ס (עיין משא מלך) :

ראש

איסקאפה אב"ד דק"ק איזמיר על טור

וב"י קצת א"ח . וקצת ח"מ ואלו נדפסו ,

אך הי"ל על כל ד' טורים . ונדפסו קצת

תשובות מהרב שלא בסדר באשכנז וקורין

לס' תשובות ראש יוסף . ויש ערוב בסדר

הדורות ומ"ש דראש יוסף שכתוב במשא

מלך ט"ס וצ"ל עצמות יוסף , עממ"ל מערכת

מ"ס דאינו מ"ס (עיין משא מלך) :

ראש

איסקאפה אב"ד דק"ק איזמיר על טור

וב"י קצת א"ח . וקצת ח"מ ואלו נדפסו ,

אך הי"ל על כל ד' טורים . ונדפסו קצת

תשובות מהרב שלא בסדר באשכנז וקורין

לס' תשובות ראש יוסף . ויש ערוב בסדר

הדורות ומ"ש דראש יוסף שכתוב במשא

מלך ט"ס וצ"ל עצמות יוסף , עממ"ל מערכת

מ"ס דאינו מ"ס (עיין משא מלך) :

ראש

איסקאפה אב"ד דק"ק איזמיר על טור

וב"י קצת א"ח . וקצת ח"מ ואלו נדפסו ,

אך הי"ל על כל ד' טורים . ונדפסו קצת

תשובות מהרב שלא בסדר באשכנז וקורין

לס' תשובות ראש יוסף . ויש ערוב בסדר

הדורות ומ"ש דראש יוסף שכתוב במשא

מלך ט"ס וצ"ל עצמות יוסף , עממ"ל מערכת

מ"ס דאינו מ"ס (עיין משא מלך) :

ראש

איסקאפה אב"ד דק"ק איזמיר על טור

וב"י קצת א"ח . וקצת ח"מ ואלו נדפסו ,

אך הי"ל על כל ד' טורים . ונדפסו קצת

תשובות מהרב שלא בסדר באשכנז וקורין

לס' תשובות ראש יוסף . ויש ערוב בסדר

הדורות ומ"ש דראש יוסף שכתוב במשא

מלך ט"ס וצ"ל עצמות יוסף , עממ"ל מערכת

מ"ס דאינו מ"ס (עיין משא מלך) :

ראש

איסקאפה אב"ד דק"ק איזמיר על טור

וב"י קצת א"ח . וקצת ח"מ ואלו נדפסו ,

אך הי"ל על כל ד' טורים . ונדפסו קצת

תשובות מהרב שלא בסדר באשכנז וקורין

לס' תשובות ראש יוסף . ויש ערוב בסדר

הדורות ומ"ש דראש יוסף שכתוב במשא

מלך ט"ס וצ"ל עצמות יוסף , עממ"ל מערכת

מ"ס דאינו מ"ס (עיין משא מלך) :

ראש

איסקאפה אב"ד דק"ק איזמיר על טור

וב"י קצת א"ח . וקצת ח"מ ואלו נדפסו ,

אך הי"ל על כל ד' טורים . ונדפסו קצת

תשובות מהרב שלא בסדר באשכנז וקורין

לס' תשובות ראש יוסף . ויש ערוב בסדר

הדורות ומ"ש דראש יוסף שכתוב במשא

מלך ט"ס וצ"ל עצמות יוסף , עממ"ל מערכת

מ"ס דאינו מ"ס (עיין משא מלך) :

ראש

איסקאפה אב"ד דק"ק איזמיר על טור

וב"י קצת א"ח . וקצת ח"מ ואלו נדפסו ,

אך הי"ל על כל ד' טורים . ונדפסו קצת

תשובות מהרב שלא בסדר באשכנז וקורין

לס' תשובות ראש יוסף . ויש ערוב בסדר

הדורות ומ"ש דראש יוסף שכתוב במשא

מלך ט"ס וצ"ל עצמות יוסף , עממ"ל מערכת

מ"ס דאינו מ"ס (עיין משא מלך) :

ראש

איסקאפה אב"ד דק"ק איזמיר על טור

וב"י קצת א"ח . וקצת ח"מ ואלו נדפסו ,

אך הי"ל על כל ד' טורים . ונדפסו קצת

תשובות מהרב שלא בסדר באשכנז וקורין

לס' תשובות ראש יוסף . ויש ערוב בסדר

הדורות ומ"ש דראש יוסף שכתוב במשא

מלך ט"ס וצ"ל עצמות יוסף , עממ"ל מערכת

מ"ס דאינו מ"ס (עיין משא מלך) :

ראש

איסקאפה אב"ד דק"ק איזמיר על טור

וב"י קצת א"ח . וקצת ח"מ ואלו נדפסו ,

אך הי"ל על כל ד' טורים . ונדפסו קצת

תשובות מהרב שלא בסדר באשכנז וקורין

לס' תשובות ראש יוסף . ויש ערוב בסדר

הדורות ומ"ש דראש יוסף שכתוב במשא

מלך ט"ס וצ"ל עצמות יוסף , עממ"ל מערכת

מ"ס דאינו מ"ס (עיין משא מלך) :

ראש

איסקאפה אב"ד דק"ק איזמיר על טור

וב"י קצת א"ח . וקצת ח"מ ואלו נדפסו ,

אך הי"ל על כל ד' טורים . ונדפסו קצת

תשובות מהרב שלא בסדר באשכנז וקורין

לס' תשובות ראש יוסף . ויש ערוב בסדר

הדורות ומ"ש דראש יוסף שכתוב במשא

מלך ט"ס וצ"ל עצמות יוסף , עממ"ל מערכת

מ"ס דאינו מ"ס (עיין משא מלך) :

ראש

איסקאפה אב"ד דק"ק איזמיר על טור

וב"י קצת א"ח . וקצת ח"מ ואלו נדפסו ,

אך הי"ל על כל ד' טורים . ונדפסו קצת

תשובות מהרב שלא בסדר באשכנז וקורין

לס' תשובות ראש יוסף . ויש ערוב בסדר

הדורות ומ"ש דראש יוסף שכתוב במשא

מלך ט"ס וצ"ל עצמות יוסף , עממ"ל מערכת

מ"ס דאינו מ"ס (עיין משא מלך) :

ראש

איסקאפה אב"ד דק"ק איזמיר על טור

וב"י קצת א"ח . וקצת ח"מ ואלו נדפסו ,

אך הי"ל על כל ד' טורים . ונדפסו קצת

תשובות מהרב שלא בסדר באשכנז וקורין

לס' תשובות ראש יוסף . ויש ערוב בסדר

הדורות ומ"ש דראש יוסף שכתוב במשא

מלך ט"ס וצ"ל עצמות יוסף , עממ"ל מערכת

מ"ס דאינו מ"ס (עיין משא מלך) :

ראש

איסקאפה אב"ד דק"ק איזמיר על טור

וב"י קצת א"ח . וקצת ח"מ ואלו נדפסו ,

אך הי"ל על כל ד' טורים . ונדפסו קצת

תשובות מהרב שלא בסדר באשכנז וקורין

לס' תשובות ראש יוסף . ויש ערוב בסדר

הדורות ומ"ש דראש יוסף שכתוב במשא

מלך ט"ס וצ"ל עצמות יוסף , עממ"ל מערכת

מ"ס דאינו מ"ס (עיין משא מלך) :

ראש

איסקאפה אב"ד דק"ק איזמיר על טור

וב"י קצת א"ח . וקצת ח"מ ואלו נדפסו ,

אך הי"ל על כל ד' טורים . ונדפסו קצת

תשובות מהרב שלא בסדר באשכנז וקורין

לס' תשובות ראש יוסף . ויש ערוב בסדר

הדורות ומ"ש דראש יוסף שכתוב במשא

מלך ט"ס וצ"ל עצמות יוסף , עממ"ל מערכת

מ"ס דאינו מ"ס (עיין משא מלך) :

ראש

איסקאפה אב"ד דק"ק איזמיר על טור

[י] רבה או רבות כן קורין המדרש על התורה ועל ה' מגילות :

והטעם שחיברו ר' אושעיא רבה ור'א רבה בר נחמני . ורבינו הרקח בריש ספרו כתב שהמדרש מתחיל בפי' ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים ותיבות ואהיה שעשועים גימטריא רבי . הושעיא רבה (ונראה שהוא עם י"ב אותיות לבי הושעיה רבה) . ושוב מצאתי שכתבו כי ואהיה שעשועים גימטרי' זה רבי הושעיא רבה . והוא אגדת א" :

וכפי האמור נראה שהאמת שהמדרש רבות שבידינו הוא לרבי הושעיה רבה, חדא שהרקח מרבוואתא קמאי והוא כתב כך כמש"ל . ותו שהוא אגדת ארץ ישראל ורבי הושעיה בא" קאי . ותו שהוא קורא לרבינו הקדוש בלשון רבינו סתם לפי שהוא תלמידו וגם בא"י היו כולם קורין לו רבינו :

וראיתי במפרשים רמה שכתב במשנה רבי אומר סתם היה מענותותו . כי הנשיאים היו קירין אותם רבן והוא היה נשיא והיה צריך לכתוב עליו רבן , ולפי שהוא סידר המשניות לכך מענותותו כתב רבי ולא רבן . וגם רבי חייא ור' הושעיא בבביתות שעשו לפרש המשנה וכיוצא והיו גורסים אותם התלמידים כתבו רבי כמו במשנה כי כך רצונו . אמנם במדרש שהוא דרשות על הפסוקים לענין דרש כתב רבי הושעיא ובינו :

עוד זאת אדרש שראיתי בס' סדר הדורות דף ע"ג ע"ב שהביא מהקדמת זית רענן ב"ד מתחיל ואהיה שעשועים גי' וכו' זה רבי הושעיא רבה וכו' ע"ש . ובהקדמת ז"ר דפוס ויניציא לא מצאתי , אך הוא בריש ס' רקח ויש שם ט"ס . איברא דהראב"ד בס' הקבלה כתב דחיברו רבה בר נחמני . אך הרמב"ם וס' הרקח כתבו רבי הושעיא ויש פנים לדבריהם ממש' ואהיה (אצלו) שעשועים גי' הנז' . וגם דקרא לרבינו הקדוש רבינו סתם כמש"ל לעיל ובסמוך אות נ' (ענין רבי כה"ל דקו"ה) . ועוד דהוא אגדת אי' . וכל זה סמוכות להרמב"ם והרקח, והרמב"ם כתב לבאר התורה לא לבאר המשנה כמש"ס ספר יוחסין : ונראה דרבינו הקדוש צוה לרבי חייא ור' אושעיא ור' נחמיה

[ג] ראש יוסף שיטה על חולין מהגאון הרב פרי מגדים בא לירי מקיבו , וכתב הרב ז"ל בהקדמתו בס' פרי מגדים שיש לו ח' הגכות על פסחים ביצה קדושין ב"ק : [ד] ראש משביר (ענין משביר) :

[פ] ראשון לציון מהרב המופלא חסידא קדישא מהר"ח נ' עמר שיטות על קצת מס' לברר דעת הרמב"ם וקונטרס על י"ד מס' ר"מ ואילך ולקטים : [ו] ראשית בכורים מחובר עם ספר חינוך בית יהודה :

[ז] ראשית חכמה הוא ספר קדוש ונורא המפורסם בכל ישראל חיברו רבינו אליהו די וידאש תלמיד רבינו מהר"ם קורדובירו . ואשרי אדם שילמוד בו כל יום ועשה קבע שיעור אחד ודאי יתנוצץ בו קדושה וטהרה . והרב עצמו חיבר ספר תוצאות חיים סלת נקיה מס' ראשית חכמה, גם נדפסו קצור מהר"י פוייטו ותפוחי זהב וכיוצא .

והכל לפי מה שהוא חכם ילמוד בקלור שמעונים שמעוררו לפסוקה : וענין נדרסם מערכה האליף אום ל"ז (ענין מ' אליהו די וידאש בח"א) . והמניד חמר לערן ז"ל שכל יום ילמוד מוסר . וכתב מהר"ם הכהן שעתה שזכינו לסקר הקדוש ראשית חכמה כי יפה צ' חסיד . ושמועתי מרב א' שקבל דהגאון מהרש"ל שכתבו על כסא הספרות לרב וחב"ד לום למוכיח אחד שיבא בכל יום שעה אחת ויזכיתנו ויזהירנו כאלו הוא א' מהמון כי כך רלונו והרשות נפוסה לו . ונעתה כל המוכיח חסיד מהרש"ל מחצקף ויושב לשמוע סוכחות חסיד ביראה יעזרה לפני ה' . אשריו ואשרי חלקו ואשרי העם שזכה לו רב חסיד וקדוש זי"ע :

(ח) רב ברבור (ענין ארבעה חרשים) :

[ט] רב יוסף שו"ת למהר"י קצני וקצת דרושים בסוף . ובמדרמה שהיה רב בעיר רבתי עם קישטנדינא אחר הרב פני משה :

[י] רב פנינים מאור רבינו מהר"ם אלשיך למשלי . אך חילק המוסרים למספר ר"ב כמבואר במפתחות , ולכן קראו רב פנינים . ונדרסם בקצור ביואנובעק שנת תצ"א : אך הוא אחד ממאה ונפד ממנו ר"ב . ושם קושי מגדים מהמפרשים :

[יא] רבבות אפרים מהגאון מהר"ר שלמה אפרים דרושים וענינים רבים ולא נדפס :

[יז] רמז הרומז חיבר מהר"ם זכות עד"ה על המספר מא' עד כמה אלפים וכל פרט סך מהמספר הוא רומז גימט' של שמות הקדש והוא ס' נפלא ומועיל לחדש כמה חידושים ע"ד האמת :

[יח] רמזי ההפטרות לרבינו בעל הרקת כ"י הביאו סה"ד ובס' צמח דוד להרב הגדול מהר"י דוד אחר באור הפרשה יש עוד רמזים על הפרשה ועל החפטה :

[יט] רמזי נדה (עיין הספ"ק נח"א) :

[כ] רמת שמואל שיטות על כמה מסכתות מרב אשכנזי :

[כא] רנו ליעקב חיבר הרב המקובל מהר"י צמח ממה ששמע מהרב מהר"ש ויטאל בדמשק שהיו לומדים אצלו כל יום הששי ויום ש"ק בערב והרב מהר"ש אומר להם מס' עץ חיים וס' עץ הדעת טוב והוא כותב מה ששמע ממנו ואני ראי' ס' זה כ"י ויש בו חידושים רבים וגם ממהר"י צמח עצמו :

[כב] רפדוני בתפוחים פ"י על אגדות רבה בר בר חנה חיבור

הרב מ' אליקים געץ שנת תל"ט ונדפס שנת תע"ב והרב הנז' חיבר כמה ספרים אבן השם שו"ת ועל הש"ס כאשר יתנו עדיהם גאוני ארץ, והיה הרב אבד"ק הילסהיים ונדפס ס' רפדוני הנז' בעיר ברלין :

[כג] ס' הרפואות — (עיין חכמתא רבתי) :

[כד] ס' הרצון — (עיין חכמתא רבתי) :

[כה] רצוף אהבה מהרב המפורסם מהר"ש אלגאזי על מאמרים מהש"ס ודבורי תוס' בחורפא אמיתית :

[כז] רקח חיברו רבינו אלעזר (ג"י רקח) בן רבינו יהודה מגאמריז"א ע' לעיל

מערכת אל"ף (ע' רבינו אלעזר בע"ס הרקת נח"א) וחיבר הרבה ספרים והזכירים ספר נובלות חכמה דף קצ"ה ושם הזכיר כמה וכמה ספרי קבלה מהראשונים שהיו נמצאים אצל הרב ישר :

רקח, ראיתי בשלשלת הקבדה דף ט"ל ע"ב שכתב וראיתי בכלבו שזה ר' אלעזר מחבר

נחמיה שנבדרייתות לא יכתבו כ"א רבי, אך במדרש שהוא אגדה לא חש שיכתבו ובינו אבל לא רצה שיכתבו רבינו הקדוש אלא רבינו סתם :

ונדפסו כמה פירושים [על המדרש] :

(א) רש"י על ס' בראשית עם פ"י מ' אברהם ו' אשר ונקרא אור השכל :

(ב) מתנות כהונה להרב מ' יששכר בער כ"ץ ונקבר הרב הנז' בעה"ק חברון ת"ו :

(ג) יפה תואר על התורה וספר במדבר דברים לא נדפס ועל ד' מגילות נדפס יפה קול יפה ענף :

(ד) ידי משה, משנת רבי אליעזר, זרע אברהם, נחמד דמראה, סביב למדרש רבה, והכל תמצא בדפוס חדש של אמשטרדם מר' קאשמץ עם ח' אחרים :

(ה) נזר הקדש על ס' בראשית חיבור גדול באריכות :

(ו) תולדות נח, וכ' סה"ד שהוא על ס' שמות ואני ראיתי זה שנים רבות כמו וגע :

(ז) כללים למדרש רבה למהר"ר אברהם ו' עקר נדפסו בס' מהררי נמרים וכל זה נדפס :

[יג] רגל ישרה (עיין סהפוס אלוס דר"כ) :

[יד] רוח אליהו מהר"ר אליהו האקו שיטה עד קצת מס' ולשוניות הרמב"ם וקצת דרושים :

[טו] רוח חן (עיין חרבעה חרשים) :

[טז] רוח שמואל (עיין שטע שלמה) :

[יז] רומכות אל באור רבינו מהר"ם אלשיך לס' תהלים :

[יח] ספר הרזיאל (עיין חכמתא רבתי) :

[יט] רחבה (עיין ס' סכסס) :

[כ] רחובות הנהר (ע' מ' שלום שרעבי נח"א) :

[כא] ריב לשונות (ע' מ' משפ כנכנסת נח"א) :

[כב] ריח שודה לכמהר"ש דווין הכהן קצת עד העמוד ושיטה עד ע"א

ושו"ת ודרושים על סדר בראשית :

[כג] רן וטוב שו"ת ולקטים כ"י להחכם השלם החסיד המלומד בנסים

זקן מופלג יותר מהשעים מ' כריפה מלכה מק"ק אנאדיר :

קלונים ואפשר שהוא מר שני ודו"ק :
 [ל] רקיעים הוא מכלל האמרות להרמ"ע
 שלא נדפסו והוא בכ"י :
 [לפ] רקמה ס' קדמון בכ"י בתש"ו הרשב"א
 בס' תי"ט בכתב רבי ידעיה
 הזכירו שחיברו רבי יונה בן גאנח המדקדק
 ועיין שם כמה ספרים שזכר שהיה להם :
 [לו] רשפי אש מהרב מ' יעקב אור שרגא
 אב"ד דק"ק זלאטאווי
 פשטים ופלפול בגמ' והר"מ על סדר
 הפרשיות :

קונטרס אחרון

(ה) רמזים וגיוס מריאות ראשית. לרבינו בעל ספרק
 בכ"י ולרבינו אפרים בכ"י שמונים
 לעשות רמזים וגיוס מריאות וכמעט רוב דרשות רז"ל
 רומזים בגימטריה של הפסוקים * ומעין דוגמא בפרפראות
 רבינו יעקב בעל הטורים ובספר פנח רזא * והרב
 המקובל עיר וקריש מהר"ש בן אלקנן הלוי בס' הנחמד
 מנחת הלוי מביא מעט רבינו מהר"א מגיוסא בעל הרקע
 בס' שערי בינה הרבה בגימטריאות ע"ד זה * ונזכר לו את
 השבח כי משתדל לרומז דרשות רז"ל בפסוק * וכיוצא
 בזה היה עושה הרב הגדול מאריה דארעא דשראל הרב
 המבין לרומז דרשות רז"ל בגימטריה של הפסוק * ונדפס
 להרב ז"ל קונטרס בזה בסוף ס' קרבן חגיגה אשר בלי
 כליו זמן ועורר כמעט היה שורה עליו רוח חכמה לכורך
 דרשות רז"ל בגימטריה של הפסוק כמו שהעיד עליו נכדו
 הרב המכונה סס * והביא מק' ככפי יונה שלם יעלה
 רמז בפסוק בראשית וק"ם וגיוסא כיון לפסוק שמוס הקדש
 ועניינים עליונים מה טוב ומה נעים ע"ש * וכבר ידעת
 שמו"ק הרחיקו האר"י ז"ל להשתמש בו ולכונן *

(ג) רעיא מהימנא אשר בזהר הקדוש *
 ראיתי בספר חסד לאברהם
 למו"ה עין יעקב נהר ל"ב שכתב דרש"י ע"ה נכנס לעול
 הכפשות אל הזכוכה ההוא נחסידותו * ושם עסק בתורה
 עם כפס רעיו מהימנא ויחברם ס' רעיו מהימנא ללורך
 הדור כמ"ש בפקודים וכו' ע"ש *

מחבר הרקע היה ממשפחת ורדון שבאשכנז *
 וראיתי בהגהה פ"ג דמיל' בהרמב"ם כי ראבי"ה
 חיבר ס' הרקע ולא ידעתי להכריע * ואלו
 דברי תימא כי מ"ש מהנהגות מיימוניות פ"ג
 דמילה אינו כלום, דשם מזכיר ראבי"ה ומזכיר
 רקע והאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי
 ואגב שיטפיה לא דק * ובכלבו לא הור"ה
 גבר איה מקום * דלפוס ריהטא אי אפשר,
 כי ר"א מורדון הוא בר שמואל, ורבינו אלעזר
 בעל הרקע הוא בר יהודה * ולפי מ"ש הרב
 המבי"ט בח"א ס' קפ"ז דף פ"ט ע"ב דמ"ש
 בס' הרקע ס' שע"ז הוא ר"א מורדון כמ"ש
 המורכי בדין ההוא * א"כ שם מבואר דרבינו
 הרקע משיב על דבריו של ר"א ורדון וגם
 ר"א ורדון תלמיד ר"י כמ"ש בתשובתו שם
 בס' הרקע, ורבינו הרקע תלמיד רבי יהודה
 החסיד כמ"ש הוא עצמו בכמה דוכתי וכן
 מבואר בס' הרקע סימן רע"ה וס' שם"ג * ולא
 יכולתי לחפש בכלבו לראות כמה נתלה לומר
 דרקע חיברו ר"א מורדון, ואין להאריך בזה:
 ודע דהרבה רבנים מזכיר בס' הרקע בשם
 רבותיו * כמו, ס' קפ"ב קבלתי ממורי
 רבינו משה כהן * ממורי רבינו יהודה * בס' *
 רפ"ג מורי ה"ר יהודה בר יצחק * ס' קע"ח
 וס' רס"ז וס' שמו"מ מורי ר' אליעזר ממין *
 בס' ר"ן מורי הישיש רבינו שמריא * מורי
 רבינו אשל * ס' שע"ח מורי רבינו שמחה *
 ס' דנ"ז רבותי רבינו שמריה * אברהם ורבינו
 יהודה * ס' שט"ז מורי רבינו יהודה בר
 קלונים מר משה * ס' תי"ח מרבי רבינו
 משה * ס' שי"ו מורי ה"ר אלעזר בן רבי יב"ק
 ע"ש * ואם אינו מ"ס צ"ל דהרב אלעזר בר
 יב"ק הו"ד היא יעקב או יצחק וכיוצא * כי
 הרב הרקע הוא ר' אלעזר בן יהודה בן

מ' לייב ראש ישיבה שו"ת, ובהם הראה עושר
 כבוד חכמתו ובקיאותו להפליא : והיה אב"ד
 בק"ק מיץ והאריך ימים קרוב לתשעים ונת
 נפשיה ולא הדפיס שאר החלקים רק מורי
 אבן, עיין במערכת ט"ח (עיי' עורי טמן) :
 שאגת

(ח"ב)

[א] שאגת אריה שו"ת מהרב אריה נכדו
 של הרב בית חדש *
 ונדפס בשלונקי שאגת אריה וקוד שחל
 מנכדו הרב מ' אברהם בשנת תק"ו :
 [ב] שאגת אריה ח"א מהגאון מופת דורנו
 מרת

[ג] שאנת ארית (עיין קטורים לעקב) :

[ד] שאילת יעב"ץ ח"א וח"ב תשובות להרב מ' יעקב אשכנזי הנודע

בשערים בחבוריו הרבים כמ"ש בח"ב מערכת יו"ד אות קיח (עיין מהר"ר יעקב כהנא לני בח"א) :

(כ) שאילת שלום (ע' רב אחאי ד"ס וחזה הניס וכו' בח"א) :

(ו) שאלות ותשובות (עיין הראב"ד המשיג מ' אברהם נ' חנינא מהר"א

ע' עוה"א מהר"א נ' יעקב נחום ד' כנסיה הלוי הרמ"ה מ' דוד ערלמה מ' גדוד קונפטרטו מ' זיסקינד רוטנבורג מ' דרסיה בוטה מ' חיים אבולעפיל

בכ"ר דוד מ' מהר"ח אלנאזי מ' חיים יהודה רבינו חננאל מ' חנניאל אישפיריאל מ' יהודה מינץ מ' יוסף קונקי מ' יהושע פלג כ"ץ מהר"י מערליני

הג"מ יואל קורקיש הריטבי"א מהר"ט להלון מ' יונה נבון רבינו יוסף טוב עולם מ' יוסף נ' ליב

רבינו יוסף הלוי נ' מילגש מ' יוסף נ' לאייח מ' ערליני מ' יוסף קורקיש מ' יואל פראג מערליני

מהר"ר יואל קאטעילאן מ' יעקב אבולעפיל מהר"י בי רב מהר"י וייל מהר"י חניב מ' יעקב

ישראל פניני מהר"ל מ' יעקב לבית הלוי מ' יעקב מונכי מ' יעקב מנהיים מ' יעקב פראג מהר"י

לחם אלנאזי הרי"ף מהר"ר יצחק הלוי אחי מהר"ש סלוי מ' יצחק לוי ואלו מ' לחם די מולנא רבינו

ישעיה הראשון מהר"י אברונא מ' ישראל יעקב אלנאזי מהר"ר מאיר גוטון מ' מאיר גביון

מהר"ם לובלין מהר"ם מפאדובה מהר"ם רוטנבורג מ' מנחם הכהן הרמ"ע מפאנו מ' מרדכי קלעי

משה נ' ארם הרמ"א מהר"ם אלשיך מהר"ם אלשקר מהר"ם בלאטני מ' משה זכות מהר"ם חניב

מהר"ם מערליני מ' משה ליפון מאורבינו מ' משה די מאיר מ' משה מאליא מהר"ר משה מארזי

מינץ מ' משה פרינבלאלי מהר"ם קאנני הר"מ קורנבויר רבינו נסים רבינו נחם ב' יואל הג"מ

כהנאל ערלבוטו מ' סולומאן נ' אוחנא מ' עזריאל דייא מ' עזריה יוסע מ' עזריה סיני הג"מ

לני אשכנזי מ' שניא לאוואוי מ' שלמה אלפראגני רש"י מהר"ש פארש הלוי א' ונ' מהר"ל מ' שלמה ערלבה מהר"א מ' שמואל אלנאזי מהר"ש

באון מהר"ש גארמיזאן רבינו שמואל בן פני באון מהר"ם טאטעלמאן מ' שמואל קאטעילאן הרי"ם משאנץ

מ' ס' י' (יחא) ווולפס בח"א ועיין (דברי דוד דברי שלום דה ודין עורי און קור הדורות קדרי

עטרה עטרה ראש פרי הדש) ווולפס

[ז] שו"ת מ' זכריה ידידיה מאורבינו (עיין מ' יואל ערלבוטו בח"א) :

[ח] שו"ת מ' ידידיה הכהן (עיין מ' ליב כו של הרב שער אפרים בח"א) :

[ט] שו"ת מ' יצחק הלוי (עיין מ' דוד סג"ל בח"א) :

[י] שו"ת הג"מ מאיר כ"ץ אבי הש"ך (ע' גבורה אשכנזי) :

[יא] שו"ת הג"מ עזריאל טראבוטו (עיין מ' יואל ערלבוטו בח"א) :

[יב] שו"ת הרב שבתי גארמיזאן (עיין מ' שמואל גארמיזאן בח"א) :

[יג] שו"ת מהר"ר שמואל וישאל (עיין מ' חיים וישאל בח"א) :

ועיין ג"כ (תשובה תשובות) :

[יד] שארית יהודה (פיין מהר"ר יוסף טאטעלמאן בח"א) :

[טו] שארית יוסף שו"ת להגאון מהר"י מקראקא עיין בנדפס

מערכת יו"ד (עיין מ' יוסף כ"ץ אבי קראקא בח"א) :

[טז] שארית יוסף כללים ממנהר"י וירנא נדפס שנת שר"י עיין

בנדפס שם (עיין מ' יוסף נ' וירנא בח"א) :

[יז] שארית יוסף (עיין מהר"ר יוסף נ' לאייח בח"א) :

[יח] שארית יעקב (עיין שמו יעקב) :

[כ] שארית ישראל (ע' זמירות ישראל ז

[כא] שב יעקב להגאון מהר"י כ"ץ אב"ד רק"ק פפד"מ תשובות ע"ס ד' טורים

כמש"ל (ע' מ' כ"ץ בח"א) :

[כב] שבות יהודה (ע' ספרי חיים) :

[כג] שבות יעקב ב' חלקים נדפסו והם תשובות להגאון מהר"י רישר

אב"ד רק"ק מיץ וח"ג מקורב בא לדינו נדפס במיץ שנת תקמ"ט ועיין לעיל ריש

מערכת למ"ד (ע' לא הכיט און כיעקב) :

[כד] שבות יעקב מהרב מיפת הדור מהר"א ער עין יעקב ח"ב :

[כה] שבט מוסר (עיין מ' אליהו הכהן בח"א) :

[כז] שבילי תרומה (ע' פרוטה) :

[כח] שבתת י"ט רמ"י אלנאקוה שו"ת וח' על הרמב"ם וכו' :

[כט] שכלי חלקת ח"א וח"ב כ"י שניהם מראים מתשובת הגאונים ור"ח

הלוי ושאר בעל התוס' ורבינו יואל ובנו ראבי"ה ורבינו ישעיה ובעל הדברות ורבינו אביגדור ב"ק ושאר גדולים ז"ע וכו' האגור

מיתת תדיר דינן משבלי קט' וס' תניא נאצל

מאיר . הזכירו הרב מנות הלוי דף קר"ט :
[לג] שבר יוסף (עיין חלים) :

[לג] שברי רוחות —
[לד] שבתות ה' — (עי' סרמ"ט מפלגו כח"ט) :

[לד] שדה הארץ ב' חלקים א' משותף וכו'
וא' מדרושים חיבור מ' אברהם
בכ"ר שמואל אחיו של מורנו הרב פרי האדמה.
וכ' עוד חיבורים בחכמת האמת :

[לז] שדה יהושע חיברו הרב מהר"ר יהושע
בנבנשת על הירוש' ונדפסו ג'
חלקים כמ"ש בנדפס מערכת יו"ד אות פ"ו
(עיין מ' יהושע בכנסת כח"ט) . אך דע דלא נדפס
כלו . דבעת שנדפס ח"א כתוב שה"ל באור
קרוב לשלשים מסכתות ולא נדפסו אלא
טו"ב מסכתות מעלה משה :

[לז] שדה יעקב (עיין טעמי מלום בדרך דרש כח"ט) :
[לח] שורא רדייני (ע' כללי ההולאה) :
[לט] שוחר טוב (עיין מדרש) :
[מ] שולי המעיל (עיין מעיל לדקה) :

[מא] שומר אמונים להרב המקובל מהר"ר
אברהם להכריח למוד הקבלה
והוא בדרך ויכוח מסודר יפה :
[מב] שונה הלכות להרב מ' שלמה שלם
אב"ד דקק"ס באמ"ד באור על קצת
הלכות גדולות ב' חלקים . והוא תלמיד מורנו
הרב מהר"א נחום והרב החסיד מהר"א גירון
וחיבר דבר שלמה דרושים על סדר הפרשיות
יפים וטובים וס' לב שלם מ"מ עד שני חלקי
הרמב"ם מספרי האחרונים :

[מג] שושן סודות כ"י וכו' תרנ"ו סימני'
שוש"ן דעברא גימט' זו וחבירו
רבינו משה בר יעקב . ודלא כמי שכתב
שחיברו הרמ"ה ובא ס' זה ליד כ"י והוכחתי
בשב"ט אנשים במקום אחר שהרב המחבר
אינו הרמ"ה . והרב חיבר ס' אוצר ה' מענינים
עמוקים וכי מטא ליריה דבר עמוק כותב אוצר
ה' יבא :

ודע כי עשה מקורב דא לילי טושן סודות וכסוד סס
במחלפו שיר זס : עשר קנין ירדו על כל חוקר
ענין סודות . רבינו משנ בר נחמן נפל מהס עשר ידום
כי הוא השלישי פספסי קבל עשר ידום . משנ נכרו סוד
מורנו

נאצל משבלי הלקט . ובשבלי הלקט ח"ב כ"י
יש בו הזכות נדה מרש"י והן הם אשר ראיתי
בספר תשובות רש"י כ"י שאמורים שהוא ס'
הפודס . ועתה ראיתי במדכני בסוף ברכות
שכתב מצאתי בס' הפודס שסידר רש"י .
וזה שראיתי הוא סידור תלמידיו . ועמ"ש
לעיל במערכת צד"י (ט' רבינו לדקיס בר אברהם
הרופא כח"ט) :

[כח] שבלת הלקט על התורה חיבר הרב
החסיד מ' אברהם וראה מראה
נורא . כ"כ בס' קב הישר פ' י"ח :

[כט] שבלת של לקט כ"י ייסד הרמ"ז מגורי
האר"י ז"ל על החומש וארבעה
ועשרים דבר דבור על אופניו :

[ל] שבעה עינים נדפס בליוורנו וכולל
חידושי הרמב"ן לפ' זה בורר
ולמס' מכות וס' הזכות להרמב"ן על השגות
הראב"ד להר"ף ביבמות כתובות גיטין . וד'
תשובות . השתים מהר"י אבוחב וא' ממה'
יצחקן זא"ית ומהר"י די ליאון ויכח גדול .
ועד אחרון תשובת מ' אברהם בודאש תלמיד
מהר"י די ליאון :

ודע כי חידושי הרמב"ן לזה בורר נדפסו עם
ה' שיטות שנדפסו באשכנזי' הרמב"ן
מכות המודפסים הנז' הם מלאים טעיות ואני
ראיתים כ"י . וס' הזכות כמדומה שהרמב"ן
חיבר על מס' אחרות בכל מקום אשר הראב"ד
משיג להר"ף . כי זה דרכו של הרמב"ן דרך
הקדש מלאך מליץ בעד הר"ף והראשונים .
והרי בס' תמים דעים כתוב השגות הראב"ד
על הר"ף בקמא וכתוב וסכות ושנועות . ועד
הרוב שהשיג גם במס' אחרות ולא נמצאו
אצל מ' תם . והרי יבמות שהרמב"ן השיב על
הראב"ד בס' שבעה עינים הנז' לא הובא
בתמים דעים . ובודאי דהרמב"ן השיב על כל
השגות הראב"ד כמו שעשה על הרב המאור .
וכן כתבתי בנדפס במערכת מ"ס (עיין הרקני'
דיס הרמב"ן מלאך מליץ וכו' כח"ט) . דס' הזכות
אפס קצחו נדפס . והרב פרי"ח הל' י"ט סי'
הצ"ו במנהגי האיסור סעיף כ"ד הזכיר ספר
הזכות מפסחים פ' מקום שנהגו ע"ש :

[לג] שבר נאון חיבר רבינו מנחם לבית

[נח] **שימורת בתלמוד ע"ד האמת** (עיי' מ' חזקיה די סילוח בח"ה) :

[נע] **שיר גדול מאד מהרב הא"י גאון זצ"ל** כ"י על הדינים ומשפטי שבועות :

[ס] **שיר גדול מאד בכ"י מכללי הדקדוק** לרבינו תם ז"ל ובתחלת ראשי

החזונים רמז שמו יעקב ברבי מאיר :

[סא] **שיר חדש** (ע' מ' משה זכות בח"ה) :

[סב] **שיר מכתם** (עיי' מנחם יהודה) :

[סג] **שיר על מגין אותיות התורה** (עיי' רבינו

סעדיה גאון בח"ה) :

[סד] **שירה שקולה וכו'** (עיי' רבינו שלמה בן

בבירוב בח"ה) :

[סה] **שיתא סדרי משנה** (ע' גאונים בח"ה

קו"ה) :

[סו] **שכל טוב פי' קדמון על התורה** כ"י

מהרב מנחם בר שלמה חיברו שנת

ד' אלפים תת"ץ ומזכיר פירושי רבינו הגנאל.

ונמצא באוצר ספרי הגאון מוה"ד אופנהיים

הזכירו בס' תוכחת מגילה פי' קהלת דף ז' ע"ב :

[סז] **שכל טוב ס'** זה מזכירו המרדכי כמ"ש

מהר"ך בחשובותיו בית כ"ד חדר

א' ה' ועיי' בח"ב אות צ"ח (עיי' לפני זה סמ"ח).

[סח] **שכל טוב כ"י פי מדרש שוחר טוב**

להרב סהר"ש לאניאדו

בעל הכלים :

[סט] **שלוש הבית חיבור מהרב מ' מנחם**

קיום על ס' תורת הבית ובדק הבית

ומשמרת הבית אביו של הרב מהר"ר חנניה

קיום הרב המחבר ס' קנאת סופרים על המצות

وهוא בכ"י . וכ' בהקדמה שבתחלה לא ידע

שמשמרת הבית חיברו הרשב"א . וכשנודע

לו מתשובות הרשב"א עצמו חזר לראות מ"ש

נגד המשמרת ותקן הלשון בכבוד . והסכימו

עליו הגאון מהר"ר נתנאל טראבנטו ושליח

ארעא קדישא והשלימו שנת שצ"ח . וראיתי

חיפוש' שנת כ"י להרב מהר"ם הנז' והזכרתיו

בקונטרס שיורי ברכה ס' רל"ב :

[ע] **ס' השלחן חיבר ה"ר גרשון כמ"ש בס'**

הכלבו דף ס"ב ע"ג :

[פא] **שלחן ארבע בדיני ועניני השדחן ויש**

דעות מי הוא הרב המחבר . י"א

שהוא

מורנו עם צמתי קודום כבודות . בשנת רנ"ה חדש ניסן
הוא עם לרה אל לאל חובדות . וילקוט מהם קב ונקי קרב
לשמו שושן קדום . עכ"ל השיר . וזהו נראה שהרב
המחבר הוא נכדו של הרמב"ן . אמנם בחוק הספר מובא
לפעמים לשונות הרמב"ן בפירושו בס' קפ"ד וס' רמ"ח
וקי' רמ"ה והנמשכים ולא משמע שם שהיה זקנו כלל .
ושם רנ"ה שכסבו בשיר נראה שהוא רנ"ה אחר אלף
לחרון ולכ"היה בקירוב שנת חמש אלפים פ"ב .

אך רמ"ח בס' ר"ח שכתב ורבינו יעקב בעל העורים
כסב ז"ל וכו' . ואם היה בשנת פ"ב הדבר קשה
שיביא לשון העור . ובעת שראיתי ספר זה לא היה בידי
ספר הראשון שראיתי שהזכיר בנדרס (עיי' לעיל) לחזות
בנועם אם תכוונים זה עם זה . ואשר נחלף אחר יצק
אם זאת . כי הספרים הנז' היו בידי בחורף שאלה ליום
או יומים והעלם בימים נחמס ומחמס :

[נא] **שושנה** (עיי' קול ברמה) :

[נב] **שושנת יעקב** (עיי' מ' שמואל קמחי בח"ה) :

[נא] **שושנת העמקים להרב המחבר פרי**

מגדים והוא על כללי התלמוד :

[נז] **שחיטות ובדיקות** (עיי' מ' יעקב וייל

בח"ה) :

[נח] **שי למורא שו"ת למהר"ר שבתי יונה**

וקצת סוגיות ודיבורים כמ"ש בנדרס

אות מ"ד . (עיי' מהר"ר שבתי יונה בח"ה) :

[נח] **שיח יצחק להרב החסיד כמהר"ר יצחק**

נונים ואים ז"ל בחייו נדרס על מס'

יומא שיט' מפוארה רחבת ידיים כמ"ש במעריב'

בי"ת (עיי' כים ילמק) ועתה נדרס על חגיגה

כיוצא בה וקונט' תפלת כל פה מחבורו בית

יצחק על ש"ע א"ח ובסופו חדות יעקב לב"ר

מכנבא דשב"ט עדות' ביעקב נר"ו :

[נז] **שיח יצחק** (עיי' פרק טירה) :

[נח] **שיטה על מס' ברכות ער"ה .** (עיי' מ' שמואל

בגרמייזאן בח"ה) :

[נב] **שיטה על מס' זבחים** (עיי' הארי"י ז"ל בח"ה) :

[נב] **שיטה על מס' סוטה .** (עיי' מהר"ר אברהם

ו' מוסק בח"ה) :

[נד] **שימורת** (ע' מ' שמואל אלגאזי בח"ה) :

[נח] **שימורת מקובצות** (עיי' מ' אהרן לפא

מ' כללאל אשכנזי בח"ה) :

[נו] **שימורת רבות בנמרא** (עיי' רבינו סעדיה

גאון . מהרש"ם בח"ה) :

[נז] **שימורת על הש"ס** (עיי' מ' חכיה איספריאל .

מ' יעקב קאסטר . מ' ילמק אברהם .

מהר"ש בגרמייזאן בח"ה) :

יִשְׁהוּא הַרְמֵב"ן וְיֵשׁ מִיחָסִים אוֹתוֹ לִרְבִּינוּ בַחֲיִי:
[ענ] שְׁלַחַן גְּבוּהָ עַל שֵׁעַ א"ח מְהֵלִי פֶסַח
וְעוֹד נִדְפְסוּ ג' חֻלְקִים עַל
שֵׁעַ י"ד מִכְמַה"ר יוֹסֵף מוֹלֵכוֹ:

[ענ] שְׁלַחַן מַלְכִּים (עֵינִי מִהַר"ר יִלְמָן כּוֹלֵנוּ
כ"ח):

[ענ] שְׁלַחַן עֲצֵי שִׁטִּים מִהֶגְאֹן כְּמַהר"ש
כַּעַל מִרְכַּבַּת הַמִּשְׁנָה עַל הַל' שֶׁבֶת

וּשְׁמַעְתִּי שֶׁהוּא קִיצוֹר הַמְּחֻדָּשִׁי מֵאַחֲרוֹנִים.

וְנִדְפַס אֵךְ דָּא בֹא בְּגוֹלְנוֹ כָּלִל. וְחִיבֵר עֲשֶׂרֶה

שְׁלַחֲנוֹת עַד כָּל ד' טוֹרִים. וְעַתָּה בֹא לִידֵי

וְרֵאִיתִי שֶׁעֲשֶׂה סֵדֵר אַחֵר וּלְשׁוֹן אַחֵר וְהַלְכוֹת

חֲדָשׁוֹת וְאֵין לוֹ יָחַס עִם הַשֵּׁעַ. וְלִמְטָה עֲשֶׂה

פִּירוּשׁ וְהִבֵּיא דְבָרֵי הָאֲחֵרוֹנִים. וְשֵׁם בְּהַקְדַּמְתּוֹ

פִּירַט כָּל הָעֲשֶׂרֶה חֻלְקִים. וְיֵשׁ בְּכַלְדָּן רוֹב ד'

טוֹרִים בְּסֵדֵר הַדָּשׁ. וְשֵׁם הַלְכוֹת מְחֻדָּשׁוֹת

וְחֻלְקֵי הַדִּינִים כְּטוֹב בְּעִינֵינוּ וְלֹא רֵאִיתִי כ"א זֶה

הַחֻלְק הַנִּקְרָא שְׁלַחַן עֲצֵי שִׁטִּים. וְהוּא עַל

מִל' מִלְּאֻכּוֹת וְיֵשׁ וְכו' וְכַתֵּב כִּי בִיעֵר לִבְנוֹן

שֶׁזֶּה בִּיאֵר כָּל הַסְתַּמּוּת שֶׁלּוֹ ע"ש בְּאוּדָךְ.

וְשֶׂאֵר הַחֻלְקִים לֹא רֵאִיתִי וְלֹא יָדַעְתִּי אִם

נִדְפְסוּ:

[ענ] שְׁלַחַן עֲרוֹךְ יִסְדּוּ מִן הַקְּדוּשׁ לַהוֹדוֹת

מִתּוֹכּוֹ אַחֵר שֶׁעֲמַד בְּשֵׁרֶשׁ

הַדִּין בְּכ"י וְלֹא כְּמ"ש מִהַרִּי"ץ סִימָן ס"ז.

וְכַתֵּב הַשִּׁיג עָלָיו הֵרֵב הַחֲסִיד הַרְמֵב"ן בְּס' יד

מִלֵּאכֵי דָף קצ"ב. גַּם מ"ש הֵרֵב דְּבַר שְׁמוּאֵל

ס' ונ"ה וְהִבֵּיאֻהוּ הֵרֵב הַנֵּזֶל וְז"ל שְׁמַעְתִּי אוֹמְרִי

שֶׁהֵרֵב מִהַר"י קָאָרוֹ מִסֵּר לְתַלְמִידָיו כְּתִיבַת

קִיצוֹר סִפְרוֹ הַגְּדוֹל ב"י הֵלֵא הוּא הַס' ש"ע.

וַיַּעַן כִּי לֹא אֶחָד הָיָה הֵרֵב הַמְסַדֵּר נִמְצָאוּ מִזֶּה

קֶצֶת שְׁנׁוּיִים בְּדַעוֹת וְנִסְחָאוֹת וְקִשָּׁה לְזוּגֵם

בְּלִתִּי דוּחַק הֶרְבֵּה הַמְבִּיא לְהוֹצִיא הַדְּבָרִים

מִפְּשׁוּטֵן עַכ"ל. מִיֵּאֱמִין לְשִׁמּוּעָתוֹ דְּנוֹרָא

פְּשׁוּט שְׁמִרָן הַקְּדוּשׁ לֹא יֵנִיחַ סֵפֶר שֶׁעֲשָׂאוֹ

לֵה רוֹת לְכָל יִשְׂרָאֵל בִּיד תַּלְמִידָיו אֵף שֶׁהוּא

גְּדוֹלִי שִׁבְאָ מִכְשׁוֹל וְכ"ש שֶׁלֹּא יִחְקַק הַהִלְכוֹת

לִזְוֵה אַחַת וְלִזְוֵה אַחַת אוֹ כִּיּוּצָא דְּנִפְיָק מִיֵּנִיָּה

חֲזוּרָא. וְאִם ח"ו הָיָה כֵּן לֹא הָיָה כּוֹתֵב שֶׁהוּא

חִיבֵר וְכָל קֶהֱל עֲדַתְנוּ עָלָיו יִסְמְכוּ וְהוּא לֹא

יִדַּע אֲלֵא תַלְמִידָיו וְח"ו דְּמִן הַקְּדוּשׁ שֶׁתִּצָּא

תְּקֵלָה מִתַּחַת יָדָיו. גַּם אֲשׁוּר לְמַהֲרִיק"ש

בְּשׁוֹת אֱהִלֵּי יַעֲקֹב ס' כ' שֶׁכָּתֵב דְּשׁ"ע חִיבֵר

הֵרֵב בְּסוֹף יָמָיו וּמִפְּנֵי חוֹלְשָׁתוֹ נִמְצָא דְּבָרִים
רַבִּים כְּגוֹן בֹּא"ה סִימָן קכ"ו שְׁבָדִין כ"ב לֹא
הִשְׁגִּיחַ בְּמ"ש בְּדִין י"ב וְכו' ע"ש וְעוֹמֵק הַסְּלִיחַ
וְעַמ"ש הֵרֵב פִּרְ"ח שֵׁם וְחַא חוּי מֵה בֵּין תְּקִיפִי
אַרְעָא דִּישְׂרָאֵל וְכו'. וְעַמ"ש הֵרֵב מִהַר"י הִלּוּי
נִזְיָר בְּתִשְׁוִי מִשֵּׁם הֵרֵב הַקְּדוּשׁ מֵר אֲבִיו מִהַר"ם
הִלּוּי נִזְיָר וְהוֹבָאָה בְּס' גִּנְת וּרְדִים ח"מ כָּלֵל ג'
ס' כ"ט ע"ש. וְהֵרֵב כְּנַה"ג קוֹרָא אוֹתוֹ ס'
הַקָּצֵר וְכֵן אֵיזָה אַחֲרוֹנִים.

שְׁלַחַן עֲרוֹךְ חִיבֵר מִן אַחֵר שְׁחִיבֵר בְּדָק

הַבֵּית 'שִׁיירִי כְּנַה"ג א"ח בְּכָלֵלִים אוֹת

ע"ב וְגִנְת וּרְדִים א"ח כָּלֵל ד' סוֹף סִימָן ט'.

וְעַמ"ש גִּנְת וּרְדִים א"ה כָּלֵל ד' ס' ל'.

וְאֵנִי הַצֵּעִיר מִפְּסָק קֶצֶת בּוֹה שְׂרָאִיתִי ש"ע

שֶׁנִּדְפַס רֵאשׁוֹנָה יֵשׁן בְּלִי הַגָּה וְכַתּוּב

שֵׁם בְּסוֹף א"ח שְׁחִיבֵר מִן בְּכַפֵּר בִּירֵא

שֶׁבִּגְלִיל הָעֲלִיּוֹן שֶׁנֶּת חֲשִׁב"ה. וְכַתֵּב נוֹדַע

דְּמַהֲדוּרָא בְּתֵרָא שֶׁל בֵּית יוֹסֵף לֹא גִמְרָה עַד

שֵׁט"ו. וְבַהֲקִדְמַת בְּדָק הַבֵּית כָּתֵב שֶׁכְּבֵר נִדְפַס

הַב"י פְּעָמִים שָׁלֹשׁ וְיֵשׁ לִישֵׁב וְע"י מ"ש לְעִיל

בְּעִנְיֹתֵי מַעְרַכַּת בִּי"ח אוֹת ט' וְאוֹת י'.

(עֵינִי בְּדָק סִימָן):

[ענ] שְׁלֹמִי הַגְּבוּרִים אֲשֶׁר סָבִיב הַרִ"ף

חִיבֵר מ' יְהוֹשֻׁעַ בּוֹעֵז לְבֵית

בְּרוּךְ מַעְרִי אִיטְלִיא וְזֶהוּ ס' הַמַּחְלֻקוֹת. וְחִיבֵר

עוֹד ס' הַפְּשׁוּטִים וְאֵנִי הַצֵּעִיר רֵאִיתִיו בְּכ"י.

וְהֵרֵב יְהוֹשֻׁעַ בּוֹעֵז הַנֵּזֶל הוּא הַחֵל דְּהִיּוֹת גְּבוּר

חֵיל לִזְכוֹת הֶרֶבִי הוֹר"ה גִּבְר מ"מ בְּהַר"ם וְסַמ"ג

וְטוֹר אִיָּה מְקוֹם כְּבוֹד דִּינֵי הַשֵּׁם וְקִרְאוּ עֵין

מִשְׁפָּט. וְנִדְפַס שְׁלֹמִי הַגְּבוּרִים בְּסִבְיוֹנִיָּה ש'

שְׂד"י. וְבַתּוֹךְ הַשְּׁלֹמִי הַגְּבוּרִים הָעֵתִיק דְּבָרֵי

רִיא"ז שֶׁהוּא רִבִּינוּ יִשְׁעִיָּה אַחֲרוֹן ז"ל וְהוּא

רִבִּינוּ יִשְׁעִיָּה מִטְּרָאנִי בֵּר בְּרַתִּיה דְּרִבִּינוּ יִשְׁעִי

הוֹקֵן דְּשִׁמְעַתִּיה לְפִיּוֹס רִבְנֵן הַרָּא"שׁ וְהַטּוֹר

וְשִׁבְלֵי הַלֶּקֶט וְדַעֲמִיָּהוּ. וְרֵאִיתִי בְּסַה"ד דָּף

נ"ח ע"ב שֶׁכ' וְז"ל רִיא"ז עֲשֶׂה ס' לֹאֲלַפְסִי

נִקְרָא שְׁלֹמִי הַגְּבוּרִים עַכ"ל. וְעוֹמֵק הַסְּלִיחָה כִּי

רִיא"ז לֹא חִיבֵר עַל הַרִ"ף כָּלֵל. וְכָתֵב פְּסָקִי

הַלְכוֹת עַל הַשֵּׁם וְנִמְצָאִים בְּעֵרִי אִיטְלִיא וְגַם

אֵנִי הַצֵּעִיר יֵשׁ בִּידֵי חֶזֶק אַחַד כ"י. אִמְנֵם הֵרֵב

יְהוֹשֻׁעַ בְּעֵז לְבֵית בְּרוּךְ חִיבֵר שְׁלֹמִי הַגְּבוּרִים

וְהוּא ס' הַמַּחְלֻקוֹת כְּמ"ש לְעִיל וְבַתּוֹכּוֹ הִבִּיא

דְּבָרֵי רִיא"ז וּמִצִּיָּן כָּל מְקוֹם שֶׁהִבִּיאֻּ עָלָיו

כְּמִפְּרֹסֶם

כמפורסם • והשאר הם דבריו של הרב יהושע בעז ברוך הן להביא דעות הגדולי' ומחלוקותם והן שהוא מחדש כמה פעמים שקלא וטריא ודינים • ותוספות רי"ד קדושין שהם מרבינו ישעיה הראשון הדפוסים מ' יהושע בעז הנז' סביב לגמרא :

ויען כי לא נדפס שלטי הגבורים עד שנת שד"י לא שלטו בו מחזרי אור עיני תרין כשהינן בית יוסף ולא בעשור • מהדורא דהר"א לפני הדפוס • שנים יוסף ח"ח נדפס בוייליא שנת שלש מאות ועשר • ואף דמין לא השלים מהדורא דהר"א של כ"י ח"מ עד שנת ה"ש כמ"ש בסוף כ"י ס"ד דפוס וייליא מ"מ לא כלל ליד מרן ממשיך שנה אחת או פחות • ואעיקרא אפשר דאסהווי' אשסחו עד שנדפס כל הריף ונמקן ולא נראה בעליל חוץ מסיכויניטיה משך זמן •

ואנכ הוראה לגדול הדור האחרון הרב בני משה דראשון קי' ל"א דחה בכתב ריא"ז וכ' דאף מרן כב"י שמיא כל הקדוה לא חש להביא אותה הקדוה של ריא"ז עכ"פ •

והימא כי מרן מעולם לא זכר שר ספרה ריא"ז שהביא שלטי הגבורים כי לא ראהו וכדאמרן • וגזר ראיטי להרב החביב בס' שיירי כ"הב ח"א קי' קס"ח סנה"י חו"ז • דכסום מקום אינו מזכיר כב"י יל"ס ה"ה ודאף דש"ה כהנה בשם ריא"ז • וידועי ריא"ז לא נחבול להרב • **אלא** דגם על הרב שיירי לא יכלר מהגמנוס • שהקשה שם על הרב משה משה דכמה נקמק חס ראה מרן שה"ג חס לאו • ודאי שה"ג שהיה בזמן מרן חן קודם אליו עשע לא נקמקט ספרו בזמנו עכ"פ • וגם לני בעוגיי אומר דכמי' נקמקט הוא הרב שיירי חס • היה עזמן מרן או קודם וכו' • מי לא עקקינן כב"י ח"א הרי נדפס ב' או ד' שנים קודם שנדפס ס' שה"ג כדמורי •

הגם הלוס ראיטי להרב נקמקט מחליו דף ז' ע"ד סמה על מרן מדברי ריא"ז ע"ש • והרב • כשיעט רבו הרב פני משה אמרה • ולא דקו כהר"א על דא כהנס • **והן** היום שואף זורת יד אהרן ח"ה הנא מהדש וראיטי כס' ק"כ הנה"ע חוה כ"ד הש"ג • ישי"ג על הרב המכתב דהש"ג לא כלל בדפוס דימי מרן • וגם הוא נר"ו לא דייק בלישניה דודאי דימי מרן נדפס כי מרן היטה פנוחוה שנת של"ה • רק דמין חיבר הכ"י • ונדפס קודם ראוה ס' ש"ה כדאמרן •

[עז] שלטי הגבורים חיברו הרופא כמה"ד אברהם שער אריה ממנוסבה על ענינים מצורת הבית והקדבנות ועל מלאכת המוזיקא • וטבעי ב"ה וסדר לימוד וכיוצא • והזכירו ס' זה הר' תי"ט והר' פרח"ס ס' פ' ב"ד •

[עח] ס' השלמות (עיין חכמא רנתי) • **[עט]** שלמי צבור להרב המפורסם עיר וקדיש מהר"י אדנאזי ז"ל דינים הנצרכים בסדר תפלה ויש בו הגהות מהרב

החסיד כמהר"ר אברהם חיון נר"ו תוספות רבות וחידושי דינים רבים ודיני ס"ת בפרשיו' המועדות באורך וברוחב • ונסחאות דוקניות ושפר המנהגים •

[ס] שמואל ישראל (עיין דובס שפתי יצנים) : **[סא]** שמוש תהלים ידוע ונדפס כמה פעמי' • והרשב"א בתשו' סימן תי"ג כתב שמוש תלי' שמוסכם מכל גדולי ישראל ע"ש • **[סב]** שמוש התורה ראיתי כ"י ע"ד שמוש תהלים בכל פרשה ופרשה • **[סג]** שמות בארץ להרב הגדול מאריה דארעא דישאל מהר"ם • **חביב** ז"ל והוא שיטה על פ' ראוה כ"ד ועל פ' יום הכפורים ועל פ' לולב הגזול •

[סד] שמות הגיטין חיבר מהר"ם וראיתי כ"י לבור כמה שמות משפט כתיבתן בנט •

[סה] שמות הגיטין נדפס להרב מ' שמחה הכהנא דק"ק בילוגראדו הפליא לעשות עלה בקב"ץ מכמה ספרים והוסיף מדעתו הרחבה ומביא רוב דברי מהר"ם • **בס'** שמות הנז' • גם הרב מהר"ם • חביב בס' עזרת נשים הגדיל תושיה בענין זה • ולעת כזאת נדפסו כנה"ג ויד אהרן א"ה ושם המצא ימצא כל דברי האחרונים הן בתשובותיהם דפוס וכ"י הן בחבוריהם •

[סו] שמירת הזיורו (ע' חכמא רנתי) : **[סז]** שמלה חדשה להג"מ אלכסנדר סענדר כמש"ל מערכת האל"ף •

(עיין הג"ע אלכסנדר סענדר שור כח"ה) : **[סח]** שמן זית זך • (עיין מהר"א אברהם ברכים כח"ה) : **[סט]** שמן הטוב עם זקן אהרן • דרושים יפים דהרב המקובל מ' שלמה אוהב והרב נכדו מ' אהרן הכהן רבני ראגוזה • **[י]** שמן המאור חיבר דרושים נפלאים להגאון מ' שמשון בכרך אביו של הגאון הרב חוות יאיר ומזכירו שם בס' חוות יאיר •

[יא] שמן כמאור להרב מהר"ע מלכי על פ"ק דמציעא מליץ על הרז"ה מהשנות הרמב"ן במלחמות •

[יב] שמן למנחה להרב מהר"ש בן הגאון מנחת

[טז] שמש צדקה שו"ת להרב מהר"ר שמשון מודפורנו אב"ד דק"ק

אנקונה חתנו של הרב המקובל עיר וקדיש כמהר"ר יוסף פייאמיטא ויש בס' הנז' הרבה הגהות וחשובות מכן הרב המחבר :

[ק] שמשוני הביאו ר' אליה המדקדק בס' שבני לוחות :

[קא] שנות חיים מ' חיים חזן דרשות נדפס בויניציא ומפלפל בדבורי

תוס' וכיוצא בכל פרשה . והוא בן הרב מהר"י חזן וראיתי תשובה כ"י ממהר"ח הנז' ואח"כ בא לעה"ק ירושלם ת"ז ושלחנהו שליה לרוססלאנד ונח נפשיה :

[קב] שני לוחות הברית להגאון החסיד מהר"י סג"ל הורוויץ עיין

לעיל ובנדפס מערכת יו"ד : ט' מ' (ישיבה סג"ל הורוויץ כח"א) :

[קג] שער אפרים שו"ת להגאון מ' אפרים כ"ץ אב"ד דק"ק אויבן

כמ"ש בנדפס מערכת אל"ף אות ס"ב . (עיין מ' אפרים כ"ץ מוויילנא כח"א) :

[קד] שער יהושע (עיין מהר"ר יחזקאל בנכנס כח"א) :

[קה] שער כבוד ה' (עיין מ' אפרים אלנקוואה כח"א) :

[קו] שער המלך להרב מ' יצחק נוגיס בילמונטני שני חלקים על

הרמב"ם הכור נפלא ונחמד . (עיין קהל ד"ה וואני הלעיר וכו' בקו"א) :

[קס] שער השמים להגאון החסיד מהר"י סג"ל הורוויץ פ"י תפלה

עד"ה כמ"ש"ל : (ע' מ' ישיבה סג"ל הורוויץ כח"א) :

[קט] שער השמים ס' מדבר בנע"ח וכיוצא ובתכונה ומחכמה האלהית

מלוקט מ' הנפש להרמב"ם הביאו הרב פר"ח י"ד בכמה מקומות ומהם סימן מ"ב ס"ק

י"ג וס' ס"ו ס"ק ט' . ונדפס בויניציא בשנת ש"ז והוא לרב גרשון בר שלמה . וכתוב שטר

הדרות דף קע"ח ע"ב שהוא חתנו של הרמב"ן אביו של רלב"ג . וכן כתב ס' ייוחסין :

[קי] שער שמעון (עיין פרק טירס) :

[קיב] שער התירוצים (עיין מקום שפאל) :

שער

מנחת יעקב כמ"ש"ל במערכת סמ"ך . (ע' סלם לזכחה) :

[נג] שמן הזר שו"ת חדשות מעתה להרב המופלא ח"ק כמהר"ר מרדכי

רובי"ו תלמיד מורנו הרב מהר"י הכהן . והם בסלפור עצום :

[נד] שמן משחת קדש (עיין מ' חסין נרכיה יעמרינא כח"א) :

[נא] שמן ששון חיבר הגאון הרב מגן אברהם דרשות על התורה

בתיפות ובקראות נפלא ונאבד . אפס קצת פרשיות שנדפסו בתחילת ספרו ז"ת רענן פ"י הילקוט :

[נז] שמע יעקב ושארית יעקב . דרושים נפלאים ונחמדים על כל

הפרשיות מהרב החסיד מהר"י אלגאזי כמ"ש"ל (עיין מ' ישראל יעקב אלגאזי כח"א) :

[נח] שמע שלמה להרב המפורסם מהר"ש אלגאזי על כל התורה ונדפס

באיזמיר . ובאמשטרדם נדפס חסר ס' דברים ורבו שר הרב מהרש"א הנז' היה הרב מ' יוסף

גאנסו . ומר זקנו היה תלמיד רבינו האר"י זצ"ל כמ"ש הרב בס' גופי הלכות דף ק"ז ע"ב

[סא] שמע שלמה ילקוט גדול משמועות טובות וכשם אומרים נזכר

ויהיו נקראים חיברו הרב יש"ר מקנדיא כמ"ש בסוף הקדמתו לנובלות חכמה . ושם תראה

שחיבר כמה וכמה חיבורים רבים אגודות אגודות עשר ידות מדובר בס' נכבדות בחכמות

מספר שיעור אליניכר"ה וכמה שו"ת בחכמות אלו ובחכמת התכונה באור לאלמגיסט"י וכמה

קצורים וכן בטבעיות מדיניות אלהיות ובהגיון ורפואה וס' כולל לבאר כל הדבר הקשה

הנמצא בספרים . וס' כולל פרחי ספר לה"ק נקרא תורו זהב . וס' רוח שמואל ובו חכמת

מר שמואל וס' תור המעלה יכתב שם להוציא לאור ס' גדול דערך שיועיל לרבים יותר מס'

היד של הרמב"ם וס' זה וס' בשמת כל מעיניו וע"ש באורך ועיין במערכת א' (עיין

אליס) . ועיין בסה"ד דף קס"ד ע"א שם מזכיר כמה וכמה ס'א שחיבר כנראה שהזכירו בס'

אלים .

[קני] **שערי אורה** חיברו רבינו יוסף גיקטיליא : וכתב ספר הקורא דף כ"ה ע"ב שודאי היה בזמן הרב יהודה ז' הרא"ש ותלי זיינה שכתב ביוחסין שבשנת ק"י היה הר"י גיקטיליא בעל הנסים וגזר אומר שהוא חיבר שערי אורה :

אך ראיתי בקובץ כ"י שהרב מחבר שערי אורה היה מיוצאי ספרד שנת רנ"ב . וכפ"ז מ"ש בס' חרדים דף ח' משם הר"י דמן עכו מעשה ברבינו יוסף גיקטיליא וכו' אולי הוא על הראשון .

[קני] **שערי אורה** כ"י דרושים להרב מה' ישועה זיין עיין לעיל מערכת יו"ד . (עיין מ' ישועה זיין כח"ה) :

[קני] **שערי בינה** חיבר רבינו בעל הרקח ומביא הרבה מדבריו מהר"ש הלוי בן אלקבץ בס' מנות הלוי והוא הרבה מדרשי רז"ל בפסוקים דרך גימטריאות וגו' ושריקון : [קני] **שערי בינה** (עיין שערים דרב אלפס) :

[קני] **שערי ברכות** (עיין רב שמואל בן חפני גלון כח"ה) :

[קני] **שערי דורא** (עיין רבינו יצחק מנורא כח"ה) : [קני] **שערי ישועה** בחלקים כ"י שו"ת להרב מהר"י זיין :

[קני] **שערי נעימה** (עיין מרכס המסנע) :

[קני] **שערי צדק** לרבינו מה' יוסף גיקטיליא בן החכם המובהק כמהר"ר אברהם בקבלה ופ' הספירות כ"י ועיין סה"ד שהביא כמה ספרים שמם שערי צדק :

[קני] **שערי צדק** תשובות הגאונים שנדפסו מקרוב . ועיין מש"ל מערכת ג' אות ט' (עיין גלונים בקי"ה) :

[קני] **שערי קדושה** לרבינו מהר"י זצ"ל נדפס בקושטנדינא ואמ"ד ואשכנז . והוא רב האיכות להגיד לאדם עונש המדות הרעות ושכר מדות טובות והקדמות נוראות להשיג וליכנס בשערי קדושה . והרגיל בו יוכה ויבחין מהותו וימהר לשוב אל ה' :

[קני] **שערי שבועות** לרבינו הא"י גאון הם בדפוס . ואני הצעיר ראיתם כתובים עד קלף בלשון הגרי שהוא ל' ערבי כי כך חיברם הגאון . וזה שבידינו

הוא העתקה שהעתיקום ב' הקדש : [קני] **שערי שמים** ח"א י"ח שערים דרושי' נחמדים לכמה"ר חיהאל מיכל סג"ל נדפס בפראג שנת התל"ה וכתב שיש לו ח"ב ומביא הקדמות מחודשות ע"ש . ומביא חידושים מהרבנים אביו וקנו וכתב שדודו מהר"ש אידלש ז"ל ע"ש דף פ"א ע"ג : [קני] **שערי תורה** כ"י דרושים להרב מהר"ר ישועה זיין :

[קני] **שערי תשובה** מרבינו יונה החסיד שערים המצויינים לעזור הנפש ליראת שמים ודבריו הקדושים מועילים הרבה בשב"ר אשר הם שוברי"ם את לב האבן . אשרי אדם הזוכה לשקוד על דלתותיו יום יום . וניכר מדבריו ז"ל שעשה שערים אחרים ולא נדפסו :

[קני] **שערים** דרב אלפס אינם מהר"ף אלא מבן בנו . והר"ף שם כבודו רבינו יצחק בר יעקב ומחבר השערים שם תהלתו רבינו יצחק בר ראובן . כ"כ מהר"ם בתש"ס"י רי"ט והגמ"י בתשובות דשייכי לס' משפטים ס"י מ"א וס"ג נ"ה . ומהו הושגו כמה מחברים ועתה מקרוב נדפס שערי בינה באור לשערים הנז' לא' מרבני אשכנז ולא ביאר בתחתיו מי הוא בעל השערים :

[קני] **שערים** באסור והתר חיבר מהר"א' מחבר תרומת הדשן ומזכירם מור"ם בספריו תורת חטאת ודרכי משה בכמה מקומות . חוץ מהגהות שערי דורא . וק"ק על הרב כנה"ג י"ד ס"מ מ"ח הגהת ב"י אות ס' שהי' מסתפק ומגמגם בזה . שוב ראיתי בהקדמת מבא שערי' שהוא באור לשערי דורא שנרא' מדבריו שההגהות מהר"א' על ש"ד נעתקו משערים שחיבר ונקרא הם' לב שערים ע"ש :

[קני] **שערים** (עיין שערי משכבה . ועיין רב שמואל בן חפני גלון כח"ה) :

[קני] **שערי תלמידים** על סח"מ מהרב נאמן שמואל ז"ל נדפס מקרוב . אך ברוב הימים יבוא רקב והני עכברי רשיעי אכלי משופרי שופרי זוהי סבה הוליד את חסרונ' ולא נמצא כ"א עד ס' ע"ב ומשם לס' ר"ג עד ר"י . ונראה דלא ה' בידו אפי' ש"ך

ש"ך שהוא הי' עוסק בו בשנת תכ"ט והש"ך נדפס שנת תכ"ג. וכבר נודע דא"ל הרב כנה"ג במהדורא בתרא לא הזכירו. שלא הגיע הש"ך באותו פ' בגלילות שורקא"ה לרחוק המקומי:

[קלג] שפתי אמת (עיין דובב ששאי יסגיס. ועיין הרמ"ע מפלז: כח"א):

[קלג] שפתי דעת(ע' עוללות אפרים פרי מנדים):

[קלג] שפתי ישנים (ע' טור ובי' ד"ה ודע דכ"טע וכו'. פ' כ"י. ועיין רבינו יעקב מרומרו ר"ס כח"א):

[קלג] שפתי כהן עיין בנדפס אות נ'. (עיין מ' ששאי הכסן כח"א):

ועתה נדפס חלק א' מספרי הא"ך על תחלת י"ד עם הגהות נכדו הרב והוא על המור וב". ושמעתי מרב אחד שהרב ש"ך היה יודע שם המליצה דסייגו שם קדוש לכיון בו ולמלאו הפקיעו שרולס סיכף ומיד. ואירע לו להרב ש"ך ענין אחר עם הגאון מהרא"ש מפראג כמ"ש הרב שבות יעקב ח"א סי' ל"ו:

שפתי כהן. ראיתי להרב מה' דוד ז"ל הובא בס' באר יעקב ב"ד סי' ק"י דף ס"ג ע"ד שכ' רבי פליגו המ"ו והש"ך. באשכנז בתר ש"ך גרירו. וכ"כ הרב המחבר דף ס"ד ע"ב ע"ש. ועיין בסמוך:

שפתי כהן. כבר נודע שהרב ז"ל קודם שחיבר ש"ך על ש"ע י"ד עשה באור רחב על טור וב"י י"ד. ואחר כך חיבר הש"ך והוא רומז עליו ואומר בספרי כתבתי ועד אחרון נדפס ס' הארוך מהש"ך על טור וב"י י"ד עד סי' ק"י ולפי המשוער אצלי כבר כתבתי ששינו והשמיטו ואפי' זה המעט לא נדפס כדחוי. והנה ש"ך ח"מ נדפס שנת תכ"ג אחרי פצירתו ז"ל וכתב חתנו בהקדמתו שם שימי חייו מ"א שנה. וש"ך י"ד שהדפס הוא ז"ל הי' שנת בקר"ש. צא וחשוב שנדפס ש"ך י"ד כשהיה להרב ז"ל חמשה ועשרים שנה וכבר היה להרב ז"ל חבור על המור וב"י י"ד. ועוד כתב

שם המדפס שהי' חיבור גדול ע"ש. וספר תקפו כהן הנחמד חיברו הרב ז"ל בחדש אחר. כמ"ש הוא ז"ל שם שחיברו בחדש ושנת טב"ת היא שנת התי"א והוא פלא:

[קלג] שפתי כהן על התורה מהרב החסיד מ' מורכי הכהן תלמיד מ' ישראל די קוריאל כמ"ש בנדפס מערכת מ"ם (עיין מ' מורכי הכהן כח"א):

[קלג] שפתי רננות (עיין פ' פרק שירס):

[קלג] שקל הקדש הזכירו הרדב"ז בשו"ת די ליוורנו סי' נ"ה:

[קלג] ש"ש יוסף על דיני מיגו סובב הולך על דברי הרב בית לוי חיברו הרב מ' יוסף אב"ד מפירעמסלא בעל חק יוסף וכתנת יוסף חתנו של הגאון מהר"א ברודא:

[קלג] ש"ש ישי פירוש נחמד למגלת רות מהרב עיר וקריש מהר"ש בן אלקבץ הלוי ז"ל:

[קא] ש"ש השמות כ"י חיבר הרמ"ז מגיד מוצאן ופעולתן וכו':

[קא] ש"ש השמות נ"ז כתיבת יד בתוס' מרובה שהוסיף מהרא"ש מספרי קדמונים כ"י:

[קמג] ש"ש השמות נ"ז כ"י גדול בכמות ואיכות מחבמי המערב:

[קמג] שתי אציות הביא הרמ"ל באור תור':

[קמג] שתי ידות להרב המקובל מהרמ"ד הנז' כמ"ש בנדפס מערכת מ'. (עיין מ' מנחם די לונזאנו כח"א):

[קמג] שתי ידות להרב המקובל מ' אברהם חזקוני דרשות עה"ת דפוס אששורס:

[קמג] שתי הלחם ש"ה וענינים להה"ם חאניז. נדפס בוואנובעק:

[קמג] שתי'ל פורח (עיין מהר"ר אהרן ברכי' נעורילא כח"א):

ת

[כ] תבואות שור' ס' ישן קציר בית יוסף וחוספז להרב מהר"ר אפרים

[כ] תבואה לעינים פ"י על עין יעקב ושקרא ושריא מהרב מהר"ש אלנאוי:

[ה] תולדות אדם לרבינו יואל בעל שם מסגרות וענינים, נדפס בזאלקווא שנת ת"פ :

[ו] תולדות אדם (ע"י מ' שמואל אלנאי כח"ה) :

[ז] תולדות אדם וחווה הוא חיבור רבינו ירוחם * ועל הרוב אין הפוסקים ומחברים קורין לספרו כ"א רבינו ירוחם * אך לחלק בין ס' מישורים לפעמים כותבין חלק אדם וחווה * ולרבינו ירוחם מכניין אותו רי"ו מרן ב"י והבאים אחריו * זכר יש שחשב שהוא מדרש * וייל, ומתוך הענין ניכר ופשוט :

[ח] תולדות יעקב יוסף (עיין למעלה פנה חרס) :

[ט] תולדות יצחק פשטים יפס על התורה מהרב רבי יצחק קארו דודו של מרן ואינו זקנו כאשר חשב סה"ד * וחיבר שו"ת ובסוף תשובות מרן לא"ה יש שתי תשובות להרב הנז', וכותב שם בנו של מרן שירשם שאר תשובות הרב דודו הנזכר בשאר חלקי תשובות מרן :

תולדות יצחק, רבי יצחק קארו פ"י יפה על התורה ומאמרים ש"ה וכו', תולדות יצחק פשטים כסדר התורה אבי אביו של הגאון בית יוסף עכ"ל סה"ד * ונראה דהכל א' אלא שנדפס שני פעמים * ואינו זקנו של מרן בית יוסף אלא הוא דודו * ויש לו תשובות בסוף תשובות מרן לא"ה גם בס' אבקת רובל למרן שנדפס מקרוב בס"י מ"ז היא תשובתו לבנו והוא היה חותם יצחק בכמה"ר יוסף קארו, וכפ"י אינו צודק מ"ש הרב סה"ד אבי אביו * האמנם ס' תולדות יצחק בשני הדפוסים אין בידי ואני כותב מהרשום בזכרוננו, כי הרב אפרים קארו אבי מרן והרב יצחק אחים בני כמה"ר יוסף זקנו של מרן :

[י] תולדות יצחק בן אברהם דרושים על ס' בראשית לרב אשכנזי :

[י"א] תולדות יצחק (עיין זרע שמשון) :

[י"ב] תולעת יעקב דפוס ישן נושן * ס' התפלה ע"ד האמת להרב מ' מאיר בן נבא"י תוספות

אפרים זלמן שור * נדפס שנת שע"ה על כל ד' טורים ובילדותי ראיתי ישן נושן :

[ג] תבואות שור להגאון מה' אלכסנדר סענדר ביאור לשמלה

חדשה שלו ובכור שור חידושים על הש"ס * נדפס בזאלקווא שנת תצ"ג והוא ספר נפלא בבקאות ועיון כמ"ש בשם הגדולים ח"ב מערכת האל"ף אות פ"ז ע"ש (עיין מ' אלכסנדר סענדר שור כח"ה) :

[ד] תבנית היכל עד כל עניני בית המקדש וכליו כ"י :

[ה] תגין הזכירו הרשב"ץ בתשו' ח"א ס' ג"ן * ואחר זמן רב ראיתי שהזכירו הרמב"ן ז"ל בפירושו על התורה פ' תבא * ובספר צדה לדרך למהר"ם פ' זרה סוף דף ז"ך הזכירו ואמר שהוא מצוי וכו' ויש בו סודות עמוקים, ומביא ממדרש שיר השירים דחזקיהו הע"ה ס' תגין הראה להם ע"ש * וכתב הרב סה"ד דף קע"ח סוף ע"ג שהיה בידו ס' זה כ"י, ומביאו כמה פעמים בס' ילקוט ראובני ובס' מנחת שי מביאו תדיר בשם ס' תגין :

[ו] תדשא מדרש שחיבר תנא רבי פינחס פ' יאיר ומתחיל בנפ' תדשא הארץ דשא * וכתב רבינו הרקח בריש ספרו כ"י תדשא גימט' זה רבי פינחס בן יאיר ע"כ * ובדפוס יש ט"ס ובהקדמת משה העתיקי כמו שמצאו :

[ז] תודת שלמים כולל חידושי מהראשונים הר"ן לנדה הל' נדה להרמב"ן השנות הרז"ה על בעלי הנפש ותשובות מ' ישעיהו באסן אב"ד בקק"י ריגיון :

[ח] תולדות אברהם (עיין מהר"ר אלנאי כח"ה) :

[ט] תולדות אדם קורין לתשובות הרשב"א שנדפסו בליוורנו מדיני ממונות שכן כתוב בדפוס * אכן הרב כנה"ג ושאר אחרונים קורין לו שו"ת הרשב"א ח"ב :

[י] תולדות אדם כתוב בדפוס עד חידושי הרמב"ן יבמות * אך אין האחרונים מכניין אותם בשם זה רק חידושי יבמות להרמב"ן :

ובשו"ת מהר"ם ד"ק סי' ר"ה מביא תוס' רבינו יהודה לבתרא ע"ש • ובתוס' דירן בע"א דף י"ב ע"א מזכירים תוספות רבינו יהודה ע"ש •

ובשו"ת מהר"י קולון שוש קס"ה מזכיר תוס' יבמות לרבינו יהודה מפריש • והנה

בתוס' דירן בברכות דף מ"ה ע"ב כתוב וכן עשו בנות ר' אברהם חמיו של ר' יהודה וכו' •

ובתוס' ברכות כ"י הנז' כתוב אומר חמי ה"ר אברהם בן ה"ר יהוסף שהנהיג לנשים שבביתו

וכו' • ותדיר מזכיר רבינו יהוסף כנראה שהיה זקן ביתו, והוא הרב שעשה תוס' שכתובים

הראשונים בתוס' ה"ר יוסף • וכתבתי עוד בח"ב אות י"א (עיין חספות סמ"ד) דהראב"ד

בחדושי תמיד מזכיר תוס' צרפת ע"ש • שוב ראיתי בפ' הראב"ד לתמיד הנז' דמזכיר כמה

וכמה פעמים רבינו יצחק בר שמואל ורבינו יעקב ורבינו אלחנן ע"ש והיו ענין רואות •

(ז) תוספות רבינו יהודה מפריש (עיין חספות רבינו יהודה לפני זה) :

(ח) תוספות יומא (עיין מהר"ם מרענבורג ד"ס תוס' יומא וכו' בח"ה) :

(ט) תוספות הרב רבינו יוסף, הזכיר ר"ת בספר הישר כ"י ובשבלי הלקט שבלת קמ"ב :

(י) תוספות ה"ר יחיאל הזכיר הגמ"י סוף הל' חמץ • ובכלבו סס"י קי"ד

כתב מיהו בתוס' ר' יחיאל מפריש :

(יא) תוספות רבינו יצחק מדופרא (עיין תוס' אין להקשות וכו') :

(יב) תוספות ר"י הזקן בעצמו • ראיתי תוס' לקדושין כ"י והעיד רב אחד בכ"י בס' הזה שכן הוא האמת שהם תוספות

ר"י עצמו :

(יג) תוספות ישנים דיומא שבידנו הם תוספות שאנן כמו שנראה

מהרב תרומת הדשן סי' צ"ד • ודע לתוספות ישנים דיומא הנז' שנדפסו בפ"ה הם מוטעים

ובדפוס אמ"ד של פרופס מצאתי גירסאות נכוחות, וגם הרב שיח יצחק הפליא לתקן ולבאר תוס' ישנים הנזכר :

(יד) תוספות ה"ר ישראל, הזכיר המדכר פ"ב דע"א :

[יט] תוספות, כמה מיני תוספות חיברו רבנואל על הש"ס [ומהם] :

(א) תוספות רבינו אלחנן, הזכיר בספר המכריע סי' ל"א :

(ב) תוספות רבינו אליעזר מטול, הזכיר הרב שבלי הלקט ח"א שבלת

מט"ר ובשבלת נ"ר ומביא האגור בכמה דוכתי :

(ג) תוספות גורנים, הזכיר הרב יש"ר מקאנדא בהקדמת נובלות

חכמה • והרב מהר"ש אלגאזי בספר גופי הלכות • כלל קצ"ה מביא לשון תוספות

גורנין ויש קמא • וראיתי בשיטה מקובצת ריש קמא שהביא לשון שהביא הרב מהר"ש

אלגאזי בשם גורנין הביא בשם תלמיד ה"ר פרץ ויש שינוי בלשון ע"ש • וכפ"ז אפשר

דתוספות תלמיד ה"ר פרץ מכנים בשם תוס' גורנים :

(ד) תוספות חיצוניות, מביא רבינו בצדאל אשכנזי בשיטות מקובצות,

והיינו שאינם תוספות שאנן או תוספות טוך שהם קצור תוספות שאנן, אלא הם לגדולים

אחרים שחיברו תוספות • ולפי דלא מסיימי מי הוא המחבר קרי להו תוספות חיצוניות

ואפשר דמחברם שהיה אחר תוספות שאנן הוא עצמו קראם תוספות חיצוניות שלקטם

מתוספות אחרות שאינם תוספות שאנן :

(ה) תוספות טוך, הם שרבינו אליעזר מטול קיצר תוס' שאנן הוא וסיעתו

והוסיפו מגדולים שהיו אחרי תוספות שאנן וכמ"ש בנדפס (עיין חספות טלח) :

(ו) תוספות רבינו יהודה למסכת ברכות שמזכירים הפוסקים ומהם

הרשב"א בחדושי ומהר"ם בתשו' ד"ס סי' מ"ג והגמ"י סוף הלכות חמץ • אני הצעיר

ראיתים כ"י • וכמה דברים שבתוס' דירן מיתו בשם ר"י • בתוספות הנז' הוא אומר

בלשון אמר רבי • ולכן נראה שהם תוספות רבינו יהודה תלמיד ר"י • ובספר ארחות חיים דף ק"ב ע"ב מזכיר תוס' סוכה

לרבינו יהודה • ובכלבו דף מ"ל ויש סי' ל"ז מזכיר [ג"כ] תוספות רבינו יהודה לברכות •

(כ) תוספות שיטה כך כתב מהר"י קולון שרש צ"א * ונראה דהוא ז"ל שהיה בידו תוס' שאנן ותוספות טוך ותוס' רבינו יהודה , אלו התוס' שלא ידע למי הם קראם תוס' שיטה לומר שאינם תוס' שאנן וכיוצא * על דרך שעשה רבינו בצלאל ז"ל בשיטות מקובצות שמכנה תוספות אחרות בשם תוספות חיצוניות :

והן עתה ראיתי בסמ"ק עשין קנ"א דף ג' ע"א דפוס קרימונה שכתוב בהגה וכמדומה שראיתי בתוס' שיטה רבינו יחיא לע"ש * וזה נגד מ"ש * ועדיין אפשר כי לתוס' שאנן קורא סתם תוספות * ולתוס' אחרות יש מי שקורא תוס' שיטה אף שירע מחברם :

(כב) תוספות עד התלמוד במקום שלא נמצא תוספות (עיין מהר"ר יסכר אהר"ק בוריליזה כח"א) :

(כג) תוספות תלמיד רבינו פרץ על קמא כ"י * ראיתי קובץ גדול :

(כד) תוספות תלמידי רבינו יצחק בר אשר * כ"כ הרב שבלי הלקט ח"א שבלת רכ"ה כ"י :

(כה) תוספות תמיד יסוד הרב רבינו ברוך * כ"כ בתוספות יומא שלפנינו דף י"ו סוף ע"ב * ודע דבחידישי הראב"ד הנדפסים מזכיר הרבה תוס' צרפת * אך ראיתי דף ו' ע"ד מדפוס חדש שכתב ובתוס' צרפת מקשים בשם רבינו אלחנן בן רבינו יצחק ע"ש * והוא חידוש גדול בעיני שהראב"ד יביא לתוספות שמוזכרים רבינו אלחנן בן רבינו יצחק * ואני מסופק שמה יהיה הגהה מבחוץ :

(כו) תוספות לתענית (עיין גלונים כח"א קו"ב) :

(כז) תוספות דע דומנין דמשכת שהראשונים הרמב"ן והרשב"א והרישב"א והר"ן ודומיה' מביאין משם התו' * ובתוס' שבידינו אין החידוש או תרוץ או דין ההוא כלל * והטעם כי יש כמה גדולים שעשו תוספות ובעת שנדפס הש"ס כל אשר נמצא אתו איזה תוס' לאיזה מסכתא יהיה מי שיהיה הכניסוה בדפוס ולכן אין תוספות שברדפוס על

(יז) תוספות רבינו מאיר חתנו של רש"י * הזכירם בנו ר"ת בס' הישר כ"י :

(יח) תוספות ספרדיות (עיין להלן ד"ה סופוס חין להקטום וכו') :

(יט) תוספות רבינו פרץ , רבינו בצלאל מביא מדבריהם בשיטות מקובצות * ואני ראיתי תוס' רבינו פרץ כ"י על כמה מסכתות * ועיין בהקדמת צדה לדרך :

(ס) תוספות צרפת (עיין סופוס סתיד) :

(ע) תוספות רי"ד הם מרבינו ישעיה די טראני , והדפוסם מה' יהושע בעז לבית ברוך קדושין עם הרישב"א ותוס' רי"ד סביב הגמ' * ובס' סה"ד דף קע"ט ע"ג כתב דמס' קדושין עם תוס' רי"ד ורמב"ן ורשב"א והר"ן , והוא אנב שטפיה שלא נסתכל הטיב במה שכתוב שם ולא נדפס כ"א הרישב"א ותוס' רי"ד :

(כ) תוספות שאנן הם תוס' שחיבר רבינו שמשון בר אברהם משאנן תלמיד ר"י בעל התוספות * ואחריו בא רבינו אליעזר טוך וקצרים והוסף חידושים מגדולים שהיו אחר רבינו שמשון והתוס' שבידינו הם תוספות טוך וכמתבאר מדברי מהריק"ו ותה"ד כמ"ש קורא הדורות דף ח"י * וחידישי רבינו אליעזר טוך עצמו כתבם בגליון התוספות , וכך קורא אותם ר' בצלאל במקובצות גליון תוספות :

זכה הראוני בס' מכלל יופי רד"ק הנדפס בקושטנדינה שכתוב שם שה"ר גרשון צונצינו המדפיס מקישטנדינא היה משלשלת רבינו משה שפירא אחד מבעלי תוס' טוך * וה"ר גרשום הנז' הביא תוס' טוך מעיר גניבר"י ושאר ערי צרפת חררי הורתם של התוספות והדפוסים * ומהם דקחו בוויניציא והדפוסים כי מקדם לא נראו תוס' טוך בעולם , כן כתוב ברף ראשון של מכלל יופי :

תוספות חולין שבידינו הם תוס' טוך * ותוס' ע"א שבידינו הם תוס' רבינו פרץ * כ"כ רבינו בצלאל בשיטה מקובצת חולין כ"י * ומהרש"ל בים ש"ש יבמות פ"ד ס"י ל"ד כתב שהוא מקובל שתוספות שבידינו במסכתות גדולות הם תוס' טוך :

זאב סיפן רל"ג ורבינו בעל הערוך היה ש' חס"ה כנראה
בערוך ערך עד זומס * ויהי חלמיד רבינו חננאל כמו
הר"ף * ואלו הרמזים נולד ש' חס"ה כמ"ש נכדו רבינו
דוד והנחשו לעיל מערכת המ"ס (ע"י רמזים ד"ה מדברי
הרב ס' יוספין וכו' נח"א) וזוהי מוכח דרש"י קודם
להרמזים * ובימי הרב אב"ד שהיה גדול מכל חלמידי
רבינו משה הדרשן כבר נתפשטו פירושי רש"י כדמיימ
ליה כמה יומי בחסונותיו שב' המ"ס דמ"ס ע"ש והר"ה
שחיבר המאור ש' חס"ה * מייסד לרש"י שכבר נתפשטו
פירושיו בזמנו * ולא מלכו שהרב אב"ד והר"ה חלמידי
הרמזים * ומכל זה מוכח דרש"י קדם להרמזים כדברי
הרב ס' יוספין * ואחר זמן רב מלאים כחוב לאחד קדוש
שמוכח כדליוס שרש"י קדם להרמזים כמו ק' שנה *

גמ"ש למח דוד ומס' השלשלת דרבינו סס היה שנה ה'
אלפים ט"ל ליסא * חדא שהרב העטור היה שנה חס"ה
והדיר מזכיר לרבינו יעקב שהוא ר"ס * וסו' שהרב"ד
בס' הקבלה חלמידו של רבינו כרוך בן יחזק בן אלכנאל
חלמיד הר"ף חזר לרבינו יוספין * הינאש ונפטר ש' חס"ה
ט"ו שנים לפני מותו של הר"ס * מזכיר לרבינו יעקב
מדומהו שהיה ר"ס * והרב"ד הג' חזק ספרו שם
חס"ה * ה' למח שנים חס"ה כ"ד היה מדומה
ר"ת לרב מובהק * ולינו מזכיר הרב"ד הג' בספר קבלת
אלף לרבינו חס"ה * אשה הראש לדעת כי נאחז מאד
דברי הרב ספר יוספין בזמן זמנם של רש"י ור"ס *

דלפי דרכנו למדנו שחלל חבור הסוס' היה בסקן זמן
רש"י כי רבי"ח הוא מעלי הסוס' * בזמן רש"י *
ולכל הפסוק בשנה ארבע אלפי' חס"ס אור נולץ מרדכיני
בעלי הסוס' וזהו השמש דרך כוכב * מיעקב רבינו סס
מורה ובדולה כמ"ס מהר"ל סביה מיתא לפניו חל זהו סס
להחיד לבו בעומק הלכה הוא ואחיו וחלמידי * ואחיו
החזיק בר אחסיה רבינו הקדוש ר"י בר שמואל ויזרח יחזק
זר"ה העורך בישיבה של מעלה חלמידי לנשיא' לשבעים
וכל אחד הי"ל ומסכת שו"ר"ס ועשור"ס שגור"ס כפי *
ובכלו זה"י בחשור"ס חס"ס מים מסכירות בעלכס מיה
ובה * ובכול' חלמורל אשכנזי אשכנזי ונחמה סוכרי
סרוך וסלוק * וחלמידי ר"י רבינו שמשון משאנך ואחיו
ר"ב"א וסיעתם חידו' חס"ס * ואחריהם חלמידי
חלמידיהם של ר"ס ור"י העדיפו מעומס חוספס עובה פד
שנא ר' אליעזר מע"ד הוא היה חסלה לקולר"ס * וקילר
סוס' שאנך וסוס'ק מנדולי אחרים וחסיד הסוס' שבידינו *

ומהתוספות בע"א סוף דף ע' מוכח דהיו בשנה י"ב
לאלף השש' * ואף דמוס' ע"א הם מדברי
פרך כמ"ס בסמוך (ע"י לעיל חוס' שאנך ד"ה חוס' חולין
וכו') * מ"מ גם רבינו פרך ובעלי חוספוס חלמידי רבינו
שמואל מאיבורל והוזכר במוס' * וגם למח דוד כחז דשנה
י"ב מאלף השש' היו קלח מעלי הסוס' * ליכיו השחא לא
וחסות חס"ה ימי רש"י עד שנה י"ב לאלף השש' ואחיה
מואל ולא כליר עקין סיה דנמשך זה הזמן נעשו ונחמרו
הסוס' שבידינו * וכן המצינו ורמזין סהיו בעהלה האלף
הששי היו חלמידיהם של רבוחינו בעלי הסוס' *

[כא] **תוספות יום טוב** (ע"י מ' יוס טוב הלוי
העליר חס"ה) *
תוספי

על התלמוד שבידינו ממחבר אחד * ואף שכתב
ה"ר גרשום צונצינו שהוא הביא תוס' מו"ך
מעיר גיניבריו ושאר ערי צרפת חדרי הורחם
של התוספות והדפיסם והבאתיו בח"א * (ע'
חוספוס שאנך ד"ה וכו' הרלוני וכו') * מ"מ לא
ידענו בפרטות וכיוון איזה מסכתות הביא
והדפיס ומרש"ל כתב שקבל שהמסכתות
גדולות הם תוס' מו"ך * ואנחנו לא נדע בירור
של דברים * ונראה שמה שמביאין הגדולים
משם התוס' סתם הם תוס' שאנך * שעליהן
כותבין חוספוס סתם * וכבר רבינו בצלאל
בשיטות המקובצות ובפרט בקמא ומציעא
מביא דברי תוס' שאנך * וראית' מס' גיטין
ד' ויניצא עם הגהות מ' בצלאל מלאה על
כל גדוהיה כל הגליונות רחבות * ושם מביא
תוס' שאנך דדיר באורך *

חוספוס אין להקשות מתוספות שבמסכתא
זו לתוס' שבמסכתא אחרת * אלא
כאשר שני המקומות הם בשם ר"י או בשם
ר"ת וכיוצא * אבל כששני המקומות הם
בסתם אין להקשות * דאין מופת הותך דמחבר
אחד חיבר תוס' השני מקומו * אמנם כששני
המקומות הם בתוס' מסכתא אחת אז היא
קושיא ושעונה תירוק * וזה פשוט * ובתשו'
מהר"ם הקצרות ס' קל"ד הביא חוספוס רבינו
יעקב מדופרא ע"ש * והאגור ס' שכו' מזכיר
תוס' ספרדיות ע"ש *

דע שרבונינו בעלי הסוס' לא היו בזמן אחד * ומתחלה
זמן רבוחינו בעלי הסוס' ועד אחרן לא כליר מואלה
וחמשים שנה * שהיה רבינו יחזק בר אשר הלוי היה
מעלי הסוס' כמ"ס בס' סמ"ס דמ"ס כמנה דוכח *
והוא היה בזמן רש"י כמ"ס הסוס' בנהד הרב ט"ל * והוא
ר"ב שמוכרי' הסוס' * ורש"י עלה לשנים ש' חס"ה
לאלף חמשים כמ"ס ספר יוספין *

הן חוס דרש"י נלמח דוד שכתב ומס' השלשלת הקבלה
דפליג על זה וכתב דרש"י בזמן הרמזים ופליג נמי
על מ"ס הרב ס' יוספין לרבינו חס נפטר שנה חס"ה
וטוא כחז בשנה ה' אלפים ט"ל * וכעת ס' שלשלת הקבלה
ליכיו פה עומה * אך כבר כתבתי לעיל מערכת המ"ס
(ע"י מהר"ם גרונסבורג ד"ה ואחר זמן וכו' נח"א)
שמקובלי דאין לסמוך על דבריו *
ובמאי דקמן בפרטות נראה דהעיקר כמ"ס בספר
'יוספין דרש"י היסם מנחמו כדור ש' חס"ה *
חדא דמהרש"ל כחשו' ס' כ"ע כחז שמואל בסדר ישן זמן
זמנם ורבוואחא קמח' וכחוש סס כדברי הרב ס' יוספין *
חלס סיה דלשכתן דרש"י * בזמן רבינו נתן בעל הערוך
כחכוש כחשו' לקמח' הונאח כחגורה דף עק"ב ובנימין

[יג] תוספי הרא"ש בס' פרי מגדים על י"ד בהקדמתו עלה במחשבה לפניו לתוספי הרא"ש הם פסקיו * ופסקיו הם קצור פסקי הרא"ש ודחאו * והאמת שלא ניתן להאמר מכמה טעמים * ותוספי הרא"ש הם תוספות שעשה הרא"ש כמו תוספות ממש על כל הש"ס * ונדפסו תוספי הרא"ש על הוריות יבמות כתובות מגילה שבועות תמיד וקצת על סוטה ורבינו בצלאל בשיטות המקובצות מזכירים תדיר * ואני הצעיר ראיתי בכ"י תוספי הרא"ש ברכות שבת נישין חולין מלבד כל ס' קדשים שבלקט רבינו בצלאל כ"י מביאם תדיר * ובתשו' הרא"ש כלל נ"א ס"ב * שם סבאר שעשה תוס' על הש"ס ע"ש * תוספי הרא"ש שהיבר על כל הש"ס ונדפסו על קצת מסכתות נראה שדם בנויים על תוס' שאנץ * כמו פ' סדר זרעים להרא"ש שהוא בנוי על פ' רבינו שמשון משאנץ * שוב ראיתי שכ"כ רבינו מנחם נ' זרח בהקדמת צדה לדרך כשהוכיח הרא"ש ופסקיו וז"ל : ועשה חיבור הפסקים על דרך האלפס והוסיף בהם דברי התוספות ומדעות בעלי החידושים כרבינו מאיר הלוי והרמב"ן ורבינו יונה והר' אברהם שחידשו חידושי' אחר בעלי התוספות * גם חיבר פרישה וקצר תוס' רבינו שמשון משאנץ שהיה תלמיד מובהק מר"י בעל התוספות והוסיף דקדוקים ופירושים משאר המחשבים ומהר"ם מרוטנבורק שהיה רבו מובהק עכ"ל * וממ"ש על פסקי הרא"ש אתה תשמע דלא כהרב ש"ך בתקפו כהן כמ"ש בח"ב מערכת אל"ף אות כ"ד (ט' כה"ט ד"ה שוב וכו' כה"ט) ומ"ש גם חיבר פרישה ר"ל שעשה פירוש לכל הש"ס כפירוש נדרים הגדס * וממ"ש וקיצר וכו' הראת לדעת כמ"ש בעניותי * ותוספי הרא"ש בנויים על תוספות שאנץ * וכבר ידעת דהרא"ש חיבר נ"ב תוספי תוס' כמ"ש בח"א דף ז' (ט' כה"ט כה"ט) * ועוד חיבר תשובות הרבה יותר מכללי הרא"ש שבידנו כמו שנראה בספר חזה התנופה ובס' בשמים ראש *

[יג] תוספי תוספות (ע' נספח) :

[יג] תוספת יום הכפורים למהר"ם נ' חביב על ס' יה"כ שיטה בנפ"ת

ופלפול בהר"מ וכל פוסקים ומפרשים :
[כא] תוספת מרובה (ע"ן מ' אברהם היכני כה"ט) :
[כב] תוספת דרבנן (ע"ן קהלם יעקב) :
[כג] תוספת שבת מהרב מ' רפאל ז"ל נכד הר"ח והרב חלקת מחוקק והוא ביאור על ש"ע א"ח הל' שבת והל' עירובין כפלפול ומסקנת הד"ן *

[כד] תוספתא שבידנו היום שהוא נדפסת אצל הר"ף * נ"ל שכוללת ברייתות רבי חי'א ורבי אושעיא ותוספתא דר' נחמיה ושל ראיות ע"ז ואכמ"ל * והיא מלאה טעיות * וראיתי תוספתא כלה קדמונית כתובה על קלף כל שיחא סדרי ססידים :

תוספתא בס' לחם הפנים י"ד בסופו נדפסו הגהות הרב מגן אברהם על תוספתא דניזקין * ונדפס בספר עטרת אריה פירוש תוספתא דזבחים * וס' ים יששכר פ"י על תוספתא דביצה * והרב המופלא מל מחותני כמחר"ר דוד פארדו ז"ל פירש כל שיחא סדרי מהתוספתא וכבר נדפסו על ד' סדרים כולם * ואכתי פשו קדשים וטהרות והמה בכתובים *
[כז] תוצאות חיים לרבינו אליה די וידאש סלת נקיה מספרו הקדוש ראשית חכמה * ובסוף פ' קצת התפלה ע"ד האמת :

[כח] תוצאות חיים כ"י חיבר מהר"ר אברהם מונסון האחרון לישב קושיות ס' עץ החיים לגדול הדור מהר"א וחיבר ע"ד זה מוצאי יום טוב לישב קושיות הרב תי"ט * וחיבר עץ הדעת על י"ד וחיבר אשל אברהם שו"ת וראיתם כ"י * ומר ניהו דשקיל וטרי עם מורי הרב נחפה בכסף ועם הרב משאת משה בח"ג :

[כט] תוצאות חיים כ"י למהר"ש וישאל בן מהר"ח ז"ל פירוש על התורה *

[לג] תוצאות חיים (ע' אור חדש) :

[לג] תור המעלה —

(ע' שמש שלמה) :

[לד] תורי זהב —

[לס] תורת האדם הוא חיבור מופלא מחומב"ן

וחוצב ממקור חיים :

[מ] תורת חסד שו"ת להרב חסדאי הכהן פרחיא תלמיד מהרש"ש

כמ"ש בנדפס מערכת ח"ת (מ' מ' חסדאי הכהן פרחיא כח"ה) : והיה רבו של הרב פרח מטה אהרן : ואמרו כי הם כהנים ממשפחת בן גוריון וע"י שהיה אדם חשוב וגדול במשפחה ששמו פרחיה קבעו לומר הכהן פרחיא : ושמעתי מוקנים נסחא אחרת : כי יש כהנים שיש להם כינוי כהן פרחיא כהן נהר כהן חמצי כהן סהל ר"ת פנחס שכל המשפחות האלו הם מפנחס :

[מ] תורת יוסף פירוש המסור' נדפס לאחר מרבני אשכנז :

[מ] תורת המנחה ב" דרושות פשוטות עד כל החומש דברים נאים לרבינו יעקב בר רבינו חננאל צקלי : וראיתי חלק ממנו על בראשית שמות ויש בו חידושי' וסודות ומזכיר להרמב"ן ופוחת בפ' א' מגביאי' או כתובים ומקשר כל עניני הפרשה בוואת הקשורים ליעקב ונהניתי בדבריו וקשריו אשר קשר :

[מ] תורת הנזיר חיבר הרב ר' אברהם מושאל על מס' נזיר :

[מ] תורת נתן כ"י חיבר הרב המקובל מה' נתן שפירא בעל מצות שמורים וכו' באור פסוקים ומאמרים על פי הקדמות רבינו האר"י זצ"ל :

[מ] תורת נתן מהרב מגלה עמוקות על התורה כ"י הביאו בס' סדר הדורות ע"ש :

[נ] תורת נתנאל נדפס מחדש להרב מה' נתנאל וייל זלה"ה שו"ת וחיידושים על הפרשיות : והוא הרב המחבר קרבן נתנאל ונתיב חיים :

[נ] תורת העולה חיברו מור"ם בעל ההגהה על עניני קרבנות וסודות מקדש ונדפס שנת הש"ל : ובחשובותיו סוף סי' קכ"א מזכירו לשבח :

[נ] תורת הקנאות (ביין דרך חיים ספלומוס ומקורו חכמס : תורת

מהרמב"ן בהלכות שמחית ואביזריהו והטור י"ד מסמין של"ה עד הסוף הוא קצורועם חידושים אחרים כמ"ש הטור סי' הנז' :

[נ] תורת אמת שו"ת להרב מהר"א ששון נדפסו בניצא : והיו לו עוד חלקי תשובות ולא נדפסו :

[נ] תורת הא"ש חיברו הרב ת"ט והוא ביאור על מפר תורת החטאת למור"ם : ואמרו שהוא שלשה חלקים ולא נדפס : רק בספר סלת למנחה כפעם בפעם זכר עשה מביא אשם :

[נ] תורת הא"ש מוסר מחובר עם ס' ויחל משה :

[נ] תורת הבית הארוך להרשב"א לא ראהו הטור : כן כתבו מרן והאחרונים :

[נ] תורת החטאת חיברו הנאון מור"ם בעל ההגה"ה בדיני אסור והתר נדפס שנת הש"ל והוא כסדר שיערי דורא : והרב עצמו חיבר קצור תורת חטאת ונדפס עם פי' דמשק אליעזר :

תורת חטאת חיבר רבינו מור"ם בעל המפה קודם שחיבר המפה שהם ההגהות על ש"ע' ודלא כשמועת הרב לחם חמודות בחולין אות צ"ד וגם הוא עצמו כתב איפכא כ"כ הרב שירי כנה"ג סוף כללי הפוסקים : והדבר הקשה על הרב מהר"ד זיין בתשובה הובאה בשו"ת מטה יוסף ח"ב י"ד סי' י"ט דף ס"ח ע"ג דפשיטא ליה דס' תורת חטאת חיבר בסוף : והנדחה יקבץ היא סברת הרב לחם חמודות בחולין אות צ"ד הנז' וליתא :

[נ] תורת חיים הנאון מ' חיים שור חיבר שיטות על התלמוד על סדר קדשים ועל תשעה מסכתות ונקראו הספרים צאן קדשים תורת חיים :

[נ] תורת חיים שו"ת ג' חלקים למהר"ש כמ"ש בנדפס ולעיל מערכת ח"ת בס"ד ע' מ' חיים שחבי כח"ה :

[נ] תורת חכם כתב במה"ד רחיברו מהר"ר שמואל בכ"ר אברהם הכהן : וזה אינו כי הרב המחבר הוא בעל טור ברקת

[נ] תורת השלמים חיברו הגאון מ' יעקב רישר מפראג על הלכות נדה מהש"ע ונדפס בסוף ספרו מנחת יעקב: [ני] תחלת חכמה להרב מהר"י חאניז כללי: מחובר אצל כפר כריתות: [ניה] ס' התכליות (עיין סמכתא דכתי):

[ניו] תלמוד בבלי כסבו גורי הא"י ז"ל סטול וכו' ואפשר דמשו"ה כמעט כל העסק בתלמוד בבלי וטיין נמאורי אור ערך גלוס וכתוף הספר ביאור כתיב וכו' והאמוראים והרשונים ומסכילים שחיברו ירושלמי זכונו' ואח"כ חיברו תלמוד בבלי כמ"ס סרמ"ז ואח"כ האחרונים פירשו הירושלמי וזה היה ע"י עסק סבדלי ומשפס כולו לפרש הירוש' ועלו בידם שמים כהלכסן ומזה הסכיל חוקק קדושם נשמת הרמב"ם שחיבר הלכות על הירושלמי ורבינו יהודה בר יקר שטעם פירוש לירו' ומימי בס הם היו לריכים לעסק ביושר בבבלי והי"ע ויען בזמנינו זכינו שנדפסו חידושי הראשונים על חלק רב מתלמוד בבלי וכבר ידוע כי דברי הראשונים מאירים את העינים נפש כי תשב"ע על דבר אמת לכן לתועלת התלמיד אעלה על אר"ש חידושי הראשונים שנדפסו על כמה מסכתות:

ברכות חידושי הרשב"א:

שבת חידושי הרשב"א ופסקי הרב המאירי: עירובין חידושי הריטב"א:

בבב"א חידושי הרשב"א ופסקי הרב המאירי: בבב"א חידושי הרשב"א ופסקי הרב המאירי: בבב"א חידושי הרשב"א ופסקי הרב המאירי:

ראש השנה חידושי הרשב"א והם בקיצור ובכ"י יתור באריכות רמזי הרשב"ן:

יומא חידושי הריטב"א:

סוכה חידושי הריטב"א ונדפסו בקובץ שבע שיטות להרשב"א:

תעניות חידושי רבינו ישעיה הראשון בסוף ס' המכריע ח' הריטב"א:

מועד קטן חידושי הריטב"א:

מגילה חידושי הרשב"א תוספי הרא"ש:

פסקי הרב המאירי ח' הריטב"א בס"ס מכתם לדוד:

יבמות חידושי הרשב"א ח' הרמב"ן תוספי הרא"ש חידושי הריטב"א: כתובות חידושי הרמב"ן ונדפסו במיץ על שם הרשב"א שיטה מקובצת תוספי הרא"ש נמוקי יוסף:

גיטין חידושי הרמב"ן חידושי הרשב"א חידושי הריטב"א חידושי הר"ן: קדושין חידושי הרמב"ן חידושי הרשב"א תוס' רי"ד והוא רבינו ישעיה דטראני הראשון חידושי הריטב"א:

נדרים חידושי הרשב"א פסקי הרב המאירי הלכות הרמב"ן חידושי הריטב"א נמוקי יוסף:

סוטה קצת תוספי הרא"ש פסקי הרב המאירי:

נזיר פסקי הרב המאירי שיטה מקובצת קמא שיטה מקובצת חידושי הרשב"א ב' שיטות חסדים ונדפסו שלמי בפראג: מציעא שיטה מקובצת הריטב"א (עיין לעיל מערכת י"ד) (עיין הריטב"א ר"ה הריטב"א כנר נודע וכו' בח"א):

בתרא שיטה מקובצת חידושי ופסקי הרמ"ה חידושי הרמב"ן חידושי מהר"ן מ' מינאש:

סנהדרין חידושי הרמב"ן לפ' זה בורר חידושי הר"ן:

מכות חידושי הרמב"ן חידושי הריטב"א: שבועות חידושי מהר"ן מ' מינאש חידושי הרמב"ן חידושי הרשב"א דפוס שלוניקי תוספי הרא"ש חידושי הריטב"א חידושי הר"ן בשו"ת מהר"ם נאלאנטי חידושי נמוקי יוסף:

ע"א חידושי הרמב"ן חידושי הריטב"א: הוריות תוספי הרא"ש:

חולין חידושי הרשב"א חידושי הריטב"א חידושי הר"ן:

מדות תמיד ח' הראב"ד תוספי הרא"ש:

קניין חידושי הראב"ד חידושי הר"ה תוספי הרא"ש חידושי הרשב"ן:

בתוספת הגהות יופי מכלול מהרב יחיאל מיכל אב"ד דק"ק ברלין. ובו בפרק נדפס עוד יפה מראה באמשרתם עם פ' זרע אברהם וכבוד חכמים. וספר אנדת אליהו ח"א על אנדות ירושלמי למהר"א הכהן ז"ל. ונדפס שדה יהושע להרב מה' יהושע בנבנשת אחי הרב בנה"ג פ' חלק הדיני מהירושלמי על קצת סדר זרעים וקצת סדר מועד וקצת סדר נשים וס' נזיקין. ונדפס כבוד חכמים עד אנדות ירוש' בפני עצמו. וס' עיר בנימן ח"ב על קצת אנדות ירושלמי סדר זרעים ומועד :

וזה שלשים שנה שנדפס פ' על סדר מועד ירושלמי מהרב מ' דוד אבד"ק ברלין וקראו קרבן העדה ותוספותיו שירי קרבן. ואח"ז נדפס עוד קרבן העדה ושירי קרבן על סדר נשים ונזיקין מהירושלמי. ועוד נדפס פני משה ומראה הפנים להרב מה' משה מרגליות על סדר נשים ונזיקין מהירושלמי. גם נדפסו פ' הבבות מהירוש' מהרב מ' אליהו מפודרא באופן שעתה יש בידינו פ' לכל הירושלמי הנמצא אצלנו. כי סדר קדשים מהירושלמי שה' לראשונים נאבד :

[יא] תלמוד תורה ילקוט כ"י. הביאו מנות הלוי :

[יב] תלפיות חיבר הרב מהר"א כהן מדרש תלפיות משלש מאות ספרים ולקט חידושי והקדמות וידיעות ונדפס על סדר האיתיות עד אות כ"ף. ושמעתי שהרב ז"ל לא חיברו בסדר זה. רק אחד כך בעת הדפוס רצו לסדרו כן. והיוואה יראה שאינו מסודר כל כך :

[א] תמונה מכונה לרבי ישמעאל בן אלישע כ"ג. כ"י בקבלה. ונמצא מחובר אריו קונטרס סוד ה'. ונדפס בסוף זהר חדש דפוס קושטנדינה :

[ב] תמורה מדרש רבותינו ז"ל. זכיתי והדפסתיו בסוף שם הגדולים ח"ב בס"ד :

[ג] ס' התמיד מזכירו ס' ארחות חיים בכמה דוכתי ומהם דף י"ז. וברך

מ"א ע"א כתב שחיברו רבינו ראובן בר חיים :
(מיז) תמים

גדה. חידושי הרמב"ן. חידושי הרשב"א ולא נדפסו כולם. חידושי הר"ן בס' תורת השלמים. רמזי פסקי הרשב"ן. כל זה נדפס. ורוב בכתב ראתה עיני הרבה מחידושי הראשונים על הש"ס. באופן שכל א' מהגדולים שראינו לו חידושי' על מסכתא אחת על הרוב הוא כתב על כל הש"ס או רובו. ובזמן רבותינו בעלי התוספות כל א' מהגדולים כתב תוספות על הש"ס. ומכאן תראה דכצרי לן טובא מפירושי ותוספות וחידושי רבונאטא קמאי. וברוך ה' אשר לא עזב חסדו וזכינו לחידושי הראשונים הנזכר שנדפסו. ועמ"ש הרב יש"ר במצורף לחכמה וא"ך להאריך :

וכתב הנאמן מהר"ר שפעטל בן הנאמן הרב שלמה בלוזה הדיכסם בק"ק פ' י"ט נוחלין דפוס אמשטרם. לימוד גמרא פירוש תוספות חייב כמו הנחת ספילין. לימוד כל המשניות הוא דבר גדול וקבלה בודי ובו' מי שהוא בקי במשניות. ולריך להיות בקי בגמרא ובפרט בחלו המסכתות : ברכות ענין גדול. מסכת שבת ענין מפורט. מסכת כסובות כולל כל הסלמוד. ע"ס חולין ע"ס. ע"ס מסכת נדה כולל גדול. זהו סורק חמרי קדוש ביום לזוהו על בניו. ושם האריך בלימוד הדינים ע"ס בחור. וע"ס שקבלה בידו שהבקי במשניות ובו' בן לאחי בהקדמה ספר חזון נחום סדר קדשים לאורנו הרב מר קשיש' כהנא"ר נחום ז"ל שנאלץ במדרש תלפיות ע"ס הרב הא"ר ז"ל. לאחר פטירתו של אדם כו' ע"ס ולענין לימוד התלמוד עיין בסמוך אות ז"ך (עיין בקו"א) ועיין בסמוכות הבאות כ"י ס' ש"ג.

[ז] תלמוד ירושלמי כתב הרב סה"ד דף קע"ט ע"ג. שחיבר רבי יוחנן גמרא על ארבעה סדרים זרעים מועד נשים נזיקין ומסכת נדה וכו' ע"ש. ונעלם ממנו שחיבר תלמוד ירושלמי גם על סדר קדשים כמו שהוכחתי בח"א וח"ב. אך סדר קדשים נאבד בדור אחרון :

תלמוד ירושלמי כהנו בורי הא"ר ז"ל שהוא כו'. ולפנים בישראל ה' פ' בירושלמי מרבינו יהודה ברי יקר כמ"ש הרשב"א בתשוב' ונאבד. ובשנת ע"ח רצון נתעורר הרב מה' אליהו מפולדא וחיבר פ' על ירושלמי סדר זרעים ומס' שקלים. וזאת לפנים חיבר הרב מהר"ש ספר יפה מראה על כל אנדות ירושלמי ונדפס בניציא. ועוד נדפס בברלין יוד

[א] תמים דעים (עיין חסם יסרים) :

[א] תמר דבורה מרבינו מהר"ר משה קורדובר"ו להתנהג האדם במעלות המדות עליונים דמעלה וקצורו הוא בסוף ספר חסד לאברהם למז"ה וכתב הרב סדר הדורות מובא בהקדמת שערי ציון של ד' דוד טעבלא ז"ל ע"ל תמר כתב בס' תמר דבורה ב"ג מדות מדה ד' עכ"ל הרב סה"ר ולא היה צריך למיהדר אסתחי שערי ציון כי הוא ספר נדפס בויניציא לרבינו מהר"ם קורדובר"ו זצ"ל אך יתנהג האדם במדות עדינות ומקובל נדפס פה ליוורנו ומז"ה כס' חסד לאברהם ז"ל בסוף הספר הביא קיצורו וקראו בריכת אברהם :

[א] תמים ישרים נדפס בויניציא שנת שפ"ב והוא ס' כולל אהלי חסד תשובות הרב מה' חס' יחיא ואח"ז דרך תמים הגהת הרי"ף ומפרשיו מגדולי ורסם ומכללם הגהות רבינו בצלאל ורבינו האר"י ז"ל שהיו בהרי"ף של הרב מהר"א מונסון תלמיד רבינו בצלאל ואחר הגהות הנז' סיומא דפסקא למח' יוסף שלום והוא על דברי מהר"ר חס' י"ב כמש"ל (עיין מה' יוסף שלום נח"א) ואח"ז תמים דעים להראב"ר ודעמיה גאוני קמאי ומאמר כל דאי דהרב זקן אהרן ואח"ז כללי שמואל למהר"ש סיריליו והגהת ספרא והגהת אבות דר' נתן חס' נעשה מוע"ד בעדי עדיים וגם תאווה דעניים :

[א] תנא דבי אליהו כ' סה"ר ידוע נדפס שנת שנ"ח ונדפס עם פי' רחב וזקוקין דנורא עכ"ל וקשה עליו מאחר שהוא ידוע שספר זה הנדפס הוא תנא דבי אליהו אך הסכים דהרב באר שבע שאינו אליהו הנביא כמו שהבאתי לעיל במערכת סמך (עיין קדר אליהו רכז) :

עוד כתב שם בסה"ר זי"ל בס' שנות חיים והק' מה' תנא דבי אליהו ופ' לך לך והרב הגדול תנא דבי אליהו וכו' ע"ש וכנראה דלא ידע שכך קורין להרב אליהו חיים ואם ידע מאי אתא לאשמועינן ומה חידוש זה ואם כיון לגלות זה במה שסיים

שכתב שם והרב הגדול מה' אליהו פרשת מצורע סתם הדברים ואעיקרא אינו חידוש : [א] תנא דבי אליהו (ע"י מ' אליהו הלוי נח"א) : [א] תנחומא שמזכירים הראשונים אינו תנחומא שבידינו כמ"ש בשה"ג ח"א לעל דף מ"ב ע"ב (עיין מהר"ר יהודה ענאס ד"ה וכן מודעת וכו' נח"א) וכתב מהר"ם די רונאנו ז"ל במעריך דף מ"ה כי זה שבידינו הוא ימננו ולא תנחומא ומדרש תנחומא יש ארוך וקצר והקצר הי' בידו כ"י וקצת מהארוך והוא חשוב מאד עכ"ל הרמב"ל ז"ל :

[א] תנחומות אר (ע"י מ' שמואל אלנאי נח"א) : [א] תניא כתב קורא הדורות שמהר"ר לבית הלוי ס' ל' מיחסו לה"ר ישעיה בר אבא מארי ועל זה השיגו כי מחברו היה בזמן הרשב"א והרא"ש וה"ר ישעיה הנזכר הי' בזמן הריב"ש זהו תורף דבריו דף כ"א ע"ש :

[א] תעניי אומר כי מה שהשיב על הרב מהר"י לבית הלוי לא עליו מלומדיו אלא על דברי הרב הפוסק אשר הובאו דבריו שם בש"ס מהר"י לבית הלוי כי הרב מהר"י הלוי כתב שם דס' תניא לא נמצא אלא דלויי בידיו דברי הפוסק שביא מפי' תניא ומכלל דבריו כאלו יראה הדואר שם :

[א] יש להרגיש על קורא הדורות דה"ל להקשות דל"ך כתבו דמחבר ספר תנחומא הוא הי' ישעיה ויהי בס' תניא כסוד ואני הפוסק יחיל דמוכח דשם המהר"ר יחיל וכמ"ש הוא עליו :

[א] דמזה היות בש"ס הלוי בכתב זמני כתב ר"י בר אבא מרי ולא מירש רבינו ישעיה בר אבא מרי א"כ איפה זו היא שקטע על קורא הדורות כי בש"ס מהר"י הלוי ספס וכסד ה"ר בין הרמב"ם ואיך יסו מכתב ה"ר ופרשו קא מפרש אחורי ה"ר אשר חזון ישעיה וזו חזון קסד לאוקומי אוקמחא כיהיכ דליעבד מלמחא עקומחא ומספרת"א הי' ישעיה בזמן הריב"ש ובכונן זו אמרין קיים שערך גם חס' מהר"י דפרשו הי' ישעיה וחזון לדינא אלו ה"ר עלה ס' ישעיה ויהי כהם שמוח עלמח ה"ר שבידיה :

[א] יש לחשוב עליו כי חסם מנורא ארש"ם וכתבם השיב על מהר"י הלוי כי אחד הדואר עניניו יראה בס' פניא ס' ו' דף י"א ע"ב כסד ורבינו יתחק בר אבא מחרי כסד שהחזן יאמר יעמוד לוי וכו' והוא הלשון שכתב מהר"י הלוי שם הפוסק וכוונתם צמה שאלמר ר"י בר אבא מחרי שכתב בס' פניא ס' י"א ע"ב כסד משם ריב"א מחרי יעמוד לוי וכו' כמו שהיה האדם שכן כסד בס' פניא משמו אלא מנעול ר"י כינוי מחברי תניא הוא ר"י בר אבא מחרי וגם ר"י בר אבא מחרי שכתב בס' :

נובל (דפוס חדש) דף מ' ע"ב ודף מ"ה ודף
מ"ז ע"ב . ובספר תורת הקנאות דף כ"ו ע"ב .
ודי בזה :

[עו] תערובות מאמר להרב מנחת כהן ז"ל .
וקיצרו וביארו הרב פרי מגדים
בפתיחת הל' תערובות ע"ש :

[עו] תפארת הגרשוני דרשות להגאון מ'
גרשון אב"ד של מיץ :

[עו] תפארת ישראל (עיי' מ"א ח"א) :

[עו] תפארת למשה נדפס מחדש להרב מה'
משה בן בתו של הגאון הרב
העשל על טור י"ד ובית יוסף והט"ו והש"ך :

[עו] תפארת שמואל מהגאון מהר"ש
קאיינובר בעל ברכת הזבח קצת
שיטות וקצת השגות עד מהר"ש אידלש בחי'
הלכות . והגהות על רוב פסקי הרא"ש והגהות
הטורים וכו' :

[עו] תפלת ישרים (ע' קטורים ליעקב . ועיי' מ'
יעקב כהנא לבי כח"א) :

[פ] תפלת כל פה (עיי' ש"ח ילחק) :

[פא] תפתה ערוך מליצה יפה להרמ"ז
זלה"ה :

[פנ] תקון יששכר (עיי' הדרכ"א כח"א) :

[פנ] תקון סופרים חיבו הרב מהר"ש בן
הרשב"ץ בדניי שמות ונדפס
בליורנו בסוף ספר יבין שמועה ומאמר חמץ
לאביו הרשב"ץ . ומהר"ם אלשקר בחשובותיו
סי' ז"ך קורא אותו תקון שמות לרבי דוראן
ע"ש . ודע שם זה מלא מעיות וראיתיו בכ"י
מתוקן ויפה . ובדפוס השחיתו בחסיד חליף
יתיר :

[פנ] תקון סופרים חיבר מהר"ש יפה ז"ל
נסחי שמות וראיתיו בכ"י . והרב
כנה"ג ח"מ סי' ר"ב וסימן רמ"א מזכיר עטור
סופרים לר"ש יפה ע"ש . והעתיקם כמה"ר
משה בכמה"ר יעקב עזיאל בשנת התל"ג .
ועתה באו על מזבח הדפוס פה ליוורנו
שנת תתקמ"ט :

[פנ] תקון סופרים ומקרא סופרים חיבר
הרב החסיד מהר"א גירון על ס'
העטור ונדפס בקושט' . ושם נאמר שיש רב
חבורים

בש"ס מהר" לביה הלוי חיבו רבינו ישעיה כאשר חשב
קורא הדורות . אלל הוא רבינו ילחק והוא הרב העטור .
כמ"ש בקורא פלמו דף י"ב . וכן תראה שם"ש עוד ספר
סניא משם רבינו ילחק בר אבא מארי שכתב הקורא במוק'
לוי חיבו מוכר אלל פעם אחת . כתבו בס' שנלי הלקט
סימן י"ב משם בעל הדורות שחיברו בעל העטור כידוע
בס' לשון זה המהמל שכתב מהר"י הלוי הכיאל מרן כ"י
סימן קל"ה משנלי הלקט בשם בעל הדורות .

תניא כתב הרב אליהו זוטא בא"ח סי' רצ"ו
דחיברו רבינו יחיא בן הרא"ש אחי
הטור ע"ש . ואין דבריו נראין דמעולם לא
הזכיר הרא"ש . ואם הרב המחבר ה"ב הרא"ש
אין ספק דבכל ענין הוה מייא"ש סברת אביו
הוא הרא"ש וכמו שכבר האריך בזה בספר
קורא הדורות כ"א . והרב הנז' נמשך אחר
מ"ש בהקדמה . ועיי' עוד בספר קורא ובסדר
הדורות ואין להאריך . ועתה ראיתי בספר
התניא דף כ"א שכתב מורי זקני הזקן ר' בנימן
בר ר' יחיא ע"ש בדפוס קרימונה . הרי שזקנו
ר' בנימן ואילו היה בן הרא"ש היה זקנו ר'
יחיא . וע"ש דף כ"ה שם ואני הסופר יחיאלי :

ודע דמ"ש בס' המניא בכמה דוכסי מורי הרב חביני
ס"ר יהודה וכן ואחי ר' בנימין וכו' הוא לשון
מועסק משנלי הלקט . והגם דומיין מזכיר שנלי הלקט
לזר' לזקני . בכמה דוכסי כותב לשון שנלי הלקט משם
ספס . וכמעט רוב הלי ספרא הסניא . מא"ש לוקקה זאת
הוא הרב שנלי הלקט כאשר עיינו יחזו אשר כמלא אסו
שנלי הלקט ב' חלקים (ולריך לחפש נתי"ש דף כ"א הנז'
הנמלא כזה בשנלי הלקט) .

מתוך מה שכתבתי עתה סתה דמ"ש הרב סה"ד דף
קע"ט ע"ד משם למח דוד דרבי יהודה בר בנימין
חיבר ס' תניא . ומשם שלשלס הקבלה כי מרוב עיונותו
העלים שמו מחבר הסניא . אלל היה פלמיר רבי יהודה
בר רבי בנימין פ"ס . אין לו שחר . דמ"ש מורי ה"ר יהודה
וכיאל הוא לשון הרב שנלי הלקט . והוא מעתיק לשונו
משם כמ"ל " וגם כמד ואני הסופר יחיאלי כמ"ל .

[פא] ס' התנינים (עיי' ה"ר משם חנון כח"א) :
[ענ] תעלומות חכמה סגולות ועניני רבים
להרב מהר"ש ויטאל זלה"ה בן
רבינו מהר"ו זצ"ל כ"י :

[ענ] תעלומות ומקורות חכמה קונט' נדפס
בויניציא שג' התכ"ב והוא בשמות
וכו' . ולזכות את הרבים שלא יקראו בו כלל
ואסור בבל יאזה ובל ימצא . באתי להודיע
ולרמוז מ"ש הרב החסיד מהר"י ששפורטאש
בתשובותיו אהל יעקב סי' מ"ח . ובציצת

גם התורה ע"ל. וכד הוינא טליא לא ידענא מאי קאמר דהיי יונתן פ"י התורה. והתוספות בסוף חגיגה הזכירוהו שכתבו תרגם יונתן כרכושא וסלמנדרא. וכן הרב הנמקי סוף פ"ב דמציעא כתב סיכויו רב יוסף בני חי תרגם יונתן וכו'. וכן מהר"ם ריקאנטי שהיה בדור הרשב"א מזכירו בספרו יונתן על התורה:

וכן ר' יחיאל לרוב פנים מאירות דפשו ח"א פ"י כ" דף כ"ו ע"א שכתב על דברי הגאון מהר"ר גבריאל שם פ"י י"ט שהביא מהר"ם יונתן גבי נחל אשכול דשם שני עיקר אף בלא חולי שלח דכדרי מהר"קו ע"ש בלחך וז"ל וז"ל מה להביא ר'א"ה מהר"ם יונתן וכו'. כנראה כדור דיוקא דספרם יונתן פ' שלח משום דק"ל דלא נזכר שכלל למקום ששמו נחל וכו'. אבל בהנך פסקים וכו' בקרא המקום ע"ש המאורע ע"ש המקום תחילה ואח"כ שם המאורע במקום הזה. ואין זה דומה לאלו ואשר שנשכחו שם. דהסם בעינן לידע שם המגרש עיקר שמו מה שקרא בעת נתינת הגז. ובר מכל זה לדעתו אין לנו להקשות על ספרם יונתן מילי דבר זה מהר"א כי הוא לא עשה פירושו כפירושו ספרם אונקלוס או פירש"י. רק דבריו היה ע"פ קבלה ומכבידים חגי זכריה ומלאכי ובינה לנו רזין רזין מה שאין לנו שום רמז בע"ל. והרואה יראה שם דפשו הרב פנים מאירות דברי הרב מ' גבריאל הנז' ומה שהשיב עליו הרב פנים מאירות בלחך דאמר כי בלחך פליאה נשגבה על מהר"ר גבריאל הנזכר דלא זכר כמה מקראי קדש שהביא הרב פנים מאירות דהיי קראי. ערו ערו עד היסוד שהיה. ואעיקר כלל זה יש לחלק בין זה לזה כמ"ש הרב פנא"י. ועוד נראה דאשכול כלל דאי לשם שני של איש או אשה. והבא נחל אשכול וסלע המחלוקות ואלון כנוס ובאר לחי רואי ודכוותיהו דמו לכינוי ע"ד משל פ' הכהן או חניניה משפחה. ס"כ נחל של אשכול סלע של המחלוקות וכן אינך. נחל אשכול ומחלוקות וינחל. והרב פנים מאירות הוסיף לוודא דהוא קבלה מהנביאים חגי זכריה ומלאכי ולא דיוקא הוא מאי דדייק הרב מהר"ר גבריאל דספרם נחל אשכול דלא דמי לספרם אונקלוס ופירש"י וכו'.

איברא דהרעא דלישניה דהרב פנים מאירות משמע דספרם אונקלוס לאו מפי הקבלה חלל עשו מדפשו כפירש"י מהר"ם ספרם יונתן דהוא ע"פ קבלה מפי חגי זכריה ומלאכי. ולא זה כוננו דהרב קשה דכפ"ל דמגילה מנחם דהוא מפי ר"א ורבי יהושע ומיחס ספרם אונקלוס. וכבר היה ציני עזרא דמפרש הוא ספרם וכן הוא פ"ב דנדרים ושם כתב דמפרש דהוא מקיני. וזכ"י מהר"י

הנורים רבים. ושמענו מתקף חסידותו ושקידתו בחורה זו"ע:

[פ"ו] תקון שובבים (פיין מה' משה זכום בח"א):

[פ"ו] תקון שמורות (עיין ר"י אלברללוי בח"א. ועיין תקון סופרים ח'):

[פ"ו] תקוני הזוהר נדפסו כמה פעמים ועד אחרון נדפסו פה ליוורנו כאשר

נדפסו בקושט' יע"א באחרונה עם הגהות הרב מהר"י ווילנא ז"ל ונוסף בסוף איזה פירושים מהר"ם ז"ל. ונדפס ס' כסא מלך פ"לתקונים:

[פ"ו] תקוני תשובה (ע"י הרמ"ע מפאנו בח"א):

[פ"ו] תקונים דיל ויקיין. (עיין הגהות הר"ק):

[פ"ו] תקנות רז"ל, והגאונים. קצתם כעמיר גורנה בס' ידי אליהו לכמהר"א גאליפאפה ולו סדר"ם על סדר הרמב"ם:

[פ"ו] תקנות רבינו גרשום וגזרות קדמונים. בסוף תשוב' מהר"ם בר ברוך הארוכות ובספר הכלבו סימן ק"ו:

[פ"ו] תקנות הרשב"ן באר גי"ל וקבלום בשאר קהלות בתשובותיו ח"ב ס"י רצ"ב:

[פ"ו] תקפו כהן חיבר הגאון בעל שפתי כהן בכדלי התפיסה ואביזיה חדש

ושנת ט"ת. והוא ספר נחמד ואינו מצוי. קצרו מהר"י בספר אורים ותומים בח"מ ס' כ"ה ועשה פירוש עליו כמ"ש בשו"ג ח"ב מערכת קו"ף ע"ש (ע"י קלור סקפו כהן):

[פ"ו] תרגום על דברי הימים. זה קרוב לעשרים שנה שראיתי מודפס וכתוב שם

שנמצ' בקאדימ"א א' באינגליטיירה. ובו בפרק כמעט שעברתי כל ודקמתי איזה חידושים ממנו. ואח"כ נלאיתי לבקשו ולא נמצא:

[פ"ו] תרגום יונתן על התורה נדפס כמה פעמים. וראיתי למהרש"א

בחיידושי אגדות ריש מגילה כתב וז"ל ומקמיה אונקלוס הוה יונתן אלא שלא היה יונתן חש לפרש התורה או מטעמא דלקמן דמפרשא מילתא ולא הוה מפרש רק נביאים דאיכא מילי דמסתמן עד שבא אונקלוס ופ"י לדורו

וכן מצאתי אח"כ במוסף הערוך ערך אשן [השני]. וגם שמעתי באומרים להוכיח כן דלשון תרגום מיוחס ליונתן שעל התורה מוכיח שאינו מיונתן בן עוזיאל. דלשונו משונה מתרגום יונתן נביאים :

[ז] ס' התרומה בדיני אסור והתר וכו' לרבינו ברוך תלמיד ר"י בעל התוספות : עיין בנדפס מערכת ב"ת . (עיין רבינו ברוך הלניד כ"י הזקן נח"ה) . וחיבר מהר"ר נסים שלום פירוש עליו וקראו שבילי תרומה :

תרומה . כתב מהר"ש חיון בתשו' סי' ז"ן דרוב דבריו או כלם הם דברי רבותיו בעלי התוס' עכ"ד . וכבר נודע דהוא תלמיד ר"י בעל התוספות חבירו שר רבינו שמשון וריצב"א אחיו ושאר כניהן . ורבינו ברוך עצמו מבעלי התוספות כמ"ש בזבחים בסוף כמה דבורי תוספות . ברוך . והוזכר כמה פעמים בתוספות כאשר קבצם בספר קורא הדורות דף י"ו ע"א . ובכן יראה המעיין שאינו צורך לשון מהר"ש חיון הגו' ובדאי יש ממנו כמה חידושים המחדש בטובו וברור"ך שם כבודו :

[ח] ס' התרומות בדיני ח"מ לרבינו שמואל הסרדי תלמיד הרמב"ן כמ"ש בנדפס מערכת שי"ן (עיין רבינו שמואל הסרדי נח"ה) . ועליו חיבר באור בפלפול הרב רבי עזריה פיג"ו וקורא לו גדולי תרומה כידוע . וראיתי בכ"י השנות הרבה מהרב הגדול מה' אברהם רואנים חמיו של הרב תנא בעד מש"ל על הרב גדולי תרומה בכל תקף :

[ט] תרומת הרש"ן . (עיין מהר"ר ישראל המכוסס איסרלנן דיה הרב מהרש"י) נח"ה :

[ק] תשב"ן לתלמיד מהר"ם . כתבתי בשה"ג ח"א מערכת שי"ן (עיין רבינו שמשון בר לזקן נח"ה) . ובא לידי תשב"ן על קלף בכ"י וכתוב שם שבא ספר זה ליד רבינו פרץ וחגיהו . וכל מקום שתמצא ומיהו . זהו לשונו של רבינו פרץ חלקם בחיים :

[קא] תשב"ן . (פיין מ' שמעון בר למח דיה הרש"ן חיבר נח"ה) :

מהר"י די ליאון במגילת אסתר דף ל' : הן אולם דעיקר חילוקו של הרב פני' מאירוס היינו שאונקלס מפרש הכתוב ממש משא"כ יונתן דמוקיף ענינים שאין להם רמז . אבל לשונו מורה דנמשך זה משום דזה מפי עלמנו וזה מפי כביאים :

ותו' הא דקאמר הרב דתרגום יונתן של תורה מפי חגי זכריה ונחלכי ולא ידענא מנ"ל : דהרי פ"ק דמגילה לא נזכר גבי יונתן אלא תרגום כביאים . וע"ז אמרו מפי חגי וכו' ועובד דתרגום יונתן דמורה לאו . מפי כביאים אלא מפי עלמנו . ובהכי ניחא דלך זכרו בש"ס תרגום דיונתן על התורה ומשום דלא ליירי אלא בתרגום שפרגמו מפי אחרים ולאו מדנפשייהו . ופרגום יונתן . על התורה קים ליה לש"ס דיונתן מפי עלמנו אמרו . ואמנו להכי כי פריך מהא דאמרו מפורש זה תרגום לא משני דהוא תרגום יונתן דקים ליה דהוא מפי עלמנו . ואילתרין לשנוי' שחכום . וכו' . אבל לדעת הרב פנים מאירוס דגם תרגום יונתן של תורה מפי חגי וכו' . קשה אמאי חש"ס לא סזכיר של תורה דיונתן . ומו' אמאי לא משי' דנפגורש זה תרגום היינו מ"י על הפורה וסוף ניחא . טפי דכיון דמפי חגי זכריה ונחלכי הוא הרי אמרו דעזרע הוא מלאכי . והיינו דכסיב דעזרע מפורש והיינו תרגום .

וחזרנו לדברי מהרש"א הגו' דמוכח מדבריו דיונתן לא תרגם התורה . והרי עיינינו הרואות תרגום יונתן על התורה . ותו דהוא עצמו שם במגילה בחי' אגדות פ' הקורא עומד גבי מזרעך לא תתן להעביר למולך ובחידושי הלכות שם דף כ"ה הזכיר תרגום יונתן על התורה :

ואחר זמן רב ראיתי בס' קרבן מנחה למהר"י חאגיז סי' נ"ד שכתב דתרגום זה שבידינו על התורה מיונתן אינו ליונתן בן עוזיאל אלא הוא תרגום ירושלמי . וכ"כ הרב גופיה בהלכות קטנות ח"ב סי' ק"ע : ומצאתי סמך לדבריו שהעידן ערך סלמנדרא והתוס' בע"א דף יו"ד ע"ב כתבו משם הירושלמי מה שהוא תרגום יונתן . ונמצא דהערוך מכנה לפי' יונתן שבידינו על התורה תרגום ירושלמי . והתוס' זמנין דמכנין אותו יונתן . וכפי הערוך זה הירושלמי שבידינו הוא נסחא אחרניא מהירושלמי . ובהא ניחא דהערוך בערך גבלא כתב משם ירושלמי שעיר . והתוס' בע"א דף ג"ט כתבו דיונתן פירש שעיר והירושלמי סאנן . ובתרגום יונתן שבידינו פירש שעיר כמ"ש התוספות והוא הירושלמי שכתב הערוך . והירושלמי שם פי' פארן כמ"ש התוספות . ועיין בערוך בערך חט הראשון .

בכמה דפין בשבת העוסקים בפלמוד והביא תשובה רבינו
האיי גאון על זה ורבינו אחרים באריכות ומה עוב
לעסוק בבלי ופלמוד ירושלמי וגו' וה' לא ימנע עוב
לחוללים במשים

תלמוד בבלי ניעט' סקיד' כמנין פרקי שיחא
סדי משנא כמו שכתבו ז"ל :

תלמוד בבלי אמרו בסנהדרין דף כ"ד במחשכים
הושיבני זה תלמוד בבלי ואני בעניי
פירשתי וכו' כמ"ס בכסף דור דף ק"ח ע"ש בארוך ועתה
ראיתי בקוף יאיר נתיב פ"י בערי הכנויים שסידר מהר"ם
פאפירש שכיוונו קלם למ"ס שם א"ך שם מבואר ביותר
ומהוקן העיב דק"ע ש"ס וכל וראה מפלגות חמים דעים
אשר היו בערי פרס כמה דורות אמוראים ועד אחרין
רבינא ורב אשי שסידרו הפלמוד ועמוד האש מן השמים
בישיבה בבבל דאדר וכלה דלגול כמ"ס התוס' ס"פ ה"ה
קורא ואמ"ר: רבנן סבורא ואמ"ר כמה דורות גאונים
והיה המורה שם בערי פרס ונדרגלה המורה
עד שהיו בערי פרס אפי' חפלה אינם יודעים לא בכסב
ולא בע"מ ורובם אינם יודעים כ"ל אשרי יושבי ביתך
וסקו שמע ישראל ולא עוד והם עובדים קודם ספלתם
וכנסים לכה"כ ביערם חסדיו יחדיו עד אשרי וכשמגיע
לאשרי אומרים כלם בקול עד סוף אשרי ושמע עד וזהב
ואו לא כמו שידעתי מפי מנידי אמת וכל זה אינו במקרה
ח"ו ואפשר שאחרי שהיה זורח הסורה שם ולבנס
במילואה וגו' ומשמים נסתלקה המורה משם ונתיסרה
בספרד ע"י רבינו משה אביו של רבינו חנוך שהיה אחר
מדי גאונים שנשבו כידוע והיה הסורה מחוספס ואזל
כמה דורות עד שבא הגירוש והסורה אז נתיסרה במערב
וגלילות טורקיה וכיוצא הסורה סיחא מרובה ומאירה
בלרפס שהיו רש"י ורבותינו בעלי הסופרות ופכמי לוי"ל
והיה הגירוש והכלו לאשכנז ונמרחבה הסורה שם וכל
זה לא על חנם והם מפלגות חמים דעים ודוק היעב
כי קלרפי מאל

תשובה (ע' מ' אברהם ו' אלשקר מהר"א
לביט חזן מהר"א הלוי ו' מיגאש
מהר"א מדינה מהר"א ללח מהר"ר אהרן אזוביב
מהר"ר אליה אב"י מהר"א בכ"ר בנימין הלוי מהר"א
בכ"ר מנחם מ' אפרים אלנקוואה ורבים ואלהם
בחי' ובי' :

תשובה בדין איני נזונית ואיני עושה
(ע"ן מ' אברהם יחידי בח"א) :

תשובה (ע"ן רב עדי' גאון בח"א) :

תשובות (ע"ן מ' אבא רבינו אביגדור הכהן
מהר"ר אברהם ו' אשר מהר"א
עריקה רבינו אברהם בן הרמב"ם מהר"א מוטאל
מהר"א רוזאניס א' ובי' ר"א מרענבורק מ' אהרן
אביוני מהר"א ו' חיים רבינו אליה בן מנחם מהר"א
עובדיה מהר"א קאפסאלי מ' אליעזר ו' ארחא מהר"ר
אלישע גאליקו רבינו אלעזר אלוף מ' אריה יהודה
בן סדי' וחולס רביס בח"א ובי' :

תשובת הגאונים (ע' גאונים במ"א בקו"א) :

תשובות לר' יעקב כולי קצת
(ע"ן עזרה ש"ס) :

תשובות תלמידי דונש ובנחם
ע"ן ר' ארונים הלוי בח"א) :

תשלום הדכות הר"ף (ע"ן הרמב"ן
ר"ס הרמב"ן חיבר תשלום וכו' בח"א) :

קונטרס אחרון

תלמוד כמה גדלה מעלת העוסק בפלמוד לעם
שמים כל ימיו שהוא וגו' במשאו ומסנו
בקושיות וסידורים עד שידע ההלכה על בוריה וגו' וסו
סורק קילור דברי רבינו יצחק דמן עכו חלמיד חנר של
הרמב"ן בפי' מאירם עינים כ"י פרסא וישלח וסאריך

תרומת הדשן כל מקום שכותב הרב בסוף
התשובה הנלע"ד בכתב י"ש
לי קבלה מרובתי שהדן הוא רפוי בידו הרב חווס יאיר
ס"י ע"י :

הוא ברחמי והמון חסדיו יתקננו בעצה טובה ויתן בנו כח ובראות ויוכנו
לעסוק בתורת ובמצות ובגמ"ח אנו וזו"ז וללכת בדרכיו יתברך דרכי חיים

כל הנשמה תהלל יה הללויה ומרומם על כל ברכה ותהלה
הודו לה כי טוב כי לעולם חסדו

בילאו יילאו תושלבע

י"ש כמה גדולים שנזכרו בפנים שונים, כמו ר' ישראל בר מאיר די קוריל (עיין זה) וכמה פעמים נזכר בלי שם אביו - וכן הרב קויפמן (עיין זה), ומ"א קורא דר' משה קויפמן (עיין כלי הדינים), וגם ר' משה יקותיאל קויפמן (עיין לחם הפנים), ורבים כמוהם - וזו סבה לכמה השמטות וגם לרבות ולהביא שם גדול אחד ב' פעמים, כמו - מ' אברהם יחיאל פישל באות א' סימן [נ] וגם [נ] - וכן הרב צבי הירש בע"ס קב הישר באות ה' ובאות צ' עיין שם - והקורא ישא ויסלח :

חלק א

מ' אברהם בהג"מ יצחק חיות - (עיין הולך חמים בח"ב) :
 מהר"א (אהרן) חסון, ע"מ' ברוך קלעי וז"ל :
 רבינו אלעזר בר יב"ק (רבו של הרקח) - (עיין רקח בח"ב) :
 ר' אנטולי, (עיין מלמד בח"ב) :
 מ' אריה רב בהייצפילד, (עיין מ' ברוך כ"ז ראשאפורט) :
 ה"ר אשר, (עיין ספר המנהגות בח"ב) :
 הרא"ש מפרייזא, (עיין רבינו אשר מלוניל) :
 מ' דוד זקנו של הרב יד דוד, (עיין פי' ספר חסידים בח"ב) :
 רבינו דוד הכהן, (עיין הרשב"א) :
 ה"ר חיים בר מרדכי, (עיין רבינו חיים הכהן) :
 ר' ידעיה הפניני, (ע' אלף אלפין, רקמה בח"ב) :
 ר' יהודה בר אליעזר, (ע' מנחת יהודה בח"ב) :
 ר' יהודה בר משה, (ע' רבינו יהודה בר קלונימוס) :
 מ' יהודה נגאר, (עיין ספרי חיים בח"ב) :
 רבינו יהונתן, (עיין הרשב"א) :
 מ' יוסף מולכו, (עיין שולחן ערוך בח"ב) :
 הרב יחזקיהו, (עיין הגהות מהרי"ח בח"ב) :
 הר' יחיאל מפאריש, (עיין הוספות בח"ב) :
 מ' יעקב הכהן, (עיין דעת קדושים בח"ב) :
 ר' יעקב בן מהר"ש הלוי, (עיין מ' יחזק הלוי) :
 מ' יצחק עראמה, (עיין עיקודת יחזק בח"ב) :
 מ' יצחק פראנקו, (עיין מ' מרדכי קלעי) :
 ה"ר ישמעאל, (עיין הכי"ף) :
 ר' ישמעאל בן אלישע כ"ג, (עיין חמונה בח"ב) :
 מ' מאיר יצחקי, (עיין אור יקרות בח"ב) :
 הרב מנחם בר שלמה, (עיין שכל טוב בח"ב) :
 מ' משה בירדוגו, (עיין משכיר בח"ב) :
 רבינו משה בר יעקב, (עיין שו"ת סודות בח"ב) :
 רבינו משה, - כהן (רבותיו של הרקח), (ע' רקח בח"ב) :
 ר' נחוניא בן הקנה, (עיין צהר בח"ב) :
 מ' שלמה אלעמי, (עיין אגרת המוסר בח"ב) :
 הג"מ שלמה אפרים, (עיין עוללות אפרים) :
 מהר"ש די אבילה, (עיין כתר מורה בח"ב) :
 רבינו שמואל מאיבורא, (עיין רבינו פרץ) :
 מהר"ר שמואל ארקוילמי, (ע' ערוגות הכותש בח"ב) :
 מ' שמעון מפנימשוב, (עיין כבוד הכית בח"ב) :

חלק ב

אגן הסהר, (עיין חזק דוד) :
 בית יהודה, (עיין מ' יהודה לריב די מדינא בח"א) :
 הוד מלך, (עיין ספרא דלניעותא) :
 הון עשיר, (עיין מ' עמנואל חי ריקי בח"א) :
 חבור התשובה, (עיין מ' מנחת בר שלמה המאירי בח"א) :
 חושב מחשבות, (ע' מ' עמנואל חי ריקי בח"א) :
 יושר לבב, (עיין מ' עמנואל חי ריקי בח"א) :
 מדרש ר' נחוניא בן הקנה, (עיין קה) :
 מתנת עני, (עיין קאור מזרחי) :
 עין משפט, (עיין שלמי הגבורים) :
 פאר יעקב, (עיין מ' יעקב בלק בח"א) :
 פי' איכה, (עיין מ' שמואל די וידאש בח"א) :
 שושנים לדוד, (עיין מ' דוד בפארדו בח"א) :

תם ונשלם

